

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
Vakgroep Zuid- en Oost-Azië

Academiejaar 2004-2005

***EEN INTRODUCTIE TOT DE GEËUROPEANISEERDE
GRAMMATICA VAN HET MODERN CHINEES***

VAN XIE YAOJI:

EEN KRITISCHE STUDIE VAN HOOFDSTUK III: “DE ZIN”

MARIJKE DRIJBOOMS

Verhandeling voorgelegd tot het behalen van de graad van
licentiaat in de Oosterse Talen en Culturen

Promotor: Prof. Dr. Bart Dessein

WOORD VOORAF

De keuze voor een linguïstisch thesisonderwerp vormde reeds sinds enkele jaren een evidentie. Mijn enthousiasme werd reeds geprikkeld tijdens de lessen algemene taalkunde en werd alleen maar verder aangewakkerd door de Chinese taalkundige problemen me voorgeschoteld gedurende de drie jaren sinologie aan de Universiteit Gent. Het erasmusjaar aan de Université Paris VII - Denis-Diderot heeft concretisering van dit enthousiasme in de vorm van een thesis mogelijk gemaakt. Cursussen als *Linguistique Chinoise*, *Linguistique Contrastive Chinois, Anglais, Français* en *Lexicologie Chinoise* hebben mijn linguïstische horizon verbreed en nieuwe elementen mij aangereikt tijdens deze cursussen hebben mij bijgevolg genoodzaakt de eindtermijn van mijn thesis te verschuiven.

Mijn dank gaat uit naar mijn promotor Prof.Dr. Bart Dessen. Hij heeft mij de nodige ruimte en het nodige vertrouwen gegeven zowel bij de eerste introductie van mijn thesisonderwerp als in het verdere verloop van de redactie. Hoewel enigszins gehinderd door de afstand Gent-Parijs, was hij altijd bereid op mijn vragen te antwoorden. Ook zou ik hem willen bedanken voor het onderricht modern Chinees gedurende mijn studie aan de Universiteit Gent.

Ik zou ook Prof. Dr. Ann Heirman willen bedanken. De taalkundige uitweidingen tijdens de lessen klassiek Chinees en de cursus Sino-Tibetaanse taalkunde hebben mij immer geïnspireerd. Zij heeft eveneens de nodige contacten gelegd met Parijs die een erasmusjaar mogelijk maakten, waarvoor mijn grote dank.

Twee Parijse professoren verdienen een bijzonder dankwoord. Vooreerst zou ik Mme Marie-Claude Paris willen bedanken. Zij was niet enkel mijn erasmuscoördinator maar heeft mij tijdens de cursus *Linguistique Chinoise* enorm veel bijgeleerd over de Chinese syntaxis, een element waar ik gretig van gebruik heb gemaakt bij de redactie van mijn thesis. Een tweede professore die aandacht verdient is Mme Fabienne Marc, maître de conférence en langue et linguistique chinoises aan het INALCO. Ik volgde haar vak *Lexicologie Chinoise*. Zij steunde vanaf het begin vol enthousiasme mijn thesisonderwerp en was altijd bereid tot uitwisseling van gedachten hierover na de les. De verplichte taak

mocht ik maken in het kader van mijn thesis over de europeanisering van de Chinese woordenschat. Ze heeft bovendien voor mij de wereld geopend van Chinese tekstverwerking, Chinese computerprogramma's en Chinese online corpusverwerking, elementen die eveneens in mijn thesis geïntegreerd zijn.

Ik dank tevens mijn ouders die mijn studie sinologie aan de Universiteit Gent en aan Paris VII mogelijk hebben gemaakt en die mij altijd hun volste vertrouwen hebben geschonken.

Als laatste rest mij nog Christine Everaert te bedanken. Reeds tijdens de lessen Hindi was haar grondige kennis en enthousiaste manier van lesgeven een bron van inspiratie en een aanzet tot zelfontplooiing. Ook dit jaar kon ik ondanks de afstand nog met mijn vragen, problemen en opmerkingen bij haar terecht. Zonder haar inzet en vriendschap zou deze thesis niet geworden zijn wat ze nu is.

INHOUDSTAFEL

Woord vooraf.....	i
Inhoudstafel	iii
Lijst van gebruikte afkortingen.....	x
Inleiding	1

HOOFDSTUK I: DE VIER MEI BEWEGING EN HET BEGRIP EUROPEANISERING

<i>I.1. Inleiding</i>	5
<i>I.2. De voorlopers van de vier mei beweging</i>	6
I.2.1. De ontwikkeling van een moderne standaardtaal.....	6
I.2.2. De ontwikkeling van een nieuw literair genre.....	12
<i>I.3. De vier mei beweging (五四运动)</i>	15
I.3.1. Inleiding.....	15
I.3.2. De <i>baihua</i> -beweging	17
I.3.3. De literaire hervormingen.....	21
I.3.4. Vertalingen	22
I.3.4.1. Vertalingen van westerse werken in <i>wenyan</i>	22
I.3.4.2. Vertalingen van westerse werken in <i>baihua</i>	25
I.3.4.3. Een theoretisch socio-cultureel perspectief van de vertaling	26
<i>I.4. Het begrip europeanisering</i>	30

HOOFDSTUK II: DE LINGUIÏSTISCHE ASPECTEN VAN HET *BAIHUA*

II.1. Inleiding	34
II.2. Periode 1: 1898-1917	35
II.2.1. Inherente ontwikkelingen.....	35
II.2.2. Buitenlandse invloeden	35
II.2.2.1. Japans	35
II.2.2.2. Europese talen	36
II.3. Periode 2: 1918-1926	37
II.3.1. Inherente ontwikkelingen.....	37
II.3.1.1. Inherente ontwikkelingen uit het <i>baihua</i> zelf.....	37
II.3.1.2. Inherente ontwikkelingen door regionale invloeden.....	38
II.3.2. Buitenlandse invloeden	39
II.4. Periode 3: 1927-1949	41
II.4.1. Inherente ontwikkelingen.....	41
II.4.2. Buitenlandse invloeden	42
II.5. Periode 4: 1950-1976	42
II.5.1. Verhandelingen over Grammatica en Retoriek.....	43
II.5.2. De nieuwe ontwikkelingen.....	44
II.6. Periode 5: 1976-...	44

HOOFDSTUK III: HET LINGUIÏSTISCHE KADER VAN DE EUROPEANISERING

III.1. Inleiding	45
III.2. De vertaaltheorie.....	47
III.2.1. Algemeen	47
III.2.2. Equivalentie	47
III.2.3. Verschuivingen in de vertaling	50
III.2.4. Toepassing op het Chinees	52
III.3. Taalcontact en taalverandering	53
III.3.1. Algemeen	53
III.3.2. Toepassing op het Chinees	57
III.4. De syntaxis van het Chinees.....	59
III.4.1. Inleiding	59
III.4.2. Het Chinees als SVO-taal	60
III.4.3. Het Chinees als een topic-prominente taal	61
III.4.3.1. Wat is een topic?.....	61
III.4.3.2. Een topicprominente taal versus een onderwerpprominente taal .	65
III.4.3.3. Samenegestelde zinnen	68
III.4.4. Besluit	72

HOOFDSTUK IV: DE VERTALING VAN HOOFDSTUK III: “DE ZIN” UIT

*EEN INTRODUCTIE TOT DE GEËUROPEANISEERDE GRAMMATICA VAN HET MODERN
CHINEES VAN XIE YAOJI*

IV.1. Inleiding	74
IV.2. Toelichting bij de vertaling.....	75
IV.3. Vertaling van Hoofdstuk III: “De zin”	76
IV.3.1. Het zinsdeel	76
IV.3.1.1. Het toegenomen gebruik van het onderwerp.....	76
IV.3.1.2. De ellips van het predikaat	79
IV.3.1.3. De complexe bijvoegelijke en bijwoordelijke bepaling	80
IV.3.2. De zinsvorming.....	82
IV.3.2.1. De achteropstelling van de bepaling.....	82
IV.3.2.2. De vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord.....	84
IV.3.2.3. De veranderde woordvolgorde bij het weergeven van de dialoog	85
IV.3.2.4. Het veelvuldig gebruik van verbindingswoorden.....	87
IV.3.2.5. De nieuwe invoeggrammatica	88
IV.3.2.6. Het onderverstaan van de dialoog.....	90
IV.3.3. Zinssoorten	91
IV.3.3.1. Passiefzinnen	91
IV.3.3.2. 是 shi ‘zijn’: determinatieve zinnen, descriptieve zinnen en narratieve zinnen.....	95
IV.3.4. Voetnoten van de auteur	99

HOOFDSTUK V: LINGUIÏSTISCHE BESPREKING VAN DE EUROPEANISERING

<i>V.1. Voorstelling van het vergelijkende bronmateriaal</i>	105
V.1.1. Wang Li, Zhongguo Xiandai Yufa 中国现代语法 (Modern Chinese Grammatica), 1947	105
V.1.2. Beijing Shifan Xueyuan Zhongwen Xi Hanyu Jiaoyan Zu, Wusi yilai Hanyu shumian yuyan de bianqian he fazhan 五四以來漢語書面語言的變遷和發展 (Veranderingen en Ontwikkelingen in de Chinese geschreven taal sinds de vier mei beweging), 1959.....	105
V.1.3. Kubler, A study of Europeanized grammar in Modern written Chinese, 1985 .	106
V.1.4. Gunn, Rewriting Chinese: Style and Innovation in Twentieth-century Chinese prose, 1991	107
V.1.5. Peyraube, Westernization of Chinese Grammar in the 20 th Century: Myth or Reality?, 2001	108
<i>V.2. Het taalkundige onderzoek van de geëuropeaniseerde syntactische structuren uit hoofdstuk III “de zin” van Xie Yaoji</i>	109
V.2.1. Zinsdeel.....	109
V.2.1.1. Het toegenomen gebruik van het onderwerp	109
V.2.1.1.1. De meningen over europeanisering	109
V.2.1.1.2. Grammaticale bespreking	111
V.2.1.1.3. Besluit.....	114
V.2.1.2. De ellips van het predikaat.....	116
V.2.1.2.1. Meningen over europeanisering	116
V.2.1.2.2. Grammaticale bespreking	118
V.2.1.2.3. Besluit.....	120

V.2.1.3. De complexe bijvoegelijke en bijwoordelijke bepaling.....	121
V.2.1.3.1. Meningen over europeanisering	121
V.2.1.3.2. Grammaticale bespreking.....	125
V.2.1.3.3. Besluit.....	128
V.2.2. De zinsvorming.....	130
V.2.2.1. De achteropstelling van de bepaling.....	130
V.2.2.1.1. Meningen over europeanisering	130
V.2.2.1.2. Grammaticale bespreking.....	132
V.2.2.1.3. Besluit.....	136
V.2.2.2. De vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord.....	138
V.2.2.2.1. Meningen over europeanisering	138
V.2.2.2.2. Besluit.....	140
V.2.2.3. De veranderde woordvolgorde bij het weergeven van de dialoog	140
V.2.2.3.1. Meningen over europeanisering	140
V.2.2.3.2. Besluit.....	142
V.2.2.4. Het veelvuldig gebruik van verbindingswoorden.....	143
V.2.2.4.1. Meningen over europeanisering	143
V.2.2.4.2. Besluit.....	147
V.2.2.5. De nieuwe invoeggrammatica.....	149
V.2.2.5.1. Meningen over europeanisering	149
V.2.2.5.2. Besluit.....	150
V.2.2.6. Het onderverstaan van de dialoog.....	151
V.2.2.6.1. Meningen over europeanisering	151
V.2.2.6.2. Besluit.....	153
V.2.3. Zinsoorten.....	154
V.2.3.1. Passiefzinnen.....	154
V.2.3.1.1. Meningen over europeanisering	154

V.2.3.1.2. Grammaticale bespreking	157
V.2.3.1.2.1. Semantische kenmerken van het passief.....	159
V.2.3.1.2.2. Syntactische kenmerken van het passief.....	165
V.2.3.1.2.3. De andere passiefaanduiders.....	167
V.2.3.1.2.3. Besluit	171
V.2.3.2. 是 shi ‘zijn’-zinnen: koppelzinnen, descriptieve zinnen en narratieve zinnen	179
V.2.3.2.1. Meningen over europeanisering	179
V.2.3.2.2. Grammaticale bespreking	181
V.2.3.2.3. Besluit.....	187

V.3. Besluit..... 191

Conclusie	194
-----------------	-----

Bibliografie	199
--------------------	-----

Appendix I

Appendix II

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

adj	adjectief
Cgraad	complement van graad
Compl.	complement
Cres	complement van resultaat
Crichting	complement van richting
CV	coverb
dur.	duratief
HN	hoofdnaamwoord (head noun)
HV	handelend voorwerp
hww	hulpwerkwoord
Hww	hoofdwerkwoord
KW	klaswoord
kww	koppelwerkwoord
NC	nominale constituent
neg.	negatie
O	object
PA	passiefaanduiders
pas.	passief
progr.	Progressief
SVO	subject-verb-object
subst	substantief
SV	stative verb
tsw	tussenwerpsel
VC	verbale constituent
vw	voegwoord
ww	werkwoord

INLEIDING

Deze thesis zal zich concentreren op de vraagstelling naar een eventuele europeanisering van de modern Chinese schrijftaal, toegepast op de syntaxis zoals die te berde is gebracht door Xie Yaoji in hoofdstuk drie ‘de zin’ van zijn *Een Introductie tot de Geëuropeaniseerde Grammatica van het Modern Chinees*. We hebben gekozen voor een sociolinguïstische benadering van dit fenomeen, in de volle overtuiging dat slechts een combinatie van beide disciplines kan leiden tot een correct beeld van de ‘europeanisering’. Een puur socioculturele invalshoek zou afbreuk doen aan de taalkundige procédés die het europeaniseringsproces sturen. Anderzijds zou een onderzoek enkel bekeken vanuit een linguïstisch perspectief een ontkenning zijn van de kracht van de ideologische drijfveer die de hervormers stuwde aan het begin van de 20ste eeuw.

Een belangrijke tegenstelling waarmee rekening moet worden gehouden bij de redactie van deze thesis, is de constante aanvaring tussen idealisme/realisme. Dit vinden we terug bij: (1) de vier mei protagonisten die hun idealistische hervormingsideeën vaak zagen opbotsen tegen een muur van realisme en (2) de auteurs die het fenomeen van de ‘europeanisering’ bespreken. Hoewel het idealisme van de eersten groot was, was dit vaak niet voldoende om bepaalde structuren ingang te doen vinden bij de Chinese bevolking en werden ze geconfronteerd met de taalkundige grenzen van hun eigen taal. In het tweede geval is de neiging vaak groot om verscheidene veranderingen die hebben plaatsgegrepen in de afgelopen eeuw toe te schrijven aan externe factoren zonder rekening te houden met mechanismes van interne taalverandering. Diegenen die te éézijdig het socioculturele aspect als dominante factor uitlichten wordt vaak idealisme verweten. Onderzoekers die enkel vasthouden aan vaste mechanismes in verband met taalverandering zijn vaak schuldig aan een te groot wetenschappelijk realisme.

We hebben gepoogd een middenweg te vinden. Principes uit de sociolinguïstiek en uit de vertaalkunde met betrekking tot de syntaxis komen aan bod en worden samengevoegd tot een sluitende theorie. Een verdere gerichte aandacht op de syntaxis van het Chinees zal ons helpen bij een juiste toepassing van de geformuleerde theorieën op de geëuropeaniseerde syntactische veranderingen uit hoofdstuk III ‘de zin’. Deze thesis beperkt zich dus tot een theoretische studie van het fenomeen. De overgang of convergentie van structuren van de

brontaal naar de doeltaal mogelijk gemaakt door bepaalde sociolinguïstische procédés, wordt onze voornaamste focus.

Om het socioculturele kader van de europeanisering beter te begrijpen, bekijkt hoofdstuk I ‘De vier mei beweging en het begrip europeanisering’ de sociale, politieke en culturele factoren die hebben geleid tot de europeanisering van dichterbij. De centrale vraagstelling hierbij is: ‘waarom had de europeanisering plots zoveel vat op het Chinees dat zich gedurende eeuwen onafhankelijk en traag had ontwikkeld?’ Hoewel de vier mei beweging een cruciale rol speelt bij het beantwoorden van deze vraag, is een bepaalde omwenteling altijd het gevolg van een langere tijdsspanne van ontwikkeling. Vooreerst wordt daarom een schets gegeven van de periode voor de vier mei beweging en van de gestage ontwikkeling van het *baihua*. Hierna wordt ingezoomd op de vier mei beweging zelf en de ideologieën die hiermee gepaard gaan, uitgewerkt op de snelle ontwikkeling van het *baihua*. Een verdere focus in dit hoofdstuk betreft de vertalingen die het medium hebben gevormd waarlangs de europeanisering het Chinees is kunnen binnensluipen. Hieraan wordt ook een socioculturele vertaaltheorie gekoppeld. Als laatste aspect komt de term ‘europeanisering’ zelf aan bod en de mate waarin deze term relevant is in verhouding tot de eigenlijke talen die een belangrijke invloed hebben uitgeoefend.

Hoofdstuk II ‘De linguïstische aspecten van het *baihua*’ concentreert zich op de taalkundige veranderingen die het *baihua* ondergaan heeft. Dit is een poging om en breder beeld te scheppen van de veranderingen die het *baihua* heeft ondergaan buiten het domein van de syntaxis, maar soms eveneens buiten het domein van de europeanisering. Deze innovaties worden besproken volgens de periode waarin ze zijn verschenen. Hierbij wordt een indeling in vijf periodes aangehouden die min of meer parallel loopt met belangrijke politieke en sociale gebeurtenissen. De vernieuwingen worden vervolgens per periode opgedeeld in inherente aspecten, waarbij ook regionale vernieuwingen worden opgenomen en buitenlandse invloedsferen, opgesplitst in een Japanse en een Europese invloedsfeer.

In Hoofdstuk III ‘Het linguïstische kader van de europeanisering’ bespreken we die aspecten die een verandering van taalkundige structuren van de ene taal naar de andere mogelijk maken. Vooreerst vestig ik de aandacht op de taalkundige naamgeving waarvan de discrepantie tussen het Chinees en de westerse talen op sommige vlakken frappant is. Vervolgens bespreek ik de vertaaltheorie. Hierbij speelt het begrip equivalentie een belangrijke rol. Daarna zoom ik in op de principes verbonden aan taalcontact een

taalverandering. Eerst geef ik een algemeen kader en beslis welke principes van toepassing zijn op de Chinese syntaxis. Hierbij spelen de begrippen ontleening enerzijds en structurele convergentie anderzijds een belangrijke rol. Deze zullen gehanteerd worden als toetssteen voor de vooropgestelde hypothese van syntactische beïnvloeding door europeanisering. Het laatste deel van dit hoofdstuk concentreert zich op de syntaxis van het Chinees. We proberen enkele algemene kenmerken te onderscheiden en plaatsen deze waar relevant in contrast met voornamelijk het Engels. De notie topic en de daar aan verbonden implicaties staan hierbij centraal.

Hoofdstuk vier ‘De vertaling van hoofdstuk drie ‘de zin’ uit *Een introductie tot de geëuropeaniseerde grammatica van het modern Chinees* stelt de eigenlijke vertaling voor van mijn gekozen tekst. Eerst plaatsen we de tekst in de bredere context van het boek waaruit het afkomstig is. We bespreken kort het boek zelf en verduidelijken het standpunt van de auteur met betrekking tot de europeanisering. Vervolgens gaan we over tot de vertaling van Hoofdstuk drie waarbij gepoogd is de besproken veranderingen in een zo helder en wetenschappelijk mogelijke taal te verwoorden.

Hoofdstuk vijf ‘Linguïstische bespreking van de europeanisering’ is het centrale hoofdstuk. Eerst wordt een overzicht gegeven van de representatieve werken reeds verschenen over de europeanisering. Deze worden kort besproken waarbij hun gebreken/positieve punten in functie van de relevantie voor mijn analyse worden vermeld. Hier gaan we over tot de eigenlijke analyse van de europeanisering met betrekking tot de syntaxis. We volgen hierbij de indeling zoals terug te vinden in hoofdstuk drie ‘de zin’ van Xie Yaoji. Onze linguïstische bespreking baseert zich immers op deze tekst. Een gelijkaardige opbouw komt dus enkel de duidelijkheid van het linguïstische betoog ten goede. Elke verandering zal indien mogelijk tweevoudig besproken worden. Eerst zullen de standpunten van de representatieve werken over de europeanisering aan bod komen. Daarna zal ik overgaan tot een grammaticale bespreking van de desbetreffende vernieuwingen. Hierbij worden grammatica’s en gespecialiseerde linguïstische artikels geraadpleegd. Als laatste passen we de in hoofdstuk III geformuleerde theorieën toe op de gemaakte syntactische bevindingen.

In appendix I is een suggestie opgenomen van twee mogelijke internetcorpussen die men zou kunnen gebruiken bij een uitgebreide bespreking van de europeanisering. Het betreft het corpus van 北京大学汉语语言学研究中心 (Centrum voor Chinese Linguïstiek van de

Universiteit van Peking) en het corpus van Academia Sinica in Taiwan: 現代漢語平衡語料庫 (Evenwichtig Corpus van het Modern Chinees). Door hun verfijnde zoekmogelijkheden en hun concordantiesysteem is het mogelijk om een bepaalde structuur in tijd en in context af te bakenen en om het precieze gebruik hiervan te bestuderen.

Appendix II bevat de originele tekst van hoofdstuk III ‘de zin’ van Xie Yaoji.

Het gebruikte transcriptiesysteem is het *pinyin*. Waar Chinese namen of begrippen gebruikt worden, hebben we ervoor gekozen om het karakter slechts de eerste maal te vermelden. Daarna wordt gebruik gemaakt van de transcriptie. De karakters zijn neergeschreven in vereenvoudigde vorm. Enkel wanneer het citaten betreft uit werken die de complexe vorm hanteren, hebben we ervoor geopteerd dit over te nemen. De te vertalen tekst, hoofdstuk III ‘de zin’ van Xie Yaoji maakt eveneens gebruik van de niet-vereenvoudigde karakters. Het is bijgevolg niet meer dan evident dat deze schrijfwijze behouden blijft wanneer we hieruit voorbeelden aanhalen.

HOOFDSTUK I: DE VIER MEI BEWEGING EN HET BEGRIP EUROPEANISERING

1.1. INLEIDING

Over the past few years as I have studied the history of national languages in each of the European states, [...] there has not been a single national language created by venerable gentlemen in ministries of education. There has not been a single one created by linguistic specialists. There has not been one that has not been created by literature.¹

Dit citaat van 胡适 Hu Shi geschreven in april 1918 vat uitstekend het uitgangspunt én de ambitie samen van de *vier mei beweging* van 1919 met betrekking tot de taal. Zoals Hu Shi het stelt, is taal immers in de eerste plaats een sociaal fenomeen. Naast taalverandering die puur op wetmatig-taalkundige basis gegenereerd wordt, is taalcreatie ook onderhevig aan maatschappelijke, sociale en politieke factoren. Een dergelijke bewuste taalcreatie werd ook geambieerd door Hu Shi die zich hiervoor de literatuur als middel toeëigende. Het Chinees moest volgens hem een radicale vernieuwing ondergaan. Enkel wanneer de nieuwe taal een feit was, kon er sprake zijn van een nieuwe literatuur, een nieuwe cultuur en een nieuw China. Meer concreet betekende dit een overgang van 文言 *wenyan*, de klassiek Chinese taal naar 白话 *baihua*, vertaald als de spreektaal. Dit *wenyan* vertegenwoordigde immers de confucianistische, feodale traditie zoals die gedurende duizenden jaren China had overheerst. Wou men komaf maken met dit gedachtegoed, moest de klassieke taal mee evolueren. Verandering van gedachtegoed, betekende verandering van taal en verandering van taal betekende verandering van gedachtegoed. Het idealisme van de *vier mei beweging* was dus groot maar was echter niet iets dat plots tot stand kwam. Het broeide daarentegen al geruime tijd en vond haar ideale culminatiepunt op vier mei 1919, de dag dat er ook politiek een beweging losbarste. De literaire drang naar vernieuwing ging dus samen met de politieke drang naar vooruitgang. Dit is ook de reden dat de nieuwe literaire ideeën die reeds voorzichtig geformuleerd

¹ Hu, 1918, p.131. De vertaling is van de hand van Gunn (Gunn, 1991, p.95)

werden in de decennia daarvoor, nog niet echt ingang vonden. Ze werden immers niet versterkt door een politieke beweging. Het politieke klimaat was nog niet rijp genoeg. Deze vier mei beweging luidde een periode in van intensieve vertalingen. Er werd volop naar het Westen gekeken, zowel om literaire ideeën op te doen, als om taalkundige inspiratie te vinden bij de Westerse talen zelf, met het oog op de creatie van een eigen geschreven *baihua*. Deze bewuste imitatie door middel van de vertalingen is bekend geworden als de ‘europeanisering.

I.2. DE VOORLOPERS VAN DE VIER MEI BEWEGING

Alhoewel de vier mei beweging dus algemeen beschouwd wordt als de opening van een nieuw hoofdstuk in de moderne Chinese literatuurgeschiedenis door de overgang van *wenyan* naar *baihua* of van hun concrete realisatie in de literatuur in de vorm van poëzie en het essay naar fictie, mag dit contrast niet zo scherp gesteld worden. Er is eerder sprake van een zekere continuïteit in de ontwikkeling van de taal en haar toepassing in de literatuur, zonder dewelke de vier mei beweging nooit de inhoud had kunnen krijgen die ze nu heeft. Het gevaar bestaat echter dat uit een soort van enthousiast idealisme een te grote rol toegeschreven wordt aan westerse beïnvloeding bij de ontwikkeling van de moderne Chinese taal en literatuur. Alhoewel deze invloed niet gering is, zou ik deze toch eerst in een juist daglicht willen stellen door de veranderingen en evoluties die plaatsgrepen op het einde van de Qing dynastie te beschrijven. Deze intrinsieke factoren die leidden tot de ontwikkeling van de moderne Chinese literatuur behelzen – zoals reeds gezegd – twee evoluties: de ontwikkeling van de klassieke taal naar een moderne standaardtaal en de overgang van de klassieke literatuurvormen naar een moderne literatuurcreatie. In wat volgt zal ik, om een beter begrip van de juiste reikwijdte van de westerse beïnvloeding mogelijk te maken, deze twee ontwikkelingen en hun evidente onderlinge relatie verder uitdiepen.

I.2.1. DE ONTWIKKELING VAN EEN MODERNE STANDAARDTAAL

Wanneer men de ontwikkeling van het modern Chinees van nabij bestudeert, merkt men al vlug dat het onderscheid tussen *wenyan* en *baihua* als zijnde een simpele

tegenstelling tussen schrijftaal en spreektaal moeilijk vol te houden is. Deze eenzijdige polariteit zou een ontkenning zijn van het feit dat de distributie van deze twee taalvormen zich op meer vlakken afspeelt dan enkel op het vlak van literatuur. Communicatievormen zijn immers veelzijdig, en het Chinees is daarop geen uitzondering. Verschillende taalvormen werden aldus gelijktijdig gebruikt afhankelijk van de specifieke communicatiefuncties die ze moesten vervullen.

In het midden van de 19de eeuw waren er drie taalvormen in gebruik, elk met een beperkt aantal functies. De eerste taalvorm was het *wenyan*, gebruikt in de orthodoxe literatuur en in filosofische, historische, politieke, journalistieke en wetenschappelijke geschriften, alsmede in documenten met officiële doeleinden. Het was de taalvorm die het meeste aanzien genoot door haar gebruik in poëzie en essays, de twee orthodoxe literatuurvormen in de confucianistische traditie. Daar *wenyan* bovendien enkel een geschreven taal was, kende ze geen standaarduitspraak en werd ze aldus verschillend uitgesproken afhankelijk van het plaatselijk dialect.²

De tweede taalvorm was het *baihua*³ of de noordelijke omgangstaal, die zowel gesproken als geschreven voorkwam. De gesproken vorm werd ook wel Mandarijn of 官话 *guanhua* genoemd. Deze naamgeving wijst op het oorspronkelijke doel van deze taal. Ze werd immers aangewend als communicatiemiddel tussen keizerlijke ambtenaren (管 *guan* betekent officieel, ambtelijk, administratief) die afkomstig waren uit verschillende regio's in China en die aldus grote communicatiemoeilijkheden ondervonden door hun verschillend dialect. Dat hiervoor het noordelijke dialect gebruikt werd, is niet verwonderlijk daar Peking het administratieve centrum was. Ondanks de steeds grotere geografische oppervlakte die dit *baihua* bestreek, bleef de uitspraak wijzen op haar noordelijke oorsprong. Naast dit officiële *guanhua*, bestonden er ook nog verscheidene varianten hiervan, gewoonlijk aangeduid met de term 藍青官話 *lanqing guanhua* 'het blauwe Mandarijn'. De geschreven vorm van het noordelijke *baihua*, ook wel het 白话文 *baihuawen* genoemd werd gebruikt in de romanliteratuur⁴ en in het theater en mocht zich

² Dolezelova-Velingerova, 1971, p.18.

³ Letterlijk vertaald als de witte taal, bij uitbreiding de zuivere, duidelijke taal. (Gunn, 1991, p.81)

⁴ Zie bijvoorbeeld de vier grote romans uit de Ming dynastie (si da qishu 四大奇书) *Sanguo zhi yanyi* 三国志演义 'De Drie Koninkrijken', *Shuihu Zhuan* 水浒传 'De wateroever' en *Jin Ping Mei* 金瓶梅 'Pruimenbloesem in gouden vaas' en *Xiyouji* 西游记 *xiyou ji* 'De reis naar het Westen.'

tegen het midden van de 19de eeuw al een gevestigde waarde noemen.⁵ Deze geschreven vorm benaderde sterk haar mondelinge variant.⁶

De laatste taalvorm, of beter taalvormen, worden gezamenlijk onder de noemer van 土话 *tuhua* en 方言 *fangyan* geplaatst. De naam *tuhua* slaat op de verschillende regionale dialecten die er bestonden. *Fangyan* daarentegen wijst op die regionale dialecten die de status van een *baihua* benaderden (een soort van lingua franca met andere woorden⁷). Dit wil zeggen dat ze in hun mondelinge vorm aangewend werden om de communicatie te vergemakkelijken tussen ambtenaren en handelaars en dat ze in hun geschreven vorm het middel vormden om theater of verhalen neer te schrijven. Het Kantonees vervulde de rol van een *fangyan* voor heel zuidelijk China. Belangrijke regionale dialecten waren het Wu, het Hakka, het Min, het Gan en het Xiang⁸. Tegen 1850 was het enige verschil tussen het noordelijke *baihua* en de zuidelijke dialecten de geografische locatie en uitgestrektheid van beide, waarbij het noordelijke *baihua* de zuidelijke dialecten op dit vlak voorbijstak en aldus een goede kanshebber vormde om uit te groeien tot de Chinese standaardtaal.

Er bestond dus een duidelijk onderscheid tussen deze drie taalvormen, een onderscheid dat bovendien nog versterkt werd doordat de scheidingslijnen samenvielen met de sociale stratificatie in de maatschappij.⁹ Gedurende de periode van 1870 tot 1890

⁵ De oorsprong van het *baihua* gaat terug tot in de Oostelijke Han. Verscheidene elementen uit de spreektaal vermengden zich met de schrijftaal, vooral in de vertalingen van boeddhistische werken naar het Chinees. Tegen het einde van de Tang dynastie hadden zich zoveel nieuwe woorden en grammaticale constructies toegevoegd, dat men terecht kon spreken van een nieuwe soort geschreven taal: het *baihua* of de pure, onversierde taal. (Chen, 1999, p.68-69) Zie in dit verband ook Mair, 1994, p.705-751. Hierin wordt de opkomst van de geschreven spreektaal in Oost-Azië besproken in relatie tot het boeddhisme.

⁶ Waar Dolezelova-Velingerova hier slechts één taalsoort onderscheidt, namelijk het *baihua*, verdelen Cartier en Kalouskova dit op in twee verschillende talen: enerzijds het *baihua* oftewel de geschreven vulgaire taal en anderzijds het *guanhua* of de officiële gesproken taal. Hierbij wordt geen melding gemaakt van hun grote onderlinge gelijkenissen. Ik verkies hier aldus de indeling van Dolezelova-Velingerova te volgen die de eenheid van het *baihua* als zijnde een taal met een gesproken en een geschreven variant aanhoudt. (Cartier, 1968, p.169-171, Dolezelova-Velingerova, 1971, p.18-19)

⁷ de Engelse vertaling ‘koine’ of de Franse vertaling ‘koinè’ voor een juistere benadering van de betekenis van *fangyan*.

⁸ Door de ruimere interpretatie van het begrip *fangyan*, classificeert Bradley deze dialecten ook nog als een *fangyan*. (Bradley, 1992, p.305) Hoewel ze weliswaar functioneerden als een *fangyan* in hun eigen kleinere verspreidingsgebied, verkies ik toch – in de context van een sterke tegenhanger van het *baihua* bij de vorming van een standaardtaal – ze te definiëren als *tuhua*, zoals Dolezelova-Velingerova, 1971, p.18-19. Enkel het Kantonees overlapt immers deze verschillende taalgebieden en kan dus terecht beschouwd worden als de algemene omgangstaal in het zuiden.

⁹ Deze linguïstische situatie met het *wenyan* als ‘hoge’ variant en het *baihua* als ‘lage’ variant kan getypeerd worden als een verschijnsel van diglossie. Dit kan volgens de orthodoxe definitie van Ferguson gedefinieerd worden als:

echter, begonnen de grenzen tussen deze drie taalvormen enigszins te vervagen. Dit proces werd versneld door een actieve beweging voor taalhervorming, veroorzaakt door een gelijktijdige beweging voor politieke hervormingen. Ook de bewustwording van de taalsituatie in Japan en in het Westen was een belangrijke factor in dit proces. De voorstanders van deze beweging spraken zich uit voor het gebruik van een geschreven *baihua* in domeinen die daarvoor exclusief door *wenyan* werden ingenomen.

Het eerste nieuwe gebied waarin *baihua* gebruikt werd, was de journalistiek. In een poging om een groter publiek te bereiken, begonnen kranten af en toe in *baiwen* te schrijven. In 1876 voegde de krant 申報 *shenbao* ‘Shanghai Nieuws’ een supplement toe aan haar editie, namelijk 民報 *minbao* ‘Het nieuws van het volk’. Dit was de eerste krant die een puur geschreven *baihua* gebruikte¹⁰. Tegen het begin van de 20ste eeuw werd geschreven *baihua* gebruikt in de revolutionaire kranten en in tijdschriften voor vrouwen. Deze ontwikkeling maakte het aannemen van nieuwe termen noodzakelijk. In 1913 compileerde A.H. Mateer een lexicon van de nieuwe terminologie van het geschreven *baihua*.¹¹

a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any sector of the community for ordinary conversation. (Ferguson, 1959, p.336)

Het *wenyan* is de taal van de hoge cultuur gesteund door een uitgebreide klassieke literatuur. Deze taal wordt aangeleerd in het onderwijs enkel toegankelijk voor die hoge cultuur. De enige afwijking is dat het *wenyan* bijna nooit mondeling gebruikt werd doordat er geen gecodificeerde uitspraak bestond. Het is ook twijfelachtig of het *wenyan* grammaticaal complexer was dan het *baihua*. Ondanks deze twee uitzonderingen, kan de taalsituatie in China getypeerd worden als diglossie door de specifieke, maatschappijconforme functies toegewezen aan beide talen. Norman, 1988, p.83 vergelijkt het klassiek Chinees met het Latijn dat een analoge rol speelde in West-Europa. Het was de taal van de hogere administratie en geestelijkheid gesproken en geschreven door de elite.

¹⁰ Dolezelova-Velingerova, 1977, p.20.

¹¹ Het corpus van dit lexicon zijn de kranten en tijdschriften die verschenen in de periode tussen 1900-1913. Aangezien deze de beste bronnen zijn voor de modernisering in China, ging hun snelle verspreiding en opkomst ook gepaard met een vloed aan nieuwe woorden. Mateer behandelt hier diverse domeinen, gaande van suffixvorming tot nieuwe woordenschat op politiek, militair, sociaal, gerechtelijk, taalkundig, religieus en geneeskundig vlak. Wat volgt zijn enkele voorbeelden uit het hoofdstuk religie (Mateer, 1917, p.45): 神秘教 *shenmijiao* ‘mysticisme’, 拜物教 *baiwujiao* ‘fetishisme’, 正統派 *zhengtongpai* ‘orthodoxie’. Enkele hoofdstukken zijn ook gewijd aan nieuwe ontwikkelingen uit de Europese beschaving die hun intrede deden in China en die nieuwe woordvorming noodzakelijk maakten. Bijvoorbeeld: 輪船 *lunchuan* ‘stoomboot’, 電話 *dianhua* ‘telefoon’, 話字機 *huaziji* ‘typemachine’ 咖啡 *kafei* ‘koffie’. (Mateer, 1917, p.74-76).

De hervormer Shi Chongen was de eerste die een geïllustreerd woordenboek van geschreven *baihua* compileerde. Ook verscheidene boeken in het *baihua* werden in die periode gepubliceerd. Dit waren echter hoofdzakelijk vertalingen van klassieke werken, handleidingen voor families of vrouwentijdschriften maar geen middel tot verspreiding van progressieve ideeën.

De eenheid van geschreven en gesproken taal in het Westen en Japan bleef ook niet ongemerkt in China. Dit werd voor het eerst aangehaald in 1887 door de hervormer en dichter Huang Zunxian. Volgens hem zou eenheid van taal tot meer geletterdheid leiden. Tijdens de hervormingsbeweging in 1898 (戊戌变法 Wuxu Bianfa) formuleerde Qiu Tingliang voor het eerst de slogan 崇白话而废文言 *chong baihua er fei wenyang* ‘eer *baihua* en misprijns *wenyang*’. Hij geloofde dat de algemene verspreiding van *baihua* de bevrijding van het intellect in elke mens mogelijk zou maken. *Baihua* was immers makkelijker om te leren dan *wenyang*. Door vertaling van klassieke werken in *baihua* zou kennis veel minder moeilijk te vergaren zijn en zouden bovendien meer mensen in staat zijn om tot de geletterde klasse te behoren.¹² Wilde China bovendien moderniseren en de concurrentie met het Westen kunnen aangaan, dan moest het volk gealfabetiseerd worden. Praktisch gesproken bood het *baihua* dus veel meer voordelen in vergelijking met het literaire *wenyang*.

Op het einde van de 19de eeuw en in het begin van de 20ste eeuw werden ook de eerste pogingen ondernomen om het Chinees te voorzien van een transcriptiesysteem. Hiervoor werden letters van het Latijnse alfabet gebruikt. Op deze manier hoopte men het lezen en leren te vergemakkelijken. Bovendien moest dit leiden tot de codificatie van de uitspraak, wat een belangrijke factor was voor de eenmaking van de taal.¹³ Een andere belangrijke factor die bijdroeg tot de snelle opgang van het *baihua* was de afschaffing van het officiële ambtenarenexamen. Hierdoor waren studenten minder gemotiveerd om *wenyang* te leren aangezien dit geen absolute voorwaarde meer was om toe te treden tot officiële functies.¹⁴

¹² Dolezelova-Velingerova, 1971, p.21-22.

¹³ Van de verschillende modellen voorgesteld door verscheidene Chinese geleerden tijdens de jaren 1892-1910, was het 官话字母 *guanhua zimu* ‘het alfabet van het Mandarijn’ van Wang Zhao in 1900 het model dat het meeste succes genoot en het enige dat gesteund werd door de autoriteiten. (Dolezelova-Velingerova, 1971, p.22)

¹⁴ Chen, 1999, p.71.

Het *baihua* genoot dus duidelijk enkele voordelen die de andere twee taalvormen niet hadden. Ten eerste bestond het zowel in geschreven als in mondelinge vorm. Ten tweede hadden de communicatiefuncties zich uitgebreid. Tegen het einde van de 19de eeuw kon 70 procent van de Chineestalige bevolking immers al *guanhua* (naast hun lokaal dialect) spreken. Dit was ook de periode dat *guan* niet meer verstaan werd als ‘administratief’ maar wel als ‘gemeenschappelijk’. Ten derde was het *baihua* voorzien van een min of meer gecodificeerd transcriptiesysteem. Deze drie ontwikkelingen zorgden ervoor dat het *baihua* een nieuwe sociale status verwierf, wat eveneens een belangrijke factor was in de vorming van een standaardtaal. Dit was ten nadele van het *wenyan*, dat zich sterk gehandicapt zag door het gebrek aan een mondelinge vorm, een essentieel onderdeel bij de ontwikkeling van een Chinese staat. Ook de zuiderse dialecten waren niet in staat een bedreiging te vormen voor het *baihua*. De belangrijkste reden hiervoor was de kleinere geografische verspreiding van deze dialecten ten opzichte van het *baihua*. Nooit zijn ze erin geslaagd hun regionaal verspreidingsgebied te overstijgen omdat ze niet functioneerden als de ‘nationale’ administratieve taal en aldus geen politiek aanzien genoten. Ook hun geschreven vorm moest zich de mindere erkennen van het geschreven *baihua*. De neergeschreven theaterstukken en verhalen waren vooral bedoeld om mondeling te worden voorgedragen en niet om te worden gelezen als onafhankelijke werken. Bovendien ondervonden ze moeilijkheden om hun zuidelijke dialecten in Chinese karakters te transcriberen en was het aantal mensen dat in staat was ze te lezen beperkt. Het *baihua* daarentegen kende al veel langer een traditie in romanliteratuur, theater en verhalen.

Deze inspanningen voor een nationale taal die zowel voor geschreven als mondelinge communicatie kon worden gebruikt culmineerden in een centraal congres voor pedagogen in Peking, georganiseerd slechts een paar maanden voor het einde van de Qing dynastie in 1911. Hierop werd een document samengesteld waarin de belangrijkste kenmerken van de toekomstige nationale standaardtaal werden gedefinieerd: (1) om te functioneren als een nationale taal, moet het 国语 *guoyu* een artificiële taal zijn, (2) de uitspraak baseert zich op het fonetisch systeem van het Peking-dialect, (3) de grammatica zal bestaan uit structuren gemeenschappelijk voor alle dialecten en (4) de woordenschat zal verrijkt worden met uitdrukkingen ontleend aan verscheidene gesproken vormen van het

Chinees.¹⁵ Dit document mag terecht beschouwd worden als het handvest van de beweging voor linguïstische hervormingen.

In 1913 bepaalt het ‘Congres voor de Eenmaking van de Uitspraak’(讀音統一會 Duyin Tongyi Hui) dat de naam *guanhua* plaats moet ruimen voor de nieuwe term 國語 *guoyu* ‘Nationale Taal’. Tevens wordt er een nieuw alfabet van 39 tekens (注音字母 *zhuyin zimu* ‘fonetisch alfabet’) aangenomen. Voortgaande op punt twee uit het handvest van het ‘Centraal Congres voor Pedagogen’ worden in dit alfabet enkel klanken opgenomen die voorkomen in het Peking-dialect zonder rekening te houden met het fonetisch systeem van de andere dialecten.¹⁶ Daarnaast moedigt dit congres het onderwijs in *baihua* aan.

1.2.2. DE ONTWIKKELING VAN EEN NIEUW LITERAIR GENRE

Het begin van de modene Chinese literatuur wordt gekenmerkt door de dominante positie van fictie. Deze evolutie liep parallel met de sociale ontwikkelingen die tegelijkertijd plaatsvonden. Aangezien de traditionale klassenhiërarchie aan het afbrokkelen was, verloren ook de literaire genres die hierbij aansloten, namelijk poëzie en essay, hun prominente positie. Deze werden beschouwd als de enige juiste middelen om de morele principes en doctrines van het confucianisme te verkondigen. Fictie en drama werden hiervan uitgesloten omdat ze enkel werden gezien als pure ontspanningsliteratuur zonder enige didactische waarde. Deze reden verklaart echter niet waarom het juist fictie was dat deze dominante positie kon verwerven, en niet drama.

Op het einde van de 19de eeuw groeide er een tendens naar een nieuwere vorm van literatuur in elk van de drie genres fictie, poëzie en drama. Deze hervormingsbeweging¹⁷ was eerder spontaan van aard en bereikte niet het ideologische, theoretische en praktische niveau dat geassocieerd werd met de vier mei beweging. Hierdoor had deze beweging ook geen radicale transformaties tot gevolg maar creëerde ze echter wel de noodzakelijke voorwaarden die later dergelijke hervormingen mogelijk maakten.

¹⁵ Dit is mijn samenvatting van Cartiers en Kalouskova’s beschrijving van dit document zoals uiteengezet in hun artikel. Cartier en Kalouskova, 1968, p.175-176.

¹⁶ Cartier en Kalouskova, 1968, p.176.

In 1895 verscheen een nieuwe poëziestijl die in 1902-1904 overliep in de *shijie geming* (revolutie in de poëzie). Deze nieuwe dichters legden de nadruk op de expressie van authentieke gevoelens, persoonlijk beleefd door de dichter zelf. Ook kwam er meer aandacht voor sociale en politieke motieven. Het nieuwe lag verder ook in het tussenvoegen van nieuwe terminologie, vaak transliteraties van vreemde woorden.¹⁸ De grootste hindernis echter was de taal. Enerzijds wou men zich bevrijden van het juk van het *wenyan* maar anderzijds waren de klassieke poëziestructuren zo verstrengeld met juist deze klassieke taal, dat een dergelijke halfslachtige poging nog niet kon leiden tot een volwaardig nieuwe poëzie, ook al was de ideologische grond al wel aanwezig. Wou men poëzie schrijven in *baihua*, dan vereiste dit bijgevolg ook een geheel nieuwe prosodische structuur en vorm. Bovendien werd de folkloristische poëzie die eventueel model zou kunnen staan een moderne poëzie volledig over het hoofd gezien.

Het theater was enigszins in hetzelfde bedje ziek waarbij men ook hier bleef schipperen tussen twee uitersten. De hang naar een nieuwe theatervorm was groot, maar de invloed van de traditionele theaternomen bleek juist iets groter te zijn, waardoor dit verlangen zich nog niet kon manifesteren als een gevestigde waarde. De eerste tekenen van vernieuwing uitten zich in een poging tot hervorming van de klassieke Peking opera. Men probeerde een westerse dramaturgie te creëren met de bedoeling het formalisme van de oude opera te vervangen. Dit betekende de opkomst van het gesproken theater 话剧 *huaju*.¹⁹ Net zoals bij de poëzie, vinden we hier ook twee categorieën terug: toneelstukken met een duidelijke politiek-sociale boodschap en anderen die zich volledig op het sentiment beroepen. Het hoogtepunt van die nieuw theater situeerde zich rond 1911 maar kende een zeer kort bestaan. De redenen hiervoor zijn talrijk maar raken allen aan diezelfde paradox tussen oud en nieuw. Ten eerste was de kennis van het westerse theater, haar teksten en technieken eerder oppervlakkig, soms zelfs in die mate dat alles wat niet-Chinees was beschouwd werd als ‘westers’. Ten tweede ging de beweging voor een nieuw

¹⁷ Deze hervormingsbeweging werd aangevoerd door Kang Yuwei en Liang Qichao. De onmiddellijke aanleiding hiervoor was de nederlaag van China in de Chinees-Japanse oorlog en het daaropvolgende vernederende vredescontract dat China verplicht was te ondertekenen. (Chang, 1980, p.291-292.)

¹⁸ Lin, 1972, p.20.

¹⁹ De weinige traditionele stukken die volledig waren opgebouwd uit gestileerde dialogen niet meegerekend, verscheen het gesproken theater als volwaardige theatervorm slechts aan het einde van de 19de eeuw. Mackerras spreekt in die context ook over de christelijke missionarissen in China die hun leerlingen aanmoedigden om toneeltjes te spelen ter gelegenheid van christelijke festiviteiten. Hoewel uitgevoerd op uiterst kleine schaal, wakkerde dit gesproken toneel de progressieve ideeën met betrekking tot het theater aan. (Mackerras, 1975, p.117)

theater van start onder een verschillend leiderschap, namelijk dat van theatergezelschappen. Zij hielden zich meer bezig met het materiële succes van hun toneelgezelschappen dan met een grondige studie van het westerse theater en de principes aan de basis daarvan. Door deze gebrekkige kennis van dit nieuwe (westerse) theater dat ze aldus hoorden na te streven, steunden de Chinese acteurs nog sterk op de technieken van de traditionele opera. Overeenkomstig diezelfde oude tradities, leerden ze de tekst niet van buiten, maar bestudeerden ze enkel de synopsis van het te spelen stuk. De tekst werd daarna ter plaatse “gecreëerd” door de acteurs zelf. Deze gewoonte werkte zolang de acteurs de acteertechnieken en de basisstructuren van het toneelstuk begrepen hadden. Maar noch de structuur, noch de technieken van het ‘westerse’ acteren waren voldoende bekend, zodat de acteurprestaties amateuristisch en verbaal onmondig overkwamen. Een andere (commerciële) reden waarom de theatergezelschappen teruggrepen naar de oude traditie, was om het publiek niet te veel voor het hoofd te stoten. Wilde men profijt halen uit een toneelstuk, dan moest dit aanvaard worden door de toeschouwers. Bovendien maakte het theater nog veel gebruik van regionale dialecten, wat niet strookte met de opkomst van het *baihua* als nationale taal. Het nieuwe theater ondervond aldus veel moeilijkheden om te wedijveren met de andere literaire genres.

Net zoals bij de poëzie en het theater, treffen we ook bij de fictie dezelfde thematische verschuiving aan naar enerzijds een sentimentele verhaaltendens en naar anderzijds sociale, realistische onderwerpen. Dit verklaart waarom aanvankelijk enkel voornamelijk schrijvers als Scott, Hugo en Dickens vertaald werden, die sentimentele elementen vermengden met sociale, historische of pseudo-historische gebeurtenissen²⁰. De redenen waarom fictie echter meer terrein won ten nadele van poëzie en theater zijn meervoudig. Algemeen gezien kunnen we stellen dat het *baihua* hierbij een beslissende rol heeft gespeeld. Traditionele fictie was geschreven in het *baihua* en had een relatief lange periode van continue ontwikkeling achter de rug. Alhoewel het *wenyan* zich nog altijd als officiële cultuurtaal manifesteerde, ontwikkelde zich achter haar rug een levendige taal geconcretiseerd in een levendige literatuurvorm. Als vertegenwoordiger van het confucianistische erfgoed, was het *wenyan* aldus statisch en kon het zich niet al te veel veranderingen veroorloven. Op het moment echter dat de maatschappij haar intrede deed in wat een periode van drastische evoluties zou blijken te zijn, drong zich ook een verandering op in taal en literatuur. Het volop in ontwikkeling zijnde *baihua* kon hierbij

²⁰ Zie Dolezelova-Velingerova, 1971, p.33 voor een lijst van de vertaalde werken.

zichtbare voordelen verschaffen tegenover het statische *wenyan* zonder in de leemte te vallen die een dergelijke drastische overgang met zich meebrengt. Juist door deze lange traditie van fictie in de spreektaal, zou de assimilatie van westerse technieken een relatief makkelijke taak blijken te zijn. Thematische en stilistische veranderingen hadden zich aldus langzaam toegevoegd aan het literair genre van de fictie (eerst het kortverhaal en pas later de roman), zodanig dat wanneer de nieuwe sociale en politieke situaties een nieuw communicatiemiddel vereisten, dit genre hiervoor uitermate geschikt bleek te zijn door zijn heldere en begrijpbare taal en door zijn vermogen om droge historische feiten suggestief en indringend weer te geven en hierdoor het volk bewust te maken. Veranderingen in de structuur vinden we terug in het verkorten van het verhaal en in het kleinere aantal personages. Er stond aldus een nieuwe taal en een nieuw genre klaar om de leemte op te vullen. Doordat echter het *wenyan* zich nog altijd officieel propageerde als de conventionele literatuurtaal, leek de breuk belichaamd door de vier mei beweging enorm groot, alhoewel in feite een opvolger – weliswaar nog maar vaag omljnd – al klaarstond.

1.3. DE VIER MEI BEWEGING (五四运动)

1.3.1. INLEIDING

Zoals in het vorige hoofdstuk aangetoond, waren er op het einde van de 19de eeuw reeds belangrijke evoluties aan de gang zowel op literair als op taalkundig vlak. Deze evoluties hebben de noodzakelijke startbasis gevormd voor de hervormers van de vier mei beweging. Deze laatsten moesten aldus enkel nog de juiste vliegrichting invullen, hierbij aangewakkerd door een sterke Europese wind. Het precieze startsein werd echter gegeven door de politieke gebeurtenissen.

Op vier mei 1919 vond er een studentenbetoging plaats tegen de vernedering door Japan die China moest ondergaan na het verdrag van Versailles, maar ook vooral tegen de eigen corrupte regering die toegaf aan de exuberante eisen van de Japanners met betrekking tot Shandong. Deze beweging is bekend geworden als de vier mei beweging en betekende het begin van een nationale protestbeweging waaraan alle klassen in China deelnamen. De grootte en de impact van deze beweging waren het gevolg van de reeds veranderde politieke situatie in China. Tegen het einde van de 19de eeuw was China zowel op economisch als politiek vlak praktisch gereduceerd tot een semi-koloniale staat. Ook

het feodale systeem stond op instorten. Na het uitbreken van Wereldoorlog I echter, verslapte de greep van de Europese koloniale machten op China doordat ze zelf al hun krachten en aandacht in de oorlog moesten steken. In dit vacuüm grepen de Chinese nationale industrieën de kans om zich op relatief grote schaal te ontwikkelen, wat leidde tot een expansie van het kapitalisme. Tegelijkertijd won ook het proletariaat aan grootte en kracht, waardoor de traditionele klassenhierarchie aan het wankelen werd gebracht. Wanneer dan na Wereldoorlog I en aldus na dit vacuüm van relatieve vrijheid, China plots terug aan banden werd gelegd, was het niet anders dan logisch dat dit moest culmineren in protest. De politieke en literaire situatie was er rijp voor.²¹

Met de vier mei beweging begon een nieuwe periode van nationaal bewustzijn in China. Studenten en jonge intellectuelen zagen zichzelf als de voornaamste protagonisten op het vlak van sociale en culturele hervormingen. De eerste echte aanwijzingen voor een literaire revolutie manifesteerden zich echter al enkele jaren vroeger en vonden hun weg in het progressieve tijdschrift 青年雜誌 Qingnian Zazhi 'Jeugdmagazine'. Dit werd uitgegeven door de hervormer Chen Duxiu 陈独秀 en kende zijn eerste uitgave in september 1915. Het doel van de artikels die hierin gepubliceerd werden was de introductie van westerse literaire ideeën en stromingen aan de Chinese lezer om deze aldus bewust te maken van de noodzaak van een daadwerkelijke verandering. Want hoewel Versailles hun geloof in de westerse machten aan het wankelen had gebracht, verminderde het niet hun geloof dat de westerse cultuur China's behoeften zou kunnen bevredigen. Op een eerste systematische uiteenzetting voor een literaire hervorming is het wachten tot januari 1917, wanneer Hu Shi 胡适 in zijn artikel 文学改良刍议 *Wenxue Gailiang Chuyi* 'Bescheiden voorstel voor een literaire hervorming' gepubliceerd in het tijdschrift 新青年 Xin Qingnian 'Nieuwe Jeugd'²² zijn standpunten uiteenzet. Hierin wordt vooral de klassieke literatuur aangevallen en stelt hij acht specifieke hervormingen voor die de literatuur van

²¹ Gernet, 1972, p.546-547. Voor de aanloop naar de vier mei beweging, zie Furth, 1983, p. 322-405. Voor de vier mei beweging zelf, zie Schwartz, 1983, p.406-451. Het meest extensieve werk over de vier mei beweging is echter *The May Fourth Movement* van Chow, 1960, waarin de beweging zelf, haar aanzet en de politieke en intellectuele gevolgen uitgebreid worden besproken.

²² *Nieuwe Jeugd* was de nieuwe naam voor *Jeugd Magazine*. (Tang, 1993, p.2)

deze “ziekte” moeten genezen.²³ Dit artikel is echter wel nog in het *wenyan* geschreven. Ook Chen Duxiu formuleerde een maand later in de februari-editie van het tijdschrift *Nieuwe Jeugd* een gelijkaardig voorstel “Voor een literaire revolutie”, dat voornamelijk neerkwam op het afbreken van het feodalisme en zijn concretisering in de taal en in de literatuur. Het eerste literaire werk dat deze theoretische richtlijnen ook daadwerkelijk zal toepassen, is *Dagboek van een gek* van Lu Xun, verschenen in mei 1918. Hoewel bepaalde klassieke uitdrukkingen en allusies nog voorkomen, is het werk geschreven in het *baihua*. Wat de thematiek betreft, is het een regelrechte oorlogsverklaring aan het feodalisme.

1.3.2. DE BAIHUA-BEWEGING

Vanaf vier mei 1919 geraakte de literaire revolutie in een stroomversnelling. Zoals in een vorig hoofdstuk reeds vermeld, was het *baihua* sinds lange tijd de taal die in de populaire genres gebruikt werd, met name in fictie en theater. Aangezien deze genres echter uitgesloten waren van de literaire canon, konden diegene die een ambtelijke functie ambieerden zich ook niet openlijk toeleggen op deze vorm van literatuur. Het is in feite zelfs zo dat de ontwikkeling van theater en fictie sinds de Yüan dynastie het werk is geweest van diegenen die er niet in slaagden een officiële functie te bemachtigen en die zich dan maar toelegden op de populaire literatuur, zonder hiermee nog maar enigszins de gedachte aan een sociale positie of een literaire reputatie te koesteren. Onderworpen aan het systeem, hebben de schrijvers in het *baihua* zich dus altijd beschouwd als ondergeschikt aan de confucianistische literaire traditie. De hervormers op het einde van de 19de eeuw speelden zelfs niet met de gedachte om het *baihua* naar hetzelfde literaire niveau te tillen. Het gebruik van het *baihua* werd enkel gezien als een politieke en educatieve noodzaak. De belangrijke bijdrage van Hu Shi aan deze *baihua*-beweging bestond erin dat hij aan het *baihua* – naast een politiek en educatief belang – ook een literair belang toekende. Het *baihua* was de taal van de vooruitgang en niet het *wenyan*. Hij vatte zijn standpunt samen in de uitspraak: “een literatuur in de spreektaal en een literaire

²³ Deze acht punten kunnen als het volgt kort worden samengevat: Ten eerste moet een schrijver ervoor zorgen dat zijn schrijven een echte inhoud heeft. Ten tweede moet hij vermijden de klassieke schrijvers te imiteren. Ten derde moet hij aandacht besteden aan de nauwkeurigheid van grammatica en stijl. Ten vierde mag hij geen sentimentele stijl aannemen. Ten vijfde mag hij nooit clichés of ouderwets taalgebruik hanteren. Ten zesde en ten zevende moet hij allusies op de klassieken vermijden, net als parallelisme. Als laatste achtste punt is een schrijver vrij om uitdrukkingen uit de spreektaal te gebruiken. (Tang, 1993, p.3)

spreektaal.”²⁴ Door deze omarming van het *baihua*, bracht hij ook een herwaardering tot stand voor de tot dan toe gemarginaliseerde traditionele populaire literatuur. Deze herwaardering van het *baihua* strekte zich bij sommigen uit tot het pleiten voor een complete afschaffing en vernietiging van het *wenyan*. Zo schreef 钱玄同 Qian Xüantong²⁵ geciteerd door Hsia:

Let me boldly repeat my manifesto: to the end that China may not perish and may become a civilized nation of the twentieth century, the basic task is to abolish Confucianism and annihilate Taoism. But the destruction of the Chinese written language, which has served as the repository of Confucian morality and Taoist superstition, is a prerequisite for the accomplishment of this task.²⁶

Dit werd enthousiast ondersteund door Fu Sinian, een student van Hu Shi en uitgever van het tijdschrift *Het Nieuwe Getij*. Hij is van mening dat het Chinees een barbaars karakter heeft aangezien het nog altijd de ideogrammen uit de ‘barbaarse’ oudheid gebruikt. Hoe kan men dan volgens hem verwachten dat China vooruitgang maakt als de taal nog altijd terugrijpt naar oude, barbaarse middelen?²⁷

Ondanks deze radicaliteit, vonden de standpunten van de *baihua*-beweging toch ingang bij vele studenten, intellectuelen, hervormers en schrijvers die dezelfde mening deelden dat het gebruik van *baihua* de eerste stap was in de richting van vooruitgang en nationale hervorming. In de mei-editie van 1918, schreef *Nieuwe Jeugd* al haar artikels en verhalen in *baihua*. Deze evolutie volgend, begonnen ook tijdschriften die na *Nieuwe Jeugd* opgericht waren zoals *Het Wekelijkse Geschrift* (每週評論) en *Het Nieuwe Getij* (新潮)²⁸ literaire werken en vertalingen in het *baihua* te publiceren. In de jaren die volgden

²⁴ Tang, 1993, p.4.

²⁵ Qian Xuantong (1887-1939) was een actief voorstander van een literaire revolutie en verzette zich tegen de feodale cultuur. Na zijn studie literatuur in Japan, keerde hij terug naar China en werd hij professor Chinees aan de universiteit van Peking. In 1917 werd hij lid van de “Commissie voor onderzoek van de Chinese taal” en in 1918 deed hij uitgeverwerk voor *Nieuwe Jeugd*. Hierin schreef hij dan ook verscheidene artikels met betrekking tot de nieuwe taal en cultuur. (Yang, 1994, p.239)

²⁶ Hsia, 1961, p.10.

²⁷ Hsia, 1961, p.10.

²⁸ Een andere gangbare vertaling is ook *De Renaissance*. (Chow, 1963, p.43. Zie ook McDougall, 1971, p.14)

zagen vele andere tijdschriften²⁹ (vaak magazines zoals *Het Maandblad van het Kortverhaal* (小説月報) en *Het Oosterse Tijdschrift* (東方雜誌) die tot dan toe gecontroleerd werden door volgelingen van de oude school) zich gedwongen de linguïstische overstap te maken. In 1920 werd gedeeltelijk onderwijs in het *baihua* toegestaan en tegen 1922 was het de belangrijkste onderwijstaal in scholen en universiteiten. Aldus geconfronteerd met het feit dat het *baihua* de klassieke taal had verdrongen, erkende het ministerie van onderwijs van Beiyang in 1921 het *baihua* als nationale taal (国语).³⁰

Aangezien het *wenyan* echter gedurende duizenden jaren het Chinese schrijfgebeuren had gedomineerd, was haar onmiddellijk vervanging door het *baihua* niet evident en zou het enige tijd duren eer het *baihua* zich enigszins gestabiliseerd zou hebben als de normatieve schrijftaal. In die overgangsfase zijn er vier types van schrijftaal in gebruik die zich elk richten op een specifiek domein: (1) het traditionele *wenyan*, (2) het moderne *wenyan*, (3) het traditionele *baihua* en (4) het nieuwe-stijl *baihua*. In de daaropvolgende jaren zal het *baihua* steeds meer en meer terrein winnen ten nadele van de andere drie vormen. Het *wenyan* zal nog een aantal jaren in de bureaucratie en in de journalistiek gebruikt worden tot het *baihua* eind jaren '40 ook dit domein volledig zal overnemen.³¹

Met het installeren van een sterk centraal bestuur na de oprichting van de Volksrepubliek China in 1949, werd het taalbeleid plots streng geregulariseerd. Wou China zich vestigen als een sterke, nationale eenheid, dan moest de taal deze politiek volgen, wat aldus leidde tot de standaardisatie van het Chinees. Dit uniforme taalbeleid vond steun in een artikel door Joseph Stalin, getiteld *Marxisme en Linguïstiek*, gepubliceerd in de zomer

²⁹ *Research Guide to the May Fourth Movement* van Chow Tse-tung moet gezien worden als handleiding bij het reeds eerder vermelde boek van dezelfde auteur *The May Fourth Movement* dat drie jaar eerder gepubliceerd werd. Hierin wordt een overzicht geboden van alle tijdschriften verschenen tussen 1915 en 1923. Zijn werk is opgedeeld in drie secties. Sectie A bevat een beschrijving van 587 tijdschriften gerangschikt per jaar en vervolgens per plaats van uitgave. Sectie B bevat tien oudere tijdschriften die hervormd werden na de vier mei beweging. Sectie C tenslotte geeft een lijst van zeven belangrijke kranten die voorzien waren van een supplement dat deze nieuwe culturele beweging steunde. De andere helft van het boek bestaat uit een uitgebreide bibliografie van 790 werken over dit onderwerp. Zie Chow, 1963. Voor een uitgebreidere beschrijving van de tijdschriften verschenen in de jaren na 4 mei, zie McDougall, 1971, p.10-53.

³⁰ DeFrancis, 1984, p.224; Ramsey, 1987, p.1-13; Norman, 1988, p.246-247.

³¹ Chen, 1999, p.76. Desondanks zijn uitdrukkingen en zegswijzen in het *wenyan* nog veelvuldig aanwezig in moderne literatuur. Volledige teksten in het *wenyan* zijn echter zeer zeldzaam geworden na 1950. Chen merkt op dat Hong Kong en Taiwan meer gebruik maken van *wenyan* dan het vasteland China. Vooral politieke, administratieve en journalistieke teksten zijn vaak een mengeling van *wenyan* en *baihua*. Chen, 1999, p.88.

van 1950. Alhoewel dit artikel zich enkel concentreerde op de taalsituatie in Rusland, oefende het toch een sterke invloed uit op de Chinese hervormers. Stalin stelt hierin dat een gemeenschappelijke taal één van de criteria is die een natie definiëren en bovendien superieur is aan de verschillende dialecten dewelke ze aldus moet overkoepelen³².

Op de ‘Conferentie voor de Standaardisatie van het Modern Chinees’ gehouden te Peking in 1955 wordt de term 普通话 putonghua officieel aangenomen om de nieuwe standaardtaal te benoemen³³. Er worden richtlijnen uitgevaardigd die het putonghua moeten promoten in verscheidene domeinen, zoals het leger, de handel, de industrie, de journalistiek, de vertaalkunde, ed. Op deze zelfde conferentie valt Wang Li – een prominent Chinees taalkundige – ook Leonard Bloomfield aan als zijnde een ‘bourgeois linguïst’. Zijn kritiek ligt in de lijn van de nationalistische tendens naar een Chinese eenheidstaal. Bloomfield stelde immers dat het begrip ‘Chinees taal’ in realiteit verwees naar een taalfamilie bestaande uit verscheidene, onderling onverstaaanbare talen. Ontkennen dat de Chinezen een gemeenschappelijke taal hadden kwam volgens Wang Li overeen met de ontkenning van China als één natie³⁴.

Deze houding steunde ongetwijfeld meer op politieke dan op linguïstische motieven. Het politieke klimaat liet – nog meer dan de decennia daarvoor – immers geen multilinguïstische opvattingen toe. De mening van Bloomfield werd dan ook eerder beschouwd als een aanval op China als één natie, dan dat ze daadwerkelijk taalkundig

³² DeFrancis, 1984, p.225-226. Voor een bespreking van de invloed van de Sovjet Unie op de Chinese taalpolitiek in de periode tussen 1920 en 1950, zie DeFrancis, 1950, p.87-109. Hierin wordt gesteld dat de Chinese emigranten in Kazachstan en Kirgizistan de eerste Chinezen waren die voorzien werden van een alfabetisch schrift. Dit gebeurde in het licht van de Russische taalpolitiek op het einde van de jaren 20 die zich uitsprak voor latinisering. Deze beweging inspireerde de jonge Chinese intellectueel Qu Qiubai 瞿秋白 in 1930 tot de creatie van een 中國拉丁化的字母 zhongguo ladinghua de zimu ‘Chinees gelatiniseerd alfabet’. Alhoewel de propaganda voor een Latijns schrift in 1939 gestopt werd, vond dit alfabet van Qu Qiubai (die ondertussen naar China verhuisd was) in China wel een grote aanhang, zoals bij de schrijver Lu Xun.

³³ Andere veelvoorkomende benamingen die in de decennia daarvoor circuleerden waren 標準語 biao zhunyu ‘standaardtaal’, populair bij aanhangers van de Guomindang die het ideaal van één standaardtaal gesproken door iedereen koesterden. De andere meer linkse zijde erkende daarentegen het feit dat het Chinese taallandschap bestond uit verschillende talen. Hier waren eerder termen als 民族語 minzuyu, 大眾語 dazhongyu of 普通話 putonghua in zwang. De eerste term was eerder algemeen en kon vertaald worden als ‘etnische taal’ of zelfs ‘nationale taal’. De twee laatste benamingen wezen eerder op het Chinees zelf als zijnde één van de vele 民族語 minzuyu. Enkel de term 普通話 putonghua heeft voet aan wal gekregen. Op Taiwan wordt dit 國語 guoyu ‘nationale taal’ genoemd en op Singapore 華語 huayu ‘Chinees taal’. (DeFrancis, 1984, p.224-225) Voor een volledige lijst van alle termen gebruikt ter aanduiding van het modern Chinees, zie Harbsmeier, 2001, p.376-377. Hij somt 19 verschillende benamingen op, vaak met een gebruik afhankelijk van het gebied waarin de term aangewend wordt. Zie ook Norman, 1988, p.135-138 waarin hij een lijst geeft van de verschillende benamingen met elk een uitgebreide beschrijving.

³⁴ DeFrancis, 1984, p.227.

werd geanalyseerd. In plaats van haar te zien als een standpunt binnen het linguïstische veld, werd ze uit haar domein getild en verheven tot op het politiek niveau. De *baihua*-beweging die dus oorspronkelijk experimenteel en normdoorbrekend was in haar streven naar een nieuwe taal, werd nu aldus geïnstitutionaliseerd.³⁵

1.3.3. DE LITERAIRE HERVORMINGEN

In dit prille begin bleek dat de literaire hervormingen nog vooral bestonden uit het afbreken van de klassieke literatuur. De idee dat er iets nieuws moest komen was algemeen aanvaard. Ook de gedachte dat dit nieuwe volledig moest verschillen van het oude, stond buiten kijf. Welke literaire principes precies invulling moesten geven aan dit nieuwe, was daarentegen nog een onbeschreven blad, of eerder een blad met het gekrabbel van een kind, dat heel veel plezier beleeft aan het tekenen maar waarvan de getekende lijnen nog geen coherent, herkenbaar geheel vormen. Volgens Hu Shi was één ding al zeker: het *baihua* moest het *wenyan* vervangen als taal van de literatuur. Hij sprak echter niet over inhoudelijke hervormingen alhoewel het evident is dat een literaire revolutie meer inhoudt dan enkel taalkundige aanpassingen, iets wat hij in zijn radicalisme enigszins over het hoofd zag. Diegene die de literaire revolutie zou doortrekken op inhoudelijk vlak was Chen Duxiu. Volgens hem zou een nieuwe literatuur leiden naar een nieuwe cultuur en zou deze op haar beurt leiden tot politieke hervormingen.

De meest prangende vraag was aldus welke literaire ideeën hun literaire revolutie het beste zouden kunnen dienen. Aangezien men geen klassieke vormen als basis wou van de nieuwe literatuur, bleef er in eigen land enkel de traditie over van de populaire roman en het populaire theater. Deze waren echter onvoldoende geschikt om de behoeftes van de moderne schrijvers te bevredigen. De vorm was primitief en droeg bovendien het stigma van zijn vroegere rol als zijnde pure ontspanning. Wou men ernstige literatuur in het *baihua* schrijven, dan moest men aldus een ander rolmodel zoeken. Deze zoektocht leidde naar het Westen. Aangezien de idee overheerste dat literatuur het leven moest weergeven

³⁵ De traditionele diglossiesituatie was nu aldus vervangen door wat Ferguson 'standaard-met-dialecten' noemt. (Ferguson, 1959, p.336). een standaard verschilt van de hogere variant in diglossie door haar veelvuldig gebruik door verscheidene lagen van de bevolking. Het klassiek Chinees wordt nog weinig gebruikt en verwerft meer en meer een status gelijkaardig aan de status van het Latijn en het Grieks in de moderne westerse wereld. Het is geen noodzakelijke voorwaarde meer om toegang te krijgen tot de hogere cultuur of tot de hogere bureaucratie. (Norman, 1988, p.247)

zoals het was en aldus in functie moest staan van de realiteit, keerde men zich naar het westerse realisme en naturalisme, in de hoop dat deze literaire principes een juiste richting zouden kunnen geven aan de Chinese literaire revolutie. Ook de romantiek met haar verheerlijking van de natie vond haar aanhangers. De vier mei beweging betekende aldus een complete breuk met het feodale verleden. De traditionele literatuur die mijlenver van het volk stond veranderde in een literatuur die in functie stond van de massa. Dit was niet enkel te wijten aan het *baihua* dat nu aangewend werd, maar evenzo aan de hoofdpersonages gebruikt in de literatuur: boeren, arbeiders, vrouwen ed. Conform het realisme, waren het nu de onderdrukten die aan het woord kwamen.³⁶

1.3.4. VERTALINGEN

Een andere belangrijke activiteit van de vier mei beweging, die samenging met hun interesse in de westerse literaire genres, was de introductie van westerse literatuur in China. Deze vertalingen zijn een belangrijke factor geweest bij de vorming van een nieuwe spreektaal. Bij hun zoektocht naar het nieuwe, werden niet enkel de literaire ideeën in de vertaalde boeken overgenomen, maar toonde men ook interesse in de vreemde taal zelf als mogelijke inspiratiebron voor het *baihua*. Dit *baihua* stond immers nog op wankelende benen en kon volgens de hervormers nog vele richtingen uitgeduwd worden. Het was dus logisch dat alles wat nieuw was een ongelofelijke aantrekkingskracht uitoefende op de hervormers.

De eerste decennia na vier mei 1919 luidden aldus een periode in van een enorme hoeveelheid aan vertalingen die de markt overspoelden. Deze vertalingen waren echter niet willekeurig maar werden gekozen in functie van de eigen sociale en politieke noden.

1.3.4.1. Vertalingen van westerse werken in wenyán

³⁶ (Chow, 1960, p.269-289) Aangezien ik mij wil concentreren op de taalkundige en niet op de literaire beïnvloeding van het Westen op China, heb ik ervoor gekozen dit hoofdstuk niet in detail te behandelen. Voor meer informatie met betrekking tot de literaire invulling van deze revolutie door westerse literaire trends, zie McDougall, 1971. Hierin geeft ze eerst een overzicht van de literaire beweging om daarna in detail in te gaan op elke westerse stroming en haar invloed op de nieuwe Chinese literatuur. Ook Lee, 1973 kan hierbij een handig instrument zijn. Hij behandelt de belangrijkste schrijvers die aan de wieg stonden van deze revolutie met telkens de elementen die hen beïnvloed hebben.

De vier mei beweging was vanzelfsprekend niet het eerste moment in de geschiedenis waarop buitenlandse werken vertaald werden. Daarvoor was er ook al een vertaalindustrie op gang gekomen. De boeddhistische vertalingen (met als meest bekende vertalers Kumarajiva en Xuan Zang 玄奘) zijn hier het eerste grote voorbeeld van. De eerste westerse werken werden vertaald tegen het einde van de 16de eeuw door de Jesuïeten in China, met in hun directe voetsporen de protestantse missionarissen³⁷.

De vertalingen die echter het meeste belang hebben met betrekking tot het onderzoeksdomein van mijn thesis, situeren zich recenter in de tijd. Ten tijde van de aanwezigheid van de Jesuïeten in China, was het besef reeds gekomen dat westerse ideeën en technieken een positieve impuls zouden kunnen geven aan de ontwikkeling van China. Dit besef groeide toen China geconfronteerd werd met de sterkte van de buitenlandse mogendheden en aldus met haar eigen zwakte. In de periode 1860-1890 werd zelfs de *Beweging voor Verwestering* opgericht met als slogan “Het Chinese leren als bron, het westerse leren voor het gebruik”³⁸. Onder de indruk van de westerse militaire kracht, richtte China wapenondernemingen op. Elke onderneming had een vertaalinstituut aan zich verbonden. De wapenfabriek met het grootste instituut was het Jiangnan Arsenaal (1865). In totaal hebben zij 163 westerse werken naar het Chinees vertaald, voornamelijk werken over natuurkunde en technologie, zoals *Methods of Gunpower-making* van Wylie of *Principles of Geology* van Lyell. Tegelijkertijd werden er ook andere instituten opgericht die zich bezighielden met vertalingen, zoals The Christian Church, The London Mission Press, The Christian and Literature Society of China ed. Zij vertaalden honderden boeken over astronomie, wiskunde, fysica en chemie³⁹.

Een belangrijke figuur op het einde van de Qing dynastie was 梁啟超 Liang Qichao (1873-1929). Deze benadrukte het belang van vertalingen voor kennis over het Westen. Met dit in het achterhoofd stelde hij voor om Japanse versies van westerse boeken te vertalen in de hoop dat op deze manier meer westerse werken China zouden bereiken. In 1896 compileerde hij een catalogus van boeken vertaald tussen 1840-1894. Hierin bracht

³⁷ Zie Tsien, 1954, p.307 voor een tabel met een lijst van de vertalingen van de Jesuïeten, gespreid per eeuw en volgens thema. Zie p.311 voor een tabel met de protestantse vertalingen. Voor een uitgebreidere geschiedenis van het vertaalwerk in China, zie Ma, 1995, p.373-387.

³⁸ 中學爲體, 西學爲用. (Fong, 1995, p.580) Volgens Gunn is de oorsprong van deze slagzin niet duidelijk. Traditioneel wordt hij toegeschreven aan Zhang Zhidong, 1898. Alhoewel deze zin niet in deze vorm voorkomt in zijn werk, is hij daarna wel onder deze vorm een eigen leven gaan leiden en werd hij aldus gepopulariseerd. (Gunn, 1991, p.304)

³⁹ (Ma, 1995, p.380)

hij drie maatregelen naar voren om de gebreken in de vertalingen te verhelpen: (1) de selectie van boeken die het waard zijn om vertaald te worden, (2) de normalisering van vertaaltermen en (3) de opleiding van geschikte vertalers⁴⁰.

Een andere belangrijke vertaler van dezelfde periode was Lin Shu 林纾 (1852-1924)⁴¹. Gespreid over een periode van dertig jaar heeft hij zo'n 180 werken vertaald, hoewel hij geen enkele buitenlandse taal kende. De vertaling van een boek was aldus het resultaat van een samenwerking tussen diegene die het boek mondeling vertaalde en Lin Shu zelf die deze zinnen in correct *wenyan* weergaf. Het eerste boek dat hij op deze manier vertaalde was *La Dame aux Camélias* van Dumas. Andere auteurs die Lin Shu vertaald heeft zijn onder meer Dickens, Conan Doyle, Scott, Hugo, Balzac en Tolstoy. Lin Shu bevond zich op een tweesprong in de literatuurgeschiedenis. Enerzijds keerde hij zich al naar het Westen door de vertaling van buitenlandse werken, maar anderzijds verzette hij zich fel tegen de vier mei beweging en hun vertalingen in het *baihua*. De reden hiervoor lag in zijn mislukte pogingen om een ambtelijke carrière te verkrijgen. Hij had het confucianistische parcours afgelegd tot de graad van 巨人 juren, maar slaagde er niet in zich verder op te werken. Alhoewel aldus in de steek gelaten door het systeem, kon hij er zich toch niet helemaal van losmaken. Hij liet zichzelf toe om westerse werken te vertalen, maar deze in het *baihua* omzetten en zo zijn belezenheid en confucianistische achtergrond verloochenen was een stap te ver. De reden waarom zijn vertalingen dan zo veel succes oogstten, was te wijten aan de reeds veranderde tijdsgeest. Mocht hij een halve eeuw vroeger geboren zijn, zou dit niet mogelijk geweest zijn.

Vertalingen van meer recente westerse realistische werken, kenden echter nog geen succes. Zo publiceerden 鲁迅 Lu Xun en 周作人 Zhou Zuoren in 1909 in twee volumes *Collectie van Buitenlandse Fictie* (域外小说记), waarin ze 37 westerse kortverhalen van 14 verschillende auteurs in *wenyan* vertaalden, onder meer Oscar Wilde, E.A. Poe, de Maupassant, Andersen, Checkhov, Sologub, Mrazovic, Garshin en anderen⁴². Van deze collectie werden echter slechts 20 exemplaren verkocht. Volgens Hu Shi lag de oorzaak bij de groeiende impopulariteit van het *wenyan*. Maar deze verklaring ligt niet in lijn met het

⁴⁰ Ma, 1995, p.381. De stijl van Liang Qichao kwam bekend te staan als 新文体 xin wenti 'de nieuwe literaire stijl' of simpelweg als de Liang Qichao stijl. Deze stijl werd overgenomen in *Min bao* en andere republikeinse kranten. Nadien groeide deze stijl zelf uit tot de norm voor andere kranten. (Gunn, 1991, p.34-35)

⁴¹ Zie het hoofdstuk over Lin Shu in Lee, 1973, p.41-57.

⁴² Davis, 1976, p.44.

succes van de werken van Lin Shu die ook in het *wenyan* vertaald werden. De reden moet daarom waarschijnlijk gezocht worden bij de keuze van de kortverhalen die wegens hun andere thematiek nog geen aansluiting konden vinden bij een groot publiek.

Waar Lin Shu zich concentreerde op literatuur, daar hield 严复 Yan Fu (1853-1920)⁴³ zich bezig met vertalingen in het veld van de filosofie en de sociale wetenschappen. Hij vertaalde onder andere *Evolution and Ethics* van Huxley, *Principles of Society* van Spencer, *On Liberty* van Stuart Mill, *Elementary Lessons in Logic* van Stanley Jevons en *L'Esprit des lois* van Montesquieu. Deze werken werden heel populair bij de Chinese intellegentsia. Net zoals Lin Shu vertaalde hij de werken in het klassieke *wenyan*.

苏曼殊 Su Man-shu (1884-1918) bereikte hetzelfde op het vlak van de poëzie. Hij slaagde erin om 19de eeuwse Engelse romantische poëzie op een elegante manier te vertalen in conventionele klassieke verzen. Zo vertaalde hij poëziebundels van Lord Byron en Shelley⁴⁴. Het succes van deze poëzie wees op de groeiende interesse voor de westerse romantiek. Daarnaast vertaalde hij ook enkele romans, zoals *Les Misérables* van Victor Hugo⁴⁵.

I.3.4.2. Vertalingen van westerse werken in *baihua*

Op vertalingen van westerse werken in het *baihua* is het wachten op de verschijning van het tijdschrift *Nieuwe Jeugd* in 1915, dat haar eerste editie aanvangt met twee kortverhalen van Turgenev in een halfklassieke taal en drie toneelstukken van Oscar Wilde in het *baihua*. Na de publicatie in 1917 van Hu Shi's voorstel voor een literatuur in de spreektaal, verschenen er steeds meer vertalingen in het *baihua*. Hu Shi zelf beet de spits af met de vertaling van een kortverhaal van de Maupassant. In de daaropvolgende jaren volgden de vertalingen van westerse werken in het *baihua* in het tijdschrift *Nieuwe Jeugd* elkaar in sneltempo op. Niet alleen westerse schrijvers waren hierbij populair maar

⁴³ Het leven en werk van Yan Fu worden uitvoerig besproken in Schwartz, 1964. Eerst schetst Schwartz de vroege jaren van Yan Fu. Vervolgens beschrijft hij zijn periode in Engeland en de manier waarop hij dit contact ervaren heeft en in zijn vertalingen geïncorporeerd heeft. Als laatste bespreekt hij uitgebreid elke vertaling.

⁴⁴ Voor zijn vertalingen van Engelse poëzie, zie McAleavy, 1960.

⁴⁵ Yang, 1994, p.266-267.

ook veel Russische schrijvers kwamen aan bod. Deze laatsten genoten vooral veel aanhang door hun marxistische motieven⁴⁶.

Vele literaire verenigingen met hun eigen tijdschrift zagen in die periode het daglicht. Zij hadden een tweevoudig doel: enerzijds het creëren van literatuur en anderzijds het publiceren van vertalingen van westerse werken. De belangrijkste zijn *De vereniging voor Literaire Studies* (文學研究社), *De Creatievereniging* (創造社), *De Vereniging Zonder Naam* (未名社) en *De Vereniging van de Nieuwe Maan* (新月社). Ook buiten het tijdschriftgebeuren om, vertaalden en publiceerden de leden van deze verenigingen westerse werken.⁴⁷ In 1930 werd de *Chinese Unie voor Schrijvers van de Linkervleugel* opgericht. Deze vereniging werd al snel het centrum van vertalingen van werken over marxistische literaire theorieën, Russische literatuur en progressieve literatuur uit andere landen. In 1932 werd het Nationaal Instituut voor compilatie en vertaling opgericht. Dit hield zich – naast vertalingen – bezig met het standaardiseren van Chinese wetenschappelijke termen. Ongeveer 1947 werden voor een totaal van 97 velden namen opgenomen⁴⁸. In 1934 verscheen het tijdschrift *Vertaaltekst* (譯文). Het was het eerste tijdschrift dat volledig gewijd was aan vertalingen. In 1935-1936 werden twaalf volumes van de volledige collectie *Schatten uit de wereldliteratuur* (世界文庫) gepubliceerd. Hierin werden meer dan 100 literaire meesterwerken uit 12 vreemde landen opgenomen. In *Vertaaltekst* verschenen ook verscheidene artikels over het fenomeen vertaling zelf.

Tussen de periode 1919-1949 werden er in totaal meer dan 1700 vertaalde werken in boekvorm gepubliceerd. In de periode 1949-1978 verdrievoudigde dit aantal nog tot 5677 titels en zijn de literaire werken van 1909 buitenlandse auteurs uit 85 verschillende landen in het Chinees vertaald.⁴⁹

I.3.4.3. Een theoretisch socio-cultureel perspectief van de vertaling

⁴⁶ Voor een volledig overzicht van de auteurs en hun werken verschenen in *Nieuwe Jeugd*, zie McDougall, 1971, p.10-13.

⁴⁷ Tsung Hyui-puh geeft in zijn *Chinese Translations of Western Literature* een overzicht van alle reeds vertaalde westerse auteurs tot 1928. Zijn tabellen zijn gerangschikt per nationaliteit, gevolgd door de naam van de auteur, de titel van het werk, de titel van het werk in het Chinees en de naam van de vertaler. Hij noemt niet alleen Franse, Engelse, Duitse en Russische auteurs, maar ook auteurs van minder evidente nationaliteiten, zoals Roemeens, Hongaars, Perzisch tot zelfs Belgisch (met name Maeterlinck). Het enige dat – naar mijn mening – ontbreekt is het jaartal waarin het werk vertaald is. Tsung, 1928, p.372-378.

⁴⁸ Tsien, 1954, p.321.

⁴⁹ Ma, 1995, p.385-386.

Zoals reeds gezien in de vorige hoofdstukken, hebben de Chinese vertalingen van westerse werken een belangrijke rol gespeeld bij de vorming van een nieuwe taal. Deze vertalingen waren sterk ideologisch geïnspireerd. Niet alleen de keuze van de te vertalen werken zelf, maar ook de vertalingen zelf werden gekleurd door de heersende opvattingen. Ik neem hier de theorie van Lefevere als leidraad bij het bespreken van het socio-cultureel kader van de Chinese vertalingen. Deze behandelt de socioculturele aspecten van de vertaling. Volgens hem is elke vertaling een herschrijvingsproces dat bepaald wordt door ideologieën, macht, instellingen en manipulatie waardoor de ontvangst, aanvaarding of verwerping van een literair werk alias de vertaling systematisch gestuurd worden. Lefevere onderscheidt drie factoren die het literaire systeem waarin de vertaling functioneert controleren:⁵⁰

(1) deskundigen binnen het literaire systeem: deze omvatten critici en recensenten (wiens commentaar de ontvangst van een boek beïnvloedt), wetenschappers (die vaak beslissen welk boek bestudeerd wordt en welk niet) en de vertalers zelf die de ideologie van de te vertalen tekst bepalen.

(2) bescherming/begunstiging buiten het literaire systeem: dit zijn de machten die het lezen, schrijven en herschrijven van literatuur kunnen bevorderen of belemmeren. Deze kunnen zijn:

- Een invloedrijk en machtig individu in een bepaalde historische periode
- Machtige groepen zoals uitgevers, de media, een sociale klasse, een politieke partij
- Instellingen die de distributie van literatuur en literaire ideeën regelen (nationale academies, wetenschappelijke tijdschriften en vooral het heersend onderwijsbestel

Lefevere verbindt drie componenten aan deze bescherming/begunstiging:

⁵⁰ Hij bespreekt zijn theorie in Lefevere, 1992, p.15-26.

- a. De ideologische component: deze begrenst de keuze van het onderwerp en de vorm van de representatie van het werk. Hij ziet bescherming/begunstiging als voornamelijk ideologisch georiënteerd
- b. De economische component: dit betreft de uitbetaling van schrijvers en herschrijvers door bijvoorbeeld uitgeverijen, universiteiten, de regering, ed...
- c. De positionele component: dit slaat op de vertaler die zich bijvoorbeeld moet houden aan de normen van zijn betaler. Ook bijvoorbeeld lidmaatschap van een bepaalde groep veronderstelt het volgen van de ideeën van die groep.

Bescherming/begunstiging wordt ongedifferentieerd genoemd wanneer alle drie de componenten uitgaan van dezelfde persoon of groep. Bescherming/begunstiging is gedifferentieerd wanneer de drie componenten niet afhankelijk zijn van elkaar.

(3) de dominante poëtica: deze wordt door Lefevere onderverdeeld in twee componenten:

- Het literaire apparaat: dit omvat de verschillende genres, symbolen, leidmotieven en prototypische situaties en karakters.
- Het concept van de rol van literatuur: dit is de relatie die literatuur onderhoudt met het sociale systeem waarin ze zich bevindt. Verschillende literaire vormen verschijnen of verdwijnen afhankelijk van het heersende bestel.

De ideologische component speelt een belangrijke rol bij de Chinese vertalingen van westerse werken. Zowel de deskundigen binnen het literaire systeem als de bescherming komende van buiten het literaire systeem zijn hierdoor sterk getint. De vertalers zelf wilden breken met de oude, feodale traditie en een nieuwe cultuur creëren die zou moeten leiden tot de totstandkoming van een nieuw China. Aan de basis hiervan moest een nieuwe taal en een nieuwe literatuur liggen. Enkel dan zou het sociale systeem in China kunnen veranderen. De rol die literatuur moest spelen werd dus geherdefinieerd. De confucianistische klassieken werden afgebroken en de *baihua*-literatuur die altijd uit het literaire canon was geweerd, werd nu op een voetstuk geplaatst. Afhankelijk van het

heersende politieke en sociale systeem werden dus andere werken tot het niveau van 'klassieken' verheven.

Het model waarnaar ze zich richtten kon bijgevolg niet afkomstig zijn uit het oude China zelf. Daarom werd heil gezocht bij het westerse literaire model dat een uitstekend alternatief bood. De ideologie kwam aldus niet uit de eigen maatschappij maar werd geïmporteerd uit het buitenland en had als bedoeling de heersende ideologie omver te werpen. Deze gevestigde ideologie betrof de Confucianistische, feodale traditie zoals die gedurende duizenden jaren China had gedomineerd. De val van het keizerrijk en de introductie van steeds meer westerse ideeën en uitvindingen in China zorgden ervoor dat nieuwe ideologieën relatief makkelijk aansluiting konden vinden in China en dat de gevestigde orde hier geen fundamenteel weerwerk op kon geven. De bescherming vanuit het oude systeem van de oude ideologieën verloor aldus aan daadkracht en moest plaats maken voor een begunstiging van de nieuwe ideologieën. Deze werden immers geruggensteund door een politieke beweging. Meer en meer kranten en tijdschriften volgden deze beweging en steunden de vertaalde werken waardoor een nog grotere vertaalproductie op gang kwam. De keuze van de onderwerpen werd bepaald door de ideologie van deze literaire en politieke beweging. Veel werken uit het westerse en Russische realisme werden vertaald en communistische, links-progressieve boeken vonden een grote afzetmarkt.

Aanvankelijk klonk er nog veel kritiek uit de hoek van de oudere garde die vasthield aan de oudere traditie. Niet enkel de keuze van de onderwerpen van de vertaalde en nieuwe werken werd bekritiseerd maar ook de gebruikte taal zelf. Werken die een te geëuropeaniseerde taal hanteerden werden op de korrel genomen. In de loop der jaren kreeg deze kritiek echter steeds minder en minder gehoor, aangezien ze niet meer gesteund werd door een invloedrijke macht. Wanneer in 1949 de Volksrepubliek China wordt uitgeroepen, wordt de nieuwe ideologie vastgelegd. Mao Zedong komt in de theorie van Lefevre overeen met het invloedrijke en machtige individu. Hij verpersoonlijkt de gevestigde ideologie en werken die hiervan afwijken mogen niet meer vertaald noch gelezen worden. Hier speelt de positionele component ook een rol. Ieder wordt verondersteld deel uit te maken van dezelfde groep, hetzelfde volk, dezelfde ideologie. Schrijvers die niet ideologiebevestigend schrijven, plaatsen zichzelf buiten de groep. Hier is de bescherming ongedifferentieerd. Zowel de ideologische, de economische als de positionele component gaan terug op één persoon.

I.4. HET BEGRIP EUROPEANISERING

Sinds de opmerking van Wang Li in 1947 dat “de europeanisering van de grammatica een gebeurtenis met grote gevolgen voor de geschiedenis van onze taal is geweest”⁵¹, is deze verwestering het onderwerp geweest van verscheidene studies al dan niet ten gunste van dit fenomeen. Wang Li introduceerde hierbij de term 欧化 *ouhua* ‘europeanisering’, waarbij de naamgeving zelf een uitstekend voorbeeld is van haar eigen betekenis. Het suffix –hua is immers een nieuw suffix dat tegemoet kwam aan de nood om westerse termen en begrippen te vertalen, in dit geval begrippen eindigend op het suffix “–isation” in het Engels of “–isering” in het Nederlands. De grote productiviteit van dit suffix laat de Chinezen toe om zelf nieuwe woorden te vormen, zoals 欧化 *ouhua* (*europeanization* of europeanisering)

De term europeanisering is echter enigszins misleidend. Het draait hier immers vooral om beïnvloeding vanuit het Engels. Volgens Bauer waren tweeënzestig procent van de vertalingen gepubliceerd in de periode 1910-1935 vertalingen van Engelse of Amerikaanse werken. Dertien procent van de vertalingen kwamen uit het Russisch en twaalf procent uit het Duits.⁵² Strikt genomen is de term europeanisering dus te ruim in die zin dat het voornamelijk invloed vanuit de Engelse literatuur betreft. Een term als anglicanisering zou dus eerder op zijn plaats zijn, hoewel deze dan weer neigt naar een te eng begrip van het fenomeen. Anderzijds miskent een term als europeanisering de invloed vanuit het Amerikaanse Angelsaksische taalgebied van waaruit vele literaire werken eveneens China bereikt hebben onder de vorm van een vertaling. De benaming ‘verwestering’ zou dus meer gepast zijn. Sinds de introductie van de term 欧化 *ouhua* ‘europeanisering’ door Wang Li, is deze in alle verdere studies zo overgenomen geweest. De term ‘verwestering’ werd slechts sporadisch gebruikt. Daarom zullen we ons eveneens bedienen van de term ‘europeanisering’ maar met het volle besef van de eigenlijke inhoud ervan.

Zoals reeds vermeld, was de europeanisering een fenomeen dat plaatsvond in het kader van de creatie van een nieuwe taal, het *baihua*. Deze nieuwe standaardtaal was nodig

⁵¹ Wang Li, 1947, p.58.

⁵² Bauer, 1964, p.38.

als symbool van de nationale eenheid die het nieuwe China moest uitstralen. Ook was er een reële nood aan een taal die uitdrukking kon geven aan de nieuwe ideeën en technologieën uit het Westen. Wou China zich competitief kunnen opstellen, dan moest het meegaan met deze ideeënstroom. Een goed georganiseerd en wetenschappelijk communicatie-instrument dat kon beantwoorden aan deze noden was dus vereist. Er heerste bovendien de mening dat het *wenyan* te vaag en niet expliciet genoeg was om belangrijke nuances te leggen. Ook zou het *baihua* de alfabetisering van meer mensen mogelijk maken, wat een belangrijke factor was in de modernisering van China.

De europeanisering was dus hoofdzakelijk een bewust fenomeen dat vertrok vanuit het verlangen om vreemde grammaticale structuren in de eigen taal te integreren. Een kleiner aandeel van de geëuropeaniseerde structuren was echter eerder het gevolg van de incompetentie van de vertalers zelf. Zij verkozen een woord-voor-woord vertaling boven het moeizame werk van een volledige omzetting in een perfecte Chinese zinsstructuur. Kubler vermeldt ook het onderwijzen van het Engels als een mogelijke bron voor de europeanisering. Deze taal werd hoofdzakelijk aangeleerd door middel van vertalingen waarbij elk Engels woord letterlijk en mechanisch werd omgezet naar het Chinees. Volgens hem zouden de studenten dit gekunstelde Chinees memoriseren en onbewust integreren in hun eigen taalgebruik.⁵³ Deze invloed was echter eerder marginaal.

Europeanisering was dus in de eerste plaats een bewust proces. Sommige vertalers gingen hierin heel ver en stonden een volledige transformatie van het Chinees voor. De westerse zinsstructuur stond hiervoor model. Sommigen pleitten zelfs voor de afschaffing van de Chinese karakters en de overname van het alfabetische geschrift. Fu Sinian bijvoorbeeld sprak in *Het Nieuwe Getij* over “volledige verwestering, een geëuropeaniseerde spreektaal en een geëuropeaniseerde nationale literatuur”.⁵⁴ In 1929 ontstond er een groot literair debat tussen de voorstanders van de vrije vertaling, verpersoonlijkt door de figuur van Liang Shiqiu en de voorstanders van de letterlijke vertaling geleid door Lu Xun. De eersten geloofden dat aangezien het Engels en het Chinees volkomen verschillend waren, het niet mogelijk was een letterlijke vertaling na te streven. Liang Shiqiu verweet hen dat ze zichzelf als intellectuele elite belachelijk maakten

⁵³ Kubler, 1985, p.31.

⁵⁴ Tang, 1993, p.11.

door hun *translationese*⁵⁵ dat onleesbare en ontoegankelijk van stijl was en dat ze zich daardoor vervreemdden van het volk waarbij ze in feite aansluiting poogden te vinden. Lu Xun daarentegen benadrukte het belang van een juiste inhoud. Dit kon enkel bekomen worden door een letterlijke, trouwe vertaling. Hoewel dit aanvankelijk vreemd in de oren zou klinken, zou een dergelijke stijl snel wenen en aanhang vinden.⁵⁶

De geëuropeaniseerde stijl trof men dus oorspronkelijk enkel aan in vertalingen. Vele bekende schrijvers zoals Lu Xun, Ba Jin, Mao Dun, Hu Shi en Guo Moruo begonnen hun carrière als vertaler van westerse werken. Zij maakten in grote mate gebruik van westerse structuren in hun vertalingen. Wanneer ze zich dan later zelf wijdden aan de creatie van literaire werken, brachten ze deze geëuropeaniseerde structuur die ze reeds gewend waren te gebruiken over in hun oeuvre. Op deze manier verhuisde de geëuropeaniseerde grammatica van een bestaan in de vertalingen naar een productief leven in originele Chinese werken. Ook de enorme hoeveelheid tijdschriften zorgden voor de verspreiding van de geëuropeaniseerde structuren. Hoewel er aanvankelijk bij het lezerspubliek enige scepsis bestond jegens de geëuropeaniseerde literatuur die onnatuurlijk en niet-Chinees klonk, waren de schrijvers overtuigd dat de tijd en een actief onderwijs ervoor zouden zorgen dat de Chinezen deze manier van schrijven zouden aanvaarden als eigen aan de Chinese taal.

De europeanisering heeft haar sporen achtergelaten zowel op lexicologisch, morfologisch als syntactisch vlak. Enkel de Chinese fonologie is gespaard gebleven van westerse beïnvloeding.⁵⁷ De reden hiervoor ligt bij het feit dat het contact tussen de twee talen hoofdzakelijk een schriftelijk gebeuren was. Geschreven teksten en niet het mondelinge taalgebruik waren voornamelijk het medium waarlangs het Chinees beïnvloed is geworden. Volgens Kubler oefende deze geschreven taal daarna een invloed uit op de gesproken taal. In hoeverre dit voor waarheid aangenomen kan worden, zal zich later in deze thesis nog uitwijzen. Het is evengoed mogelijk dat de gesproken taal een invloed uitoefende op de nieuwe geschreven taal. Bij de ‘creatie’ van het *baihua* wou men immers

⁵⁵ Vertalingen worden als *translationese* beschouwd wanneer de structuur van de vertaling zich te veel houdt aan de structuur van de doeltaal en niet van de brontaal. Een dergelijke vertaling wordt vaak als fout of onnatuurlijk beschouwd door de moedertaalsprekers. (Fawcett, 1997, p.100)

⁵⁶ Gunn, 1991, p.43.

een taal die zo dicht mogelijk aansloot bij de taal van het volk zelf. Niet voor niets wordt het *baihua* ook wel de spreektaal genoemd.

Waar de linguïstische vernieuwingen door vreemde beïnvloeding voor 1919 redelijk marginaal waren, strekten ze zich na 1919 uit tot bijna elke grammaticale categorie. Ook retorische stijlvernieuwingen en zinscohesie behoorden tot de geëuropeaniseerde innovaties. De meeste hervormers deelden de mening dat de grammaticale vernieuwingen aan twee voorwaarden moesten voldoen: (1) ze moeten iets nuttig en bruikbaar aan de taal toevoegen en (2) ze moeten passen in het linguïstische patroon van het Chinees zonder al te veel moeilijkheden.

In de volgende hoofdstukken zullen we onderzoeken in welke mate de grammaticale syntactische vernieuwingen te wijten aan de europeanisering aan deze twee voorwaarden voldoen en of hun eventuele congruentie hiermee verantwoordelijk is voor een eventuele integratie van de vernieuwing in het Chinees. Alvorens ons echter te concentreren op de syntactische zijde van de europeanisering, zullen we eerst met het oog op het creëren van een bredere kader een kort overzicht geven van de verschillende linguïstische vernieuwingen verbonden aan het *baihua*.

⁵⁷ De enige eventuele uitzondering hierop is de syllabe –ka die geleend werd uit andere Chinese dialecten om de klanken van buitenlandse leenwoorden zoals 咖啡 kafei ‘koffie’ en 卡通 katong ‘cartoon’ te transcriberen. Kubler, 1985, p.14. Hij vermeldt niet om welke Chinese dialecten het gaat. Het enige karakter dat Matthews vermeldt bij de syllabe –ka is het karakter PROBLEEM dat een ontlening is uit het Wu-dialect. Dit dialect kende dus wel de syllabe ka. Nog Matthews in bibliografie zetten!!!

HOOFDSTUK II: DE LINGUIÏSTISCHE ASPECTEN VAN HET *BAIHUA*

II.1. INLEIDING

Gunn deelt de periode van de ontwikkeling van het *baihua* in vijf periodes in.⁵⁸ De eerste twee periodes zijn de meest actieve, waarvan de eerste loopt van 1898 tot 1917 en de tweede van 1918 tot ongeveer 1926. De volgende periode dateert hij tot 1949 en de daaropvolgende tot 1976. De vijfde en laatste periode speelt zich af na 1976. Deze vijf periodes lopen min of meer parallel met belangrijke politieke en sociale gebeurtenissen.

Bij de linguïstische invulling van het *baihua* is er ook nog een ander onderscheid zichtbaar, namelijk op basis van de invloedssfeer. Op dit niveau kunnen we twee grote domeinen onderscheiden. Ten eerste zijn er de inherente aspecten van het Chinees zelf die evolueren en die nieuwe ontwikkelingen veroorzaken. Ook bepaalde elementen van regionale varianten die prominent aanwezig worden in de standaardtaal worden hiertoe gerekend. Ten tweede zijn er de buitenlandse invloedssferen, voornamelijk van het Japans, de Europese talen (waarbij het Engels de eerste plaats inneemt) en in mindere mate van het Russisch.

In wat volgt, zal ik de tijdsindeling in vijf periodes van Gunn aanhouden en bij elke periode telkens een verdere onderverdeling maken naar invloedssfeer indien relevant. Hierbij zal ik kort de verschillende linguïstische innovaties vernoemen om een idee te geven van de precieze draagwijdte en inhoud van de invloedssferen kaderend in elk van de vijf periodes. De syntactische vernieuwingen voortkomende uit de europeanisering en vernoemd door Xie Yaoji worden hier niet of slechts in de kantlijn vermeld, vermits ik deze in het verdere verloop van deze thesis nog uitgebreid zal bespreken.

II.2. PERIODE 1: 1898-1917

Deze periode vangt aan met de hervormingsbeweging van 孫遺仙 Sun Zhongshan in 1898 en eindigt in 1917, het jaar waarin Hu Shi zijn oproep voor een nieuwe spreektaal lanceert.

II.2.1. INHERENTE ONTWIKKELINGEN

Zoals in I.2.1. ‘De ontwikkeling van een moderne standaardtaal’ reeds aangehaald, was het *baihua* geen nieuwe taal die plots ten tonele verscheen, maar eerder het resultaat van een ontwikkeling die reeds langer aan de gang was. Inherente veranderingen zijn dan ook eigen aan een taal in ontwikkeling. Gunn vermeldt vier verschillende inherente innovaties die zich vóór 1918 voordeden.⁵⁹ Ten eerste spreekt hij over het toegenomen gebruik van zogenaamde “lege werkwoorden” (虚意动词 *xuyi dongci*). Dit zijn samengestelde werkwoorden die vaak de plaats hebben ingenomen van hun equivalent bestaande uit één karakter in het klassiek Chinees. De meest voorkomende lege werkwoorden zijn 給予 *geiyu* ‘geven aan’, 予以 *yuyi* ‘geven’, 進行 *jinxing* ‘vooruitgaan’ en 加以 *jiayi* ‘omgaan met’.⁶⁰ De tweede innovatie is het gebruik van 得 *de* in de structuur: ww + O + ww + 得 *de* + Cgraad. Volgens Yue Junfa begon deze structuur te verschijnen in de literatuur in het eerste deel van de 20ste eeuw.⁶¹ Ook de toepassing van de structuren 是否 *shifou* ‘of’ (het Engelse *whether*) + ww en van 可不可以 *ke bu keyi* + ww. ‘kan het dat...?’ zijn terug te brengen tot deze periode.

II.2.2. BUITENLANDSE INVLOEDEN

II.2.2.1. Japans

De grote voorstander van een ‘Japans’ Chinees was Liang Qichao (zie supra). Met het oog op een grotere verspreiding van westerse werken, stelde deze voor om Japanse vertalingen van westerse werken om te zetten naar het Chinees. Dit bood ook voordelen op het gebied van de woordenschat. Een groot probleem voor de Chinezen was immers het uitvinden van nieuwe termen voor het grote aantal westerse concepten en uitvindingen dat China binnendrong. Aangezien het Japans – dat Chinese karakters gebruikte – al enkele decennia daarvoor termen had gefrabeiceerd voor deze nieuwe concepten en uitvindingen, leek het de Chinezen het makkelijkste om simpelweg deze termen over te nemen. De karakters konden aldus behouden worden, enkel de uitspraak veranderde. De grote

⁵⁸ Gunn, 1991, p.62.

⁵⁹ Gunn, 1991, p.188-190.

⁶⁰ Yuan en Xia, 1984, p.33.

aanwezigheid van Chinese studenten in Japan versnelde deze aanpak nog. In verscheidene Chinese progressieve kranten verschenen tekens van Japanse grammaticale invloeden. Het belangrijkste voorbeeld is het gebruik van het Chinese coverb 於 *yu* naar analogie met het Japanse *ni*.⁶²

II.2.2.2. De Europese talen

Het meest opvallende voorbeeld van europeanisering op het einde van de Qing dynastie was de vertaling van de bijbel in het *baihua*. De vertalers probeerden een zo letterlijk mogelijke vertaling na te streven binnen de grenzen van verstaanbaarheid in het Chinees.⁶³ Andere voorbeelden uit het late Qing tijdperk treffen we aan in vertalingen van buitenlandse fictie. Nieuwe grammaticale aspecten betreffen suffixvorming⁶⁴, uitbreiding van het gebruik van de passiefconstructie met 被 *bei*, de vooropstelling van bijzinnen, het voorkomen van meerdere niveaus van inbedding⁶⁵ en verschillende vormen van zeugma.⁶⁶ Deze grammaticale fenomenen waren echter nog marginaal en kwamen aldus slechts sporadisch voor.

⁶¹ Yue, 1984, p.24.

⁶² Hierdoor werd het Chinees aangevuld met coverbs zoals 關於 *guanyu* ‘wat betreft’ (Japans: *ni kansuru*), 對於 *duiyu* ‘tegenover’ (*ni taisuru*), 由於 *youyu* ‘dankzij, omdat’ (*ni yoru*) en 基於 *jiyu* ‘omwille van’ (*ni motozuku*). Nog naar analogie met hetzelfde woord ‘*ni*’ verscheen het woord 富於 *fu yu* ‘rijk aan’, dat vroeger betekende ‘rijker dan’. Voor voorbeelden, zie Gunn, 1991, p.217-218. Dit zijn voorbeelden van de Liang Qichao-stijl die ik reeds eerder onder I.3.4.2 ‘vertalingen van westerse werken in *baihua*’ vermeld heb.

⁶³ Bijvoorbeeld: 虛心的人是有福的, 因為天國就是他們的國 *xuxin de ren shi you fu de, yinwei tianguo jiu shi tamen de guo* ‘Zalig de armen van geest, want hun behoort het koninkrijk der Hemelen’. (De Bijbel, 1975, Mattheus 5.3) Waar normaal gezien volgens de regels van het geschreven Chinees de oorzakelijke bijzin voor de hoofdzin staat, heeft de vertaler hier de volgorde omgedraaid analoog met de oorspronkelijke Engelse versie. (Gunn, 1991, p.221) Voor een uitgebreide studie van de vertaling van de bijbel in het Chinees, zie Galik, 2004. Aan de hand van verschillende essays geeft de auteur inzicht in de literaire en taalkundige receptie en verwerking van de bijbel in China. Zie ook Strandenaes, 1987 waarin de principes van de Chinese bijbelvertaling worden uitgelegd aan de hand van vijf verschillende versies van het Nieuwe Testament.

⁶⁴ Deze suffixen zijn -hua 化; -shi 式; -yan 炎; -li 力; -xing 性; -jie 界; -guan 觀; -lun 論; -yuan 員; -jia 家; -xue 學; -lü 率; -fa 法; -dian 點. Voor een volledige lijst, zie Chao, 1968a, p.225-228. Door toevoeging van reeds bestaande suffixen aan nieuwe woordenschat ontleend aan het Japans, vermeerdeerde ook het gebruik daarvan: -zhe 者; -shou 手; -shi 師. (Beijing Shifan Xueyuan Zhongwen Xi Hanyu Jiaoyan Zu, 1959, p.108-110) Van nu af wordt dit afgekort tot Beijing Shifan Xueyuan.

⁶⁵ Deze drie opgesomde aspecten zullen nog uitgebreid behandeld worden bij de bespreking van de tekst van Xie Yaoji in hoofdstuk V.

⁶⁶ Dit is een stijlfiguur waarbij een woord in eenzelfde relatie staat tot twee andere termen, maar bij elk van hen een verschillende betekenis heeft. (Van Gorp, 1998, p.487). Dit wordt besproken onder V.2.1.2. ‘de ellips van het predikaat’.

II.3. PERIODE 2: 1918-1926.

Het is wachten op de vier mei revolutie voordat de grammaticale innovaties echt van start gaan. Tot dan toe was proza in het *baihua* een marginaal fenomeen. Wanneer Hu Shi in 1917 in zijn “Bescheiden voorstel voor een literaire hervorming” zich uitsprekt voor het gebruik van *baihua* als de standaardtaal voor de literatuur, vindt hij een grote aanhang bij de andere intellectuelen. Velen onder hen hadden immers een studie in het buitenland genoten en voelden zich bij hun terugkeer in China gefrustreerd omdat ze hun opgedane kennis niet konden toepassen op de traditionele Chinese maatschappij. Op taalkundig vlak leidde dit tot een grote toename van linguïstische vernieuwingen in het geschreven *baihua*. De minimale grammaticale veranderingen van de vorige periode werden behouden en bovendien op grote schaal toegepast. Ook nieuwere innovaties deden systematisch hun intrede.

II.3.1. INHERENTE ONTWIKKELINGEN

II.3.1.1. Inherente ontwikkelingen uit het *baihua* zelf

Hiertoe wordt inversie gerekend, of simpelweg de verplaatsing van zinselementen. Dit kwam al veelvuldig voor in gesproken taal.⁶⁷ Aangezien het *baihua* zich tot doel had gesteld om meer elementen uit de spreektaal in zich op te nemen, is het niet meer dan logisch dat dit aspect nu voorkomt.⁶⁸

II.3.1.2. Inherente ontwikkelingen door regionale invloeden

Talrijker zijn de veranderingen die voorkomen door beïnvloeding uit Chinese dialecten. Deze behelzen het gebruik van 在 zai voor het werkwoord (在 zai + ww + (着 zhe)) om de progressief aan te duiden⁶⁹, alsmede het uitgebreidere gebruik van de duratief.

⁶⁷ Chao spreekt in dit geval ook over ongeplande zinnen: zinnen die hun normale syntactische vorm verliezen door de spontaneïteit van de uiting – met andere woorden doordat ze ongepland zijn. (Chao, 1968a, p.129-135)

⁶⁸ Voor voorbeelden, zie Gunn, 1991, p.198-199.

⁶⁹ Al voor de 20ste eeuw maakte het Wu dialect gebruik van 勒拉 leiao als equivalent van 在 zai. Bovendien waren de eerste gebruikers van 在 zai (namelijk Lu Xun en Ye Shengtao) afkomstig uit de Wu regio. Dit zou sterk in de richting kunnen wijzen van een regionale beïnvloeding. Andere opties zijn een samentrekking van 正在 zhengzai of een samentrekking van 在那兒 zai na ‘er / 在那裏 zai nali. (Gunn, 1991, p.190-191)

Deze laatste zal niet meer enkel beperkt blijven tot werkwoorden die een actie uitdrukken, maar strekt zich daarentegen uit tot werkwoorden die inherent al een duur uitdrukken. Dit betreft de structuur ww + 着 zhe, maar ook de combinatie van 有 you met 着 zhe (有着 youzhe).⁷⁰ De oorsprong hiervan zou te vinden zijn in het Wu dialect, alhoewel enige (of meer) europeanisering ook niet uit te sluiten valt.⁷¹

Verder geeft Gunn nog een grondige lijst met taalkundige elementen die hij geïdentificeerd heeft als regionaal (uit Wu, Min, Kantonees en Anhui). Aangezien deze slechts in een zeldzaam geval in een werk zijn voorgekomen, verwijs ik hiervoor naar het onderdeel 'Distinctive Features of Regional Grammars' in de appendix van zijn boek.⁷²

II.3.2. BUITENLANDSE INVLOEDEN

Doordat de nadruk meer en meer ligt op letterlijke vertalingen van buitenlandse werken, krijgen bepaalde bestaande constructies nieuw leven ingeblazen in de vorm van een uitgebreider gebruik. Zowel Japanse als buitenlandse teksten liggen aan de basis hiervan. Door de enorme aard van de innovaties is de juiste bron van beïnvloeding vaak echter moeilijk te onderscheiden. In wat volgt, zal ik de voornaamste nieuwe innovaties uit deze periode opsommen. Voor de andere vernieuwingen verwijs ik naar de vorige periode.

⁷⁰ Deze vorm zou ontstaan zijn naar analogie met het woord 仔 tsi uit het Wu-dialect, dat voorkomt in combinatie met het werkwoord 有 you en dat aldus omgezet zou zijn naar 着 zhe. (Gunn, 1991, p.192) Wanneer we echter de etymologie van tsi in beschouwing nemen, dan stelt Mei Tsu-lin (Mei, 1979, p.1) dat tsi in het Wu juist afgeleid zou zijn van 着 zhe in het Mandarijn Chinees. De reden hiervoor ligt enerzijds bij het feit dat de oorspronkelijke functie van tsi de aanduiding van de perfectief was. Bovendien werden in vroegmandarijnse teksten 着 zhe en 了 le vaak onderling verwisseld. Anderzijds was de uitspraak van 着 zhe in het Wu tsi, wat aanleunde bij hun eigen karakter tsi. Wanneer deze twee taalgroepen dan met elkaar in contact traden, maakte deze functieverwarring van 着 zhe als zijnde perfectief en de gelijke uitspraak met een Wu-karakter dat al de perfectief aanduidde, de semantische aanvulling van tsi als aanduiding van de duratief mogelijk. Voorzichtigheid is dus geboden bij het trekken van analogieën.

⁷¹ De meningen zijn hierover verdeeld. Gunn houdt het op beïnvloeding door het Wu-dialect aangezien het gebruik van 着 zhe en 在 zai in vertalingen niet altijd consequent is met het equivalent van duur in de originele teksten. Wel zegt hij dat de vele duratieve vormen in de te vertalen werken (en dan spreken we vooral over de Engelse 'ing'-vorm) de verspreiding van zhe 着 versneld hebben. Ook Kubler is een fervente aanhanger van de europeanisering van zhe 着 en zai 在. (Kubler, 1985, p.62-69) Hij spreekt over de leermethodes in de lessen Engels in China, waarbij de studenten leren: "I come: 我来 wo lai, I am coming: 我在来 wo zai lai, he thinks: 他想 ta xiang, he is thinking: 他在想 ta zai xiang." (Kubler, 1985, p. 101.). Dit nestelt zich volgens hem in het onderbewustzijn van de Chinese studenten die dit later gaan toepassen. Wang Li houdt er nog een andere mening op na. Wanneer het *baihua* zich als geschreven medium in grote mate begon te verspreiden, werd 着 zhe ook overgenomen door sprekers van de zuidelijke dialecten. Deze kenden dit karakter niet en hebben mogelijk het gebruik ervan fout begrepen waardoor ze het vrijer begonnen te gebruiken. Dit zou zich dan terug verspreid hebben naar het noorden. (Wang Li, 1947b, p.302)

⁷² Gunn, 1991, p.203-216.

Het betreft immers innovaties die reeds aangewend werden, maar die na de vier mei revolutie enorm in gebruik zijn toegenomen.

De nieuwe elementen bestrijken bijna elke linguïstische categorie, zowel op morfologisch vlak als syntactisch vlak. Ik zal de meest prominente toelichten. Een eerste belangrijk feit zijn de nieuwe bijwoordelijke constructies met 的 de of 地 di. Coherent met de te vertalen tekst, kunnen nu zowel adjectieven als substantieven als hele zinsuitingen in bijwoordelijke positie geplaatst worden.⁷³ Ook aan woorden die al bijwoorden zijn kan nu 地 de/的 de toegevoegd worden.⁷⁴ Het is overigens ook in diezelfde periode dat Hu Shi in de augustuseditie van 1920 in *Nieuwe Jeugd* een voorstel lanceert voor de standaardisatie van de partikels 的 de/地 di.⁷⁵

Ook het toegenomen gebruik van het meervoudsaanduidend suffix -們 men kan aan europeanisering worden toegeschreven. Waar het vroeger enkel beperkt was tot voornaamwoorden en tot substantieven die beroepen of familiale relaties aanwezen, werd het nu toegevoegd aan alle categorieën van substantieven die mensen aanduiden, zoals 人 ren.⁷⁶ Een stap verder was het samenzetten van -們 men met het onbezielde voornaamwoord 它 ta of met andere onbezielde substantieven. Dit laatste is echter altijd sterk bekritiseerd geweest en blijft een marginaal fenomeen.

Een hele hoop nieuwe constructies deden eveneens hun intrede in het Chinees zoals 最...之一 zui...zhi yi 'één van de meeste', 在...的同時 zai...de tongshi 'tegelijkertijd met', 以...為...的 yi...wei...de 'met...als...', 有...的必要 you...de biyao 'er is nood aan' en 對...來說 dui...laishuo 'voor'.⁷⁷ Ook tussenwerpsels zoals 至少是 zhishao shi 'ten minste', 特別是 tebie shi 'vooral', 尤其是 youqi shi 'vooral' en shouxian shi 首先是 'in de eerste plaats' kwamen sinds 1919 veel meer voor.⁷⁸

⁷³ Gunn, 1991, p.264-266.

⁷⁴ Bijvoorbeeld: 忽然的 huran de, 首先的 shouxian de en 同時的 tongshi de. (Kubler, 1985, p.59-60)

⁷⁵ Voor het gebruik als voorzetsel of coverb, moest 'de' voortaan geschreven worden als 底, voor bijvoeglijk gebruik als 的 en voor bijwoordelijk gebruik als 地. (Chen, 1980, p.I)

⁷⁶ Gunn, 1991, p.266-268. Voor een grote lijst voorbeelden, zie Kubler, 1985, p. 45-57. Alhoewel hij de wijde verspreiding van dit suffix erkent, blijven er volgens hem nog drie beperkingen in het gebruik: (1) -們 men komt niet voor na getallen, (2) het komt niet voor als gezegde en (3) en -們 men komt niet voor achter 有 you of 沒有 meiyou.

⁷⁷ Gunn, 1991, p.227-231.

⁷⁸ Gunn, 1991, p.236, 237. Dit aspect komt later nog uitgebreid aan bod in V.2.2.5. 'de nieuwe invoeggrammatica'.

Onder invloed van de westerse vertaalde werken, werden de voornaamwoorden nu ook onderscheiden op basis van geslacht. Eerst in de vertalingen en daarna ook in originele werken, verschenen de derde persoon vrouwelijk 她 ta en de derde persoon onzijdig 它 ta met zijn variant 牠 ta. De grammaticus 王力 Wang li dateert hun verschijning in 1917⁷⁹. Volgens 周作人 Zhou Zuoren uitgevonden door 刘半农 Liu Bannong.⁸⁰ De twee onzijdige vormen werden gerecupereerd uit vroegere teksten. Alhoewel ze nu algemeen gebruikt worden, vond de voorgestelde uitspraak (yi voor 她 en tuo voor 它) nooit aansluiting. De vrouwelijke vorm van 你 ni, 妳 ni werd ook geïntroduceerd maar wordt op minder grote schaal gebruikt dan 她 ta.

In diezelfde periode verscheen ook een nieuwe tekstopmaak. Volgens 陳望道 Chen Wangdao werd het eerste initiatief tot een Universeel Interpunctie Systeem genomen door het ministerie van landbouw en handel op 6 januari 1915. In 1918-1919 werd dit interpunctiesysteem algemeen gebruikt in tijdschriften, samen met de nu courante term voor interpunctie: 標點 biaodian.⁸¹ Ook het afdrukken van links naar rechts dateert uit die periode. Het werd voorgesteld in 1918 maar ondervond tegenwerking door technische moeilijkheden. Wanneer deze hindernissen dan in 1920 van de baan zijn, verschenen werken en tijdschriften regelmatig in deze vorm.⁸²

II.4. PERIODE 3: 1927-1949

Deze periode vangt aan in 1927, het begin van de Nanjing-periode waarin China wordt geregeerd door de 國民黨 Guomindang onder leiding van 蔣介石 Jiang Jieshi. Ze eindigt in 1949 wanneer 毛澤東 Mao Zedong op 1 oktober de volksrepubliek China uitroept. De vernieuwingen begonnen in de twee vorige periodes, worden verder gestandaardiseerd. Enkele andere innovaties – hoewel gering – doen eveneens hun intrede.

⁷⁹ Wang, 1947, p.368.

⁸⁰ Zhou, 1918, p.113.

⁸¹ Chen, 1980, p.I.

⁸² Gunn, 1991, p.305.

II.4.1. INHERENTE ONTWIKKELINGEN

Vier nieuwe constructies winnen aan aanhang in deze periode: (1) 是不是 shi bu shi /有沒有 you mei you + subst.⁸³, (2) hww 不 bu hww + ww⁸⁴, (3) 有沒有 you mei you + ww en (4) A 不 bu AB⁸⁵. Voor hun oorsprong verwijst Gunn naar het Zuid-mandarijn, waar deze structuren al langer zouden voorkomen.

可能 keneng is een structuur die ook verschijnt in de jaren '30, te vertalen als 'zou kunnen', met in de jaren '40 haar verlenging in 可能會 keneng hui. De overname van het werkwoord 搞 gao uit de zuidwestelijke regio's van Sichuan en Hunan, is een innovatie uit 1940 die nu algemeen in gebruik is geraakt.⁸⁶

II.4.2. BUITENLANDSE INVLOEDEN

Een andere vernieuwing ten gevolge van europeanisering is het gebruik van 如果 ruguo 'indien' als 'hoewel'.⁸⁷ Ook het coverb 作為 zuowei 'als, in de hoedanigheid van' is een nieuwe constructie .

II.5. PERIODE 4: 1950-1976

Deze vierde periode begint nadat de Volksrepubliek China is uitgeroepen en eindigt in het laatste jaar van de Culturele Revolutie. In deze periode zijn er weinig tot geen taalkundige hervormingen. Dit valt samen met de politieke situatie. In de jaren 1910 en 1920 stond China op een keerpunt. Alle oude traditionele waarden werden omvergeworpen en de nieuwe richting was nog geheel onzeker. Dit was dan ook de periode dat de grootste

⁸³ Deze structuur komt waarschijnlijk voort uit 是否 shifou + ww uit periode één.

⁸⁴ Het gaat hier om drie hulpwerkwoorden: 要 yao 'willen', 能 neng 'kunnen' en 會 hui 'kunnen'. (Gunn, 1991, p.195)

⁸⁵ Bijvoorbeeld: 打不打算 da bu dasuan, 願不願意 yuan bu yuanyi, 知不知道 zhi bu zhidao. (Gunn, 1991, p.198) Deze structuur komt waarschijnlijk voort uit 可不可以 ke bu keyi uit periode één.

⁸⁶ Volgens Chao heeft de zuidelijke uitspraak van 攪 jiao ertoe geleid dat sprekers van het noordelijk mandarijn meenden dat dit een afzonderlijk woord was. Hiervoor werd aldus een nieuw karakter verzonnen, 稿 gao, dat uiteindelijk geëvolueerd is naar 搞 gao. (Chao, 1968b, p.101)

linguïstische hervormingen plaatsvonden. De jaren daarna werd de in te draaien richting steeds duidelijker, wat zich uitte in het afnemen van het aantal vernieuwingen. Wanneer dan in 1949 de Volksrepubliek China tot stand wordt gebracht, laat deze nationalistische staat geen taalexperimenten meer toe. Er is één land, één cultuur en aldus ook één taal. Het Chinees moest bijgevolg geïnstitutionaliseerd worden.

Op de standaardisatieconferentie in oktober 1955 wordt het putonghua gedefinieerd als de officiële taal van de Volksrepubliek China met de volgende drie kenmerken: (1) de uitspraak van het Peking dialect (het *baihua*), (2) de grammatica van de Noord-Chinese dialecten en (3) de woordenschat van de moderne Chinese literatuur. Andere belangrijke bepalingen waren de vereenvoudiging van de karakters en de creatie van een nationaal fonetisch alfabet: het pinyin. Dit alles had de eenmaking van het land tot doel.⁸⁸

Deze taak werd door Mao Zedong toegewezen aan 胡喬木 Hu Qiaomu, die verscheidene administratieve posities bezette, en alsmede toezicht hield op 人民日報 *Renmin Ribao* en op het *Nieuw China Nieuwsagentschap*. Met als doel het Chinees te standaardiseren, werd in 1952 een reeks artikels gepubliceerd in bijlagen van *Renmin Ribao*. Dezen werden onmiddellijk daarna gebundeld in een boek genaamd *Yufa Xiuci Jianghua* (語法修辭講話 Verhandelingen over Grammatica en Retoriek) met als auteurs 呂叔湘 Lü Shuxiang en 朱德熙 Zhu Dexi, twee linguïsten aangesteld door Hu Qiaomu. Dit werk normaliseerde de trends die al enkele decennia aan de gang waren tot één standaardtaal en zou tot het einde van de jaren '80 gelden als het standaardwerk voor proza.

II.5.1. VERHANDELINGEN OVER GRAMMATICA EN RETORIEK

Dit werk regulariseerde taalkundige trends die zich tegen dan al gevestigd hadden in het taalgebruik. Zo luidde ook hun houding tegenover europeanisering:

⁸⁷ Taalkundigen van Beijing Shifan Xueyan vermelden als andere bron het Russisch, dat ook een dergelijk gebruik maakt van dit voegwoord. Bij hun vertalingen van Europese werken, vermeden vertalers immers dit te imiteren in het Chinees. Aangezien dit gebruik echter toch voorkwam, denkt men aan een letterlijke vertaling uit het Russisch. (Beijing Shifan Xueyan, 1959, p.153-155) Dit komt nog uitgebreider aan bod in V.2.2.4. 'het veelvuldig gebruik van verbindingswoorden'.

⁸⁸ Wrenn, 1975, p.221. In het verdere verloop van zijn artikel beschrijft hij de taalpolitiek die de algemene verbreiding van het putonghua voor ogen had.

De tendens in de richting van europeanisering is natuurlijk. Alle pogingen om zich hiertegen te verzetten zijn niet in staat geweest dit tij te keren. Maar dit betekent echter niet dat we willekeurig en onvoorwaardelijk buitenlandse talen mogen imiteren.⁸⁹

Soms echter was hun normalisering van bepaalde constructies in contrast met de mening van bepaalde schrijvers of handboeken voor Chinees. Zo schreef *Yufa Xiuci Jianghua* het gebruik van de constructie 有沒有 you mei you + ww voor, alhoewel dit fel tegengesproken werd door anderen. Wat voegwoorden betreft, waren de twee linguïsten van mening dat de zinsdelen verbonden door 和 he grammaticaal parallel moesten zijn⁹⁰. Het voegwoord 或 huo werd als niet correct beschouwd in negaties en vraagzinnen en het gebruik ervan werd beperkt in bevestigende zinnen.⁹¹ De critici weerlegden dit door neergeschreven woorden van Mao Zedong te citeren. Hij was immers de verpersoonlijking van China. Ook een twistpunt was het aanduiden van de relatie tussen onderwerp en gezegde. Lü en Zhu schreven een structuur voor als 因为我们是工人级领导的国家 yinwei women shi gongren ji lingdao de guojia ‘Omdat we een land zijn geleid door de arbeidersklasse.’⁹² De correcte constructie volgens de klassieke normen van het Chinees zou zijn: 因为我们国家是工人级领导的国家 yinwei women guojia shi gonren ji lingdao de guojia ‘Omdat ons land een land is geleid door de werkersklasse’, waarbij het onderwerp letterlijk het gezegde herhaalt. Dit verlies van de oppervlakterelatie tussen onderwerp en gezegde is echter een normale eigenschap van het gesproken Chinees, zoals ook Chao Yuan Ren in zijn *A Grammar of Spoken Chinese* vermeldt⁹³.

Dit werk heeft een normaliserende invloed uitgeoefend op de verschillende vormen van literatuur in de Volksrepubliek China. Vele schrijvers, inclusief Mao Zedong zelf volgden de grammaticale voorschriften en slechts weinig grammaticale vernieuwingen hebben zich hier nog aan toegevoegd.

⁸⁹ Lü, 1953, p.231.

⁹⁰ Lü, 1953, p.107.

⁹¹ Lü, 1953, p.158

⁹² Lü, 1953, p.192-193 voor verdere voorbeelden.

⁹³ Hij geeft als voorbeeld: 他是個日本女人 ta shi ge riben nüren ‘Hij (zijn bediende) is een Japanse vrouw’, in plaats van de vollere vorm 他的用人是個日本女人 ta de yongren shi ge riben nüren: ‘Zijn bediende is een Japanse vrouw’. (Chao, 1968a, p.71)

II.5.2. DE NIEUWE ONTWIKKELINGEN

Zoals reeds gezegd waren de linguïstische vernieuwingen in deze periode minimaal. Een vermeldenswaardige constructie is: 有沒有在 you mei you zai + ww, die tegelijkertijd een vraag in het verleden en een progressief uitdrukt.⁹⁴

II.6. PERIODE 5: 1976-...

Deze periode begint op het einde van de culturele revolutie. Dit luidt een nieuw tijdperk waarin de hervormings- en opendeurpolitiek wordt doorgevoerd. Enkele belangrijke leiders zijn dood en daarmee vermindert ook de kracht van hun ideologie. De voorschriften voor proza verliezen draagwijdte en nieuwe openingen worden gecreëerd voor enkele linguïstische veranderingen. Deze vernieuwingen zijn niet grensverleggend maar zijn eerder ontwikkelingen uit vroegere innovaties. Zo verscheen 之所以 zhi suoyi voortaan aan het begin van een zin zonder antecedent dat er normaal aan vooraf ging.⁹⁵ Het prefix -後 hou werd ook steeds meer gebruikt naar analogie met het Engelse post-, zoals in het woord 後現代 houxiandai ‘postmodern’⁹⁶.

⁹⁴ Gunn, 1991, p.200, 201.

⁹⁵ Gunn, 1991, p.202.

⁹⁶ Gunn, 1991, p.269-270.

HOOFDSTUK II: DE LINGUÏSTISCHE ASPECTEN VAN HET *BAIHUA*

II.1. INLEIDING

Gunn deelt de periode van de ontwikkeling van het *baihua* in vijf periodes in.¹ De eerste twee periodes zijn de meest actieve, waarvan de eerste loopt van 1898 tot 1917 en de tweede van 1918 tot ongeveer 1926. De volgende periode dateert hij tot 1949 en de daaropvolgende tot 1976. De vijfde en laatste periode speelt zich af na 1976. Deze vijf periodes lopen min of meer parallel met belangrijke politieke en sociale gebeurtenissen.

Bij de linguïstische invulling van het *baihua* is er ook nog een ander onderscheid zichtbaar, namelijk op basis van de invloedssfeer. Op dit niveau kunnen we twee grote domeinen onderscheiden. Ten eerste zijn er de inherente aspecten van het Chinees zelf die evolueren en die nieuwe ontwikkelingen veroorzaken. Ook bepaalde elementen van regionale varianten die prominent aanwezig worden in de standaardtaal worden hiertoe gerekend. Ten tweede zijn er de buitenlandse invloedssferen, voornamelijk van het Japans, de Europese talen (waarbij het Engels de eerste plaats inneemt) en in mindere mate van het Russisch.

In wat volgt, zal ik de tijdsindeling in vijf periodes van Gunn aanhouden en bij elke periode telkens een verdere onderverdeling maken naar invloedssfeer indien relevant. Hierbij zal ik kort de verschillende linguïstische innovaties vernoemen om een idee te geven van de precieze draagwijdte en inhoud van de invloedssferen kaderend in elk van de vijf periodes. De syntactische vernieuwingen voortkomende uit de europeanisering en vernoemd door Xie Yaoji worden hier niet of slechts in de kantlijn vermeld, vermits ik deze in het verdere verloop van deze thesis nog uitgebreid zal bespreken.

¹ Gunn, 1991, p.62.

II.2. PERIODE 1: 1898-1917

Deze periode vangt aan met de hervormingsbeweging van 孫遺仙 Sun Zhongshan in 1898 en eindigt in 1917, het jaar waarin Hu Shi zijn oproep voor een nieuwe spreektaal lanceert.

II.2.1. INHERENTE ONTWIKKELINGEN

Zoals in I.2.1. ‘De ontwikkeling van een moderne standaardtaal’ reeds aangehaald, was het *baihua* geen nieuwe taal die plots ten tonele verscheen, maar eerder het resultaat van een ontwikkeling die reeds langer aan de gang was. Inherente veranderingen zijn dan ook eigen aan een taal in ontwikkeling. Gunn vermeldt vier verschillende inherente innovaties die zich vóór 1918 voordeden.² Ten eerste spreekt hij over het toegenomen gebruik van zogenaamde “lege werkwoorden” (虚意动词 *xuyi dongci*). Dit zijn samengestelde werkwoorden die vaak de plaats hebben ingenomen van hun equivalent bestaande uit één karakter in het klassiek Chinees. De meest voorkomende lege werkwoorden zijn 給予 *geiyu* ‘geven aan’, 予以 *yuyi* ‘geven’, 進行 *jinxing* ‘voortuitgaan’ en 加以 *jiayi* ‘omgaan met’.³ De tweede innovatie is het gebruik van 得 *de* in de structuur: *ww + O + ww + 得 de + C*graad. Volgens Yue Junfa begon deze structuur te verschijnen in de literatuur in het eerste deel van de 20ste eeuw.⁴ Ook de toepassing van de structuren 是否 *shifou* ‘of’ (het Engelse *whether*) + *ww* en van 可不可以 *ke bu keyi* + *ww*. ‘kan het dat...?’ zijn terug te brengen tot deze periode.

II.2.2. BUITENLANDSE INVLOEDEN

II.2.2.1. Japans

De grote voorstander van een ‘Japans’ Chinees was Liang Qichao (zie supra). Met het oog op een grotere verspreiding van westerse werken, stelde deze voor om Japanse

² Gunn, 1991, p.188-190.

³ Yuan en Xia, 1984, p.33.

⁴ Yue, 1984, p.24.

vertalingen van westerse werken om te zetten naar het Chinees. Dit bood ook voordelen op het gebied van de woordenschat. Een groot probleem voor de Chinezen was immers het uitvinden van nieuwe termen voor het grote aantal westerse concepten en uitvindingen dat China binnendrong. Aangezien het Japans – dat Chinese karakters gebruikte – al enkele decennia daarvoor termen had gefabriceerd voor deze nieuwe concepten en uitvindingen, leek het de Chinezen het makkelijkste om simpelweg deze termen over te nemen. De karakters konden aldus behouden worden, enkel de uitspraak veranderde. De grote aanwezigheid van Chinese studenten in Japan versnelde deze aanpak nog. In verscheidene Chinese progressieve kranten verschenen tekens van Japanse grammaticale invloeden. Het belangrijkste voorbeeld is het gebruik van het Chinese *coverb* 於 *yu* naar analogie met het Japanse *ni*.⁵

II.2.2.2. De Europese talen

Het meest opvallende voorbeeld van europeanisering op het einde van de Qing dynastie was de vertaling van de bijbel in het *baihua*. De vertalers probeerden een zo letterlijk mogelijke vertaling na te streven binnen de grenzen van verstaanbaarheid in het Chinees.⁶ Andere voorbeelden uit het late Qing tijdperk treffen we aan in vertalingen van buitenlandse fictie. Nieuwe grammaticale aspecten betreffen suffixvorming⁷, uitbreiding van het gebruik van de passiefconstructie met 被 *bei*, de vooropstelling van bijzinnen, het

⁵ Hierdoor werd het Chinees aangevuld met coverbs zoals 關於 *guanyu* ‘wat betreft’ (Japans: *ni kansuru*), 對於 *duiyu* ‘tegenover’ (*ni taisuru*), 由於 *youyu* ‘dankzij, omdat’ (*ni yoru*) en 基於 *jiyu* ‘omwille van’ (*ni motozuku*). Nog naar analogie met hetzelfde woord ‘*ni*’ verscheen het woord 富於 *fu yu* ‘rijk aan’, dat vroeger betekende ‘rijker dan’. Voor voorbeelden, zie Gunn, 1991, p.217-218. Dit zijn voorbeelden van de Liang Qichao-stijl die ik reeds eerder onder I.3.4.2 ‘vertalingen van westerse werken in *baihua*’ vermeld heb.

⁶ Bijvoorbeeld: 虛心的人是有福的, 因為天國就是他們的國 *xuxin de ren shi you fu de, yinwei tianguo jiu shi tamen de guo* ‘Zalig de armen van geest, want hun behoort het koninkrijk der Hemelen’. (De Bijbel, 1975, Mattheus 5.3) Waar normaal gezien volgens de regels van het geschreven Chinees de oorzakelijke bijzin voor de hoofdzin staat, heeft de vertaler hier de volgorde omgedraaid analoog met de oorspronkelijke Engelse versie. (Gunn, 1991, p.221) Voor een uitgebreide studie van de vertaling van de bijbel in het Chinees, zie Galik, 2004. Aan de hand van verschillende essays geeft de auteur inzicht in de literaire en taalkundige receptie en verwerking van de bijbel in China. Zie ook Strandenaes, 1987 waarin de principes van de Chinese bijbelvertaling worden uitgelegd aan de hand van vijf verschillende versies van het Nieuwe Testament.

⁷ Deze suffixen zijn -hua 化; -shi 式; -yan 炎; -li 力; -xing 性; -jie 界; -guan 觀; -lun 論; -yuan 員; -jia 家; -xue 學; -lü 率; -fa 法; -dian 點. Voor een volledige lijst, zie Chao, 1968a, p.225-228. Door toevoeging van reeds bestaande suffixen aan nieuwe woordenschat ontleend aan het Japans, vermeerderde ook het gebruik daarvan: -zhe 者; -shou 手; -shi 師. (Beijing Shifan Xueyuan Zhongwen Xi Hanyu Jiaoyan Zu, 1959, p.108-110) Van nu af wordt dit afgekort tot Beijing Shifan Xueyuan.

voorkomen van meerdere niveaus van inbedding⁸ en verschillende vormen van zeugma.⁹ Deze grammaticale fenomenen waren echter nog marginaal en kwamen aldus slechts sporadisch voor.

II.3. PERIODE 2: 1918-1926

Het is wachten op de vier mei revolutie voordat de grammaticale innovaties echt van start gaan. Tot dan toe was proza in het *baihua* een marginaal fenomeen. Wanneer Hu Shi in 1917 in zijn “Bescheiden voorstel voor een literaire hervorming” zich uitspreekt voor het gebruik van *baihua* als de standaardtaal voor de literatuur, vindt hij een grote aanhang bij de andere intellectuelen. Velen onder hen hadden immers een studie in het buitenland genoten en voelden zich bij hun terugkeer in China gefrustreerd omdat ze hun opgedane kennis niet konden toepassen op de traditionele Chinese maatschappij. Op taalkundig vlak leidde dit tot een grote toename van linguïstische vernieuwingen in het geschreven *baihua*. De minimale grammaticale veranderingen van de vorige periode werden behouden en bovendien op grote schaal toegepast. Ook nieuwere innovaties deden systematisch hun intrede.

II.3.1. INHERENTE ONTWIKKELINGEN

II.3.1.1. Inherente ontwikkelingen uit het *baihua* zelf

Hiertoe wordt inversie gerekend, of simpelweg de verplaatsing van zinselementen. Dit kwam al veelvuldig voor in gesproken taal.¹⁰ Aangezien het *baihua* zich tot doel had gesteld om meer elementen uit de spreektaal in zich op te nemen, is het niet meer dan logisch dat dit aspect nu voorkomt.¹¹

⁸ Deze drie opgesomde aspecten zullen nog uitgebreid behandeld worden bij de bespreking van de tekst van Xie Yaoji in hoofdstuk V.

⁹ Dit is een stijlfiguur waarbij een woord in eenzelfde relatie staat tot twee andere termen, maar bij elk van hen een verschillende betekenis heeft. (Van Gorp, 1998, p.487). Dit wordt besproken onder V.2.1.2. ‘de ellips van het predikaat’.

¹⁰ Chao spreekt in dit geval ook over ongeplande zinnen: zinnen die hun normale syntactische vorm verliezen door de spontaneïteit van de uiting – met andere woorden doordat ze ongepland zijn. (Chao, 1968a, p.129-135)

¹¹ Voor voorbeelden, zie Gunn, 1991, p.198-199.

II.3.1.2. Inherente ontwikkelingen door regionale invloeden

Talrijker zijn de veranderingen die voorkomen door beïnvloeding uit Chinese dialecten. Deze behelzen het gebruik van 在 zai voor het werkwoord (在 zai + ww + (着 zhe)) om de progressief aan te duiden¹², alsmede het uitgebreidere gebruik van de duratief. Deze laatste zal niet meer enkel beperkt blijven tot werkwoorden die een actie uitdrukken, maar strekt zich daarentegen uit tot werkwoorden die inherent al een duur uitdrukken. Dit betreft de structuur ww + 着 zhe, maar ook de combinatie van 有 you met 着 zhe (有着 youzhe).¹³ De oorsprong hiervan zou te vinden zijn in het Wu dialect, alhoewel enige (of meer) europeanisering ook niet uit te sluiten valt.¹⁴

Verder geeft Gunn nog een grondige lijst met taalkundige elementen die hij geïdentificeerd heeft als regionaal (uit Wu, Min, Kantonees en Anhui). Aangezien deze slechts in een zeldzaam geval in een werk zijn voorgekomen, verwijs ik hiervoor naar het onderdeel ‘Distinctive Features of Regional Grammars’ in de appendix van zijn boek.¹⁵

¹² Al voor de 20ste eeuw maakte het Wu dialect gebruik van 勒拉 leiao als equivalent van 在 zai. Bovendien waren de eerste gebruikers van 在 zai (namelijk Lu Xun en Ye Shengtao) afkomstig uit de Wu regio. Dit zou sterk in de richting kunnen wijzen van een regionale beïnvloeding. Andere opties zijn een samentrekking van 正在 zhengzai of een samentrekking van 在那兒 zai na ‘er / 在那裏 zai nali. (Gunn, 1991, p.190-191)

¹³ Deze vorm zou ontstaan zijn naar analogie met het woord 仔 tsi uit het Wu-dialect, dat voorkomt in combinatie met het werkwoord 有 you en dat aldus omgezet zou zijn naar 着 zhe. (Gunn, 1991, p.192) Wanneer we echter de etymologie van tsi in beschouwing nemen, dan stelt Mei Tsu-lin (Mei, 1979, p.1) dat tsi in het Wu juist afgeleid zou zijn van 着 zhe in het Mandarijn Chinees. De reden hiervoor ligt enerzijds bij het feit dat de oorspronkelijke functie van tsi de aanduiding van de perfectief was. Bovendien werden in vroegmandarijnse teksten 着 zhe en 了 le vaak onderling verwisseld. Anderzijds was de uitspraak van 着 zhe in het Wu tsi, wat aanleunde bij hun eigen karakter tsi. Wanneer deze twee taalgroepen dan met elkaar in contact traden, maakte deze functieverwarring van 着 zhe als zijnde perfectief en de gelijke uitspraak met een Wu-karakter dat al de perfectief aanduidde, de semantische aanvulling van tsi als aanduiding van de duratief mogelijk. Voorzichtigheid is dus geboden bij het trekken van analogieën.

¹⁴ De meningen zijn hierover verdeeld. Gunn houdt het op beïnvloeding door het Wu-dialect aangezien het gebruik van 着 zhe en 在 zai in vertalingen niet altijd consequent is met het equivalent van duur in de originele teksten. Wel zegt hij dat de vele duratieve vormen in de te vertalen werken (en dan spreken we vooral over de Engelse ‘ing’-vorm) de verspreiding van zhe 着 versneld hebben. Ook Kubler is een fervente aanhanger van de europeanisering van zhe 着 en zai 在. (Kubler, 1985, p.62-69) Hij spreekt over de leermethodes in de lessen Engels in China, waarbij de studenten leren: “I come: 我来 wo lai, I am coming: 我在来 wo zai lai, he thinks: 他想 ta xiang, he is thinking: 他在想 ta zai xiang.” (Kubler, 1985, p. 101.). Dit nestelt zich volgens hem in het onderbewustzijn van de Chinese studenten die dit later gaan toepassen. Wang Li houdt er nog een andere mening op na. Wanneer het *bahua* zich als geschreven medium in grote mate begon te verspreiden, werd 着 zhe ook overgenomen door sprekers van de zuidelijke dialecten. Deze kenden dit karakter niet en hebben mogelijkwijze het gebruik ervan fout begrepen waardoor ze het vrijer begonnen te gebruiken. Dit zou zich dan terug verspreid hebben naar het noorden. (Wang Li, 1947b, p.302)

¹⁵ Gunn, 1991, p.203-216.

II.3.2. BUITENLANDSE INVLOEDEN

Doordat de nadruk meer en meer ligt op letterlijke vertalingen van buitenlandse werken, krijgen bepaalde bestaande constructies nieuw leven ingeblazen in de vorm van een uitgebreider gebruik. Zowel Japanse als buitenlandse teksten liggen aan de basis hiervan. Door de enorme aard van de innovaties is de juiste bron van beïnvloeding vaak echter moeilijk te onderscheiden. In wat volgt, zal ik de voornaamste nieuwe innovaties uit deze periode opsommen. Voor de andere vernieuwingen verwijs ik naar de vorige periode. Het betreft immers innovaties die reeds aangewend werden, maar die na de vier mei revolutie enorm in gebruik zijn toegenomen.

De nieuwe elementen bestrijken bijna elke linguïstische categorie, zowel op morfologisch vlak als syntactisch vlak. Ik zal de meest prominente toelichten. Een eerste belangrijk feit zijn de nieuwe bijwoordelijke constructies met 的 de of 地 di. Coherent met de te vertalen tekst, kunnen nu zowel adjectieven als substantieven als hele zinsuitingen in bijwoordelijke positie geplaatst worden.¹⁶ Ook aan woorden die al bijwoorden zijn kan nu 地 de/的 de toegevoegd worden.¹⁷ Het is overigens ook in diezelfde periode dat Hu Shi in de augustuseditie van 1920 in *Nieuwe Jeugd* een voorstel lanceert voor de standaardisatie van de partikels 的 de/地 di.¹⁸

Ook het toegenomen gebruik van het meervoudsaanduidend suffix –們 men kan aan europeanisering worden toegeschreven. Waar het vroeger enkel beperkt was tot voornaamwoorden en tot substantieven die beroepen of familiale relaties aanwezen, werd het nu toegevoegd aan alle categorieën van substantieven die mensen aanduiden, zoals 人 ren.¹⁹ Een stap verder was het samenzetten van –們 men met het onbezielde voornaamwoord 它 ta of met andere onbezielde substantieven. Dit laatste is echter altijd sterk bekritiseerd geweest en blijft een marginaal fenomeen.

¹⁶ Gunn, 1991, p.264-266.

¹⁷ Bijvoorbeeld: 忽然的 huran de, 首先的 shouxian de en 同時的 tongshi de. (Kubler, 1985, p.59-60)

¹⁸ Voor het gebruik als voorzetsel of coverb, moest 'de' voortaan geschreven worden als 底, voor bijvoeglijk gebruik als 的 en voor bijwoordelijk gebruik als 地. (Chen, 1980, p.I)

¹⁹ Gunn, 1991, p.266-268. Voor een grote lijst voorbeelden, zie Kubler, 1985, p. 45-57. Alhoewel hij de wijde verspreiding van dit suffix erkent, blijven er volgens hem nog drie beperkingen in het gebruik: (1) –們 men komt niet voor na getallen, (2) het komt niet voor als gezegde en (3) en –們 men komt niet voor achter 有 you of 沒有 meiyou.

Een hele hoop nieuwe constructies deden eveneens hun intrede in het Chinees zoals 最...之一 *zui...zhi yi* ‘één van de meeste’, 在...的同時 *zai...de tongshi* ‘tegelijkertijd met’, 以...為...的 *yi...wei...de* ‘met...als...’, 有...的必要 *you...de biyao* ‘er is nood aan’ en 對...來說 *dui...laishuo* ‘voor’.²⁰ Ook tussenwerpsels zoals 至少是 *zhishao shi* ‘ten minste’, 特別是 *tebie shi* ‘vooral’, 尤其是 *youqi shi* ‘vooral’ en 首先是 *shouxian shi* ‘in de eerste plaats’ kwamen sinds 1919 veel meer voor.²¹

Onder invloed van de westerse vertaalde werken, werden de voornaamwoorden nu ook onderscheiden op basis van geslacht. Eerst in de vertalingen en daarna ook in originele werken, verschenen de derde persoon vrouwelijk 她 *ta* en de derde persoon onzijdig 它 *ta* met zijn variant 牠 *ta*. De grammaticus 王力 *Wang li* dateert hun verschijning in 1917²². Volgens 周作人 *Zhou Zuoren* uitgevonden door 刘半农 *Liu Bannong*.²³ De twee onzijdige vormen werden gerecupereerd uit vroegere teksten. Alhoewel ze nu algemeen gebruikt worden, vond de voorgestelde uitspraak (*yi* voor 她 en *tuo* voor 它) nooit aansluiting. De vrouwelijke vorm van 你 *ni*, 妳 *ni* werd ook geïntroduceerd maar wordt op minder grote schaal gebruikt dan 她 *ta*.

In diezelfde periode verscheen ook een nieuwe tekstopmaak. Volgens 陳望道 *Chen Wangdao* werd het eerste initiatief tot een Universeel Interpunctie Systeem genomen door het ministerie van landbouw en handel op 6 januari 1915. In 1918-1919 werd dit interpunctiesysteem algemeen gebruikt in tijdschriften, samen met de nu courante term voor interpunctie: 標點 *biaodian*.²⁴ Ook het afdrukken van links naar rechts dateert uit die periode. Het werd voorgesteld in 1918 maar ondervond tegenwerking door technische moeilijkheden. Wanneer deze hindernissen dan in 1920 van de baan zijn, verschenen werken en tijdschriften regelmatig in deze vorm.²⁵

²⁰ Gunn, 1991, p.227-231.

²¹ Gunn, 1991, p.236, 237. Dit aspect komt later nog uitgebreid aan bod in V.2.2.5. ‘de nieuwe invoeggrammatica’.

²² Wang, 1947, p.368.

²³ Zhou, 1918, p.113.

²⁴ Chen, 1980, p.I.

²⁵ Gunn, 1991, p.305.

II.4. PERIODE 3: 1927-1949

Deze periode vangt aan in 1927, het begin van de Nanjing-periode waarin China wordt geregeerd door de 國民黨 Guomindang onder leiding van 蔣介石 Jiang Jieshi. Ze eindigt in 1949 wanneer 毛澤東 Mao Zedong op 1 oktober de volksrepubliek China uitroept. De vernieuwingen begonnen in de twee vorige periodes, worden verder gestandaardiseerd. Enkele andere innovaties – hoewel gering – doen eveneens hun intrede.

II.4.1. INHERENTE ONTWIKKELINGEN

Vier nieuwe constructies winnen aan aanhang in deze periode. Voor hun oorsprong verwijst Gunn naar het Zuid-mandarijn, waar deze structuren al langer zouden voorkomen:

- (1) 是不是 shi bu shi / 有沒有 you mei you + subst.²⁶
- (2) hww 不 bu hww + ww²⁷
- (3) 有沒有 you mei you + ww
- (4) A 不 bu AB²⁸

可能 keneng is een structuur die ook verschijnt in de jaren '30, te vertalen als 'zou kunnen', met in de jaren '40 haar verlenging in 可能會 keneng hui. De overname van het werkwoord 搞 gao uit de zuidwestelijke regio's van Sichuan en Hunan, is een innovatie uit 1940 die nu algemeen in gebruik is geraakt.²⁹

²⁶ Deze structuur komt waarschijnlijk voort uit 是否 shifou + ww uit periode één.

²⁷ Het gaat hier om drie hulpwerkwoorden: 要 yao 'willen', 能 neng 'kunnen' en 會 hui 'kunnen'. (Gunn, 1991, p.195)

²⁸ Bijvoorbeeld: 打不打算 da bu dasuan, 願不願意 yuan bu yuanyi, 知不知道 zhi bu zhidao. (Gunn, 1991, p.198) Deze structuur komt waarschijnlijk voort uit 可不可以 ke bu keyi uit periode één.

²⁹ Volgens Chao heeft de zuidelijke uitspraak van 攪 jiao ertoe geleid dat sprekers van het noordelijk mandarijn meenden dat dit een afzonderlijk woord was. Hiervoor werd aldus een nieuw karakter verzonnen, 稿 gao, dat uiteindelijk geëvolueerd is naar 搞 gao. (Chao, 1968b, p.101)

II.4.2. BUITENLANDSE INVLOEDEN

Een andere vernieuwing ten gevolge van europeanisering is het gebruik van 如果 *ruguo* ‘indien’ als ‘hoewel’.³⁰ Ook het *coverb* 作為 *zuowei* ‘als, in de hoedanigheid van’ is een nieuwe constructie.

II.5. PERIODE 4: 1950-1976

Deze vierde periode begint nadat de Volksrepubliek China is uitgeroepen en eindigt in het laatste jaar van de Culturele Revolutie. In deze periode zijn er weinig tot geen taalkundige hervormingen. Dit valt samen met de politieke situatie. In de jaren 1910 en 1920 stond China op een keerpunt. Alle oude traditionele waarden werden omvergeworpen en de nieuwe richting was nog geheel onzeker. Dit was dan ook de periode dat de grootste linguïstische hervormingen plaatsvonden. De jaren daarna werd de in te draaien richting steeds duidelijker, wat zich uitte in het afnemen van het aantal vernieuwingen. Wanneer dan in 1949 de Volksrepubliek China tot stand wordt gebracht, laat deze nationalistische staat geen taalexperimenten meer toe. Er is één land, één cultuur en aldus ook één taal. Het Chinees moest bijgevolg geïnstitutionaliseerd worden.

Op de standaardisatieconferentie in oktober 1955 wordt het *putonghua* gedefinieerd als de officiële taal van de Volksrepubliek China met de volgende drie kenmerken: (1) de uitspraak van het Peking dialect (het *baihua*), (2) de grammatica van de Noord-Chinese dialecten en (3) de woordenschat van de moderne Chinese literatuur. Andere belangrijke bepalingen waren de vereenvoudiging van de karakters en de creatie van een nationaal fonetisch alfabet: het pinyin. Dit alles had de eenmaking van het land tot doel.³¹

Deze taak werd door Mao Zedong toegewezen aan 胡喬木 *Hu Qiaomu*, die verscheidene administratieve posities bezette, en alsmede toezicht hield op 人民日報 *Renmin Ribao* en op het *Nieuw China Nieuwsagentschap*. Met als doel het Chinees te

³⁰ Taalkundigen van Beijing Shifan Xueyan vermelden als andere bron het Russisch, dat ook een dergelijk gebruik maakt van dit voegwoord. Bij hun vertalingen van Europese werken, vermeden vertalers immers dit te imiteren in het Chinees. Aangezien dit gebruik echter toch voorkwam, denkt men aan een letterlijke vertaling uit het Russisch. (Beijing Shifan Xueyan, 1959, p.153-155) Dit komt nog uitgebreider aan bod in V.2.2.4. ‘het veelvuldig gebruik van verbindingswoorden’.

³¹ Wrenn, 1975, p.221. In het verdere verloop van zijn artikel beschrijft hij de taalpolitiek die de algemene verbreiding van het *putonghua* voor ogen had.

standaardiseren, werd in 1952 een reeks artikels gepubliceerd in bijlagen van *Renmin Ribao*. Dezen werden onmiddellijk daarna gebundeld in een boek genaamd *Yufa Xiuci Jianghua* (語法修辭講話 Verhandelingen over Grammatica en Retoriek) met als auteurs 呂叔湘 Lü Shuxiang en 朱德熙 Zhu Dexi, twee linguïsten aangesteld door Hu Qiaomu. Dit werk normaliseerde de trends die al enkele decennia aan de gang waren tot één standaardtaal en zou tot het einde van de jaren '80 gelden als het standaardwerk voor proza.

II.5.1. VERHANDELINGEN OVER GRAMMATICALE EN RETORIEK

Dit werk regulariseerde taalkundige trends die zich tegen dan al gevestigd hadden in het taalgebruik. Zo luidde ook hun houding tegenover europeanisering:

De tendens in de richting van europeanisering is natuurlijk. Alle pogingen om zich hiertegen te verzetten zijn niet in staat geweest dit tij te keren. Maar dit betekent echter niet dat we willekeurig en onvoorwaardelijk buitenlandse talen mogen imiteren.³²

Soms echter was hun normalisering van bepaalde constructies in contrast met de mening van bepaalde schrijvers of handboeken voor Chinees. Zo schreef *Yufa Xiuci Jianghua* het gebruik van de constructie 有沒有 you mei you + ww voor, alhoewel dit fel tegengesproken werd door anderen. Wat voegwoorden betreft, waren de twee linguïsten van mening dat de zinsdelen verbonden door 和 he grammaticaal parallel moesten zijn³³. Het voegwoord 或 huo werd als niet correct beschouwd in negaties en vraagzinnen en het gebruik ervan werd beperkt in bevestigende zinnen.³⁴ De critici weerlegden dit door neergeschreven woorden van Mao Zedong te citeren. Hij was immers de verpersoonlijking van China. Ook een twistpunt was het aanduiden van de relatie tussen onderwerp en gezegde. Lü en Zhu schreven een structuur voor als 因为我们是工人级领导的国家 yinwei women shi gongren ji lingdao de guojia 'Omdat we een land zijn geleid door de arbeidersklasse.'³⁵ De correcte constructie volgens de klassieke normen van het Chinees zou zijn: 因为我们国家是工人级领导的国家 yinwei women guojia shi gonren ji lingdao de guojia 'Omdat ons land een land is geleid door de werkersklasse', waarbij het onderwerp letterlijk het gezegde herhaalt. Dit verlies van de oppervlakterelatie tussen

³² Lü, 1953, p.231.

³³ Lü, 1953, p.107.

³⁴ Lü, 1953, p.158

³⁵ Lü, 1953, p.192-193 voor verdere voorbeelden.

onderwerp en gezegde is echter een normale eigenschap van het gesproken Chinees, zoals ook Chao Yuan Ren in zijn *A Grammar of Spoken Chinese* vermeldt³⁶.

Dit werk heeft een normaliserende invloed uitgeoefend op de verschillende vormen van literatuur in de Volksrepubliek China. Vele schrijvers, inclusief Mao Zedong zelf volgden de grammaticale voorschriften en slechts weinig grammaticale vernieuwingen hebben zich hier nog aan toegevoegd.

II.5.2. DE NIEUWE ONTWIKKELINGEN

Zoals reeds gezegd waren de linguïstische vernieuwingen in deze periode minimaal. Een vermeldenswaardige constructie is: 有沒有在 you mei you zai + ww, die tegelijkertijd een vraag in het verleden en een progressief uitdrukt.³⁷

II.6. PERIODE 5: 1976-...

Deze periode begint op het einde van de culturele revolutie. Dit luidt een nieuw tijdperk waarin de hervormings- en opendeurpolitiek wordt doorgevoerd. Enkele belangrijke leiders zijn dood en daarmee vermindert ook de kracht van hun ideologie. De voorschriften voor proza verliezen draagwijdte en nieuwe openingen worden gecreëerd voor enkele linguïstische veranderingen. Deze vernieuwingen zijn niet grensverleggend maar zijn eerder ontwikkelingen uit vroegere innovaties. Zo verscheen 之所以 zhi suoyi voortaan aan het begin van een zin zonder antecedent dat er normaal aan vooraf ging.³⁸ Het prefix -後 hou werd ook steeds meer gebruikt naar analogie met het Engelse post-, zoals in het woord 後現代 houxiandai ‘postmodern’.³⁹

³⁶ Hij geeft als voorbeeld: 他是個日本女人 ta shi ge riben nüren ‘Hij (zijn bediende) is een Japanse vrouw’, in plaats van de vollere vorm 他的用人是個日本女人 ta de yongren shi ge riben nüren: ‘Zijn bediende is een Japanse vrouw’. (Chao, 1968a, p.71)

³⁷ Gunn, 1991, p.200, 201.

³⁸ Gunn, 1991, p.202.

³⁹ Gunn, 1991, p.269-270.

HOOFDSTUK III: HET LINGUÏSTISCHE KADER VAN DE EUROPEANISERING

III.1. INLEIDING

Het linguïstische aspect dat ik ga uitvergroten en meer in detail bestuderen is de syntaxis. Mijn vertrekpunt zal de tekst van Xie Yaoji zijn over de zin. Hierin beschrijft hij die syntactische elementen die het gevolg zijn geweest van de europeanisering. Vooraleer echter deze studie te kunnen aanvangen, moet er rekening gehouden worden met een eerste moeilijkheid, namelijk de taalkundige naamgeving van bijvoorbeeld Chinese woordsoorten. De westerse terminologie verschilt hier op sommige punten van de Chinese. Deze eerste past immers het eigen begrippenkader gebaseerd op de analyse van de eigen taalkundige structuur toe op het Chinees, waar de Chinese terminologie voor sommige categorieën een andere indeling hanteert. Het blind toepassen van het westerse begrippenkader moet daarom vermeden worden. Het risico bestaat immers dat een fundamentele structurering over het hoofd wordt gezien. Anderzijds hebben vele Chinese grammatica's de indeling en structuur van de westerse grammatica's als voorbeeld genomen juist door gebrek aan een accurate terminologie in de eigen taal. Traditioneel werden woorden door Chinese filologen ingedeeld als 实词 *shici* 'volle woorden' en 虚词 *xuci* 'lege woorden'. Volle woorden zijn woorden met een concrete betekenis en lege woorden zijn woorden met een abstracte betekenis.¹ Deze laatste hebben vaak ook slechts een grammaticale functie. De eerste die het westerse concept van woordsoort toepast op het Chinees is 马建忠 *Ma Jianzhong*. Deze publiceert in 1898 马氏文通 *Mashi Wentong* (Basisprincipes om duidelijk en coherent te schrijven door de heer Ma), de eerste Chinese grammatica gebaseerd op het westerse model.² Deze grammatica oefende gedurende enkele decennia een aanzienlijke invloed uit op linguïsten en studenten. In de jaren '30 kwam er een beweging op gang die ijverde voor andere niet-westerse grammaticale benamingen die beter de ware aard van de Chinese taal zouden weergeven.

¹ Deze terminologie is nu ook nog van toepassing. Volle woorden omvatten zes woordsoorten: 名词 *mingci* 'naamwoord', 动词 *dongci* 'werkwoord', 形容词 *xingrongci* 'adjectief/*stative verb*', 数词 *shuci* 'telwoord', 量词 *liangci* 'klaswoord' en 代词 *daici* 'voornaamwoord'. Lege woorden worden onderverdeeld in 副词 *fuci* 'bijwoord', 介词 *jieci* 'voorzetsel/*coverb*', 连词 *lianci* 'voegwoord', 助词 *zhuci* 'partikel', 叹词 *tanci* 'tussenwerpsel' en 象声词 *xiangshengci* 'onomatopée'. (Norman, 1988, p.157-158)

Woordsoorten werden vanaf dan enkel gedefinieerd op basis van hun syntactisch gedrag. Een uitstekend voorbeeld hiervan is de woordsoort 形容词 *xingrongci*, letterlijk te vertalen als ‘beschrijvend woord’. In vele westerse grammatica’s wordt dit vertaald als adjectief, ook wanneer het in predikaatspositie voorkomt. Deze analyse stamt voort uit het westerse equivalent dat om dezelfde structuur weer te geven de aanwezigheid van een koppelwerkwoord vereist. Volgens Norman echter wordt het *xingrongci* in de meeste Chinese grammatica’s beschouwd als een type werkwoord. Ze worden immers net zoals werkwoorden ontkend door 不 *bu* en kunnen in predikaatspositie voorkomen. Het verschil tussen *xingrongci* en werkwoorden ligt in het feit dat *xingrongci* bepaald kunnen worden door 很 *hen* ‘heel’ en dat dit bij het gros van de werkwoorden niet kan.³ Ook volgens Chao zijn het werkwoorden. Hij typeert ze als intransitieve werkwoorden van staat. Een benaming die dan ook iets meer tot haar recht komt is de Engelse term *stative verb* voor een adjectief in predikaatspositie. Later zal ik hier nog op terugkomen wanneer ik spreek over het onderscheid tussen letterlijke equivalentie en formele overeenkomst onder III.2. ‘de vertaaltheorie’. Het verschil in naamgeving komt al tot uiting bij de formulering van de titel van het Chinese artikel. Xie Yaoji spreekt namelijk over ‘de zin’ in plaats van een beroep te doen op de westerse benaming die zich ook in het Chinees genesteld heeft onder de naam 句法 *jufa* ‘syntaxis’. Bij de vertaling van dit artikel zijn mij ook nog andere discrepanties in naamgeving opgevallen. Bij de bespreking van ‘de zin’ zal ik aldus de nodige reserve in acht nemen ten op zichte van de gebruikte terminologie en zal ik haar eventuele relatie tot een al dan niet westers equivalent verduidelijken.

In dit hoofdstuk zal ik een linguïstisch kader schetsen van het fenomeen ‘europeanisering’. Om het linguïstische proces dat gepaard gaat met een vertaling te doorgronden, zal ik eerst verder ingaan op de precieze definiëring van de vertaling zelf. Daarna zal ik de verschillende vormen van taalcontact en taalverandering toelichten en dit uitgewerkt op het te bestuderen domein, namelijk de syntaxis. De bespreking van de ‘geëuropeaniseerde’ elementen, zal ik vervolgens toetsen aan de vooropgestelde voorwaarden met betrekking tot vertalen en syntactische verandering. De mate van overeenkomst hiermee zal de realiteit al dan niet de ideologie van de europeanisering bepalen.

² Peyraube, 2001, p.341.

³ Norman, 1988, p.157.

III.2. DE VERTAALTHEORIE

III.2.1. ALGEMEEN

Het formuleren van een éénduidige vertaaltheorie is niet eenvoudig, gezien het grote aantal uiteenlopende theorieën die reeds verwoord zijn. Een rode draad hierin is de vraagstelling naar een linguïstische en/of culturele benadering van de vertaling. Vermoedelijk is een kruising van de twee de beste optie. Een vertaling moet logischerwijze gestoeld zijn op enkele linguïstische principes. Indien ze echter enkel hierop gebaseerd is, zal haar vaak stroefheid en letterlijkheid worden verweten. Een dergelijke vertaling houdt immers geen rekening met de socioculturele context en vergeet dat de motieven van de vertaler evengoed een beslissende rol kunnen spelen bij het vertalen.

In wat volgt zal ik mij voornamelijk baseren op de vertaaltheorie volgens Catford. Hoewel niet meer recent, heeft zij als basis gediend voor de latere taalwetenschap en geniet ze nog steeds wetenschappelijke geldigheid. Waar nodig zal ik zijn theorie aanvullen met latere opvattingen en opmerkingen. Vooral aan socioculturele zijde is hem verweten dat hij te zeer vasthield aan linguïstische, rationele principes. Ook beperkte hij zich tot het zinsniveau en betrok hij het tekstuele niveau niet in zijn theorie. Deze tekortkomingen zal ik aanvullen met behulp van latere vertaalkundige uitwerkingen en theorieën in een poging om een geschikte theorie te bekomen die ik kan toepassen op mijn onderzoeksdomein.

III.2.2. EQUIVALENTIE

Een centraal begrip dat herhaaldelijk terug opduikt is de term 'equivalentie'. Dit kan in brede zin gedefinieerd worden als de relatie tussen de brontekst en de doelttekst, die ervoor zorgt dat de doelttekst beschouwd kan worden als een vertaling van de brontekst.⁴ Jakobson was de eerste die het begrip equivalentie aanhaalde met betrekking tot de vertaling. Hij sprak over equivalentie in betekenis tussen woorden van verschillende talen. Aangezien elk tekensysteem de realiteit anders indeelt, kan equivalentie volgens hem slechts gedeeltelijk tot stand komen.⁵ Na Jakobson is dit begrip door verscheidene wetenschappers overgenomen en verder uitgewerkt en geïntegreerd in hun vertaaltheorie.⁶

⁴ Kenny, 1998, p.77.

⁵ Jakobson, 1959/2000, p.114.

⁶ Zie in chronologische volgorde Catford, 1965; Nida, 1969; Toury, 1980, Pym, 1992 en 1995; Koller, 1989 en 1995.

Volgens de vertaaltheorie van Catford komt een vertaling neer op een reeks van intertalige transformaties waarbij de semantische basisinhoud behouden wordt. Zoals Catford het formuleert: “The replacement of textual material in one language (SL) by equivalent textual material in another language (TL)”. *SL* staat hier voor *source language* en *TL* voor *target language*. Vertaling is met andere woorden een éénrichtingsgebeuren vanuit de brontaal naar de doeltaal. Deze intertalige transformaties gebeuren op basis van equivalentie tussen twee talen. Equivalentie berust niet op elementen die dezelfde betekenis delen, maar wel op elementen die in dezelfde situatie kunnen voorkomen. Elementen uit de brontaal en de doeltaal kunnen dus als equivalenten worden beschouwd wanneer ze onderling verwisselbaar zijn in een bepaalde situatie.⁷ Hoe groter het aantal gemeenschappelijke situationele kenmerken tussen de brontaal en de doeltaal, hoe ‘beter’⁸ de vertaling.

Met betrekking tot deze equivalentie, is het verder noodzakelijk om een onderscheid te maken tussen letterlijke equivalentie enerzijds en formele overeenkomst anderzijds. Formele overeenkomst slaat terug op de gelijkheid tussen taalkundige categorieën in de brontaal en in de doeltaal. Letterlijke equivalentie betreft elk element in de brontaal dat in een bepaalde situatie het equivalent blijkt te zijn van een element in de doeltaal.⁹ Er is bijvoorbeeld formele overeenkomst tussen de categorie *preposition* in het Engels en voorzetsel in het Nederlands. Dit is gebaseerd op het feit dat beide categorieën functioneren binnen dezelfde afgebakende grenzen. Hierop toegepast is een voorbeeld van letterlijke equivalentie de vertaling van het Engelse *on* door het Nederlandse *op*. De letterlijke equivalentie van woorden die als voorzetsel beschouwd worden in het Nederlands en als *preposition* in het Engels brengt de formele overeenkomst tot stand.

⁷ Bolinger spreekt in deze context ook over een structurele vertaling of *transformation*, wat een samentrekking is van *transformation* + *translation*. Uitgaande van het feit dat elke taal structuren heeft die vergelijkbaar zijn qua betekenis maar verschillend zijn in vorm, is een structurele vertaling een structurele vergelijking tussen twee talen waarbij equivalenten en verschilpunten achterhaald worden. De brontaal wordt getransformuleerd in functie van de punten van gelijkheid met de doeltaal. (Bolinger, 1966, p.131.)

⁸ Het woord ‘beter’ houdt hier geen waardeoordeel in, maar moet enkel gezien worden in de context van de dichtere benadering van de brontaal met betrekking tot de doeltaal.

⁹ Catford, 1965, p.27. Formele overeenkomst situeert zich op het niveau van de *langue* en letterlijke equivalentie heeft betrekking op de *parole*. Koller maakt een gelijkaardig onderscheid tussen *Korrespondenz* en *Äquivalenz*, respectievelijk formele overeenkomst en tekstuele equivalentie. Hij legt echter de nadruk op *Äquivalenz* als het echte onderzoeksobject van vertaalwetenschap. (Koller, 1979, p.183-184.) Ook Toury concentreert zich meer op de *parole* en hij verschuift het begrip vertaalbaarheid als zijnde een intertalig fenomeen naar een intertekstueel fenomeen. (Toury, 1980, p.24-26.) Het begrip equivalentie wordt nu dus meer gezien als de relatie tussen teksten dan als de relatie tussen verschillende taalsystemen. Formele overeenkomst heeft de laatste decennia wel een nieuwe adem gevonden in de machinale vertaling. Deze steunt voor het segmenteren van zinnen immers op grammaticale categorieën. (Kenny, 1998, p.78.)

Door observatie van de letterlijke equivalentie binnen twee gegeven talen, kan aldus ook de formele overeenkomst bepaald worden. Hoe kleiner de afwijking tussen letterlijke equivalentie en formele overeenkomst, hoe dichter de brontaal en doeltaal typologisch aan elkaar verwant zijn. De hoge graad van convergentie tussen het Nederlands en het Engels is dus een maatstaf voor hun verwantschap.

Het concept van equivalentie is in de decennia daarna verfijnd geworden. Koller onderscheidt vijf soorten equivalentie:¹⁰

(1) denotatieve equivalentie: elementen uit de brontaal en doeltaal verwijzen naar hetzelfde in de buitentilige wereld.

(2) connotatieve equivalentie: elementen uit de brontaal en doeltaal bewerkstelligen dezelfde associaties in de gedachten van de sprekers van die taal.

(3) tekstnormatieve equivalentie: elementen uit de brontaal en doeltaal worden in dezelfde of in een gelijkaardige context gebruikt.

(4) pragmatische of communicatieve equivalentie: elementen uit de brontaal en doeltaal hebben hetzelfde effect op de sprekers van die taal. Dit komt overeen met wat Nida dynamische equivalentie noemt.¹¹

(5) formele equivalentie: elementen uit de brontaal en doeltaal hebben dezelfde orthografische of fonologische kenmerken.

Baker breidt het concept van tekstuele equivalentie uit naar het tekstuele niveau door de equivalentie van niveau tot niveau te bekijken, beginnende met het woord, de zin, de grammatica, de thematische structuur, cohesie en als laatste het pragmatische niveau. De meest opvallende bijzonderheden in haar theorie betreffen de toevoeging van de drie laatste tekstuele niveaus. Het thema en de cohesie zorgen voor de verbinding tussen zinnen. Het pragmatische niveau heeft betrekking op het taalgebruik zelf. Baker onderscheidt drie belangrijke pragmatische concepten die van toepassing zijn op de vertaling:¹²

¹⁰ Koller, 1979, p.187-191; 1989, p.100-104.

¹¹ Nida, 1964, p.159.

¹² Baker, 1992, p.220-223, p.259.

(1) coherentie: dit is de pragmatische tegenhanger van het begrip cohesie en hangt af van de verwachtingen en ervaringen van de lezer met betrekking tot de wereld. Deze zijn ongetwijfeld niet dezelfde voor de lezer van de brontekst en voor de lezer van de doelttekst.

(2) presuppositie: dit wordt door Baker ook gedefinieerd als pragmatische deductie en verwijst naar de linguïstische en extralinguïstische kennis die nodig zijn om de boodschap van de zender te kunnen achterhalen en waarvan de zender veronderstelt dat de ontvanger die heeft.

(3) implicatie: dat wat de spreker bedoelt of suggereert eerder dan dat wat hij zegt.

Ook Newman benadrukt dat niet alle mogelijke varianten van een vertaling relevant zijn in elke situatie. De vertaler moet aldus zelf bepalen aan welke varianten in welke situatie hij voorrang geeft. Dit noemt hij functionele equivalentie.¹³

Naast de puur linguïstische beperkingen van een vertaling, wordt de keuze tussen verschillende mogelijke functionele equivalenten dus ook bepaald door extralinguïstische (semantische, pragmatische, ideologische...) factoren. Dit laatste voegt een soort van macrolinguïstische dimensie toe aan het vertalen. Hoewel Catford dit reeds kort vermeldde, is dit tekstuele en pragmatische aspect van de vertaling slechts de decennia daarna grondig uitgewerkt en is het nu een onontbeerlijk deel geworden van de vertaaltheorie.

III.2.3. VERSCHUIVINGEN IN DE VERTALING

Een ander onderscheid dat de vertaaltheorie van Catford maakt, is het verschil tussen een ongebonden en een klassegebonden vertaling. Een klassegebonden vertaling vertaalt binnen één klasse (bv een morfeem-voor-morfeem-vertaling, een woord-voor-woord-vertaling, zin-voor-zin-vertaling...). Een ongebonden vertaling houdt zich niet aan één klasse, maar beweegt zich vrij op de schaal in functie van de equivalenties in de doeltaal. Een ongebonden vertaling wordt ook wel een vrije vertaling genoemd. Wanneer een klassegebonden vertaling zich beperkt tot het morfeem of het woord, wordt het ook een letterlijke vertaling genoemd. Hoe groter de afwijking tussen letterlijke equivalentie en formele overeenkomst en hoe groter aldus het typologische verschil, hoe meer klasseverschuiving nodig is om tot een goede vertaling te komen. Hoe kleiner het verschil tussen letterlijke equivalentie en formele

¹³ Newman, 1994, p.4695.

overeenkomst en hoe groter aldus de typologische verwantschap, hoe minder klasseverschuiving nodig is om tot een goede vertaling te komen.

Catford spreekt in deze context over *translation shift* of verschuivingen in de vertaling. Deze treden op wanneer formele overeenkomst en letterlijke equivalentie van elkaar afwijken. Zoals hij zelf formuleert: “translation shifts are thus departures from formal correspondence in the process of going from the SL to the TL”.¹⁴ Hij onderscheidt twee soorten verschuivingen: (1) niveauverschuivingen waarbij een element uit de brontaal op een taalkundig niveau (bijvoorbeeld grammatica) een equivalent heeft in de doeltaal op een ander taalkundig niveau (bijvoorbeeld lexicon) en (2) categorieverschuivingen. Deze laatste worden onderverdeeld in vier soorten:¹⁵

(1) structurele verschuivingen: deze verschuivingen komen het meeste voor en impliceren een verschuiving in de grammaticale structuur.

(2) klasseverschuivingen: deze behelzen een verschuiving van één woordsoort naar een andere woordsoort.

(3) verschuiving van rang: hierbij bevindt het equivalent in de doeltaal zich op een andere rang dan het element in de brontaal. Rang verwijst hier naar de hiërarchische linguïstische eenheden van zin, syntagma, groep, woord en morfeem.

(4) verschuivingen binnen het systeem: de taalsystemen van bron- en doeltaal benaderen elkaar maar de vertaling behoeft toch de selectie van een niet-overeenkomstige term in de doeltaal.

Samen met het begrip equivalentie zijn ook de verschuivingen in de vertaling een algemeen aanvaard begrip geworden in de vertaalwetenschap. Hieraan gekoppeld is het concept van de invariant. Onder de invariant vallen die elementen die onveranderd blijven tijdens het vertaalproces. De definitie van de invariant bepaalt de inhoud van de verschuivingen in de vertaling. Deze inhoud kan positief of negatief ingevuld worden.¹⁶ Ik neem hier de positieve formulering over. Deze wordt gedeeld door de meerderheid van

¹⁴ Catford, 1965, p.73.

¹⁵ Catford, 1965, p.73-77.

¹⁶ De negatieve formulering ziet verschuivingen als een ongewenste bijwerking van de vertaling. Hun invariant is dat de vertaling de maximale reconstructie moet zijn van de oorspronkelijke semantische betekenis van de brontekst. Elke verschuiving wordt bijgevolg als nefast gezien. (Bakker, Koster en Leuven-zwart, 1998, p.227.)

vertaalwetenschappers en sluit het beste aan bij de theorie van Catford. De positieve formulering ziet verschuivingen als noodzakelijke veranderingen in een vertaling. Deze noodzaak vloeit voort uit het uitgangspunt dat de taalsystemen van brontaal en doeltaal verschillen. Verschuivingen zijn bijgevolg het middel waarmee de vertaler dergelijke verschillen kan overbruggen. Het onveranderlijke aspect of de invariant in de positieve formulering is dus de systemische overeenkomst tussen verschillende talen. Toegepast op Catford, is de invariant in zijn theorie de formele overeenkomst. De systemische overeenkomst bepaalt dus de systemische verschillen tussen talen. Wanneer de vertaler dit erkent, kan hij overgaan tot het vertalen. Systematische verschillen bevinden zich op het niveau van de *competence* en verschuivingen op het niveau van de *performance*. Analoog met de equivalentie (tekstuele equivalentie op het niveau van de *parole*) zijn het dan ook de verschuivingen die onderzoeks aandacht verdienen. Bovendien moeten ze meer met culturele factoren verbonden worden, iets wat Catford nalaat te doen.¹⁷

III.2.4. TOEPASSING OP HET CHINEES

Het Chinees vormt geen uitzondering op deze vertaaltheorie. Vertalingen voornamelijk vanuit het Engels, brachten intertaalige transformaties tot stand gebaseerd op equivalentie tussen de Europese (Engelse) syntaxis en de Chinese. Deze twee taalgroepen zijn typologisch niet met elkaar verwant. Volgens de eerder geformuleerde theorie met betrekking tot equivalentie, betekent dit dat er een grote afwijking is tussen de letterlijke equivalentie en de formele overeenkomst. Ik herneem het eerder geciteerde voorbeeld over de discrepantie in naamgeving van het *stative verb* tussen enerzijds de westerse term ‘adjectief’ en anderzijds de Chinese term *xingrongci*. Zoals gezegd wordt dit laatste als een speciale categorie van werkwoord beschouwd. De formele overeenkomst is dus niet geheel en beperkt zich in haar concretisering als letterlijke equivalentie tot de ingenomen positie voor het substantief. Om de formele overeenkomst tussen de westerse en Chinese naamgeving meer te laten aansluiten, is de term *stative verb* ingevoerd. Analoog hiermee is de term *coverb* die de afwijking tussen formele overeenkomst en letterlijke equivalentie van voorzetsel en 介词 *jieci* enigermate moet bijsturen. De naam *coverb* wijst immers enerzijds op de positie in de zin (namelijk bij het werkwoord) en anderzijds op de oorspronkelijke origine van de Chinese voorzetsels (namelijk werkwoorden).

¹⁷ Bakker, Koster en Leuven-zwart, 1998, p.226-227.

Door deze grote afwijking tussen letterlijke equivalentie en formele overeenkomst en door aldus het grote typologische verschil, zijn verschuivingen een absolute voorwaarde om tot een goede vertaling te komen. Doordat de europeanisering echter vooral een bewust proces was uitgevoerd door de vertalers, werden deze verschuivingen niet tot in het absolute doorgevoerd en groeide de letterlijke equivalentie als concretisering van de formele overeenkomst toe naar haar westerse equivalent. Dit verloopt volgens bepaalde linguïstische procédés die we nu zullen bespreken.

III.3. TAALCONTACT EN TAALVERANDERING

III.3.1. ALGEMEEN

Het fenomeen ‘europeanisering’ als een verschijnsel waarbij contact tussen twee talen leidt tot taalverandering wordt bestudeerd door de contactlinguïstiek. Tevens is het het onderwerp van de sociolinguïstiek door de socioculturele en ideologische factoren die aan de basis liggen van dit europeaniseringsproces. Bij de bespreking van de linguïstische aspecten van de europeanisering zullen dus concepten worden gebruikt uit beide disciplines.

Wanneer talen in contact treden met elkaar¹⁸, kunnen we in algemene zin drie verschillende situaties onderscheiden: (1) taalhandhaving, (2) taalverschuiving en (3) creatie van een nieuwe taal. Taalverschuiving en taalcreatie zijn beslist niet van toepassing op het Chinees. In het eerste geval doet men afstand van de moedertaal ten gunste van een andere taal en in het tweede geval leidt het taalcontact tot de totstandkoming van een nieuwe taal. Dit kan gaan om een gemengde taal, een pidgintaal of een creoolse taal. Taalhandhaving daarentegen geldt voor de Chinese taal. In een dergelijke situatie wordt de taal behouden en brengt het taalcontact slechts relatief kleinere veranderingen met zich mee. Deze kunnen onderverdeeld worden in drie soorten: (1) ontlening, (2) structurele convergentie en (3) codeverandering.¹⁹

(1) ontlening: dit is de integratie van kenmerken van een vreemde taal in de moedertaal van een bepaalde groep door de sprekers van die groep.

¹⁸ De veranderingen die optreden als gevolg van taalcontact noemen we externe veranderingen. Deze staan in tegenstelling tot veranderingen inherent aan het taalsysteem, interne veranderingen genoemd. (Wardhaugh, 2002⁴, p.190.)

¹⁹ Winford, 2003, p.11-14.

(2) structurele convergentie: dit is een proces waarbij structurele elementen van de ene taal worden overgebracht naar structurele elementen van de andere taal. Waar het bij ontlening om een directe overdracht gaat van de brontaal naar de doeltaal, betreft het hier een indirecte overdracht waarbij enkel materiaal uit de doeltaal gebruikt wordt. Dit leidt tot een grotere structurele gelijkvormigheid tussen de twee talen. Zoals Winford het formuleert:

In general, then, two languages can be said to have converged structurally when previous differences in grammar between them are reduced or eliminated either because one adopts structural features from the other as a replacement for its own, or because both adopt an identical compromise between their conflicting structures.²⁰

(3) codeverandering: dit verwijst naar het afwisselende gebruik van twee talen (of dialecten) binnen dezelfde zinsuiting. Vaak hangt de keuze van de code af van de sociale context waarin de spreker zich bevindt. Het verschil met ontlening ligt in het feit dat ontlening slechts het grammaticale systeem van één taal gebruikt, terwijl codeverandering gebruik maakt van een mengeling van twee systemen tegelijkertijd.

In welke mate deze veranderingen binnen taalhandhaving door taalcontact zich afspelen op syntactisch vlak is een vraag die reeds door vele linguïsten is gesteld. De opinies hierover zijn verdeeld alhoewel de meesten in de richting van een 'pro' neigen. Birnbaum zegt het volgende over syntactische verandering ten gevolge van buitenlandse beïnvloeding:

Moving on, now, to the other main problem mentioned above, that of the permeability and susceptibility of syntax to foreign influence, that is, to the impact of another set of syntactic features and structures, it should be noted at the outset that the most commonly held view is that syntax is indeed highly permeable as compared to, at any rate, phonology and morphology. By the same token, the vocabulary of a language, like syntax, frequently absorbs, in the course of its evolution, a great many foreign lexical elements.²¹

Ook de mening van Danchev sluit hier bij aan:

It is generally recognized today that interlingual interference operates on all language levels and that the syntactic component is particularly susceptible to foreign influence, in its permeability coming second only to the lexicon.²²

Beiden zijn het erover eens dat de syntaxis na het lexicon het meeste onderhevig is aan verandering van buitenaf, hierbij de morfologie en de fonologie achter zich latend. Tegenstanders beroepen zich meestal op het argument: hoe structureler een kenmerk hoe

²⁰ Winford, 2003, p.63.

²¹ Birnbaum, 1984, p.34.

minder waarschijnlijk dat het overgenomen wordt. Dit gaat in zekere mate op voor het fenomeen ontlening. Wanneer structurele kenmerken worden overgedragen, is dit volgens Winford zelden als gevolg van ontlening. Er zijn echter uitzonderingen. Ontlening kan bijvoorbeeld de oorzaak zijn van de verandering van de grammaticale functie van bepaalde morfemen in de doeltaal.²³ Ook de introductie van nieuwe morfologische categorieën of het verlies ervan kan het gevolg zijn van ontlening.²⁴ Aan de basis van dit leenproces kunnen volgens Winford tweetalige sprekers liggen die een belangrijke functie spelen in de maatschappij en die om een bepaalde reden vreemde kenmerken in de eigen taal invoeren. Het hangt af van andere sociale factoren of deze kenmerken overgenomen worden door andere sprekers van die taal of niet. Zelfs minder getalenteerde tweetaligen kunnen verantwoordelijk zijn voor structurele verandering in bepaalde situaties van taalcontact.²⁵

Wanneer syntaxis zich toch verspreidt van de brontaal naar de doeltaal, volgt deze de mechanismen van verandering geassocieerd met taalverschuiving en tweede-taal-verwerving. Bij tweede-taal-verwerving kan de taal van diegene die de tweede taal leert invloed uitoefenen op de syntaxis van het taalsysteem dat hij construeert tijdens de verschillende fases van de taalverwerving. In vroege fases is de projectie van de eigen woordvolgorde op de woordvolgorde van de te verwerven taal bijvoorbeeld heel gebruikelijk.²⁶ Indien de syntactische structuren van de twee talen op elkaar lijken, vergemakkelijkt dit de tweede-taal-verwerving en spreekt men van een positieve overdracht. Indien de taalsystemen echter zeer verschillend zijn van elkaar, vertraagt dit de tweede-taal-verwerving en spreekt men van een negatieve overdracht. Hieruit leidt Winford de volgende regel af: hoe groter de congruentie tussen syntactische structuren van twee talen in contact met elkaar, hoe waarschijnlijker dat er lening zal plaatsvinden. Ontlening heeft immers betrekking op de directe overdracht van materiaal. Wanneer de twee structuren van een taal te veel van elkaar verschillen, is het onwaarschijnlijk dat de vreemde elementen afkomstig door een directe overdracht aanvaard zullen worden door de moedertaalsprekers.

²² Danchev, 1984, p.50.

²³ Weinreich geeft als voorbeeld de uitbreiding van de functie van het vragend voornaamwoord *ver* in het Amerikaans Yiddisch naar zowel vragend als betrekkelijk voornaamwoord in navolging van het Engelse *who*. (Weinreich, 1953, p.30)

²⁴ Winford, 2003, p.64-65.

²⁵ Winford, 2003, p.97-98.

²⁶ Bijvoorbeeld: 'Est-ce que Marie est une touriste?' wordt vaak door een Fransman die Engels leert vertaald als 'Is-it that Marie is a tourist ?' (Winford, 2003, p.215)

Een vorm van structurele beïnvloeding die men meer aantreft op syntactisch niveau is structurele convergentie. Zoals reeds gezegd betreft dit een indirecte overdracht van materiaal waarbij patronen van de brontaal overgebracht worden door middel van het gebruik van elementen uit de doeltaal. Dit wordt ook *substratum influence* genoemd door Winford. De ‘onderlaag’ van de doeltaal ondergaat herschikkingen, waardoor haar structuren meer overeenkomen met die uit de brontaal.²⁷

Samengevat kan syntactische beïnvloeding op een situatie van taalhandhaving dus het gevolg zijn van twee factoren. Wanneer er een directe overdracht plaatsvindt van syntactische elementen vreemd aan de doeltaal, dan spreekt men van ontlening. Bepaalde syntactische functies worden hierbij overgedragen naar de meest equivalente vormen in de doeltaal die dus daarvoor die functies niet kenden. Vreemde syntactische structuren kunnen echter ook reeds bestaande, maar voorheen onderontwikkelde of latente vormen in de doeltaal activeren of versterken. Hierbij wordt er dus enkel linguïstisch materiaal van de doeltaal gebruikt en niet van de brontaal. In dat geval spreekt men van structurele convergentie.²⁸ Hetzelfde onderscheid wordt gemaakt door Heath. Hij onderkent directe overdracht van vormen uit een andere taal. Dit omvat zowel ontlening als codeverandering. Daarnaast praat hij ook over structurele convergentie. Dit wordt door hem ook constructieoverdracht of leenvertaling (*calque*) genoemd.²⁹

Structurele convergentie is geen puur linguïstisch fenomeen maar is afhankelijk van bepaalde socioculturele factoren. De sociale context waarin structurele convergentie plaatsgrijpt, hangt af van vijf punten. Deze kunnen als volgt samengevat worden.³⁰

²⁷ Winford, 2003, p.62.

²⁸ Hetzelfde onderscheid vindt men ook terug op lexicaal vlak, namelijk bij leenwoorden (ontlening) en leenvertalingen (structurele convergentie). (Birnbaum, 1984, p.41) Haugen voegt hier nog een andere analyse aan toe. Hij deelt de lexicale veranderingen door vreemde invloeden in in de twee termen invoering en vervanging, gebaseerd op basis van de relatie tussen het model en de reproductie. Het leenproces vertrekt altijd vanuit de eigen taal en de mate waarin men leent hangt af van de kennis van de andere taal. Indien de kennis van de andere taal groot is (bilinguïsmen), is de nood aan aanpassen klein en spreekt men van invoering. Indien men de andere taal niet kent (monolinguisme), gaat men het geleende woord zodanig aanpassen dat het vlot inpast in de eigen taal zowel op vlak van uitspraak als grammatica. In dit geval vindt er vervanging plaats. Het invoeren komt dus overeen met ontlening en vervanging met structurele convergentie. Op basis van dit onderscheid onderkent Haugen drie soorten ontleningen: (1) leenwoorden: invoering zonder vervanging, (2) leenmengsels: zowel invoering als vervanging. Onder deze categorie vallen de zogenaamde hybridische woorden. (3) Leenverschuivingen: vervanging zonder invoering. Hiertoe rekent men de leenvertalingen en de semantische leningen. (Haugen, 1950, p.212-215)

²⁹ Heath, 1984, p.367.

³⁰ Winford, 2003, p.90.

(1) de demografische eigenschappen van de betrokken groepen, zoals numerieke verhoudingen, machtsrelaties, prestige, ed.

(2) de onderlinge relaties in de gemeenschap waarin het contact voorkomt.

(3) de frequentie en het type van sociale interactie tussen de groepen.

(4) de ideologieën met betrekking tot de taal en haar relatie tot sociale identiteit in elke groep; de houding van elke groep ten opzichte van taalvermenging.

(5) de richting van de verandering en de graad van stabiliteit al dan niet verschuiving in een situatie van taalcontact.

Afhankelijk van de contactsituatie zullen bepaalde punten een grotere al dan niet kleinere rol spelen bij het voorkomen van structurele convergentie. Een algemene voorwaarde die geldt voor elke situatie is een zekere graad van tweetaligheid bij de betrokken groep.

Het taalcontact kan verlopen via het orale medium of via het schriftelijke medium. Invloed door de gesproken taal komt meestal voor in situaties van twee- of meertaligheid en de daarmee gepaard gaande talige interferentie. Dit is het gangbare medium. Invloed door de geschreven taal vereist eveneens tweetaligheid van de sprekers van de doeltaal. Een dergelijke beïnvloeding komt echter minder voor en is het resultaat van culturele beïnvloeding (soms dominantie) uitgedrukt in de literatuur.

III.3.2. TOEPASSING OP HET CHINEES

De europeanisering van het modern Chinees is een voorbeeld van beïnvloeding door contact tussen talen. De belangrijkste brontaal is het Engels, gevolgd door het Russisch, Duits en Frans. We hebben dus te maken met een situatie waarin één doeltaal beïnvloed wordt door verscheidene brontalen. Deze beïnvloeding brengt geen taalverschuiving of creatie van een nieuwe taal tot stand. Daarvoor is het contact te kort en te minimaal. De term ‘taalhandhaving’ is hier daarentegen wel op zijn plaats. Het Chinees wordt behouden als taal maar ondergaat wel kleine veranderingen als gevolg van het taalcontact.

Het Chinees is enigszins een atypische contactsituatie door het medium waarlangs het taalcontact tot stand wordt gebracht. Het is immers niet het mondelinge taalgebruik dat tot

taalcontact leidt maar wel de schrijftaal in de vorm van vertalingen en literatuur die verantwoordelijk is voor de beïnvloeding. Het contact is bijgevolg kort en minder intens. De sociale context daarentegen begunstigt sterk een beïnvloeding van het Chinees. Vooral punt vier van de vijf opgestomde factoren is sterk uitgewerkt in de Chinese taalsituatie aan het begin van de 20ste eeuw. De ideologie ten gronde aan de europeanisering was immers dominant aanwezig. China bevond zich op een breukmoment in haar geschiedenis. Men wou komaf maken met de conservatieve, feodale traditie uitgedrukt in een al even klassieke taal. Er moest dus een nieuwe taal komen die de nieuwe sociale identiteit van China zou verwoorden. Door dit breukmoment waren de traditionele machtsverhoudingen van de Chinese maatschappij verstoord. Nieuwe groepen met nieuwe taalkundige ideeën konden zich hierdoor op de voorgrond plaatsen en kregen aldus de kans deze ook in praktijk te brengen. Aangezien men zich wou ontdoen van het klassiek Chinese taalkundige erfgoed, oefende elke taal die verschilde van het Chinees een zeker prestige uit. Dit prestigieuze karakter samen met de eigen ideologische beweegredenen zorgde ervoor dat het Chinees zich kenmerken van de brontaal eigen ging maken. Het overnemen van andere elementen was dus hoofdzakelijk een bewust en ideologisch proces uitgevoerd door de doeltaal.³¹

Hoewel de beïnvloeding een bewust manoeuvre is, gebonden aan socioculturele motieven, volgen de taalkundige veranderingen die hieruit voortkomen toch een logisch linguïstisch patroon. Zoals reeds gezegd, zijn er drie mogelijke processen te onderscheiden die kunnen voorkomen in een situatie van taalhandhaving: (1) ontlening, (2) structurele convergentie en (3) codeverandering. Enkel de twee eerste hebben mogelijk een rol gespeeld bij de europeanisering van het Chinees op het vlak van de syntaxis. Hoewel het derde proces, de codeverandering, wellicht ook plaatsgreep, heeft dit niet tot weinig betrekking gehad op de europeanisering zelf. Waar dit concept immers naar verwijst, is de directe overdracht van woorden en zinnen van de brontaal in de doeltaal. Syntactische europeanisering slaat echter terug op zinsstructuren en bepaalde grammaticale categorieën die veranderd zijn. Ontlening en structurele convergentie daarentegen kunnen wel voor veranderingen in de syntaxis van een taal zorgen, respectievelijk door directe en indirecte overdracht van materiaal. Bij ontlening wordt er hiervoor materiaal van de brontaal gebruikt en bij structurele convergentie

³¹ Het tegenovergestelde fenomeen is purisme of taalzuivering. In plaats van bewust taalkundige elementen te integreren in de eigen taal, gaat men in dit geval bewust vreemde taalkundige elementen weren. Het Chinees is overigens geen alleenstaand geval. De totstandkoming van het Modern Turks in de periode direct na Wereldoorlog I was bijvoorbeeld ook een bewust proces. Dit hield in dat oudere Perso-arabische elementen uit het Turks geschrapt werden (inclusief het Arabisch schrift) en dat Europese elementen (inclusief het Latijnse

materiaal van de doeltaal. Hierdoor wordt structurele convergentie makkelijker aanvaard door de moedertaalsprekers dan ontlening.

Deze overdracht van materiaal verloopt volgens de mate waarin er convergentie is tussen structuren uit de doeltaal en de brontaal. De vertaaltheorie zoals geformuleerd in het vorige hoofdstuk sluit hierbij aan. Vertaling is immers de overdracht van tekstuele informatie door middel van equivalentie. Bij deze transformaties komen verschuivingen tot stand afhankelijk van het verschil tussen de formele overeenkomst en de letterlijke equivalentie. Door sociale en ideologische factoren zijn deze verschuivingen bewust niet gemaakt en convergeerden Chinese structuren naar bepaalde ‘Westers-Engelse’ constructies. Deze convergentie kon theoretisch gezien gebeuren door ontlening of door structurele convergentie. Onderzoek zal uitwijzen in welke mate de europeanisering op het vlak van de syntaxis te wijten is aan ontlening of aan structurele convergentie. Hiervoor is een goed begrip van de Chinese syntaxis noodzakelijk.

III.4. DE SYNTAXIS VAN HET CHINEES

III.4.1. INLEIDING

Het Chinees wordt wel eens gekarakteriseerd als een taal met een 流水句 liushuiju - structuur (letterlijk vertaald als ‘zinnen van stromend water’) om haar te onderscheiden van andere talen.³² Dit typeert het Chinees als een taal waarin de zinnen in elkaar overlopen zonder duidelijke scheidingslijn of hiërarchische structuur. Deze karakterisering is gebaseerd op de idee dat het Chinees een isolerende niet-flecterende taal is en dat geen enkel westers taalkundig begrip verbonden aan flectie bruikbaar is voor het Chinees.

In dit hoofdstuk zal ik een korte schets geven van de belangrijkste syntactische kenmerken van het Chinees en van de mate waarin ze beantwoorden aan de 流水句 liushuiju-structuur. Aangezien deze thesis zich concentreert rond de vraagstelling van een eventuele beïnvloeding vanuit de westerse talen op het Chinees, zal ik waar nodig het contrast of de gelijkensissen tussen beiden duidelijk stellen.

schrift) ingevoerd worden. Dit had als essentiële doel om de nieuwe, moderne culturele en politieke identiteit van Turkije in de verf te zetten. (Heath, 1984, p.381)

³² Shen, 1988, p.447.

III.4.2. HET CHINEES ALS EEN SVO-TAAL

De woordvolgorde in het modern Chinees is het onderwerp geweest van een hevige polemiek. Algemeen beschouwd werd het Chinees gezien als een SVO-taal. In de jaren '70 echter werd deze orde gecontesteerd door enkele linguïsten, waaronder Li en Thompson enerzijds en Tai anderzijds. Zij schoven de hypothese naar voren dat het Chinees een SVO-taal is die aan het evolueren is naar een SOV-taal. Hun voornaamste argumenten beroepen zich op hetvolgende:

(1) De Chinese voorzetsels waren postverbaal. Nu hebben ze zich voor het werkwoord geplaatst.

(2) de 把 ba-constructie stelt het object voorop

(3) in het klassiek Chinees waren de bijwoordelijke bepalingen van plaats postverbaal. Nu staan ze voor het werkwoord ingeleid door *coverbs*.

Verscheidene linguïsten hebben dit echter weerlegd. Zij halen aan dat de 把 ba-constructie niet slechts een simpele beweging naar links is van het object maar dat deze verplaatsing daarentegen een betekenisverandering met zich meebrengt. Het is met andere woorden een gemarkeerde constructie. Bovendien heeft men aangetoond dat Chinese kinderen onder vijf jaar moeilijkheden hebben met het assimileren van de 把 ba-structuur en dat ouders deze structuur minder gebruiken in hun conversaties met kinderen. Dit bewijst dat dit geen inherente, gangbare structuur is van de Chinese taal. Een ander argument dat de theorie van Li en Thompson tegenspreekt, betreft de positie van de bijwoordelijke bepaling van plaats met 在 zai. Deze kwam in het klassiek Chinees zowel preverbaal als postverbaal voor en niet enkel postverbaal zoals Li en Thompson stellen.³³

Algemeen gesproken kunnen we dus concluderen dat het Chinees een SVO-taal is. SOV- en OSV-constructies komen echter wel veel voor. Wat ons dan tegenhoudt om ook daadwerkelijk deze naamgevingen op het Chinees toe te passen, is het feit dat deze

³³ Xu, 1996, p.5,6.

constructies de betekenis van de zin specificeren en in die zin eveneens veranderen.³⁴ Dit was ook het belangrijkste argument tegen de theorie van Li en Thompson. Dezelfde zin in een SVO-structuur of in een SOV/OSV-structuur situeert zich niet op hetzelfde betekenisvlak. Bijvoorbeeld:³⁵

- (1) 我 买 了 (一 本) 书
wo mai le (yi ben) shu
ik kopen part (één KW) boek
Ik heb een boek/boeken gekocht
- (2) 我 书 买 了
wo shu mai le
ik boek kopen part
Ik heb het boek/de boeken gekocht
- (3) 书, 我 买 了
shu wo mai le
boek ik kopen part
Ik heb het boek/de boeken gekocht

Het eerste voorbeeld is een SVO-structuur met een neutrale, onbepaalde betekenis. Dit weerspiegelt zich in de Nederlandse vertaling door het gebruik van het onbepaalde lidwoord 'een'. In de twee laatste structuren is het object naar voren geplaatst, waardoor de structuur gemarkeerd wordt en het object bepaald. We gebruiken dan ook het bepaald lidwoord het/de. Hoewel beiden bepaald, is voorbeeld (3) meer bepaald door de initiële positie van het object.

III.4.3. HET CHINEES ALS EEN TOPIC-PROMINENTE TAAL

III.4.3.1. Wat is een topic?

SOV-constructies en OSV-constructies zijn dus de gemarkeerde varianten van de normale, neutrale SVO-structuur. Het Chinees maakt meer dan andere SVO-talen gebruik van deze twee varianten waarbij het object vooropgesteld wordt. Hierdoor wordt het Chinees ook wel een topic-prominente taal genoemd, dit in tegenstelling tot onderwerpprominente talen als het Frans of het Engels. Dit wil zeggen dat het Chinees overwicht geeft aan het topic als

³⁴ We zouden bijvoorbeeld OSV als de normatieve zinsorde kunnen beschouwen en SVO als een variant hierop. Dit gaat echter niet op aangezien de neutrale betekenis voorrang heeft op de specifieke betekenis en deze ook overkoepelt. Een structuur met een vooropgesteld object is immers altijd bepaald. Een structuur met het object achter het werkwoord kan – naast onbepaald – ook bepaald zijn door toevoeging van een aanwijzend of bezittelijk voornaamwoord aan het object.

³⁵ Chu, 1998, p.23.

zinsstructuur, terwijl de westerse talen overwegend verkiezen een onderwerp te gebruiken. Deze tweedeling heeft belangrijke gevolgen voor de zinsopbouw en zal leiden tot andere relaties tussen samengestelde zinnen.

De begrippen *topic* en *comment* werden voor het eerst geïntroduceerd in het Chinees door Chao. Hij stelde dat de grammaticale betekenis van onderwerp en predikaat in een Chinese zin *topic* en *comment* is.³⁶ Eind jaren zeventig werden deze begrippen verder uitgewerkt door Li en Thompson (1976) enerzijds en door Tsao (1979) anderzijds. De eersten stelden voor om het Chinees te beschouwen als een topicprominente taal in tegenstelling tot onderwerpprominente talen zoals het Engels en het Frans. De laatste benadrukte het tekstuele aspect van het topic, als een begrip dat de zinsgrenzen overstijgt en in een tekstuele context begrepen moet worden.

Chu neemt dit begrip van het topic als zinsoverstijgend over. Hij stelt een ‘prototype’ benadering voor van het Chinese topic. Om dit prototype te definiëren, geeft hij een lijst met vijf kenmerken in de volgende hiërarchische volgorde:³⁷

A. Primaire kenmerken:

- a. een naamwoord zijn
- b. dienen als de schakel tussen verschillende zinnen

B. Secundaire kenmerken:

- a. specifiek/verwijzend zijn
- b. een positie aan het begin van de zin of voor het werkwoord bezetten

C. Niet-essentiële kwaliteit:

Geen selectionele relaties met het predikatieve werkwoord verdragen

Volgens hem zijn er immers verschillende graden van topicaliteit. Een bepaalde NC kan meerdere kenmerken bezitten die hem als topic typeren terwijl een andere NC minder kenmerken bezit die hem als topic zouden kunnen typeren. Indien een NC alle vijf kenmerken bezit, vertegenwoordigt hij het prototype van het Chinese topic. Dit lost vroegere problemen

³⁶ Chao, 1968a, p.15.

³⁷ Chu, 1998, p.253-254.

op betreffende het definiëren van een NC als een topic of als een onderwerp.³⁸ Afhankelijk van het aantal kenmerken dat een NC bezit, is hij immers méér of minder topic en is hij niet ofwel topic ofwel onderwerp. Bijvoorbeeld:³⁹

(4)	墙	上	爬	着	很	多	壁虎
	qiang	shang	pa	zhe	hen	duo	bihu
	muur	op	klimmen	dur.	heel	veel	gekko
- Op de muur klimmen veel gekko's*

Volgens de juist opgesomde kenmerken kunnen zowel 墙上 qiang shang als 很多壁虎 hen duo bihu in aanmerking komen als topic. Beide bezitten immers een primair kenmerk: ze zijn namelijk naamwoord. Het eerste is echter meer topic dan het tweede, doordat het twee secundaire kenmerken bezit. Het is immers specifiek en het staat vooraan in de zin. Het tweede bezit slechts één secundair kenmerk: het is eveneens specifiek.

Verdergaand op het topic als een tekstueel begrip, maakt Chu een onderscheid tussen gemarkeerde topics en niet-gemarkeerde topics. Gemarkeerde topics zijn volgens hem verkeerdelijk als het voorbeeld bij uitstek genomen van een topic door hun duidelijk afgebakende topic-positie in de zin. Niet-gemarkeerde topics verdienen echter evenzeer aandacht als een topic. Ze zijn immers drager van de twee primaire kenmerken. Een niet-gemarkeerd topic is een naamwoord dat niet herkend wordt als topic wanneer het in de zin wordt geïntroduceerd. Het wordt slechts topic wanneer het wordt herhaald door een coreferentieel naamwoord, voornaamwoord of nulnaamwoord/voornaamwoord. Bijvoorbeeld:⁴⁰

(5)	洛阳	有	个	名	歌女, Ø	叫
	Luoyang	you	ge	ming	genü	jiao
	Luoyang	hebben	KW	beroemdzangeres		heten
	阳驻罗	Ø	聪慧	过		人
	Yang Zhuluo		conghui	guo		ren
	Yang Zhuluo		intelligent	voorbijsteken		mens
- In Luoyang was er een beroemde zangeres, Yang Zhuluo die qua intelligentie iedereen de loef afstak.*

³⁸ Het Engels heeft dit probleem niet daar het onderwerp makkelijk herkenbaar is door zijn congruentie met het werkwoord. Het Chinees daarentegen kent geen werkwoordsvervoegingen, waardoor verwarring tussen onderwerp en topic makkelijk te maken is. Volgens Chu is dit echter geen onoverkomelijk probleem aangezien onderwerp een begrip is dat syntactisch van aard is, terwijl het begrip topic zich op het tekstuele niveau bevindt. Hun mogelijke overlapping is dus normaal. (Chu, 1998, p.25)

³⁹ Chu, 1998, p.254.

⁴⁰ Chu, 1998, p.261.

Het ongemarkeerde topic in voorbeeld (5) is de beroemde zangeres. Dit is fase (1) waarin het topic geïntroduceerd wordt. In fase (2) wordt het topic hernomen door een nulvoornaamwoord en in fase (3) wordt dit verdergezet met nog een nulvoornaamwoord. Dit bewijst duidelijk dat de tekstuele context voor Chu doorslaggevend is om de status van een naamwoord als topic te bepalen.

Gemarkeerde topics zijn morfologisch of syntactisch afgebakend en kunnen duidelijk worden herkend binnen de zin waarin ze voorkomen zonder dat een tekstuele context absoluut vereist is. Aangezien ze gemarkeerd zijn, vertegenwoordigen ze volgens Chu niet het prototype topic. Er kunnen zes gemarkeerde topics onderscheiden worden:

(1) een constructie met een dubbel naamwoord

(2) een naamwoord gevolgd door een pauze, al dan niet voorafgegaan door een pauzepartikel

(3) een topic geïntroduceerd door voorzetsels als 至于 zhiyu ‘wat betreft’ en 对于 duiyu ‘aangaande’

(4) een vergelijking: dat wat vergeleken wordt is het topic en wordt gemarkeerd door *coverbs* als 比 bi, 跟 gen, 没有 meiyou, ed...

(5) de 连...都/也 lian...dou/ye ‘zelfs’

(6) 把 ba en 被 bei zinnen: in een 把 ba-structuur wordt het vooropgestelde object het secundaire topic en in een 被 bei-structuur wordt het patiens-object vooraan geplaatst en wordt het een primair topic.

De definitie van een topic door Chu is dus redelijk breed. Hij doorbreekt het zinsniveau en verplaatst (net zoals Tsao) het topic naar een tekstueel niveau. Dit blijkt uit zijn definitie van een topic. Als primair kenmerk dient een topic immers om zinnen met elkaar te verbinden. Slechts als secundair kenmerk plaatst hij de positie aan het begin van de zin van het topic. Hiermee gaat hij in zowel tegen Li en Thompson als tegen Tsao. Zij zien deze initiële positie van het topic allebei als een vereiste voor een topic.⁴¹ Door het topic echter

⁴¹ Li en Thompson, 1976, p.466; Tsao, 1990, p.170.

naar het tekstuele niveau door te trekken, betreft hij ook andere eigenschappen van een topic-prominente taal in zijn analyse. Dit blijkt uit het volgende hoofdstuk.

III.4.3.2. Een topicprominente taal versus een onderwerpprominente taal

Na de eigenschappen van het topic in het Chinees van naderbij te hebben beschouwd, bekijken we nu de syntactische gevolgen van een taal waarin het topic prominent aanwezig is. Waar nodig zal het contrast getrokken worden met het Engels, een taal waarin het onderwerp dominant is. Huang definieert het Chinees als vertegenwoordiger van een topicprominente taal en het Engels van een onderwerpprominente taal als volgt:⁴²

Chinese:	a. $S' \rightarrow \text{topic } S$
	b. $S \rightarrow (\text{NP}) \text{ VP}$
English:	a. $S' \rightarrow (\text{topic})S$
	b. $S \rightarrow \text{NP VP}$

Dit schema toont aan dat in de zin met een topic (S') het topic vereist is voor het Chinees en optioneel voor het Engels. Omgekeerd in S is het onderwerp (NP) verplicht in het Engels maar niet in het Chinees.

Li en Thompson onderscheiden negen grammaticale kenmerken eigen aan een topic-prominente taal:

(1) oppervlaktecodering: in topicprominente talen is er een oppervlaktecodering voor het topic, maar niet noodzakelijk voor het onderwerp. Dit wil zeggen dat het topic aan de oppervlakte morfologisch of syntactisch gemarkeerd wordt. Volgens Li en Thompson is de oppervlaktecodering in het Chinees haar immer initiële positie in de zin. Over morfologische markering wordt niet gesproken. In het licht van de juist geziene definitie van het topic door Chu, zou ik dit toch licht willen aanpassen. Het topic kan immers ook gewoon preverbaal voorkomen of zelfs achteraan in haar ongemarkeerde vorm. Bovendien wordt het topic ook vaak gemarkeerd zoals in de zes gevallen hierboven geschreven.⁴³

(2) de passiefconstructie: de passiefconstructie komt veel voor in onderwerpprominente talen. In topicprominente talen daarentegen is dit een marginale

⁴² Huang, 1984, p.98. S staat voor *sentence*, NP voor *nominal phrase* en VP voor *verbal phrase*, respectievelijk NC en VC in de Nederlandse terminologie.

⁴³ Li en Thompson, 1976, p.466.

constructie. Een structuur waarbij een naamwoord anders dan het naamwoord dat een werkwoord als zijn onderwerp aanduidt vooraan in de zin komt, is immers veel voorkomend in het Chinees en behoeft aldus geen verdere markering. In het Engels daarentegen is het onderwerp in die mate belangrijk dat indien een naamwoord anders dan het naamwoord dat een werkwoord als zijn onderwerp aanduidt vooraan in de zin komt, het werkwoord gemarkeerd moet worden om deze ‘abnormale’ volgorde aan te duiden.⁴⁴

(3) ‘schijnonderwerp’ of ‘leeg’ onderwerp: dit gaat over het onbepaald voornaamwoord als onderwerp. Dit komt vaak voor in het Engels, zoals *it, there,...* In een topicprominente taal zoals het Chinees zien we dit niet verschijnen. Het onderwerp speelt hier immers een kleinere rol en coreferentie gebeurt eerder door middel van nulvoornaamwoorden.⁴⁵ Overigens worden niet enkel onbepaalde voornaamwoorden, maar ook persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden vaak door nulvoornaamwoorden gecorefereerd. In linguïstische termen heet dit dat de cohesie tot stand wordt gebracht door ellips.⁴⁶ Jin breidt het onbepaald voornaamwoord als onderwerp verder uit. Hij stelt dat het Chinees als een topicprominente taal lege elementen toestaat niet enkel in het onderwerp maar ook in het topic of het object. Bijvoorbeeld:⁴⁷

- (6) 你 要 东西 吗?
Ni yao dongxi ma
jij willen ding part.
Wil je het voorwerp?
- 要
yao
willen
Ik wil het

(4) een dubbel onderwerp: dit is kenmerkend voor een topicprominente taal. De term is echter enigszins misleidend aangezien het hier geenszins om twee onderwerpen gaat. In een

⁴⁴ Li en Thompson, 1976, p.467.

⁴⁵ Li en Thompson, 1976, p.467.

⁴⁶ Andere vormen van cohesie zijn cohesie door herhaling en cohesie door referentie. (Fawcett, 1997, p.91-96) Cohesie door herhaling komt in het Chinees niet veel voor. Wanneer immers duidelijk is waaraan gerefereerd wordt, wordt in het Chinees een concrete referent weggelaten. De enige vorm van cohesie door herhaling die we in het Chinees wel veel aantreffen is parallelisme. Door herhaling van de structuur wordt het verband tussen zinnen duidelijk. Cohesie door referentie vereist de aanwezigheid van een concrete referent in de zin. In het Chinees wordt deze echter vaak vervangen door een nulaanvoerder zodat we te maken hebben met cohesie door ellips.

⁴⁷ Jin, 1994, p.104-105.

dergelijke constructie is het eerste naamwoord het topic en het tweede het onderwerp.⁴⁸ In het Engels kan een dergelijke constructie ook voorkomen, hoewel dit door velen enigszins gebrekkig en houterig beschouwd zal worden. Bijvoorbeeld:⁴⁹

(7) 那 棵 树, 花 小, 叶子 大, Ø 不
 na ke shu hua xiao yezi da bu
 die KW boom bloem klein blad groot neg.

好看

haokan

mooi

Die boom waarvan de bloemen klein zijn en de bladeren groot is niet

mooi.

In dit voorbeeld 那棵树 na ke shu het topic. 花 hua is het onderwerp van het eerste predikaat en 叶子 yezi ‘bladeren’ is het onderwerp van het tweede predikaat. Hoewel ze alledrie naamwoord zijn staat 那棵树 na ke shu in eerste positie en bezit het dus volgens de definitie van Chu een extra secundair kenmerk dat de identificatie als een topic favoriseert.

(5) controle over de coreferentie: in een topicprominente taal bepaalt het topic en niet het onderwerp de coreferentie van een verdere constituent door middel van een voornaamwoord of een nulvoornaamwoord.⁵⁰ Het vorige voorbeeld illustreert dit. De coreferentie gebeurt hier door middel van een nulvoornaamwoord. Dit slaat terug op de boom en niet op de bloemen of de bladeren. Dit bevestigt de positie van die boom als een topic.

(6) ww.-finale talen: Volgens Li en Thompson neigen topicprominente talen naar talen waarin het werkwoord de laatste positie in de zin inneemt. Volgens hen evolueert het Chinees zelfs van een SVO-taal naar een SOV-taal. Deze stelling werd echter ontkracht in III.4.2. ‘Het Chinees als een SVO-taal.

(7) beperkingen op het topic: in onderwerpprominente talen kan niet om het even welke constituent als topic gekozen worden. Topicprominente talen kennen op dit vlak geen beperkingen.⁵¹

⁴⁸ Li en Thompson, 1976, p.468. De verkeerde naamgeving wordt door Chu erkend en hij schakelt over op de term *double-nominal construction*. Zie Chu, 1998, p.29, p.266-267. Zie ook Jin, 1994, p.105 die opteert voor de naam *double nominative construction*.

⁴⁹ Chu, 1998, p.266.

⁵⁰ Li en Thompson, 1976, p.469.

⁵¹ Li en Thompson, 1976, p.470.

(8) *topic-comment* zinnen als basis: de grote mate waarin *topic-comment* zinnen als onlosmakelijk deel beschouwd kunnen worden van het repertoire van basis zinsuitingen.

(9) een ander verschil tussen topicprominente en onderwerpprominente talen situeert zich op het vlak van de uitdrukking van bepaaldheid/onbepaaldheid van het naamwoord. In het Engels wordt dit uitgedrukt door middel van lidwoorden. De enige morfologische middelen die het Chinees ter beschikking heeft om de bepaaldheid van een naamwoord weer te geven zijn de aanwijzende voornaamwoorden 这 zhe ‘dit’ en 那 na ‘dat’ en de bezittelijke voornaamwoorden. Door deze morfologiearmoede moet het Chinees beroep doen op de woordvolgorde om de bepaaldheid/onbepaaldheid van een naamwoord aan te duiden. Naamwoorden voor het werkwoorden moeten eerder bepaald geïnterpreteerd worden en naamwoorden achter het werkwoord moeten eerder onbepaald geïnterpreteerd worden, tenzij ze morfologisch gemarkeerd zijn. Naamwoorden zijn immers bepaald doordat ze reeds gegeven informatie bevatten. Hun informatiewaarde is dus relatief laag en ze komen vooraan te staan als zijnde gekende informatie die wordt aangehaald en waaraan nieuwe informatie wordt toegevoegd.⁵² De bepaaldheid van een nomen kan volgens Jin eveneens aangeduid worden door aspectuele partikels of door de complementen bij het werkwoord. Het object dat volgt op een duratief partikel 着 zhe of 在 zai is onbepaald. Het object volgend op een *Cres* is altijd bepaald en het object in een zin met het aspectueel partikel 了 le kan zowel onbepaald als bepaald zijn. Indien er echter twee 了 le voorkomen in een zin, is het object bepaald. Bijvoorbeeld:⁵³

(8)	我	卖	了	车	了
	wo	mai	le	che	le
	ik	verkopen	part.	Auto	part.
	<i>Ik heb de auto verkocht</i>				

III.4.3.3. Samengestelde zinnen

Tot nu toe hebben we gezien dat een topic een tekstueel begrip is met als belangrijkste kenmerken dat het een naamwoord is, de schakel vormt tussen verschillende zinnen, bij voorkeur vooraan de zin staat en dat het bepaald moet zijn. Vervolgens hebben we de topicprominente talen gecontrasteerd met de onderwerpprominente talen door de

⁵² Li en Thompson, 1975, p.170-185; Chu, 1998, p.190-191, p.202-206; Chao, 1968, p.76-77. Deze laatste komt nog niet tot een algemene regel in verband met bepaaldheid/onbepaaldheid in het Chinees maar hij merkt wel reeds op dat het onderwerp gezien zijn eerste positie bepaald is en het object onbepaald.

⁵³ Jin, 1994, p.105.

constructiespecifieke syntactische gevolgen tegenover elkaar te stellen. Hierbij hebben we opgemerkt dat het topic de coreferentie met eventuele volgende zinnen controleert. Deze coreferentie uit zich in een topicprominente taal vaak door middel van nulanafora.

Op basis hiervan definieert Chu de topic-keten. Dit is een opeenvolging van zinnen met elkaar verbonden door een topic in de vorm van nulanaforen. We hebben met andere woorden te maken met een topic gevolgd door meerdere predikaten, waarbij de coreferentie met het topic tot stand komt door nulvoornaamwoorden. Hij maakt een onderscheid tussen eenvoudige en gemarkeerde topic ketens. Gemarkeerde topic ketens zijn verbonden door een topic en door voegwoorden. Eenvoudige topic ketens daarentegen zijn enkel verbonden met elkaar door middel van een topic en zonder voegwoorden. Bijvoorbeeld.⁵⁴

- (9) 他 昨天 生病 Ø 没有 来
 ta zuotian shengbing meiyou lai
 hij gisteren ziek worden neg. Komen
Hij was gisteren ziek geworden en is niet gekomen
- (10) 因为 他 昨天 生病 所以 Ø 没有来
 yinwei ta zuotian shengbing suoyi meiyou lai
 omdat hij gisteren ziek worden daarom neg. Komen
Omdat hij gisteren ziek geworden was, is hij niet gekomen

Voorbeeld (9) is de eenvoudige topic keten. Het topic is 他 ta en wordt hernomen door het nulvoornaamwoord voor de negatie. Voorbeeld (10) is de gemarkeerde structuur. Het topic blijft 他 ta en wordt eveneens hernomen door het nulvoornaamwoord voor de negatie maar de keten wordt gemarkeerd door de voegwoorden 因为...所以 yinwei...suoyi.

Een variante op de topic keten is de telescopische keten. Dit is een keten waarin twee topic ketens in elkaar schuiven aan het einde van de ene en aan het begin van de andere. Bijvoorbeeld:⁵⁵

- (11) Ø 到 了 卧室 里面 呢, 她 就
 dao le woshi limian ne ta jiu
 aankomen part. Slaapkamer in tsw. zij dan
 觉得 受 不 了, Ø 马上 就
 juede shou bu liao mashang jiu
 voelen verdragen neg; part. Onmiddellijk dan

⁵⁴ Chu, 1998, p.324-325.

⁵⁵ Chu, 1998, p.334.

现出	了	原型,	Ø是	一	条	
xianchu	le	yuanxing	shi	yi	tiao	
tonen	part.	Originele vorm	zijn	één	KW	
巨大	的	白蛇,	Ø盘	在	床	上
juda	de	bai she	pan	zai	chuang	shang
enorm	DE	wit slang	oprollen cv		bed	op

Toen ze de slaapkamer binnenkwam, voelde ze dat ze het niet langer kon verdragen. Onmiddellijk nam ze haar originele vorm aan, een enorme witte slang die zichzelf oprolde op het bed.

In dit voorbeeld worden er drie ketens samengevoegd. Het eerste topic is 她 ta, hernomen door een nulvoornaamwoord in de zin daarvoor en de zin erna. Het tweede topic is 原型 yuanxing dat hernomen wordt door een nulvoornaamwoord in de volgende zin en het laatste topic is 白蛇 baiseshe, hernomen in de laatste zin. Keten één en twee worden dus telescopisch samengevoegd en keten twee en drie.

Een topic keten voegt dus zinnen samen tot grotere tekstuele eenheden. Wanneer zinnen worden samengevoegd, gebeurt dit volgens twee belangrijke basisprincipes: onderschikking en nevenschikking. Een topic-keten is aldus één van de manieren waarop zinnen onderschikkend of nevenschikkend met elkaar verbonden worden. Het Chinees maakt gebruik van verscheidene procédés om zinnen met elkaar te verbinden:

(1) parallelisme: de parallelle structuur van twee nevenschikte zinnen bindt hen aan elkaar. Een voegwoord wordt hier niet gebruikt. Bijvoorbeeld:⁵⁶

- (12) 一 个 人 付 钱, 一 个 人 收
 yi ge ren fu qian yi ge ren shou
 één KW mens betalen geld één KW mens krijgen
- 钱
 qian
 geld
De één betaalt, de andere ontvangt

(2) het principe van de vooruitgang van achtergrond naar voorgrond, door Chu BFP genoemd: *Background*⁵⁷ to *Foreground Progression*. Dit principe stelt dat in een opeenvolging van twee of meer niet gemarkeerde zinnen, de voorafgaande zin ondergeschikt is aan en als achtergrond dient voor de daaropvolgende zin. De vooruitgang van achtergrond

⁵⁶ Chao, 1968a, p.106.

naar voorgrond wordt met andere woorden weerspiegeld. De eerste zin is dus eigenlijk de bijzin en de tweede zin de hoofdzin. Dit maakt het mogelijk om de voorwaardelijke, causale of tijdsrelatie te verklaren van twee naast elkaar geplaatste zinnen zonder voegwoord. Indien de volgorde van de zin dit principe weerspiegelt, dan doet het Chinees vaak geen beroep op voegwoorden. Indien de volgorde van de zin dit principe niet weergeeft, dan moet deze ‘abnormale’ zinsstructuur gemarkeerd worden door een voegwoord. Bijvoorbeeld:⁵⁸

- (13) 小 张 上 课 的 时 候 喜 欢 说 话
 xiao zhang shang ke de shihou xihuan shuohua
 klein Zhang gaan klas DE tijd houden van praten
 赵 教授 很 生 气
 zhao jiaoshou hen shengqi
 Zhaoprofessor heel kwaad
Kleine Zhang babbelt graag tijdens de les, daarom is professor Zhao zeer kwaad
- (14) 赵 教授 很 生 气, 因 为 小 张 上
 zhao jiaoshou hen shengqi yinwei xiao zhang shang
 Zhaoprofessor heel kwaad omdat klein Zhang gaan
 课 的 时 候 喜 欢 说 话
 ke de shihou xihuan shuohua
 klas DE tijd houden van praten
Professor Zhao is heel kwaad omdat kleine Zhang graag babbelt tijdens de les

In voorbeeld (13) geeft het eerste deel van de zin achtergrondinformatie bij het tweede deel van de zin, de voorgrond. De zinsorde is normaal, dus de aanwezigheid van een voegwoord is niet vereist. Merk op dat dit in het Nederlands wel een voegwoord vraagt. In voorbeeld (14) is de zinsorde omgedraaid. De achtergrondinformatie komt laatst. Dit gaat in tegen het BFP-principe dus een voegwoord moet toegevoegd worden.

(3) het gebruik van voegwoorden: zoals in punt (2) reeds vermeld, dienen voegwoorden in het Chinees hoofdzakelijk om de lezer/toehoorder te waarschuwen dat hij te maken heeft met een voorgrond/achtergrond orde en niet met de normale achtergrond/voorgrond orde. Slechts als tweede functie duiden ze de logische relaties tussen de zinnen aan.⁵⁹

⁵⁷ In een voorgaand hoofdstuk stelt Chu drie criteria op voor *backgrounding*: (1) het is niet narratief, (2) de achtergrond is de basis van waaruit nieuwe gebeurtenissen gecreëerd worden en (3) de achtergrond draagt het verminderde gewicht van de hoofdgebeurtenis, zodat andere gebeurtenissen in de voorgrond prominenter aanwezig worden. (Chu, 1998, p.360)

⁵⁸ Chu, 1998, p.367.

⁵⁹ Chu, 1998, p.231.

Punt (2) en (3) maken een ander belangrijk onderscheid duidelijk wanneer we praten over het verbinden van zinnen. Wanneer er geen gebruik wordt gemaakt van voegwoorden om zinnen aan elkaar te voegen, spreken we van parataxis. Wanneer voegwoorden wel vereist zijn om zinscohesie te bekomen, spreken we van hypotaxis.⁶⁰ Zoals opgemerkt in (2) is het BFP-principe de normale gang van zaken in het Chinees. Men spreekt dan ook van het Chinees als een taal met een paratactische structuur. De Chinese term hiervoor is 意合法 *yihefa*. Dit wordt ook aangehaald door Xie Yaoji wanneer hij spreekt over de toename in het gebruik van voegwoorden tengevolge van de europeanisering. We zullen deze termen dan ook aanhalen bij het desbetreffende hoofdstuk.

(4) verbindende bijwoorden: door toevoeging van deze bijwoorden, worden twee zinnen met elkaar verbonden. Vaak zorgt het bijwoord ook voor een extra semantische waarde. Bijvoorbeeld: 就 *jiu*, 才 *cai*, 却 *que*, 都 *dou*, 也 *ye*, ...⁶¹

(5) aspectuele partikels: deze kunnen eveneens zinsverbindend werken. Chu rangschikt hen in functie van hun positie in de achtergrond of in de voorgrond. Het betreft de volgende vijf aspectuele partikels in dalende orde van voorgrond naar achtergrond: 了 *le*, 起来 *qilai*⁶², 过 *guo*, 在 *zai*, 着 *zhe*.

III.4.4. BESLUIT

Uit het voorafgaande blijkt dat het Chinees een SVO-taal is met een sterke topicvormende impuls. De SVO-structuur is de niet-gemarkeerde, neutrale structuur. Indien men de zin wil markeren of met andere woorden meer bepaald wil maken, kan het Chinees beroep doen op twee procédés. Het morfologische procédé bestaat uit het toevoegen van aspectuele partikels, aanwijzende voornaamwoorden of bezittelijke voornaamwoorden. Het syntactische procédé bestaat uit het veranderen van de orthodoxe woordvolgorde door vooropstelling van het object. Aangezien het Chinees niet over lidwoorden beschikt, maar beroep moet doen op een secundair morfologisch procédé dat bovendien – naast bepaaldheid

⁶⁰ Fawcett, 1997, p.96.

⁶¹ Chu, 1998, p.91-116, p.361.

⁶² 起来 *qilai* wordt door Chu als een aspectueel partikel beschouwd met een inchoatieve betekenis. (Chu, 1998, p.44-45) In de meeste grammatica's echter wordt *qilai* beschouwd als een complement van richting en niet als een partikel. Een argument dat dit bekrachtigt is het feit dat *qi* en *lai* overeenkomstig de eigenschappen van een complement van richting van elkaar gescheiden kunnen worden door een object.

– nog een extra semantische waarde toekent aan het object, grijpt het Chinees vaker terug naar het syntactische procédé om bepaaldheid uit te drukken. Het topic speelt hierop in en vervult een belangrijke rol in de Chinese zinsvorming, zowel bij enkelvoudige als bij samengestelde zinnen. Ik volg hierbij Chu die het topic in zijn breedste tekstuele betekenis beschouwt als schakel tussen zinnen. In deze context spreken we over topic ketens en telescopische ketens waarbij verschillende zinnen aan elkaar geregen worden met behulp van nulanaforen die corefereren aan het topic. Het begrip 流水句 liushuiju is hiermee ook verduidelijkt. Het zijn de aaneengeschakelde zinnen met nulanafora die de Chinese zinsstructuur als stromend water doen lijken. Het BFP-principe versterkt deze indruk. Volgens dit principe is de aanwezigheid van voegwoorden in een Chinese ondergeschikte samengestelde zin immers niet vereist indien de eerste zin de achtergrond vormt voor de tweede. Parataxis is hier een term die op zijn plaats is. Dit is tegengesteld aan de westerse zinsstructuur waarin anafora en voegwoorden wel noodzakelijk zijn wil men op een correcte, grammaticale manier aan zinsvorming doen. De westerse zinsstructuur is met andere woorden hypotactisch. Deze tegenstelling zal van grote belang zijn bij de bespreking van de invloed van de europeanisering op de syntaxis.

HOOFDSTUK IV: DE VERTALING VAN
HOOFDSTUK III: “DE ZIN” UIT
*EEN INTRODUCTIE TOT DE GEËUROPEANISEERDE
GRAMMATICA VAN HET MODERN CHINEES VAN
XIE YAOJI*

IV.1. INLEIDING

De tekst die ik besloten heb te vertalen komt uit het boek van 謝耀基 Xie Yaoji uit 1989, *Xiandai Hanyu Ouhua Yufa Gailun* 現代漢語歐化語法概論 ‘Een introductie tot de Geëuropeaniseerde Grammatica van het Modern Chinees’. Het boek bestaat uit drie onderdelen. In deel één (現代漢語語法歐化的成因 xiandai hanyu yufa ouhua de chengyin ‘De oorzaak van de europeanisering van de modern Chinese grammatica’) bespreekt de auteur de redenen van de europeanisering van de modern Chinese grammatica. Hierbij gaat hij dieper in op de verwestering van de Chinese maatschappij waardoor nieuwe concepten en begrippen hun intrede deden in China. Deze ‘geëuropeaniseerde’ maatschappij had nood aan een andere, eventueel meer ‘geëuropeaniseerde’ taal om zichzelf uit te drukken. Deze nood vond haar uitdrukking in de beweging voor een nieuwe literatuur. Het Westerse model speelde hierbij een belangrijke rol. De auteur haalt in deze context de twee begrippen imitatie (模仿 mofang) en creatie (創造 chuangzao) aan. De imitatie van dit Westerse model maakte de creatie van nieuwe werken mogelijk. Het instrument bij uitstek hiervoor waren de vertalingen, die zich uitstekend leenden tot de creatie van een nieuwe taal. In het laatste hoofdstuk wijst hij echter wel op de grenzen van deze imitatie, die zich gebonden ziet aan de taalkundige beperkingen van de Chinese grammatica.

Deel twee (現代漢語語法的歐化現象 xiandai hanyu yufa de ouhua xianxiang ‘Het fenomeen van de europeanisering van de modern Chinese grammatica’) behandelt het linguïstische deel van de europeanisering. Dit deel is opgebouwd uit drie onderdelen: het

woord, de woordgroep en de zin. Per hoofdstuk worden de ‘geëuropeaniseerde’ veranderingen en hun oorzaak per klasse aangegeven, uitgebreid gestaafd met voorbeelden. Het derde deel ‘de zin’ is het hoofdstuk dat ik nader zal bestuderen.

Na aldus de vernieuwende linguïstische aspecten behandeld te hebben, concentreert het derde en laatste deel (漢語歐化語法規範化問題 hanyu ouhua yufa guifanhua wenti ‘De problematiek rond de standaardisatie van de Chinese geëuropeaniseerde grammatica’ zich op de houding tegenover deze europeanisering.) Een interessant facet dat de auteur hier aan bod aan bod laat komen, is het onderscheid tussen 善性的歐化 shanxing de ouhua en 惡性的歐化 exing de ouhua. Een subjectieve bijklank is hier zeker niet te ontkennen. Volgens de auteur is er sprake van een soort van ‘goedaardige’ europeanisering en een ‘kwaadaardige’ europeanisering. De ‘goedaardige’ europeanisering betreft veranderingen die aansluiten bij de natuurlijke ontwikkeling van het Chinees en die de taal verrijken. Een voorbeeld zijn de talrijke nieuwe affixen die een nieuw gebruik hebben gekregen, zoals 反 fan, 性 xing, 化 hua, ed. De ‘kwaadaardige’ europeanisering daarentegen vertroebelt het Chinees. Vreemde elementen dringen de taal binnen zonder te harmoniseren met bestaande syntactische en morfologische structuren. Het gaat hier bijvoorbeeld om Engelse woorden die zonder transliteratie in Chinese karakters tegen wil en dank een plaats hebben veroverd in het Chinees. Verder beschrijft de auteur het proces van de standaardisatie van deze geëuropeaniseerde elementen en schetst hij een eventuele verdere evolutie in de toekomst.

IV.2. TOELICHTING BIJ DE VERTALING

Ik heb er voor gekozen bij het vertalen van de Chinese tekst de lay-out van de originele tekst zo dicht mogelijk te benaderen, dit om onduidelijkheden in verband met citaten en voorbeelden te vermijden. De onderlijningen en aanduidingen in de originele tekst waren reeds aanwezig op de fotokopie die mij is toegestuurd uit Hong Kong. Er moet dus geen rekening mee worden gehouden. De punten onder bepaalde zinsdelen van de voorbeelden in de originele teksten zijn in de vertaling onderlijnd weergegeven. De nummering van zowel de voetnoten als de voorbeelden is aldus behouden en volgt de telling zoals die doorloopt vanaf het begin van het boek over de onvertaalde hoofdstukken. Om verwarring met het eigen voetnotenapparaat te voorkomen, is de voetnotennummering van de auteur in superscript tussen ronde haakjes opgenomen in de tekst en bevinden de voetnoten zelf zich in een aparte

lijst achteraan de vertaling. Aangezien het grotendeels bibliografische verwijzingen betreft, is hun daadwerkelijk belang bij het linguïstisch onderzoek kleiner en behoeven ze niet in het eigen voetnotenapparaat te worden opgenomen, dit ook om mogelijke verwarring te minimaliseren. Dit is ook de reden waarom we besloten hebben de voetnoten enkel te transcriberen. De vertaling wordt immers reeds gegeven in de vertaling zelf. Bovendien zal naar die enkele voetnoten waarin de auteur wel uitweidt, duidelijk worden verwezen in het eigen voetnotenapparaat. We hebben besloten om geen transcriptie weer te geven bij de geciteerde voorbeelden in de tekst. Die voorbeelden relevant voor de linguïstische bespreking hebben we in Hoofdstuk V immers uitgebreid met transcriptie en woord-voor-woord vertaling hernomen.

Het eigen voetnotenapparaat spitst zich vooral toe op grammaticale aspecten die een toelichting verdienen in een voetnoot. Literaire duiding van de voorbeelden die de auteur geeft is hier niet aangewezen. Dit is immers niet relevant gezien het taalkundige doel van de voorbeelden. Bovendien staan de voorbeelden los van hun context, wat een interpretatie zou bemoeilijken. Dit brengt echter ook mee dat een vertaling van de voorbeelden niet altijd evident is. Er is immers geen context. Gezien echter de taalkundige strekking van deze tekst, hebben we gepoogd de voorbeelden zo grammaticaal correct mogelijk te vertalen zodat hun relevantie als aangehaalde voorbeeld door Xie Yaoji duidelijk wordt.

IV.3. VERTALING VAN HOOFDSTUK III: “DE ZIN”

IV.3.1. HET ZINSDEEL

IV.3.1.1. Het toegenomen gebruik van het onderwerp

Volgens de traditionele linguïstische opvattingen, is het vaak niet noodzakelijk het onderwerp te vermelden of te herhalen wanneer er geen reden is om het te vernoemen of wanneer het vanzelfsprekend is om het niet uit te spreken (bijvoorbeeld bij dialogen, een brief, een dagboek, dagelijkse formuleringen, algemene verwijzingen, wanneer het onderwerp reeds boven vermeld is of wanneer het nog moet volgen). Elke Westerse zin daarentegen vereist algemeen gesproken de aanwezigheid van een onderwerp. Indien men de Chinese klassieke literatuur vergelijkt met de Westerse, dan blijkt hieruit dat de frequentie van het onderwerp in

grote mate verschilt. Dit verschil komt vooral tot uiting bij het rijm. Immers, tengevolge van de beperkingen opgelegd door het aantal karakters en het ritme, komt het onderwerp veel minder vaak voor bij rijm dan bij proza. Omdat de Westerse literatuur deze beperkingen echter nooit gekend heeft en aldus nooit in die mate economisch met de taal is omgesprongen, wordt het onderwerp als onontbeerlijk beschouwd. Alhoewel het onderwerp in het Chinese proza meer voorkomt, bereikt het toch niet dezelfde omvang als in de Westerse literatuur, waar elke zin voorzien is van een onderwerp. Omwille van de europeanisering echter, komt het onderwerp in de werken van hedendaagse schrijvers alsnog meer voor en wordt het ook aangewend op plaatsen waar het gebruik niet noodzakelijk is. Diegenen die dit aanvankelijk bewust aanmoedigden, leken de mening toegedaan dat de betekenis slechts duidelijk kon zijn wanneer elke zin een onderwerp had. Na verloop van tijd maakten zelfs de artikels in boeken, kranten en tijdschriften ook veelvuldig gebruik van het onderwerp. ⁽¹⁵⁰⁾

Wang Li heeft ooit aangetoond in zijn *Moderne Chinese Grammatica* met betrekking tot “Het Toegenomen Gebruik van het Onderwerp”:

Het onderwerp dat men in de Chinese taal doorgaans niet kan gebruiken maar dat de geëuropeaniseerde artikels absoluut willen toepassen, kan men onderverdelen in twee soorten. Ten eerste betreft het een ellips van dat wat reeds gezegd is of van een gewoonte. Ten tweede moet het onderwerp de mensen in het algemeen betreffen en niet beperkt zijn tot een bepaald iemand of tot enkele mensen. ⁽¹⁵¹⁾¹

Wanneer men deze twee soorten situaties samenvat, dan kan men stellen dat het onderwerp in feite de ellips is van dat wat reeds gezegd is of van een gewoonte. De geëuropeaniseerde artikels laten dit echter helemaal niet weg, bijvoorbeeld:

142. 鳴鳴的聲音震破了凍凝的空氣在我空前過去了。傾耳靜聽，我似乎已經從這單調的鳴鳴中讀出了無數文字。我猛然推開幃子，遙望屋後的天空。我看見了些甚麼呢？我只看見滿天白茫茫的愁霧。(茅盾《買豆腐的哨子》)
⁽¹⁵²⁾

¹ Wanneer we de originele tekst van Wang Li raadplegen, zien we dat hij deze onderverdeling uitgebreid toelicht en van voorbeelden voorziet. De eerste soort betreft de ellips van het onderwerp wanneer het reeds gezegd is (zoals 他 ta of 他们 tamen) of wanneer het volgens gewoonte gezegd wordt (zoals 我 wo of 我们 women). Dit staft hij aan de hand van voorbeelden uit *Hong Lou Meng* waarvan hij telkens ook de ‘geëuropeaniseerde’ variant geeft. De tweede soort betreft een onderwerp dat de mensen in het algemeen inhoudt. De originele tekst zegt 一般人 yiban ren, wat letterlijk vertaald kan worden als de gewone, alledaagse mensen. In deze tekst wordt hiermee het onbepaald voornaamwoordelijk onderwerp bedoeld, in het Nederlands vaak vertaald als ‘men’. (Wang Li, 1947a, p.215-219)

Een geschreeuw doorbrak de vrieslucht en ging langs me heen. Ik spitste mijn oren en luisterde aandachtig. Het leek alsof ik uit dit monotone geluid een oneindig aantal karakters kon ontcijferen. Plots duwde ik het zijden felicitatiekaartje weg en keek naar de lucht achter de kamer. En wat zag ik? Ik zag enkel een eindeloze, dichte witte mist die de hele lucht opvulde. (Mao Dun: Het fluitje om tofoe te verkopen)

143. 他雖然得了這樣的成功,他卻一點也不自滿,想到國外去求深造;不料在第一段旅程上,他就作了無名的犧牲了。(鄭伯奇《悼聶耳先生》)⁽¹⁵³⁾

Alhoewel hij een dergelijk resultaat bereikt had, was hij nochtans helemaal niet tevreden. Hij overwoog om in het buitenland een voortgezette opleiding te volgen. Maar op zijn eerste reis, heeft hij onverwachts een naamloos offer gebracht. (Zheng Boqi: Rouwen om meneer Ni'er)

144. 這兩天,我們一直生活在鹽田裡和鹽灶裡,我們知道了許多關於製的事。(阿英《鹽鄉雜信》)⁽¹⁵⁴⁾

Doordat we de voorbije twee dagen onafgebroken in de zoutvelden en de zoutkeukens hebben geleefd., weten we nu veel over de productie van zout. (A Ying: Mengelwerk over de zoutdorpen)

145. 母親,她不是一個偉大的人物;她只是一個平凡的母親. 她幫助父親成家立業,她生育了我們四個弟兄和一個妹妹. 她使哥哥們都娶了親,她恢復了祖父去的產業. 她希望家運興隆,她希望夫榮子貴。(陳白塵《還鄉雜記》)⁽¹⁵⁵⁾

Mijn moeder is geen groots personage, maar slechts een gewone moeder. Ze helpt mijn vader bij de huwelijksaangelegenheden en bij het oprichten van zijn zaak. Ze heeft onze vier broers en mijn jonge zus grootgebracht en heeft er tevens voor gezorgd dat mijn oudere broers allemaal getrouwd zijn. Ze heeft het landgoed, dat mijn grootvader verloren had, heropgericht. Ze hoopt dat het lot van onze familie voorspoedig zal zijn en dat het leven van haar man en zonen welvarend en roemrijk zal zijn. (Chen Baichen: Mengelwerk over de terugkeer naar het platteland)

146. 他們已把他們的心事告訴給神明,他們已把一年來的罪過在神前取得了寬恕,於是他們像修完了一樁勝業,他們的臉上帶著微笑,他們的心裡更非常輕鬆。(李廣田《山之子》)⁽¹⁵⁶⁾

Ze vertelden hun zorgen aan de goden. Ze hebben vergeving bekomen van de goden voor hun zonden van het voorbije jaar. Daarna was het alsof ze een overwinning voor één jaar hadden geboekt. Op hun gezicht verscheen een kleine lach en hun harten werden lichtert. (Li Guangtian: de zoon van de berg)

Vervolgens, indien het object van het schrijven de mensen in het algemeen is, dan zal men in het licht van de Chinese traditie in principe geen onderwerp gebruiken. De

geëuropeaniseerde literatuur echter, verkiest hier doorgaans altijd een onderwerp toe te voegen, bijvoorbeeld: 咱們 zanmen ‘wij’ (inclusief de toehoorder), 我們 women ‘wij’ (exclusief de toehoorder), 你 ni ‘jij’, 人們 renmen ‘men’ (de mensen), en dergelijke...

Bijvoorbeeld:

147. 作客山中的妙處, 尤在你永不須躊躇你的服色與體態……(徐志摩《翡翠山居閒話》)⁽¹⁵⁷⁾

Wanneer je vertoeft op wonderbaarlijke plaatsen in de bergen, moet je je vooral nooit twifelen over je kledingstijl of je lichaamshouding... (Xu Zhimo: De Ysvogelberg als bemiddelaar tussen woorden)

148. 一個人活在世上, 生了兩隻腳, 天天不知不覺地, 走來走去去的路真不知有多少. 你若不細想則已, 你若回頭來細想一想, 則你所已經走過了的路雜, 最奇怪的一件事情.(郁達夫《五六年來創作生活的回顧》)⁽¹⁵⁸⁾

Een mens leeft in de wereld. Hij heeft twee benen. Onbewust loopt hij elke dag heen en weer en beseft niet hoeveel afstand hij aflegt. Indien je er niet nader bij stilstaat, dan stopt het hier. Indien je je hoofd draait om er geconcentreerd over na te denken, dan is de weg die je reeds hebt afgelegd in werkelijkheid de meest natuurlijke. Tegelijkertijd is het ook de meest verwarrende en vreemdste zaak. (Yu Dafu: Een terugblik op de creatie van het leven de afgelopen vijf, zes jaar.)

149. 難怪我們常聽見人說, 新時多的像雨後的春筍.(陳西滢《新文學連動以來的十部著作》)⁽¹⁵⁹⁾

Het is niet te verwonderen dat we de mensen vaak horen zeggen dat de grote aanwezigheid van de nieuwe poëzie in het baihua lijkt op het verschijnen van lentebamboescheuten na de regen. (Chen Xiying: Een tiendelig werk over de periode sinds de beweging voor de nieuwe literatuur)

150. 幾千年前的貝幣, 我們今天在博物館裡看到的不是還很完好麼?(秦牧《海灘拾貝》)⁽¹⁶⁰⁾

Het feit dat we de kaurischelp die enkele duizenden jaar geleden als munt gebruikt werd, op de dag van vandaag in het museum kunnen bekijken, is dat geen goede zaak? (Qin Mu: Het oprapen van schelpen op het strand)

IV.3.1.2. De ellips van het predikaat

De ellips van het predikaat komt in het Chinees uiterst zelden voor. In de Westerse talen daarentegen, kan het tweede predikaat worden weggelaten wanneer men twee korte, met

elkaar verbonden zinnen met een verschillend onderwerp maar met eenzelfde predikaat tot één korte zin samensmelt. Bijvoorbeeld:

151. I belong to you and you to me. ⁽¹⁶¹⁾
Ik hoor bij jou en jij bij mij.

Deze weglatingsregel wordt nu reeds door enkele mensen toegepast, alhoewel het nog helemaal niet veel voorkomt:

152. 在一個深夜,我站在客棧的院子中,周圍是堆著的破爛的什物;人們都睡覺了,連我的女人和孩子。(魯迅《為了忘卻的記念》)⁽¹⁶²⁾
In het holst van de nacht stond ik in de tuin van het hotelletje. Rondom lagen allehande versleten artikelen opgestapeld. Iedereen sliep, zelfs mijn vrouw en kinderen. (Lu Xun: Ter herinnering aan dat wat vergeten is)

IV.3.1.3. De complexe bijvoeglijke en bijwoordelijke bepaling

De bepaling in het Chinees (bijvoeglijke bepaling en bijwoordelijke bepaling), is doorgaans relatief kort. Bovendien wordt ze meestal voor de centrale woordgroep geplaatst en moet ze niet verklaard worden. Indien de bepaling te lang is, wordt ze na de centrale woordgroep geplaatst en wordt ze bovendien verder uitgelegd.^{2 (163)} Bijvoorbeeld:

153. 花正盛開,紅艷欲流;黃色的雄蕊,歷歷的,閃閃的,襯托在叢綠之間格外學著嬌媚了。(朱自清《溫州的蹤跡》)⁽¹⁶⁴⁾
De bloemen staan in volle bloei, hun rood zo vurig dat ze bijna overlopen. De gele meeldraden, helder en schitterend, dienen als contrast tussen het groene gebladerte en voelen zich daardoor des te lieflijker. (Zhu Ziqing: Het spoor van Wenzhou)
154. 說來可笑,我還記得我從前往過的舊倉頭楊姓的房子裡一張書桌;那是一張紅漆的,一丈光景長而狹的書桌。(朱自清《一封信》)⁽¹⁶⁵⁾

² De centrale woordgroep (中心語 zhongxinyu) slaat terug op het bepaalde, op het hoofd van de bepaling. Indien de bepaling te lang is, wordt ze opgesplitst en wordt een deel achter de centrale woordgroep geplaatst met herhaling van het partikel de (voorbeeld 153) en eventueel van het bepaalde zelf (voorbeeld 154). Voetnoot 163 van de auteur verwijst hier naar een boek van Wei Jian uit 1953, *Yuwen Zatan: Ouhua Wenti Shi Jiang* 语文杂谈 欧化问题十讲 (Gesprekken over taal: tien lezingen over de problemen van europeanisering). Dit boek heb ik zelf ook nog aangewend in het verdere verloop van mijn bespreking. Het is dan ook opgenomen achteraan in de bibliografie.

Als je erover praat, is het belachelijk. Ik herinner me echter nog de schrijftafel in de kamer van het warenhuis Tou Yang waar ik vroeger woonde. Het was een rood gelakte tafel, lang en smal van vorm. (Zhu Ziqing: Een brief)

Door de europeanisering, worden de bijvoeglijke bepaling en de bijwoordelijke bepaling in het modern Chinees vaak gebruikt zoals in een Westerse taal. Er worden woordgroepen aangewend, soms zelfs in die mate dat men een geheel krijgt van laag na laag aaneengeregen zinnen. Zelfs wanneer de bepaling heel lang is, moet ze niet noodzakelijkerwijze worden uitgelegd. Bijvoorbeeld:

155. 奏國本來是專講究武器,年年不斷地招募新賓,看百姓不值一錢,只將百姓的辛苦勞力全部壓榨出來,只用到打仗殺人等事情上去的一個國家。(郁達夫《故事》)⁽¹⁶⁶⁾

Qin was oorspronkelijk een staat die veel belang hechtte aan wapens. Jaar na jaar recruteerde men onophoudelijk nieuwe soldaten. Het volk was niets waard. Men onderwierp hen enkel aan harde arbeid op alle vlak en men bleef verdergaan met zaken zoals oorlog voeren en mensen uitmoorden (Yu Dafu: Verhalen)

156. 朋友,也許你覺得詫意罷?我舉了這唯一的事作為整整一天的由活車而小輪船而民船的旅途中的消遣!(茅盾《故鄉雜記》)⁽¹⁶⁷⁾

Vriend, misschien ben je verwonderd over dit gebaar? Ik heb dit als enige boek gekozen als verstrooiing wanneer men een uitstapje maakt van een volledige dag met de trein, met een kleine stoomboot of met een passagiersbootje! (Mao Dun: Mengelwerk over mijn geboortedorp)

157. 他們都在噙著真誠的清淚在低頭哀思,在長吁短嘆,懷著巨大的愴痛悲傷他們在黑漆漆的夜裡息滅了一盞光茫萬丈的指引他們的路燈(曹靖華《生命中的第一聲巨雷》)⁽¹⁶⁸⁾

Ze hadden allen tranen in de ogen van oprecht verdriet en bogen het hoofd door de treurige gedachten die hen parten speelden. Ze zochten en steunden en terwijl ze in hun hart een immense treurende pijn droegen, doofden ze in hun verdriet op een gitzwarte nacht het licht dat hen leidde en waarvan de lichtbundel bodemloos was. (Cao Jinghua: De eerste enorme donderslag van het leven)

Bovendien worden voornaamwoorden en eigennamen zoals persoonsnamen of plaatsnamen in het algemeen niet aan de bepaling toegevoegd.⁽¹⁶⁹⁾ Nu echter imiteert men het buitenlandse taalgebruik en past men dit wel toe. Bijvoorbeeld:

158. 那個從落地的蘋果悟出萬有引力的牛頓是常到海灘去的..... (秦牧《海灘拾貝》)⁽¹⁷⁰⁾
Dezelfde Newton die de zwaartekracht ontdekt heeft door een appel die op de grond viel, ging ook vaak naar het strand... (Qin Mu: Het oprapen van schelpen op het strand)
159.那就是送書去給白莽的柔石. (魯迅《為了忘卻的記念》)⁽¹⁷¹⁾
...en het was juist die Rou Shi die de boeken naar Bai Mang was gaan brengen. (Lu Xun: Ter herinnering aan dat wat vergeten is)

IV.3.2. DE ZINSVORMING

IV.3.2.1. De achteropstelling van de bepaling

De woordvolgorde is een belangrijk grammaticaal instrument in het Chinees. Bij de vorming van woorden en zinnen houdt de volgorde zich successief aan een strikt en redelijk vast patroon. Het onderwerp bevindt zich bijvoorbeeld voor het predikaat en het lijdend voorwerp achter het verbaal predikaat. De bijvoeglijke en de bijwoordelijke bepaling bevinden zich voor de centrale woordgroep en de complementen achteraan. Dit is de algemene woordvolgorde zoals men ze vanaf de vroege oudheid tot nu heeft blijven gebruiken. Alhoewel de woordvolgorde in het Chinees doorgaans stabiel is, is ze toch beïnvloed geweest door de Westerse grammatica's en heeft ze aldus ook enige veranderingen ondergaan.

Tussen de verschillende zinnen van een complexe zin die bestaat uit een bepaling en een bepaalde, is de algemene norm met betrekking tot de woordvolgorde dat de bepaling (de bijzin) vooraan staat en dat het bepaalde (de hoofdzin) achteraan staat. Elk afzonderlijk drukken ze een adversatieve³, een hypothetische, een voorwaardelijke, een causale of een doelrelatie uit. Er zijn echter ook complexe zinnen bestaande uit een bepaling en een bepaalde waarin – met het oog op de behoefte aan een vlotte communicatie – het bepaalde vooraan gezet wordt en de bepaling achteraan. Deze verandering van de woordvolgorde, namelijk de achteropstelling van de bepaling, evenals het veralgemeend gebruik hiervan, is het resultaat van de invloed van de Westerse grammatica's op het Chinees sinds vier mei. Bijvoorbeeld (172):

160. 我可以請他來,如果你允許的話。(假設關係)
Indien jij toestemt, kan ik hem vragen om te komen. (hypothetische relatie)
161. 我們一定能戰勝任何困難,只要大家能團結起來。(條件關係)
We kunnen beslist eender welke moeilijkheid overwinnen. Het is enkel nodig dat iedereen begint samen te werken. (voorwaardelijke relatie)
162. 他是會有成就的,因為他很動奮。(因果關係)
Omdat hij zichzelf hard inspant, heeft hij resultaat geboekt. (causale relatie)
163. 大家都取得了很好的成績,儘管工作很難。(轉折關係)
Zelfs al was het werk erg moeilijk, toch heeft iedereen goede resultaten bereikt. (adversatieve relatie)

In de werken van auteurs van de nieuwe literatuur is het niet moeilijk om voorbeelden te vinden:

164. 但將來的運命,不也就可以推想而知麼?如果鄉下人還是這樣的鄉下人,老例還是這樣的老例。(魯迅《再論雷峰塔的倒掉》)⁽¹⁷³⁾
Maar is het toekomstig lot ook niet iets dat men kan voorspellen en kennen indien de plattelandsbewoners nog altijd dezelfde plattelandsbewoners zijn en de oude gebruiken nog altijd dezelfde oude gebruiken? (Lu Xun: Verdere bedenkingen over de instorting van de pagode op Leifeng)
165. 他仍然是貧困的,雖然他每天都是動苦地工作著。(靳以《造車的人》)⁽¹⁷⁴⁾
Alhoewel hij zich elke dag uit de naad werkt, is hij nog steeds arm. (Jin Yi: De autofabrikant)
166. 在戀愛中的情年與在黃昏下的老人都有他的夢想,雖然她們的顏色不同。(周作人《鏡花緣》)⁽¹⁷⁵⁾
Alhoewel hun kleur verschillend is, hebben jongeren op het vlak van liefde en ouderen onderaan de schemering allemaal die droom van hem. (Zhou Zuoren: Bloemen in de spiegel)
167. 應和的也是情有可原的,因為世界本來大概就這樣。(魯迅《這個與那個》)⁽¹⁷⁶⁾
Omdat de wereld oorspronkelijk waarschijnlijk inderdaad zo was, wordt dat wat ermee overeenkomt ook vergoelijkt. (Lu Xun: Dit en dat)

³ 轉折 *zhuanzhe* wordt vertaald als ‘keerpunt in de loop van de gebeurtenissen’ of ‘overgang’. De gangbare Nederlandse term hiervoor in taalkundige context is *adversatieve bijzin* of *bijzin van tegenstelling*. Er is immers een overgangsrelatie tussen hoofdzin en bijzin waarin de actie die plaatsgrijpt in de eerste zin tegenstellend is aan de actie in de tweede zin. Zie hiervoor ook voorbeeld 163.

Een dergelijk gebruik van de achteropstelling van de bepaling heeft doorgaans telkens de bedoeling om het bepaalde te benadrukken. Dit kwam zelden voor bij complexe zinnen bestaande uit een bepaling en een bepaalde in het klassiek Chinees.

In poëzie verschijnt het ondergeschikte deel van bepalende hoofd- en bijzinnen ook in een achtergestelde positie.

168. 有甚麼好說的呢,在 這個“光榮偉大”的時代裡?(靳以
《社會一相》)⁽¹⁷⁷⁾

*Wat is er nog voor goeds te zeggen in deze “glorieuze, grootse”
periode? (Jin Yi: Een blik op de maatschappij)*

169. 我的腳會踏過復成橋的背,在十三四歲的時候。(朱自清
《將聲燈影裡的秦淮河》)⁽¹⁷⁸⁾

*Toen ik 34 jaar was, konden mijn voeten stappen over de rug van de
heropgebouwde brug.(Zhu Ziqing: De rivier Qinhuai in de schaduw
van het licht en het geluid van peddels)*

IV.3.2.2. De vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord

Algemeen gesproken, moet de eigennaam die hernomen wordt door het persoonlijk voornaamwoord verschijnen vóór het persoonlijk voornaamwoord. In de Westerse talen echter, indien het ondergeschikte deel van de samengestelde zin voor het belangrijkste deel gezet wordt, dan kan men het persoonlijk voornaamwoord in deze bijzin plaatsen. De eigennaam die hernomen wordt door ‘het’, kan men dan in het belangrijkste deel zetten. Alhoewel dit aan de oppervlakte omkeerbaar lijkt te zijn is, kan het dienen om een bepaalde nadruk te leggen. Bijvoorbeeld:

170. Strangely enough, staunch Royalist though he was, Thomas Chicherly
must in early life have been brought into contact with oliver (sic)
Cromwell. (Lady Newton, Lyme Letters)⁽¹⁷⁹⁾

*Vreemd genoeg, als echte royalist die hij was, moet Thomas Chicherly
in zijn vroegere leven in contact gebracht zijn met Oliver Cromwell.*

Sinds vier mei, heeft de Chinese grammatica ook soms een dergelijke invloed op haar structuur ondergaan. Bijvoorbeeld:

171. 但即使宇宙害了他,人總比他的加害者還要高貴。(周
作人《偉大的捕風》)⁽¹⁸⁰⁾

Maar zelfs indien het universum hem gekwetst heeft, toch zal de mens nog altijd nobeler willen zijn dan diegene die hem kwaad aangedaan heeft. (Zhou Zuoren: Het grootse vangen van de wind)

172.在微微的晚寒中我忙亂的畫著.緩得幾乎聽不出的步聲近我而來,到了我近旁時我才仰起來看他,這就是種菊花的楊壽卿先生.(孫福熙《清華園之菊》)⁽¹⁸¹⁾
Op een licht vriezende avond was ik wat rommelig aan het tekenen. Ik was zo sloom dat ik bijna het geluid van voetstappen in mijn nabijheid niet had gehoord. Enkel toen ze zich vlak naast mij bevonden, hief ik mijn hoofd op en keek hem aan, meneer Yang Shouqing die chrysanten kweekt. (Sun Fuxi: De chrysanten in het Qinghua park)

IV.3.2.3. De veranderde woordvolgorde bij het weergeven van de dialoog

Wanneer men een dialoog weergaf in het klassiek Chinees, dan werd er doorgaans eerst aangeduid wie de spreker was om daarna pas de woorden neer te schrijven die gesproken moesten worden. Bijvoorbeeld:

173. 子路問:“聞斯行諸?”子曰:“有父兄在,如之何其聞斯行之?”冉有問:“聞斯行諸?”子曰:“聞斯行之。”(《論語<先進>》)⁽¹⁸²⁾
Heer Lu vroeg: “Moet men onmiddellijk in praktijk brengen wat men gehoord heeft?” De Meester sprak: “Je vader en je oudere broer zijn er. Waarom zou je dan onmiddellijk in praktijk brengen wat je gehoord hebt?” Ran Yu vroeg: “Moet men onmiddellijk in praktijk brengen wat men gehoord heeft?” De Meester antwoordde: “Ja, men moet onmiddellijk in praktijk brengen wat men gehoord heeft.” (Lun Yu: Xianjin)

Wanneer men een dialoog weergeeft in modern Chinees, dan wordt er doorgaans ook eerst aangeduid wie de spreker. Daarna pas worden de woorden neergeschreven die gesproken worden. Bijvoorbeeld:

174. 張師爺說:“我們十三個代表要見你們監督。”(沈從文《泥塗》)⁽¹⁸³⁾
De persoonlijke raadgever Zhang zegt: “Wij dertien vertegenwoordigers willen jullie, de opzichters, zien. (Shen Congwen: De doorweekte grond)
175. 九叔公站在田塍上,向他點頭微笑著說:“是個主意!事清包在我身上。”(羅淑《生人妻》)⁽¹⁸⁴⁾
Hertog Jiu Shu stond op een pad tussen de velden. Hij keek op en zei enigszins lachend: “Dat is een idee! De zaak is op mijn lichaam gewikkeld.” (Luo Shu: De vrouw van de vreemdeling)

Sinds vier mei echter, verschijnen er zinsstructuren die lijken op de Westerse manier om een dialoog te vertellen. Eerst schrijft men de woorden neer die gesproken moeten worden en slechts daarna duidt men aan wie de spreker is. Bijvoorbeeld:

176. “萬歲!”他們都拍掌歡呼起來。(魯迅《藤野先生》)⁽¹⁸⁵⁾
Ze begonnen allen te applaudisseren en te juichen: “Moge hij 10 000 jaar leven!” (Lu Xun: Meneer Teng Ye)
177. “現在做事真難極了!”他慨嘆的說道。(鄭振鐸《永在的溫情》)⁽¹⁸⁶⁾
“Nu is het echt uitermate moeilijk geworden om dit te doen”, zei hij al vol spijt zuchtend. (Zheng Zhenduo: De eeuwig durende tederheid)
178. “爸爸,回家去?”孩子膽怯地問父親。(巴金《一件小事》)⁽¹⁸⁷⁾
“Papa, gaan we naar huis?”, vroeg het kind schuchter aan zijn vader. (Ba Jin: Een kleine zaak)

Een dergelijke zinsstructuur kwam zelden voor in het klassiek Chinees.

Indien de woorden van de dialoog zich bovendien niet tot één zin beperken, dan kan het modern Chinees bij het vertellen van een dialoog de eerste zin of een deel van het begin van de eerste zin neerschrijven. In het midden duidt men dan aan wie de spreker is en daarna pas schrijft men de overige woorden neer. Bijvoorbeeld:

179. “緣故?”那蟲兒說,“那是兆頭,也是不好的兆頭哩;我告訴你說我的小哥兒!(徐志摩《小賭婆兒的大話》)⁽¹⁸⁸⁾
“De reden?”, zei Chong, “die is dat het een voorteken is en bovendien geen goed voorteken; ik had je gezegd om mijn broer uit te schelden! (Xu Zhimo: De grootspraak van het oude vrouwtje Xiao Du)
180. “三太太”,我詫意地問:“她不是有個賺錢的好兒子?”(吳組緝《黃昏》)⁽¹⁸⁹⁾
“De derde vrouw”, vroeg ik verbaasd, “is zij geen goed kind dat geld verdient?” (Wu Zuxiang: De schemering)
181. “我要!”他瞪著白黑不大清楚的眼珠,強蠻地說,“給一個小牙子,玩玩。”(吳組緝《某日》)⁽¹⁹⁰⁾
“Ik wil er één!” ,sprak hij terwijl hij zijn witzwarte niet al te heldere ogen opende, “Geef er eentje aan kleintje, om te spelen.” (Wu Zuxiang: Op een zekere dag)

Een dergelijke woordvolgorde bij het weergeven van een dialoog kwam in het klassiek Chinees zelden voor.

IV.3.2.4. Het veelvuldig gebruik van verbindingswoorden

Onder de noemer van verbindingswoorden vallen voegwoorden en woorden die men in algemene termen kan samenvatten als bijwoorden en korte zinsdelen die een verbindende functie hebben. Deze verbindende functie van de bijzinnen van de samengestelde zin drukt de vormende relatie uit die bestaat tussen de verschillende bijzinnen.

Echter, volgens de gewoonte in het Chinees, is het Chinees een taal waarbij de vorming van samengestelde zinnen in grote mate steunt op parataxis.⁴ Dit wil zeggen dat men door verbinding van logische gedachtegangen tussen de bijzinnen de zin zal begrijpen en combineren tot een geheel. Bij de vorming van een samengestelde zin hoeft men niet noodzakelijk verbindingswoorden te gebruiken. Het niet aanwenden van verbindingswoorden is zelfs heel gebruikelijk. Wanneer bijvoorbeeld het onderlinge verband reeds duidelijk is, is het enkel nodig om een pauze in te lassen tussen de verschillende zinnen (in het schrift wordt ook interpunctie gebruikt om de scheiding aan te duiden). Het is in dit geval niet noodzakelijk om verbindingswoorden te gebruiken.

182. 努力讀書, 你一定會進步。(191)

Indien je hard studeert, zal je zeker vorderingen maken.

183. 有一分熱, 發一分光。(192)

Indien er een deeltje warmte is, dan is er ook een deeltje straling.

Wanneer bovendien het aantal karakters klein is, ze elkaar op een coherente wijze opvolgen of vooral wanneer het een titel betreft, is het eveneens niet noodzakelijk om een verbindingswoord te gebruiken.

184. 有錢出錢, 有力出力。(193)

Daar waar de rijken geld uitgeven, gebruiken de sterken hun kracht.

185. 水漲船高。(194)

Wanneer het water stijgt, dan liggen de boten hoger.

Doordat samengestelde zinnen in de Westerse talen veelvuldig gebruik maken van verbindingswoorden, is er ook op dit vlak sprake geweest van beïnvloeding, voornamelijk

⁴ Het principe ‘parataxis’ hebben we reeds ten dele besproken in contrast met ‘hypotaxis’ in III.4.3.3. ‘Samengestelde zinnen’.

door de vertalingen. Het gebruik van verbindingswoorden is geëvolueerd van een ‘vrijwillig gebruik’ naar een ‘verplicht gebruik’ en is aldus ook in grote mate toegenomen. Bijvoorbeeld:

186. 我因為還要去教書, 所以沒有許多工夫, 和你談天。(郁達夫《給一位文學青年的公開狀》)⁽¹⁹⁵⁾

Omdat ik nog wil gaan lesgeven, heb ik niet veel tijd om met jou te babbelen. (Yu Dafu: De publieke situatie voor een literaire jongeman)

187. 凡是有海灘的地方, 就有貝殼, 但是有些著名的海灘, 那種貝殼豐富的情形, 卻不是一般的小海灘可以比擬的。(秦牧《海灘拾貝》)⁽¹⁹⁶⁾

Overal waar er plaatsen zijn met een strand, zijn er schelpen. Maar er zijn enkele stranden waar de schelpen in overvloed zijn en die men aldus niet kan vergelijken met de kleine gewone stranden. (Qin Mu: Het oprapen van schelpen op het strand)

IV.3.2.5. De nieuwe invoeggrammatica

Het onderbreken van de structuur van een zin om een andere zin toe te voegen, is een zinsstructuur die vroeger ook, maar niet vaak, gebruikt werd. Nu wordt een dergelijke syntaxis meer en meer aangewend onder invloed van de Westerse talen.

Bovendien werd in de traditionele ingevoeggrammatica de in te voegen zin doorgaans voor de zin ingevoegd en niet in het midden van de zin. De invoeggrammatica die de invloed van de Westerse grammatica heeft ondergaan, is niet zo. Wanneer men schrijft, gebruikt men vaak tussenwerpsels als 我想 wo xiang ‘ik denk’, 我以為 wo yiwei ‘ik geloof’, 他曉得 ta xiaode ‘hij weet’, 某某說 moumou shuo ‘enkelen zeggen’ die men toevoegt in de zin, zodat het lijkt alsof de zin in twee helften wordt opgedeeld. Ofwel voegt men deze toe in het midden van een samengestelde zin om de twee bijzinnen van elkaar te scheiden. Bijvoorbeeld:

188. Schopenhauer 先生會將神士們比作豪豬, 我想, 這實再有些失體統。(魯迅《一點比喻》)⁽¹⁹⁷⁾

Schopenhauer vergeleek ooit een geestesgeleerde met een stekelvarken, wat naar mijn mening heel schandelijk is. (Lu Xun: Enkele parabels)

189. 這樣分配法可以算——在我的經驗中——天下第一了。(老舍《想北平》)⁽¹⁹⁸⁾

Deze distributiewet kan men – volgens mijn ervaring – beschouwen als de eerste op de wereld. (Lao She: Denken aan Beiping)

190.因為是主持,只管著寺裡的瑣屑事,其實——自然是由我看起來——他不過是剃光了頭髮的俗人。(魯迅《我的第一個師父》)⁽¹⁹⁹⁾

.....Omdat hij de abt was die zich slechts bezig hield met kleinigheden in de tempel. Maar eigenlijk – en dit is natuurlijk mijn eigen standpunt – was hij gewoon een leek met een kaalgeschoren hoofd. (Lu Xun: Mijn eerste leraar)

191. 因此中國人,我們以為,只配說我們所處的時代,是西洋科學昌明的時代。(江紹原《髮鬚爪導言》)⁽²⁰⁰⁾

Daarom – naar wij vinden – past het de Chinezen enkel te zeggen dat de periode waarin wij leven de periode is van de bloei van de Westerse wetenschap. (Jiang Shaoyuan: Inleiding tot het haar, de baard en de nagels)

Daarenboven voegde de traditionele invoeggrammatica vaak woorden toe tussen één of twee zinnen waar het geen verband mee had. Bijvoorbeeld:

192. 倒是這個和尚道人,阿彌陀佛,才是救寶玉性命的。(曹雪芹《紅樓夢》)⁽²⁰¹⁾

Maar het was die monnik en taoïst, bij Amitabha⁵, die het leven van Baoyu redde. (Hong Lou Meng)

De nieuwe invoeggrammatica vervult aldus een verbindende en aaneenhechtende rol. Bijvoorbeeld:

193. 一到“跳弔”時分——“跳”是動詞,意義和“跳加官”之“跳”同——情形的鬆緊可就大不相同了。(魯迅《女弔》)⁽²⁰²⁾

Wanneer men aankomt bij “springen en hangen” – springen is een werkwoord waarvan de betekenis overeenkomt met de betekenis van springen in de bevorderingsdans - dan blijkt de elasticiteit van de situatie helemaal niet meer dezelfde te zijn. (Lu Xun: Het hangen van de vrouw)

194. 又在一家飲食店為淑子訂了一碗“親子井”(Oyakodamburi——有煮熟了的雞肉“親”和雞蛋“子”蓋在上面的一豐碗飯),叫正午是送去充她的午餐。(郭沫若《浪花十日》)⁽²⁰³⁾

Ik bestelde opnieuw in het eethuisje “Wei Shuzi” een kom “de put van de ouder en het kind” (Ook Oyakodamburi genoemd, wat een overvloedig gevulde kom is bedekt met gaargekookt kippenvlees (de ouder) en ei (het kind)) en liet het in de late middag naar haar brengen

⁵ ‘bij Amitabha’ moet hier als een vloek worden beschouwd en heeft in die zin geen verband met de zinnen waar het tussen is gevoegd.

als middagmaal.... (Guo Moruo: Tien dagen uit een episode van mijn leven)

195. 她是四十歲的母親了，——她的兒子已經十歲——當她挈著先生發的講義——二百餘頁的講義，細細的理解時，她不由得想她的兒子來了。(盧隱《海賓故人》)⁽²⁰⁴⁾
Ze was een moeder van veertig jaar – haar zoon was reeds tien jaar. Toen ze het lesmateriaal – wel meer dan 200 bladzijden – dat een meneer haar overhandigd had vasthield en aandachtig bestuurde, kon ze het niet nalaten te denken aan de komst van haar zoon. (Lu Yin: een oude vriend aan de kust)

IV.3.2.6. Het onderverstaan van de dialoog

Voor de Qin dynastie was het weglaten van de spreker in een dialoog heel gebruikelijk. In latere periodes kwam dit steeds minder voor. In de hedendaagse *baihua*- literatuur is dit bijna verdwenen. Maar sinds vier mei is dit fenomeen opnieuw in gebruik en dit onder invloed van de Westerse grammatica's.

Wanneer een spreker in een dialoog in het modern Chinees de functie van onderwerp vervult, dan kan deze vaak worden weggelaten wanneer dit geen verwarring met betrekking tot de betekenis van de zin creëert. Maar wanneer een dialoog verschillende sprekers heeft, dan wordt het weglaten van de spreker in het modern Chinees helemaal niet makkelijk toegelaten. Omwille van de europeanisering echter, wordt niet alleen de persoon weggelaten die die bepaalde zin vertelt, maar kan men ook het karakter 說 *shuo* ‘spreken’ weglaten. De uitzondering hierop betreft de verteller die uitleg geeft bij aanvang van de dialoog. Dit is eerder gebruikelijk in literaire en kunstzinnige werken. Bijvoorbeeld:

196. 男子靦著不說話. 有說不出的甚麼東西, 在血裡竄著湧著. 在後梢, 聽到大娘同五多談著柴米. “怎麼, 我們的柴都被誰偷去了?” “米是誰淘好的?” “一定是火燒不燃..... 姨夫是鄉下人, 只會燒松香.” “我們不是昨天才解散一捆柴麼?” “都完了.” “去前面搬一捆, 不要說了.” (沈從文《丈夫》)⁽²⁰⁵⁾
De jongen staarde zonder te spreken. Onuitspreekbare gevoelens raasden en kolkten door zijn bloed. In het achterruim hoorde hij tante en Wuduo praten over het brandhout en de rijst. “Hoe kan dat nu? Wie heeft al ons brandhout gestolen?” “En wie heeft de rijst gewassen?” Hij kon beslist het vuur niet aansteken... De man van oudere zus is een

boer, hij kan enkel hars doen ontvlammen.” “Hebben we gisteren juist niet pas een nieuwe bundel losgemaakt?” “Het is allemaal op.” “Ga naar boven en haal een andere bundel. Je hoeft er niets over te zeggen” (Shen Congwen: De echtgenoot)

Omdat de dialogen van de verschillende sprekers anders geschreven zijn, bestaat er in het algemeen geen verwarring over wie de spreker is.

IV.3.3. ZINSSOORTEN

IV.3.3.1. Passiefzinnen

Passiefzinnen zijn zinnen die op betekenisvlak een passief uitdrukken of die op structureel vlak een aanduiding weergeven van de vorm van het passief. Vroeger waren er aanzienlijk strenge beperkingen op het gebruik ervan. Volgens de traditionele gewoonte maakte het Chinees voor het grootste deel gebruik van een onderwerpszin om de betekenis uit te drukken. Men kon slechts een passiefzin gebruiken wanneer de zin in algemene termen droefenis of ongeluk uitdrukte.⁽²⁰⁶⁾ Maar door de invloed van de Westerse talen, zijn veel mensen nu de mening toegedaan dat het merendeel van de zinnen in de passieve wijs geschreven kan worden. Daarna zijn passiefzinnen in meer algemeen en wijdverspreid gebruik geraakt en hebben ze allemaal enige verandering ondergaan, ongeacht de betekenisassociatie of de structuur.

Laat ons ten eerste vertrekken van het vlak van de betekenisassociatie. De actie die omschreven wordt door een passiefzin, drukt met betrekking tot het onderwerp (dit is diegene die de actie ondergaat) voor het grootste deel droefenis of ongeluk uit. We kunnen bijvoorbeeld zeggen 他被車撞傷 ta bei che zhuangshang ‘hij wordt aangereden door een auto’, 我被他欺負 wo bei ta qibei ‘ik word gekoeioneerd door hem’. Maar zinnen als 他被同學讚賞 ta bei tongxue zanshang ‘hij wordt bewonderd door zijn medestudenten’, 我被記了一個優點 wo bei ji le yi ge ‘ik word herinnerd door mijn verdiensten’ komen zelden voor. De reden hiervoor is dat ‘被’bei oorspronkelijk een werkwoord was met de betekenis van ‘ondergaan’, ‘lijden’. Enkel wanneer het een droevige of ongelukkige zaak betrof, sprak men

van ‘ondergaan’. Wang Li heeft het Chinese materiaal onderzocht, heeft statistieken gemaakt⁽²⁰⁷⁾ en is tot de volgende conclusie gekomen⁶:

Wanneer men naar de verpletterend grote hoeveelheid voorbeelden kijkt, kunnen we vaststellen dat de rol van het passief in het Chinees aan de basis het uitdrukken was van ongelukkige of droevige zaken. Deze uitingen zijn nu niet meer gevaarlijk.⁽²⁰⁸⁾

De passiefzinnen in het klassiek Chinees drukten oorspronkelijk ongelukkige of droevige zaken uit. Desondanks zijn er enkele uitzonderingen. Deze hebben allemaal te maken met een gunst die een hogere aan zijn ondergeschikten verleent of met zaken die verband houden met een gunst, bijvoorbeeld ‘opgedragen worden’, ‘verkozen worden’, ‘een gunst toegekend worden’, ‘belast worden met’ en dergelijke. Doordat het modern Chinees onderhevig is geweest aan invloeden van de Europese, Westerse grammatica’s, heeft de passiefzin dit soort beperkingen reeds achter zich gelaten en hebben de grenzen van het gebruik zich verbreed. Bijvoorbeeld:

197. 河水被晚霞照得有些微紅……(老舍《駱駝祥子》)⁽²⁰⁹⁾
Het water van de rivier was door de avondgloed enigszins roodkleurig geworden. (Lao She: het goede voorteken van de kameel)

De passiefzin is zelfs in die mate geëvolueerd dat men hem nu gebruikt om de wensen of de hoop van diegene die de actie ondergaat uit te drukken, of om een vrolijke actie of zaak te beschrijven. Bijvoorbeeld:

198. 金桂被村裡選成勞動英雄,又選成婦聯會主席,李成又被上級提拔到區上工作。(趙樹理《傳家寶》)⁽²¹⁰⁾
Jin Gui is door het dorp verkozen tot arbeidsheldin. Bovendien is ze ook verkozen tot voorzitter van de vrouwenfederatie. Li is door haar hogeren gepromoveerd tot het verrichten van arbeid in het district. (Zhao Shuli: Het familie-erfstuk)

199. 這幾個有著十足的天真的青年湊在一起,有說有笑,有叫有唱,常常到後湖去,於是後湖便被我喜歡了。(魯彥《我們的太平洋》)⁽²¹¹⁾
Deze onschuldige jongeren met tien voeten verzamelden zich samen. Sommigen praatten of lachten, anderen riepen en zongen. Vaak gingen

⁶ Voetnoot 207 verwijst naar Wang Li die een studie heeft gemaakt van de 世說新語 Shi Shuo Xin Yu ‘Nieuw relaas over verhalen van de wereld’. Dit is een verzameling met anecdotes over wijze mannen, taoïsten, boeddhisten, koningen, concubines, ed., gecompileerd door Liu Yiqing in de eerste helft van de vijfde eeuw. Hij heeft hier 29 passiefvormen ontdekt waarvan 22 verbonden zijn met een negatieve betekenis. Hieruit leidt hij aldus af dat de rol van het passief hoofdzakelijk het uitdrukken van ongelukkige of droevige zaken was.

ze naar Houhu. Daarna hield ik ook van Houhu. (Lu Yan: Onze ‘Grote Oceaan’)

Ten tweede is er het passief op het vlak van de structurele vorm. Volgens de gewoonte in het Chinees, is het Chinees een paratactische taal. Indien, in een zin die een passieve betekenis uitdrukt, de handelende persoon van de werkwoordactie niet duidelijk is, niet uitgesproken hoeft te worden of indien er geen reden is om het te vernoemen, en wanneer de hele zin voldoende evident de passieve betekenis duidelijk kan maken, dan hoeft men voor het werkwoord niet noodzakelijk 被 bei、给 gei、讓 rang、叫 jiao、教 jiao en dergelijke voorzetsels toe te voegen om het passief uit te drukken. Bijvoorbeeld:

200. 阿 Q 已經鎗斃了一個多月了。(魯迅《阿 Q 正傳的成因》)⁽²¹²⁾

A Q is al meer dan een maand geleden geëxecuteerd. (Lu Xun: Hoe ‘het echte verhaal van A Q’ tot stand gekomen is)

Indien een passieve zin in het Chinees niet noodzakelijk een handelend voorwerp aanduidt, wordt in dit geval vaak helemaal geen gebruik gemaakt van de aanduider van het passief 被 bei, bijvoorbeeld: 花瓶打破了 huaping dapo le ‘de vaas is gebroken’. De betekenis wordt begrepen omdat ze wordt bepaald door de associatie van het onderwerp met het predikaat. Dit gaat zover dat zelfs wanneer de handelende persoon in de zin voorkomt, het niet noodzakelijk is om voorzetsels als “被”bei of “給”gei te gebruiken. Men kan de zin bijvoorbeeld ook omvormen tot 花瓶我打破了 huaping wo dapo le ‘de vaas, ik heb ze gebroken’ of 花瓶是我打破的’ huaping shi wo dapo de ‘Ik ben het die de vaas gebroken heeft’. Maar door de invloed van de passiefzinnen in de Westerse talen en vooral onder invloed van de passiefzin in het Engels die vaak het voorzetsel *by* gebruikt om het handelend voorwerp aan te duiden, worden nu – bij het neerschrijven van de passieve wijs – vaak de voorzetsels “被”bei, “給”gei, “叫”jiao en “讓”rang als equivalent van het Engelse *by* aangewend om het handelend voorwerp naar voor te schuiven. De vorige zin kon bijvoorbeeld ook geschreven worden als 花瓶被我打破了 huaping bei wo dapo le ‘de vaas is door mij gebroken’. Andere voorbeelden zijn:

201. 我眼見一個青年人被三個保安警察拉住痛打。(齊同《十二九前後》)⁽²¹³⁾

Ik zag met mijn eigen ogen hoe een jonge man door drie veiligheidsagenten aangehouden en in elkaar geslagen werd. (Qi Tong: Rond negenentwintig oktober)

202. 看著看著, 這件花衣好像被風兒吹動, 叫你希望看見一點更美的山的肌膚。(老舍《濟南的冬天》)⁽²¹⁴⁾
Kijk, kijk, dit bloemenkleed lijkt wel door de wind te worden weggeblazen. Het doet je hopen de nog mooiere heuvelachtige huid en spieren te zien. (Lao She: Een winter in Jinan)

Volgens het traditionele gebruik in het Chinees, maakt een passiefzin veel gebruik van “被”bei indien hij een handelende persoon wil aanduiden. Met andere woorden, indien men het voorzetsel “被”bei gebruikt, dan zou over het algemeen achter “被”bei een object moeten staan. Dit wijst op het handelend voorwerp en vormt een voorzetselzin; indien het handelend voorwerp niet duidelijk is, het niet gezegd hoeft te worden of indien men geen reden heeft om het te vernoemen, dan kan men 人 ren ‘mens’ gebruiken om dit uit te drukken.⁽²¹⁵⁾

⁷Bijvoorbeeld:

203. 在被人尊敬中, 依舊看見往年的一些面相……(齊同《十二九前後》)⁽²¹⁶⁾
Doordat hij gerespecteerd wordt, kijkt hij nog altijd naar de gelaatstrekken van zijn vroegere jaren... (Qi Tong: Rond negenentwintig oktober)
204. 這些烈士的遺骸當然是都埋葬了, 有親眼見過出喪的人可以為憑, 但又有人很有理由地懷疑, 以為這恐怕全已被人偷吃了。(周作人《吃烈士》)⁽²¹⁷⁾
Natuurlijk zijn de stoffelijke resten van de martelaren allemaal begraven. Het feit dat ik met mijn eigen ogen gezien heb hoe ze weggevoerd zijn op de begrafenis kan je als een bewijs beschouwen. Maar dan nog waren er mensen die veel reden hadden om te twijfelen. Ik geloof dat deze angsten allemaal geniepig door de mensen weggenomen zijn. (Zhou Zuoren: het eten van de martelaren)

Wat nu het Engels betreft, indien de handelende persoon niet duidelijk is, niet uitgesproken wordt of indien er geen reden is om hem te vernoemen, dan laat men vaak de handelende persoon weg. Onder deze invloed heeft men bij het hanteren van de passieve wijs in het Chinees nog altijd “被” bei behouden om de passieve betekenis uit te drukken, maar kan men daarentegen het handelend voorwerp weglaten en hoeft men niet 人 ren ‘mens’ te gebruiken om dit uit te drukken. Bijvoorbeeld:

⁷ Wang Li toont dit in voetnoot 215 aan met het voorbeeld 我們被欺負 women bei qifu: ‘we worden bedrogen’, waarin 被 bei zonder handelend voorwerp als passiefaanduiders functioneert.

205. 記得香港有一位青年,因為在箱子裡被查出一本紅封面的《吶喊》,會罹殺身之禍。(柯靈《人生快事》)⁽²¹⁸⁾

Ik herinner me een jongen in Hongkong. Omdat men het boek ‘De Kreet’ met een rode omslag in zijn koffer had ontdekt, is hij vermoord geworden. (Ke Ling: De geneugten van het leven)

IV.3.3.2. 是 shi ‘zijn’:determinatieve zinnen, descriptieve zinnen en narratieve zinnen

Een determinatieve zin omvat algemeen gesproken drie onderdelen, namelijk een onderwerp, een determinatiewoord⁸ en een predikaat. Het meest voorkomende en het meest algemene bepalende woord in het modern Chinees is 是 shi ‘zijn’. Men kan het gebruiken om objecten nader te bepalen, evenals eigenschappen of acties. Concreet gesproken, indien men een predikaat heeft dat bestaat uit een substantief of een voornaamwoord, dan voegt men over het algemeen 是 shi toe om de determinatieve relatie uit te drukken.⁽²¹⁹⁾⁹ Indien men een predikaat heeft dat bestaat uit een adjectief of een werkwoord, dan gebruikt men de structuur 是……的 shi...de om de determinatieve relatie uit te drukken, en dit al sinds de Song dynastie en de Yuan dynastie. Daarenboven drukt deze structuur een bekrachtiging of een nadruk uit. Sinds vier mei zijn deze determinatieve zinnen met 是 shi en 是……的 shi...de zich op grote schaal algemeen beginnen verspreiden. De voornaamste reden hiervoor is de invloed van de Engelse determinatieve zinnen. Aangezien de Engelse determinatieve zinnen de aanwezigheid van een koppelwerkwoord vereisen, vormt dit koppelwerkwoord *be* en zijn afgeleiden *is*, *am* en *are* in de vertalingen het equivalent van 是 shi in het Chinees. Omwille hiervan is het gebruik van 是 shi in de geëuropeaniseerde literatuur net zo wijdverspreid en noodzakelijk geworden als *be*. Wat volgt zijn voorbeelden van determinatieve zinnen met een substantief als predikaat:

206. 《新青年》的五卷四號,隱然是一本戲劇改良號,我是門外漢,開口不得。(魯迅《一九一八年隨感錄》)⁽²²⁰⁾

⁸ Dit is de letterlijke vertaling van 判斷詞 *panduanci*. Hoewel hiermee het koppelwerkwoord wordt bedoeld, heb ik besloten toch de letterlijke vertaling aan te houden. Dit wijst immers op een andere opvatting van het woord dat wij als een koppelwerkwoord beschouwen. Het is namelijk een woord dat determineert. Het Chinees kent ook een term die meer aansluit bij de Westerse benaming: 系詞 *xici*, letterlijk te vertalen als ‘het woord dat koppelt.’

⁹ Xie Yaoji verwijst hier in deze voetnoot naar Wang Li. Volgens deze laatste is het gebruik van het determinatiewoord 是 shi te dateren vanaf de periode van de zes dynastieën. Daarvoor gebruikte men voornamelijk het partikel 也 *ye* dat een nominaal predikaat inleidt. Dit toont hij aan met enkele voorbeelden.

Nieuwe Jeugd Vol.5, nr 4 is een flauw nummer over de verbeteringen aan het theater. Ik ben echter een leek en kan daar niets over zeggen. (Lu Xun: een opteking van willekeurige gedachten uit het jaar 1918)

207. 一條修長的石路,右面盡是田畝,左面是一條清澈的小河,隔河是個村莊,村莊底背景是一聯清翠的山岡。(徐蔚南《山蔭道上》)⁽²²¹⁾

Uiterst recht van de lange, smalle stenen weg bevond zich een veld van één mu. Aan de linkerkant stroomde er een klein glashelder riviertje. Op de rivierscheiding bevond zich een dorp. Op de achtergrond stond een grasgroen heuveltje. (Xu Weinan: Op weg naar Shanying)

208. 仿吾是木呢寡言笑的人,但當他只飲了酒,微微有些醉意的時候,他的談吐如同開了閘的流泉.....(過摩若《百合與番茄》)⁽²²²⁾

Shang Wu is een zwijgzaam persoon. Maar van zodra hij iets gedronken heeft en lichtjes beschonken is, verandert hij al in een spraakwaterval. (Guo Moruo: De lelie en de tomaat)

209. 我是一個生性倔強的人,只能做自己願意做的事情而不能聽從任何的指揮的。(顧頡剛《古史辨自序》)⁽²²³⁾

Ik ben van nature een koppig persoon. Ik doe enkel wat ik zelf wil en kan niet zomaar eender welke bevelen opvolgen. (Gu Xiegang: Voorwoord tot het waarnemen van de oude geschiedenis)

Voorbeelden van determinatieve zinnen met als predikaat een adjectief of een werkwoord:

210. 在北京大學的同學中,毛子水先生(準)是我最敬愛的。(顧頡剛《古史辨自序》)⁽²²⁴⁾

Onder mijn medestudenten aan de Universiteit van Peking is heer Mao Zishui diegene die ik het meest respecteert. (Gu Xiegang: Voorwoord tot het waarnemen van de Oude Geschiedenis)

211. 楊先生幼年時就種菊花,因為他的父親是愛花的,而且他家已三代重菊了。(孫福熙《清華園之菊》)⁽²²⁵⁾

Omdat zijn vader een bloemenliefhebber is en zijn familie bovendien al drie generaties chrysanten teelt, kweekt meneer Yang al sinds zijn jonge jaren chrysanten. (Sun Fuxi: De chrysanten in het Qinghua park)

212. 不過,半農的忠厚,是還使我感動的.我前年會到北京,後來有人通知我,半農是要來看我的,有誰恐嚇了他一下,不敢來了。(魯迅《憶劉半農君》)⁽²²⁶⁾

Ik was echter geraakt door de oprechtheid van Ban Nong. Vorig jaar ging ik naar Peking. Daarna vertelde iemand me dat Ban Nong me wou bezoeken. Iemand had hem echter schrik aangejaagd waardoor hij niet meer durfde komen. (Lu Xun: Ter herinnering aan Liu Bannong).

213. 一隻灰胸膛的小鳥,他是崇愛太陽的,正在提起他的嗓子唱他新編的讚美詩。(徐志摩《小賭婆兒的大話》)⁽²²⁷⁾

Een vogeltje met een grijze borst dat de zon aanbad verhief nu zijn stem om zijn recent gecomponeerde en geloofde gedicht te zingen. (Xu Zhimo: De grootspraak van het oude vrouwtje Xiao Du)

214. 有人說:藝術家和革命家是不能兼並的。(郭沫若《藝術家與革命家》)⁽²²⁸⁾

Sommige mensen zeggen dat een kunstenaar en een revolutionair niet te verenigen zijn. (Guo Moruo: De Kunstenaar en de Revolutionair)

Descriptieve zinnen (adjectivale zinnen) en narratieve zinnen (verbale zinnen) kwamen in het klassiek Chinees veel voor. Het aantal determinatieve zinnen was daarentegen eerder beperkt. Doordat echter de zinsstructuren 是 shi en 是.....的 shi...de meer en meer aan populariteit wonnen, worden de determinatieve zinnen nu door veel mensen in hun schrijfstijl gebruikt.

Bovendien maken determinatieve zinnen met een predikaat dat bestaat uit een werkwoord of een adjectief volgens de traditionele gewoonte van het Chinees algemeen gesproken gebruik van 是.....的 shi...de om een determinatieve relatie uit te drukken. Vaak kan men in dit soort determinatieve zinnen achter 的 de ook een naamwoord of een voornaamwoord onderverstaan dat is weggelaten. Bijvoorbeeld 我的詞典是新的(詞典) wo de cidian shi xin de (cidian) ‘mijn woordenboek is nieuw’ of 這封信不是給你的(信) zhe feng xin bu shi gei ni de (xin) ‘deze brief is niet voor jou’.⁽²²⁹⁾ In een dergelijke zinssituatie kan 的 niet worden weggelaten. Tegenwoordig echter imiteren sommige mensen de Engelse determinatieve zinnen volledig en laten ze aldus ook gewoon 的 de weg. Bijvoorbeeld:

215. 這兩部書我實在是不忍丟去,但我有不能不把牠們丟去。(郭沫若《賣書》)⁽²³⁰⁾

Ik zou het echt niet verdragen om deze twee boekdelen te verliezen, maar het is onmogelijk voor me om ze niet te verliezen. (Guo Moruo: Boeken verkopen)

216. 仿吾的話是非常在理。(郭沫若《百合與番茄》)⁽²³¹⁾

De woorden van Fang Wu zijn zeer redelijk. (Guo Moruo: De Lelie en de Tomaat)

217. 雨雖暫時不下,地上是稀濕,本家很周到的替我們預備了洋車轎子。(俞平伯《重過西園碼頭》)⁽²³²⁾

Alhoewel het tijdelijk niet regent, is de grond vochtig. Een familielid heeft attent in onze plaats de draagstoel van de riksja klaargemaakt. (Yu Pingbo: Een moeilijke passage langs het handelscentrum van het Westelijke park)

Bij de descriptieve en narratieve zinnen voegt men bijna nooit 是 shi toe, enkel wanneer men de zinsmodus wil benadrukken of een bekrachtiging ervan wil uitdrukken. Maar omwille van het feit dat de toevoeging van koppelwerkwoorden *be*, *is* en *are* in de Westerse talen¹⁰ noodzakelijk en grammaticaal vereist is, hebben vele mensen ook de gewoonte overgenomen om 是 shi toe te voegen. Bijvoorbeeld:

218.我寫這篇短文时,她是在我的身旁聒噪了。(謝六逸《作了父親》)⁽²³³⁾

Toen ik dit klein tekstje schreef, maakte zij luidruchtig lawaai naast mij. (Xie Liuyi: De Vader Gemaakt)

219. 這些尊重家名的傳統習俗,我是忘記得乾乾淨淨了。(謝六逸《作了父親》)⁽²³⁴⁾

Deze traditionele gewoonten van deze gerespecteerde familienaam, ik ben ze volledig vergeten. (Xie Liuyi: De vader gemaakt)

Sommigen gaan zelfs zover dat ze voor een bijwoord dat de betekenis van ‘uiterst’ heeft 是 shi plaatsen. Bijvoorbeeld:

220. 母親是太忙碌,小妹子又是太小,不懂得玩耍。(矛盾《鄰二》)⁽²³⁵⁾

Moeder heeft het te druk en jongere zus is te klein, ze begrijpt niet dat ze moet spelen. (Mao Dun: De Tweede Buurman)

221. 啊!一個人的變化是太大了!(聶紺弩《懷南京》)⁽²³⁶⁾

Och! De veranderingen van één mens zijn te groot! (Nie Gannu: Verlangen naar Nanjing)

222. 它應該是非常飢餓了,然而仍像吃不下的樣子。(魯彥《父親的玳瑁》)⁽²³⁷⁾

Hij moet wel uitgehongerd zijn. Toch lijkt hij niets te kunnen binnenkrijgen. (Lu Yan: De Karetschildpad van vader)

223. 唉,我現在想想,那时真是太聰明了!(朱自清《背影》)⁽²³⁸⁾

Wel, nu ik er aan denk, dat was toen werkelijk zeer slim! (Zhu Ziqing: Het silhouet van zijn rug)

¹⁰ Dit is een kleine lapsus van de auteur die hier de concretisering van het koppelwerkwoord in het Engels verkeerdelijk generaliseert als zijnde ‘Westers’.

IV.3.4. VOETNOTEN VAN DE AUTEUR

- (150) Er kan hier verwezen worden naar Wang Li, *Zhongguo Xiandai Yufa*, Beijing: Shangwu Yinshu Guan, 1985, nieuwe eerste editie, p.341-344. Zie verder ook Wang Li, *Zhongguo Yufa Lilun*, Derde volume, Peking: Zhonghua Shuju, 1954, p.269-275.
- (151) Wang Li, *Zhongguo Xiandai Yufa*, Beijing: Shangwu Yinshu Guan, 1985, nieuwe eerste editie, p.342.
- (152) Mao Dun, “Mai Doufu de Shaozi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.312.
- (153) Zheng Boqi, “Dao Ni’er Xiansheng” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.240.
- (154) A Ying, “Yanxiang Zaxin” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.229.
- (155) Chen Baichen, “Huan Xiang Zaji” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.602.
- (156) Li Guangtian, “Shan zhi Zi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.744.
- (157) Xu Zhimo, “Feicui Shan Jujian Hua” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2433.
- (158) Yu Dafu, “Wu Liu Nianlai Chuangzuo Shenghuo de Huigu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2595.
- (159) Chen Xiyong, “Xin Wenxue Yundong yilai de Shi Bu Zhuzuo” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2800.
- (160) Qin Mu, “Haitan Shibe” in *Zou Mu Sanwen Xuan*, Beijing: Renmin Wenxue Chubanshe, 1987, p.351.
- (161) Dit voorbeeld is genomen uit Wang Li, *Zhongguo Yufa Lilun*, Derde volume, Peking: Zhonghua Shuju, 1954, p.334.
- (162) Lu Xun, “Weile Wangque de Jinian” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.75.
- (163) Er kan hier verwezen worden naar Wei Jian, *Yuwen Zatan – Ouhua Wenti Shijiang*, Xianggang Shanghai Shuju, 1973, derde editie, p.20.
- (164) Zhu Ziqing, “Wenzhou de Zongji” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2943.
- (165) Zhu Ziqing, “Yi feng Xin” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.3288.

- (166) Yu Dafu, “Gushi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.269.
- (167) Mao Dun, “Guxiang Zaji” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.35.
- (168) Cao Jinghua, “Shengming zhong de di Yi Sheng Ju Lei” *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.685.
- (169) Er kan hier verwezen worden naar Lü Shuxiang, *Xiandai Hanyu Babai Ci*, Beijing: Shangwu Yinshuguan, 1980, p.24. Zie verder ook Lü Shuxiang, Zhu Dexi, *Yufa Xiuci Jianghua*, Beijing: Zhongguo Qingnian Chubanshe, 1979, tweede editie, p.148.
- (170) Qin Mu, “Haitan Shibe” in *Qin Mu Sanwen Xuan*, Beijing: Renmin Wenxue Chubanshe, 1987, p.353.
- (171) Lu Xun, “Weile Wangque de Jinian” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.71.
- (172) De voorbeelden 160-163 zijn genomen uit Li Zuonan, Li Renxiao, *Gujin Hanyu Yufa Bijiao*, Neimenggu Renmin Chubanshe, 1986, p.378.
- (173) Lu Xun, “Zai Lun Leifengta de Daodiao” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2924.
- (174) Jin Yi, “Zao Che de Ren” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.25.
- (175) Zhou Zuoren, “Jing Hua Yuan” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.3026.
- (176) Lu Xun, “Zhe ge yu Na ge” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2947.
- (177) Jin Yi, “Shehui yi xiang” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.30.
- (178) Zhu Ziqing, “Jiangsheng Dengying li de Qinhuai He” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.3271.
- (179) Dit voorbeeld is genomen uit Wang Li, *Zhongguo Yufa Lilun*, Derde volume, Peking: Zhonghua Shuju, 1954, p.325.
- (180) Zhou Zuoren, “Weida de Bu Feng” in *Kan Yun Ji*, Hongkong: Shiyong Shuju, 1972, p.98.
- (181) Sun Fuxi, “Qinghua Yuan zhi Ju” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2857.
- (182) “Lunyu: Xianju” in *Lunyuzhu*, boek 11, Peking: Zhonghua Shuju, 1984, p.168.

- (183) Shen Congwen, “Nitu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.213.
- (184) Luo Shu, “Shengren Qi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.629.
- (185) Lu Xun, “Teng Ye Xiansheng” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2988.
- (186) Zheng Zhenduo, “Yongzai de Wenqing” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.677.
- (187) Ba Jin, “Yi jian Xiao Shi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.62.
- (188) Xu Zhimo, “Xiaodu Po’er de Dahua” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.1072.
- (189) Wu Zuxiang, “Huanghun” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.355.
- (190) Wu Zuxiang, “Mou Ri” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.478.
- (191) Het voorbeeld is genomen uit Wei Jian, *Yuwen Zatan – Ouhua Wenti Shijiang*, Xianggang Shanghai Shuju, 1973, derde editie, p.10.
- (192) Zie (191), p.11.
- (193) Zie (192).
- (194) Zie (192).
- (195) Yu Dafu, “Gei yi wei Wenxue Qingnian de Gongkai Zhuang” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2581.
- (196) Qin Mu, “Haitan Shibe” in *Zou Mu Sanwen Xuan*, Beijing: Renmin Wenxue Chubanshe, 1987, p.349-350.
- (197) Lu Xun, “Yidian Biyu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2950.
- (198) Lao She, “Xiang Beiping” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.188.
- (199) Lu Xun, “Wo de di Yi ge Shifu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.180.
- (200) Jiang Shaoyuan, “Fa Xu Gua Daoyan” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2779.
- (201) Cao Xueqin, “Hong Lou Meng” hoofdstuk 81 in *Hong Lou Meng*, Tweede volume, Beijing: Renmin Wenxue Chubanshe, 1982, p.1169.

- (202) Lu Xun, “Nü Diao” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.175.
- (203) Guo Moruo, “Langhua Shi Ri”, in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.206.
- (204) Lu Yin, “Haibin Guren” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.953.
- (205) Shen Congwen, “Zhangfu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.190.
- (206) Wang Li zegt: “In het Chinees en vooral in het modern Chinees, wordt het verschil in gebruik tussen de passieve wijs en de actieve wijs veel kleiner...Oorspronkelijk verhaalde het passief enkel ongewenste en wanhopige zaken zoals dat wat resulteert uit ongeluk, bedrog, schade of het aantrekken van nadeel, enz...” Wang Li, *Zhongguo Yufa Gangyao*, Hongkong: Zhongtong Chubanshe, 1975, p.128.
- (207) Volgens Wang Li telt het boek *Shishuo Xin Yu* verzameling anecdotes van Liu yiqing eerste helft vijfde eeuw over wijze mannen, taoïsten, boeddhisten, koningen, concubines ed in totaal 29 passievormen, waaronder er slechts 22 zijn die ongeluk of neerslachtigheid uitdrukken. Zie Wang Li, “Hanyu Beidongshi de Fazhan” in *Yuyanxue Luncong*, Vol.1, Shanghai: Xin Zhishi Chubanshe, 1957, p.11.
- (208) Wang Li, “Hanyu Beidongshi de Fazhan” in *Yuyanxue Luncong*, Vol.1, Shanghai: Xin Zhishi Chubanshe, 1957, p.11.
- (209) Lao She, *Luotuo Xiangzi*, Beijing: Renmin Wenxue Chubanshe, 1962, tweede editie, p.32.
- (210) Zhao Shuli, “Chuanjiayu” in *Zhao Shuli Wenji*, Vol.1, Peking: Gongren Chubanshe, 1980, p.287.
- (211) Lu Yan, “Women de Taiping Yang”, *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.29.
- (212) Lu Xun, “A Q Zheng Chuan de Chengyin” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.212.
- (213) Qi Tong, “Shi Er Jiu Qianhou” *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.2977.
- (214) Lao She, “Jinan de Dongtian” in *Laoshe Xuanji*, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1956, p.131.
- (215) Wang Li toont aan: “Een zin als ‘Wij worden bedrogen’ is zeer zeldzaam. Gewoontegetrouw wordt deze omgevormd tot ‘Wij worden door hem bedrogen’ of ‘Wij worden door jou bedrogen’, enz... Er wordt op zijn minst het karakter ‘mens’ toegevoegd. Bijvoorbeeld: ‘Wij worden (door iemand) bedrogen.’” (Wang Li, *Zhongguo Xiandai Yufa*, Beijing: Shangwu Yinshuguan, 1985, nieuwe eerste editie, p.90-91.

(216) Qi Tong, “Shi Er Jiu Qianhou” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.197.

(217) Zhou Zuoren, “Chi Lieshi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.3071.

(218) Ke Ling, “Rensheng Kuaishi” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.96.

(219) Het niet gebruiken van een determinatiewoord in een determinatieve zin is een kenmerk van de pre-Qin grammatica. Bijvoorbeeld: “Teng, het is een klein land” (Mengzi, *Liang Hui Wang Xia*), “Ik ben de goddelijke en correcte van Zhou” (Zuo Zhuan, *Yin Gong Shi Yi Nian*), “De naam is de bezoeker van de realiteit” (Zhuangzi, *Xiaoyao You*), “Dat wat de noordelijke stammen van Di willen, is ons territorium” (Mengzi, *Liang Hui Wang Xia*). Vanaf de periode van de Zes Dynastieën begon men “shi” als bepalend woord te gebruiken, zoals bijvoorbeeld in *Shishuo Xinyu*: “Ik had nog niet gehoord dat de spreeuw Kong het huisdier van de meester was” en “Yin Zhong Kan is de schoonzoon van Dong Yang”. Er kan hier verwezen worden naar Qi Yucun, *Yuyanxue Yinlun*, Shanghai Waiyu Jiaoyu Chubanshe, 1985, p.38.

(220) Lu Xun, “Yijiuyiba Nian Sui Gan Lu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.7, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2911.

(221) Xu Weinan, “Shanying Dao shang” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2873.

(222) Guo Mo Ruo, “Baihe yu Fanqie” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2614.

(223) Gu Xiegang, “Gushi Bian Zixu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2741.

(224) Zie 223, p.2717.

(225) Sun Fuxi, “Qinghuayuan zhi Ju” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2860.

(226) Lu Xun, “Yi Liu Bannong Jun” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.100-101.

(227) Xu Zhimo, “Xiao Du Po’er de Dahua” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.3, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.1318.

(228) Guo Moruo, “Yishujia yu Gemingjia” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2648.

(229) Het voorbeeld is genomen uit Gu Shuxiang, *Xiandai Hanyu Babai Ci*, Beijing: Shangwu Yinshuguan, 1980, p.1.

(230) Guo Moruo, “Mai Shu” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2609.

- (231) Guo Moruo, “Baihe yu Fanqie” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2616.
- (232) Yu Pingbai, “Zhong Guo Xiyuan Matou” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.2697.
- (233) Xie Liuyi, “Zuo le Fuqin” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.443.
- (234) Zie (233)
- (235) Mao Dun, “Lin Er” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.323.
- (236) Nie Gannu, “Huai Nanjing” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.305.
- (237) Lu Yan, “Fuqin de Daimao” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi Xubian*, Vol.6, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1968, p.92.
- (238) Zhu Ziqing, “Beiyong” in *Zhongguo Xin Wenxue Daxi*, Vol.5, Hongkong: Xianggang Wenxue Yanjiushe, 1972, tweede editie, p.3282.

HOOFDSTUK V: LINGUÏSTISCHE BESPREKING VAN DE EUROPEANISERING

V.1. VOORSTELLING VAN HET VERGELIJKEND BRONMATERIAAL

V.1.1. WANG LI, ZHONGGUO XIANDAI YUFA 中国现代语法 (MODERN CHINESE GRAMMATICA), 1947

Wang Li heeft op het einde van zijn extensieve grammatica een hoofdstuk toegevoegd getiteld 欧化的语法 ‘de geëuropeaniseerde grammatica’. Nu de mist wat opgetrokken was na de grootse taalkundige experimenten met de Chinese taal, zag Wang Li zich geconfronteerd met een taal die in bepaalde aspecten van aanzicht was veranderd. Dit werk is dan ook de eerste poging om om te gaan met deze veranderingen en om deze – in de context van de eenmaking van China die zou culmineren in de stichting van de Volksrepubliek China – enigszins vast te leggen. Deze vernieuwingen, die hij heeft gebundeld in een 300 bladzijden tellend hoofdstuk achteraan zijn grammatica beslaan verschillende taalkundige domeinen, gaande van morfologie en syntaxis tot vernieuwingen op het vlak van het schrift en de leestekens. Xie Yaoji beroept zich herhaaldelijk op dit werk. Hoewel innovatief moet hier toch enige reserve behouden worden met betrekking tot het rechtstreeks overnemen van elementen uit dit hoofdstuk. Er mag immers niet uit het oog verloren worden dat er een tijdsspanne van een kleine vijftig jaar ligt tussen de creatie van beide werken. Bovendien was Wang Li de eerste die het fenomeen ‘europeanisering’ als onderdeel opnam in een grammatica, waarbij hij zijn mening dus niet kunnen toetsen heeft aan andere werken of aan latere linguïstische theorieën over contacten tussen talen.

V.1.2. BEIJING SHIFAN XUEYUAN ZHONGWEN XI HANYU JIAOYAN ZU, WUSI YILAI HANYU SHUMIAN YUYAN DE BIANQIAN HE FAZHAN 五四以來漢語書面語言的變遷和發展 (VERANDERINGEN EN ONTWIKKELINGEN IN DE CHINESE GESCHREVEN TAAL SINDE DE VIER MEI BEWEGING), 1959

Dit werk is de eerste poging om een algeheel overzicht te geven van de precieze veranderingen die zich in de Chinese taal hebben voorgedaan sinds vier mei. Het geeft

tevens een belangrijke indruk van de houding tegenover bepaalde taalkundige veranderingen veertig jaar na de vier mei beweging en aldus van de mate waarin die innovaties zich al geïntegreerd hebben in het Chinees. Het eerste hoofdstuk behandelt de algemene tendenzen die vast te stellen zijn met betrekking tot de veranderingen in de Chinese taal sinds vier mei 1919. Hieronder wordt de evolutie van het *baihua* ten nadele van het *wenyan* besproken. Als tweede tendens beschrijft hij de veranderingen in het schrift en als laatste punt gaat hij dieper in op de problemen waarmee het taalonderwijs te kampen krijgt door die vernieuwingen. In het tweede hoofdstuk behandelt hij de evolutie van de woordenschat sinds vier mei. Eerst geeft hij een algemeen overzicht van de ontwikkeling van het Chinese lexicon in de periode tussen de revolutie van 1898 en de revolutie van 1911 om daarna verder in te gaan op de veranderingen die dit lexicon ondergaan heeft. Hoofdstuk drie gaat dieper in op de ontwikkelingen in de Chinese grammatica zelf. Zowel de morfologie als de syntaxis worden hier onderzocht. In die zin houdt hij dus dezelfde indeling aan als Xie Yaoji. Net zoals Gunn behandelt dit werk niet enkel de ontwikkelingen die voortvloeiden uit de europeanisering maar krijgen we een algemene beschouwing van alle vastgestelde veranderingen. Dit draagt bij tot een juiste kadering van het begrip europeanisering binnen het geheel van vernieuwingen. Het laatste hoofdstuk over de syntaxis zal dan ook uitzonderlijk nuttig blijken voor mijn bespreking.

V.1.3. KUBLER, A STUDY OF EUROPEANIZED GRAMMAR IN MODERN WRITTEN CHINESE, 1985

Dit boek is de eerste uitgebreide westerse studie over het fenomeen van de ‘europeanisering’ van de modern Chinese grammatica. De auteur koos het boek *Jia* 家 ‘Familie’ van Ba Jin uit als corpus van zijn studie. Om uit te maken wat precies geëuropeaniseerde kenmerken zijn, heeft hij een vergelijking gemaakt van de originele uitgave van *Jia* uit 1931 met de herziene versie ervan uit 1957. Deze laatste editie was het gevolg van de kritiek die Ba Jin kreeg op de te verwesterde taal die hij gebruikte in de eerste versie. De elementen die hij geschrapt heeft kunnen dus als criteria dienen voor wat precies die geëuropeaniseerde grammatica inhoudt. Anderzijds wijst de sterke tegenwerking ook wel op het extreem artificiële karakter van de aangewende ‘geëuropeaniseerde’ taal, iets wat door de auteur over het hoofd gezien wordt. Verder baseert hij zich voor zijn vergelijking op de traditionele roman 兒女英雄傳 ‘Optekeningen

over de heroïsche zonen en dochters', op verscheidene grammaticale Chinese werken en op de meningen van *native speakers*. Op basis hiervan brengt de auteur een aantal vernieuwingen naar voren die worden ingedeeld volgens morfologische en syntactische veranderingen. De gelijkaardige indeling van Xie Yaoji maakt het ons gemakkelijker om een vergelijking te maken van de syntactische vernieuwingen die elk van hen onderscheidt.

V.1.4. GUNN, *REWRITING CHINESE: STYLE AND INNOVATION IN TWENTIETH-CENTURY CHINESE PROSE*, 1991

De benadering van de europeanisering door Edward Gunn is enigszins anders. Zoals de titel het aanduidt, kadert hij dit fenomeen binnen het grotere geheel van vernieuwingen die plaatsgrepen in het Chinese proza van de 20ste eeuw. Hij beperkt zich hierbij niet tot grammaticale innovaties, maar betreft eveneens retorische en algemene stijlveranderingen bij zijn bespreking. Het boek is onderverdeeld in zes hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat dieper in op het concept stijl zelf en geeft enkele algemene bepalingen hieromtrent. Het tweede hoofdstuk *Formal Conventions of Style: A Social History* gaat na hoe deze eerder gedefiniëerde richtlijnen in verband met stijl in hoofdstuk één toegepast kunnen worden op de Chinese taalsituatie. Concreet worden hier reeds verscheidene veranderingen en hun relatie tot vroegere stijlconventies opgesomd. In hoofdstuk drie *Conventions: Notes on Dating and Determinants* behandelt de auteur de praktische en theoretische problemen aangaande het dateren van vernieuwingen en het bepalen van de factoren die leidden tot de normalisering van deze innovaties. De eerder in deze thesis gebruikte indeling in vijf periodes is gebaseerd op dit hoofdstuk. Hoofdstuk vier *Aesthetic Prescriptions and Their Problems* zoemt in op zes nieuwe stijlvoorschriften en de problemen waar ze mee te maken kregen bij hun integratie in het Chinees. Het betreft het gebruik van buitenlandse clichés, idiomatische uitdrukkingen, helderheid, variatie, economie en associatieve effecten. Alhoewel dit niet zo interessant is voor mijn bespreking, wijst dit toch ook op de sterke aantrekkingskracht die buitenlandse stijlvoorschriften uitoefenden op de Chinese literati. Hoofdstuk vijf en zes *Creative Stylists* focussen op de belangrijkste revolutionaire schrijvers en activisten en op hun bijdrage tot de taalkundige vernieuwingen. Hoofdstuk vijf geeft een overzicht van de belangrijkste personen van 1918 tot 1942 en hoofdstuk zes behandelt de periode erna.

Het laatste grote deel van het boek bestaat uit een appendix die een gedetailleerd overzicht geeft van alle vernieuwingen die zich hebben voorgedaan in de 20ste eeuw. Tevens is dit overzicht geïllustreerd met een groot aantal voorbeelden geselecteerd en gerangschikt volgens datum, gebruik in zowel literaire als niet-literaire teksten, hun voorkomen in zowel China als Taiwan en volgens de mate waarin ze het onderwerp zijn van stijlcritici. In deel één geeft de auteur een overzicht van de inheemse innovaties vóór 1918. Deel twee somt de inheemse innovaties op sinds 1918. Analoog hiermee behandelt deel drie de europees-japanse kenmerken vóór 1918 en deel vier de europees-Japanse kenmerken na 1918. Deel vijf is een apart hoofdstuk, getiteld cohesie. Hier wordt er dieper ingegaan op de veranderingen in de onderlinge samenhang van de zinnen. Het systematische en exhaustieve karakter van deze appendix is mij enorm nuttig gebleken bij de verwerking en de vergelijking van de syntactische taalkundige vernieuwingen die Xie Yaoji in zijn werk opsomt. Ook de allesomvattende aard van het werk helpt om een goed beeld te krijgen welke veranderingen waar precies vandaan komen.

V.1.5. PEYRAUBE, WESTERNIZATION OF CHINESE GRAMMAR IN THE 20TH CENTURY: MYTH OR REALITY?, 2001

In dit korte kritische artikel gaat Peyraube na in hoeverre er sprake is van een verwestering van de Chinese grammatica. Hij stelt zich vragen bij het gemak waarmee deze europeanisering wordt aangenomen terwijl het proces van lenen met betrekking tot grammaticale veranderingen een meer gereserveerde houding vereist en er volgens hem meer rekening moet worden gehouden met interne mechanismen van de taal. Vervolgens bespreekt hij kort de belangrijkste geciteerde veranderingen. Hij situeert ze in de tijd en gaat na hoe ze tot stand zijn gekomen en of er al dan niet sprake is van buitenlandse inmenging. Hij concludeert dat de ‘europeanisering’ wel verantwoordelijk is geweest voor het toegenomen gebruik van bepaalde grammaticale partikels, maar dat dit relatief gesproken marginaal is gebleven. Het taalkundige fenomeen ‘lenen’ heeft zich niet voorgedaan.

V.2. HET TAALKUNDIGE ONDERZOEK VAN DE GEËUROPEANISEERDE SYNTACTISCHE STRUCTUREN UIT HOOFDSTUK III “DE ZIN” VAN XIE YAOJI

V.2.1. HET ZINSDEEL

V.2.1.1. Het toegenomen gebruik van het onderwerp

V.2.1.1.1. De meningen over europeanisering

Een eerste belangrijke, hoewel evidente opmerking die gemaakt moet worden bij dit hoofdstuk is de nadere specificering van de titel. Alhoewel Xie Yaoji dit nergens vermeldt, betreft het hier wel degelijk enkel de toename van het persoonlijk voornaamwoord als onderwerp. Zoals blijkt uit Xie Yaoji, is de toename van het onderwerp te wijten aan de europeanisering. Doordat de westerse zinsbouw immers altijd een onderwerp vereist, vond dit via de vertalingen ook ingang in de Chinese literatuur, die hierin een middel zag om meer duidelijkheid te scheppen.¹ Bijvoorbeeld:²

- (15) 這 兩 天, 我們 一直 生活 在 鹽田
 zhe liang tian women yizhi shenghuozai yantian
 dit twee dag wij onafgebrok. leven cv zoutveld
 裡 和 鹽灶 裡, 我們 知道 了 許多
 li he yanzao li women zhidao le xuduo
 in en zoutkeuken in wij weten part. veel
 關於 製 的 事。(阿英《鹽鄉雜信》)
 guanyu zhi de shi
 over produceren DE zaak

Doordat we de voorbije twee dagen onafgebroken in de zoutvelden en de zoutkeukens hebben geleefd, weten we nu veel over de productie van zout. (A Ying: Mengelwerk over de zoutdorpen)

Doordat 我们 women reeds in de eerste zin voorkomt, hoeft dit volgens de traditionele Chinese grammatica niet herhaald te worden in de tweede zin. De geëuropeaniseerde literatuur imiteert echter het westerse taalgebruik en herhaalt het onderwerp in de tweede zin.

Xie Yaoji steunt hier grotendeels op Wang Li, wiens grammatica hij herhaaldelijk citeert. Deze wijdt zes volle pagina's aan de toename van het onderwerp tengevolge van de

¹ Ditzelfde fenomeen van de toename van het onderwerp ten gevolge van europeanisering zou volgens Fujii ook invloed hebben uitgeoefend op de Japanse syntaxis. (Fujii, 1991, p.84.)

² Xie, 1989, p.82.

europeanisering. Hij voegt hier ook nog een ander element aan toe, namelijk de imitatie door de latere generatie van dit fenomeen dat ze terugvonden in kranten en tijdschriften. Ze beschouwden hen immers als hun stilistisch voorbeelden.³ De toename van het onderwerp wordt ook aangehaald door de auteurs van Beijing Shifan Xueyuan:

De oudere syntaxis neigde naar onvolledigheid. Wanneer men aldus niet naar de context keek, waren misvattingen snel gemaakt. [...] Na vier mei, begonnen er veranderingen op te treden. De structurele basiselementen van de zin, zoals het onderwerp, het predikaat, het object ed..., maar vooral het onderwerp konden niet langer worden weggelaten.⁴

Ook Kubler sluit hierbij aan. Hij spreekt eveneens over de schoolcontext als een factor die leidde tot de toename van het onderwerp. Chinese studenten die een westerse taal leerden zouden volgens hem de onderwerp-predikaat structuur op het Chinees zelf hebben toegepast, hierbij de mening delend dat een zin zonder onderwerp ongrammaticaal of onlogisch zou zijn.⁵

De toename van de persoonlijke voornaamwoorden als onderwerp verliep gelijktijdig met de invoering van de vrouwelijke vorm 她 ta en de onzijdige vorm 它 ta. Dit maakte een grotere differentiëring mogelijk waardoor het anaforische gebruik van voornaamwoorden toenam. We kunnen het ook omgekeerd stellen. Er was een grote nood aan concrete referentie met het oog op het explicieter maken van het *baihua*. Hierdoor was een onderscheid tussen een mannelijk, vrouwelijk en onzijdig voornaamwoord noodzakelijk.⁶ Waar het gebruik van 他 ta zich oorspronkelijk beperkte tot de referentie aan mensen of concrete dingen, heeft het zich na vier mei verruimd tot abstracte concepten en veralgemeningen. Voor vier mei werden aanwijzende voornaamwoorden als 此 ci ‘dit’, 这 zhe ‘dit’ en 那 na ‘die’ gebruikt om te verwijzen naar abstracte begrippen. Aanvankelijk werd voor de onzijdige vorm ook de mannelijke vorm gebruikt maar later nam 它 ta deze functie over.⁷ Zoals Kubler het stelt, kon deze onzijdige vorm eerst enkel in objectpositie voorkomen. Door de europeanisering werd 它 ta veel vrijer in gebruik en kwam het ook voor als onderwerp. De scepsis hierover is echter tot in de jaren '70 groot gebleven en het toegenomen gebruik van het onderwerp werd herhaaldelijk bekritiseerd. De meeste

³ Wang Li, 1947a, p.314.

⁴ Beijing Shifan Xueyan, 1959, p.160-161.

⁵ Kubler, 1985, p.85-86.

⁶ Gunn, 1991, p.271.

⁷ Gunn, 1991, p.273.

argumenten beriepen zich op het onnatuurlijke of het niet correcte karakter van 它 ta in onderwerpspositie.⁸

V.2.1.1.2. Grammaticale bespreking

Aangezien het Chinees noch verbuigingen, noch vervoegingen noch naamvallen kent, is het voornaamwoordelijk systeem relatief simpel:

persoon	enkelvoud			meervoud		
eerste persoon	我 wo 'ik'			spreker enkel	spreker en toehoorder	
				我们 women 'wij'	咱们 zamen 'wij'	
tweede persoon	normaal	beleefd		你们 nimen 'jullie'		
	你 ni 'jij'	您 nin 'u'				
derde persoon	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
	他 ta 'hij'	她 ta 'zij'	它 ta 'het'	他们 tamen 'zij'	她们 tamen 'zij'	它们 tamen 'zij'

Volgens Li en Thompson verwijzen de voornaamwoorden hoofdzakelijk naar personen. De derde persoon wordt zelden gebruikt om naar dieren te verwijzen noch naar onbezielde entiteiten. Desondanks geven ze echter wel toe dat dit laatste gebruik van 它 ta toch voorkomt onder invloed van het Engels.⁹ Of 它 ta al dan niet in onderwerpspositie kan staan, wordt niet vermeld. Dit laatste vinden we wel terug in Chao. Hij erkent het

⁸ Chao, 1968a, p.633. Weijian, 1953, p.37 en Si Guo, 1972, p.91.

⁹ Li en Thompson, 1981, p.134. Zie eveneens Chan, 1985, p.47.

veelvuldige gebruik van 它 ta als onzijdig voornaamwoord. Volgens hem komt dit vaak voor in objectpositie, minder vaak in een attributieve positie en zeer zelden als onderwerp. Hij voegt hier wel aan toe dat het geschreven *baihua* op dit vlak geen beperkingen kent.¹⁰ Dit geldt ook voor de onzijdige meervoudsvorm 它们 tamen. Hoewel het traditionele Chinees het gebruik hiervan sterk afkeurt, duiken verscheidene *Westernisms* op in het geschreven *baihua*. Chao geeft een voorbeeld dat hij aantroef in een handboek voor het aanleren van Chinees:¹¹

- (16) 这 两 个 字 你 不 细 细 儿
zhe liang ge zi ni bu xixi er
dit twee KW karakter jij neg. aandachtig
的 看 你 就 要 把 他们
de kan ni jiu yao ba tamen
DE lezen jij dan zullen cv ze
念 错 了
nian cuo le
lezen verkeerd part.
Indien je deze twee karakters niet nauwkeurig bekijkt, dan zal je ze verkeerd lezen.

Li en Thompson besteden verder uitgebreid aandacht aan het gebruik van de persoonlijke voornaamwoorden. Voornaamwoorden in het Chinees hebben net zoals in andere talen een coreferentiële functie. Dit wil zeggen dat ze verwijzen naar iets wat eerder gezegd is of naar de context. De graad waarin deze coreferentie geconcretiseerd wordt door middel van voornaamwoorden vormt daarentegen een groot punt van verschil tussen het Chinees en het Engels. Een kernwoord binnen hun betoog is het begrip *highlighting*, vrij vertaald als nadruk. Dit bepaalt wanneer het voornaamwoord kan worden weggelaten (dit wordt door Li en Thompson een nulvoornaamwoord genoemd)¹² of wanneer de

¹⁰ Chao, 1968a, p.633-634. De grammatica van Chao is een grammatica van het gesproken Chinees (*A Grammar of Spoken Chinese*). Hierin maakt hij wel vermeldingen over het geschreven *baihua* wanneer dit afwijkt van zijn gesproken variant. Waar relevant voor mijn bespreking zal ik aldus beroep doen op zijn grammatica.

¹¹ Chao, 1968a, p.635.

¹² Het gebruik van de term ‘nulvoornaamwoord’ wordt door Chan bekritiseerd als zijnde het resultaat van de vertaling naar het Engels waar de coreferentie veel sterker gesteld wordt. Het toekennen van nulvoornaamwoorden in een Chinese zin is dus volgens hem minder gebaseerd op de Chinese al dan niet aanwezige coreferentiële zinsstructuur, dan wel op de Engelse anaforische referenties. (Chan, 1985, p.49.) Dit mag echter ook niet te scherp gesteld worden. Christensen (2000, p.319-332) die het verschil in anaforische referentie tussen gesproken en geschreven Chinees onderzoekt, toont aan dat de zogenaamde nulvoornaamwoorden die veel gebruikt worden in de schrijftaal, ingevuld worden door echte voornaamwoorden in de spreektaal. Nulvoornaamwoorden zijn dus niet enkel een Engelse realiteit. Ook bij de europeanisering – zoals nog duidelijk zal worden – is dit proces werkzaam. Een logische tegenopmerking hierbij is dat deze europeanisering natuurlijk ook vanuit het Engels vertrekt.

aanwezigheid ervan juist vereist is. Volgens hen is het algemeen aangenomen criterium dat een voornaamwoord kan worden weggelaten wanneer de referent begrepen kan worden niet houdbaar aangezien er situaties zijn waarin de referent duidelijk is maar waarin een voornaamwoord toch noodzakelijk is. Bijvoorbeeld:¹³

- (17) 白 先生 在 客厅 里 等 里斯——
 bai xiansheng zai keting li deng lisi
 Bai meneer cv woonkamer in wachten Lisi
 带 着 眼镜, 在 那儿 看 报纸,
 dai zhe yanjing zai na'er kan baozhi
 dragen part. Bril cv daar lezen krant
 好像 有点 不 耐烦, 他 说: "..."
 haoxiang youdian bu naifan ta shuo
 lijken beetje neg. Ongeduldig hij zeggen
Meneer Bai wachtte op Lisi in de woonkamer. (Hij) droeg een bril en was daar de krant aan het lezen. Het leek alsof (hij) enigszins ongeduldig was. Hij zei: "..."

Alhoewel het onderwerp van 说 shuo in voorbeeld (17) duidelijk is, moet hier toch het voornaamwoord 他 ta gebruikt worden. De beschrijving van meneer Bai wordt immers onverwachts onderbroken door andere informatie, namelijk een actie. Het gebruik van het persoonlijk voornaamwoord hier legt aldus de nadruk (*highlighting*) op het feit dat de referent niet veranderd is. In een zinsconstructie waarin informatie wordt gegeven over steeds hetzelfde onderwerp moet aldus de referent gebruikt worden wanneer er een breuk is in de aard van de informatiestroom. De rol die *highlighting* speelt komt nog duidelijker naar voren in het gebruik van 我 wo 'ik'/我们 women 'wij' en 你 ni 'jij'/你们 nimen 'jullie'. Algemeen gesproken worden deze voornaamwoorden in de eerste en tweede persoon gebruikt wanneer het enigermate nodig is om de verwijzing naar de spreker of de toehoorder te benadrukken. De context is hier van groot belang. Wanneer de context neutraal is met betrekking tot de identiteit van de referent, zal de zin noodzakelijkerwijze een persoonlijk voornaamwoord bevatten, zoals bijvoorbeeld bij algemene informatieve vragen. Ook wanneer de context wel duidelijk is, maar wanneer men de persoon tot wie men zich richt expliciet wil stellen, gebruikt men een persoonlijk voornaamwoord. Het mag duidelijk wezen dat deze benadrukking in een duidelijke context een betekenisverandering teweegbrengt in relatie tot de neutrale zinsuiting met een nulvoornaamwoord. Bijvoorbeeld:¹⁴

¹³ Li en Thompson, 1981, p.663. Zie ook een ander voorbeeld p.662.

¹⁴ Li en Thompson, 1981, p.664.

- (18) —— 今天 晚上 吃 什么?
 Jintian wanshang chi shenme?
 Vandaag avond eten wat
Wat eten we vanavond?

- (19) 我们 今天 晚上 吃 什么?
 Women jintian wanshang chi shenme?
 Wij vandaag avond eten wat
Wat eten we vanavond?

Voorbeeld (18) zonder het persoonlijke voornaamwoord *women* situeert zich in de context van de voorbereidingen voor het avondmaal waarbij A en B bijvoorbeeld aan de keukentafel zitten babbelen tegen etenstijd. In deze context is het niet nodig om het onderwerp te benadrukken. Voorbeeld (19) is de meer gepaste manier om een algemene vraag te stellen buiten de precieze context van de avondmaaltijd, bijvoorbeeld wanneer A aan het ontbijt wil weten wat we 's avonds eten zodat A kan beslissen wat mee te nemen als lunch. Aangezien de context verschillend is van de vraag zelf, is het correcter een voornaamwoord te gebruiken.

Chinese: A Comprehensive Grammar zegt niets over de eventuele toename van het onderwerp. Onder het hoofdstuk 'persoonlijke voornaamwoorden' worden het vrouwelijke 她 *ta* en het onzijdige 它 *ta*, evenals hun meervoud op hetzelfde niveau geplaatst als hun mannelijke vorm.¹⁵ Hierbij wordt er niet gesproken over eventuele verschillen in de frequentie van het gebruik. We kunnen er dus vanuitgaan dat de toegevoegde varianten geïntegreerd zijn in het modern Chinees. De voorkeur voor 它 *ta* in onderwerpspositie al dan niet in objectpositie wordt niet gespecificeerd.

V.2.1.1.3. Besluit

Het toegenomen gebruik van het persoonlijk voornaamwoord als onderwerp vindt dus haar origine in de vertalingen. We herinneren ons dat de verschuivingen die tot stand komen, afhankelijk van het verschil tussen de formele overeenkomst en de letterlijke equivalentie, door de europeanisering bewust niet gemaakt zijn en dat Chinese structuren aldus bewust convergeren naar bepaalde 'westerse' structuren. Toegepast op het toegenomen gebruik van het persoonlijk voornaamwoord als onderwerp, is dit dus niets anders dan de toename van de coreferentie waarbij de verbanden tussen de verschillende

zinnen en zinsdelen onderling duidelijker worden gesteld. Het begrip cohesie staat hierbij centraal. We beschouwen dit concept in deze analyse als de formele overeenkomst of de invariant. In de westerse talen wordt deze geconcretiseerd als cohesie door referentie en in het Chinees voornamelijk als cohesie door ellips. De verschuiving van cohesie door referentie naar cohesie door ellips, die een goede vertaling zou eisen, wordt echter minder toegepast in de geëuropeaniseerde vertalingen. Dit heeft als gevolg dat het Chinees enigszins convergeert naar een structuur waarbij de cohesie tot stand wordt gebracht door referentie. Nulanafora worden nu dus meer vervangen door voornaamwoorden. Deze vorm van verandering duiden we aan met de term ‘structurele convergentie’. Hierbij worden reeds bestaande, maar voorheen onderontwikkelde of latente vormen in de doeltaal geactiveerd of versterkt door structuren uit de brontaal. Cohesie door referentie bestond immers al in het Chinees, maar werd minder gebruikt in vergelijking met cohesie door ellips. De cohesie door referentie uit de brontaal heeft dus de cohesie door referentie uit de doeltaal versterkt.

Breder gezien kunnen we stellen dat het Chinees door deze ontwikkeling meer evolueert van een topicprominente taal naar een onderwerpprominente taal. Een kenmerk van een onderwerpprominente taal is immers het gebruik van ‘lege’ onderwerpen. Doordat de cohesie door referentie toeneemt, neemt ook het gebruik van ‘lege’ onderwerpen toe in het Chinees.

Dit sluit aan op een andere evolutie met betrekking tot het persoonlijk voornaamwoord. Abstracte termen worden immers meer en meer gecorefereerd door het onpersoonlijk voornaamwoord 它 *ta* in het enkelvoud of 它们 *tamen* in het meervoud. De invariant is het onpersoonlijke voornaamwoord. In de westerse talen treffen we hiervoor de onzijdige vorm van het persoonlijk voornaamwoord aan. Deze kan zowel in onderwerpspositie als in objectpositie voorkomen. Het gaat immers om een onderwerpprominente taal waarin cohesie door referentie vereist is. In het Chinees bestond de onzijdige vorm niet en verwijzing gebeurde door nulanafora of heel uitzonderlijk door aanwijzende voornaamwoorden. Doordat echter de cohesie door referentie toenam, ontstond er ook een grotere behoefte aan differentiatie. Naar analogie met de westerse voornaamwoorden werd een vrouwelijke en onzijdige vorm gecreëerd. Hier is er sprake van ontlening. De onzijdige vorm werd direct overgedragen naar het Chinees dat daarvoor

¹⁵ Yip en Rimmington, 2004, p.47.

een extra karakter creëerde. De geconvergeerde onderwerpspositie van het onzijdige 它 ta is bijgevolg ook een geval van ontleening. De onzijdige vorm moest eerst ontleend worden voordat hij in onderwerpspositie kon voorkomen. Dit verklaart ook de grote scepsis die er aanvankelijk bestond over dit gebruik. Een ontleening wordt immers minder makkelijk aanvaard. De nood aan cohesie was echter groot waardoor 它 ta in onderwerpspositie nu frequent gebruikt wordt.

Dit wordt ook in minder linguïstische termen reeds verwoord door de auteurs van Beijing Shifan Xueyuan. Zij wijzen op het gebrek aan concrete verbanden tussen de zinnen dat de kans op verwarring groter maakt. Door de intrede van andere concepten, begrippen en denkstromingen, zoals bijvoorbeeld op juridisch, economisch of wetenschappelijk vlak, was ondubbelzinnigheid een absolute noodzaak geworden. In een tijdsgeest die zich uitsprak voor taalkundige vernieuwingen, was cohesie door ellips aldus een groot struikelblok geworden.¹⁶

V.2.1.2. De ellips van het predikaat

V.2.1.2.1. Meningen over europeanisering

Wanneer twee zinnen met een verschillend onderwerp maar met eenzelfde predikaat tot één zin worden samengevoegd, is het gangbaar in het Engels dat het tweede predikaat wordt weggelaten. Naar analogie, zou het Chinees dit ook hebben toegepast. Xie Yaoji geeft echter zelf toe dat dit slechts sporadisch voorkomt in het modern Chinees. Hij staft dit dan ook maar met één voorbeeld:¹⁷

(20)	在	一	個	深	夜,	我	站	在	客	棧
	zai	yi	ge	shen	ye	wo	zhan	zai	kezhan	
	cv	één	kw	diep	nacht	ik	staan	cv	hotel	
	的	院子	中,	周圍	是	堆		著	的	
	de	yuanzi	zhong	zhouwei	shi	dui		zhe	de	
	DE	tuin	midden	rondom	zijn	opstapelen		part.	DE	
	破	爛	的	什	物;	人	們	都	睡	覺
	polan	de	shiwu	renmen	dou	shuijiao	le			
	versleten	DE	allerhande	artikels	mens	allen	slapen	part.		

¹⁶ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.43.

¹⁷ Xie, 1989, p.84.

連 我 的 女 人 和 孩 子
 lian wo de nüren he haizi
 zelfs ik DE vrouw en kind

(魯迅《為了忘卻的記念》)

In het holst van de nacht stond ik in de tuin van het hotelletje. Rondom lagen allerhande versleten artikels opgestapeld. Iedereen sliep, zelfs mijn vrouw en kinderen. (Lu Xun: ter herinnering aan dat wat vergeten is)

De ellips van het predikaat bevindt zich in de laatste zin. In de niet-geëuropeaniseerde structuur zou 睡覺 shuìjiào niet mogen worden weggelaten achter 連我的女人和孩子 lian zo de nüren he haizi.

Gunn behandelt dit onderwerp uitgebreider en geeft het ook een naam: prozeugma, waarbij in een parallelle constructie het tweede werkwoord wordt weggelaten. Ondanks het economische karakter hiervan, kwam dit fenomeen slechts zelden voor in de Chinese literatuur en heeft zich dan ook niet kunnen doorzetten. Bijvoorbeeld:¹⁸

(21) 人 体 美 也 是 这 样 的, 有 的
 renti mei ye shi zheyang de youde
 lichaam mooi ook zijn zo de sommigen
 美 在 脑 部, 有 的 腰 部, 有 的
 mei zai naabu youde yaabu youde
 mooibevinden hersenensommigen middel sommigen
 下 部, 有 的 头 发, 有 的 手,
 xiabu youde toufa youde shou
 lende sommigen haar sommigen hand
 有 的 脚 踝
 youde jiaohuai
 sommigen enkel

De schoonheid van het menselijk lichaam is van die aard dat voor sommigen schoonheid zich in de borst bevindt, voor sommigen in het middel, voor sommigen in het haar, voor anderen in de handen en voor nog anderen in de enkels.

Andere vormen van zeugma, zoals diazeugma van werkwoorden en diazeugma van hulpwerkwoorden hebben wel ingang gevonden in de Chinese taal.¹⁹

¹⁸ Gunn, 1991, p.249.

¹⁹ Een voorbeeld van diazeugma van werkwoorden: 現代文藝的這些師父莫不了解, 尊重, 且利用傳統: ‘Onder de meesters van de moderne literatuur is er niemand die de traditie niet heeft begrepen, gerespecteerd en gebruikt.’ (Yu Guangzhong, 1961, [1964]: 149) Een voorbeeld van diazeugma van hulpwerkwoorden: 然而我們都不能也不願這樣做: ‘Maar we waren niet in staat noch bereid dit zo te doen.’ (Lu Xun, 1925, “Shanghai” [1938]: 289). (Gunn, 1991, p.248.)

V.2.1.2.2. Grammaticale bespreking

Li Meidu besteedt uitgebreid aandacht aan dit fenomeen in haar boek *Anaphoric Structures of Chinese*. Volgens haar komt zeugma (*gapping* genoemd) in tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt wel voor in het Chinees, zij het in mindere mate. Ze staft dit met voorbeelden die ze voorgelegd heeft aan moedertaalsprekers van het Chinees. De voorwaarden hiervoor zijn vergelijkbaar met het Engels maar zijn aan meer beperkingen onderworpen. Ten eerste kan het tweede werkwoord slechts worden weggelaten wanneer het om een nevenschikte constructie gaat. Bijvoorbeeld:²⁰

(22) *Betsy hit her husband on the head before he () the dog

Ten tweede kan *gapping* slechts voorkomen bij een werkwoord in een directe rede en niet met werkwoorden in indirecte rede. Bijvoorbeeld:²¹

(23) *John thinks that Mary has beautiful eyes, and Bill claims that Sue () a pretty face

(24) Harry told me that John was a cook and Sue () that Bill was a lawyer.

Dezelfde twee voorwaarden gaan op voor de Chinese situatie. Het Chinees gaat hier nog verder met betrekking tot het tweede punt. Indien er in de bijzin van de indirecte reden een nominale constituent als onderwerp staat, dan kan het werkwoord dat de bijzin inleidt niet worden weggelaten in de tweede zin. Bijvoorbeeld:²²

(25) *老王 告诉 我 张 先生 作 过 厨子
 lao wang gaosu ik Zhang xiansheng zuo guo chuzi
 oude Wang vertellen ik Zhang meneer doen part. kok
 老李 () 陈 先生 写 过 小说
 lao li Chen xiansheng xie guo xiaoshuo
 oude Li Chen meneer schrijven part. Roman
De oude Wang vertelde me dat meneer Zhang kok was geweest en de oude Li dat meneer Chen romans had geschreven.

In het Chinees is deze structuur niet mogelijk. Zowel in het Nederlands als in het Engels komt dit daarentegen wel voor.

²⁰ Li, 1986, p.66.

²¹ Li, 1986, p.68.

²² Li, 1986, p.70.

Een andere beperking in het Chinees bevindt zich bij zinsstructuren met een topic. Een dergelijke constructie staat geen zeugma toe, dit in tegenstelling tot het Engels. Bijvoorbeeld:²³

- (26) *汽水, 张三 买 了 两 瓶,
 qishui Zhangsan mai le liang ping
 frisdrank Zhangsan kopen part. Twee fles
- 果汁, 三 瓶
 guozhi san ping
 fruitsap drie fles
- Van frisdrank heeft Zhangsan twee flessen gekocht en van fruitsap drie flessen.*

Li beperkt zich in zijn bespreking niet enkel tot *gapping* van werkwoorden. Ook tijdsaanduidingen, plaatsaanduidingen en structuren ingeleid door een CV kunnen onderworpen worden aan zeugma. Enkel de 把 ba-structuur en de 被 bei-structuur zijn hierin beperkt en kunnen niet weggelaten worden.²⁴

Een andere vorm die Li aan bod laat komen is wat zij noemt *right-node raising* of *backward conjunction reduction*. In dit geval wordt niet het parallelle element uit de tweede zin weggelaten (zoals bij *gapping*) maar wel het eerste element. Dit element kan zowel het werkwoord, het SV als het object zijn. Bijvoorbeeld:²⁵

- (27) 老李 说 他 太太, 老王 说 他
 lao Li shuo hij vrouw lao Wang shuo ta
 oude Li spreken hij vrouw oude Wang spreken hij
- 儿子 喜欢 洋葱
 erzi xihuan yangcong
 zoon houden van ui
- De oude Li zegt dat zijn vrouw en oude Wang zegt dat zijn zoon van uien houdt.*
- (28) 老王 买 了, 老李 吃 了, 三
 lao Wang mai le lao Li chi le san
 oude Wang kopen part oude Li eten part. drie
- 个 桔子
 ge juzi
 KW appelsien
- De oude Wang kocht en oude Li at drie appelsienen.*

²³ Li, 1986, p.66

²⁴ Zie Li, 1986, p.73-75 voor voorbeelden.

²⁵ Li, 1986, p.53-55.

Ook het hoofdnaamwoord in een bepaling-bepaalde constructie kan worden weggelaten. Bijvoorbeeld:²⁶

(29)	老王	写	讨论	社会主义,
	lao Wang	xie	taolun	shehuizhuyi
	oude Wang	schrijven	bespreken	socialisme
	老李	写	鼓吹	社会主义 的
	lao li	xie	guchui	shehuizhuyi de
	oude Li	schrijven	bepaleiten	socialisme DE

小说

roman

Oude Wang schrijft romans die het socialisme bespreken en oude Li schrijft romans die het socialisme bepleiten.

We merken op dat het in het Nederlands niet mogelijk is om dit strict te vertalen. ‘Roman’ kan in de eerste zin immers niet worden weggelaten. In de tweede zin zou dit wel mogelijk zijn mits toevoeging van een anaforische verwijzing zoals ‘er’.

V.2.1.2.3. Besluit

Zoals blijkt uit de analyse, zijn de meningen over de ellips van het predikaat verdeeld. Xie Yaoji is een voorstander van deze constructie. Hij geeft echter maar één voorbeeld en vermeldt tevens dat deze constructie slechts sporadisch voorkomt. Gunn gaat hier nog verder op in. Volgens hem heeft deze structuur zich niet kunnen doorzetten in het geschreven *baihua* en kwam ze enkel voor in geëuropeaniseerde literatuur. We kunnen dus veronderstellen dat de ellips van het predikaat geen aansluiting vond in de Chinese zinsstructuur. Deze hypothese wordt versterkt door het feit dat geen enkele van de geraadpleegde grammatica’s een eventuele ellips van het predikaat vermeldt.

Anderzijds zien we ons geconfronteerd met de tegenovergestelde mening van de grammaticus Li Meidu. Volgens hem is zeugma of *gapping* een fenomeen dat wel voorkomt in het Chinees. Hij staft dit met voorbeelden die hij voorgelegd heeft aan moedertaalsprekers van het Chinees. Zijn analyse beperkt zich niet tot voorbeelden waarin het predikaat wordt weggelaten, maar strekt zich ook uit tot de ellips van het *coverb*, object, tijdsaanduidingen, plaatsaanduidingen, *stative verbs* en het hoofd van de bepaling. Een

²⁶ Li, 1986, p.59.

opmerking die hierbij wel gemaakt moet worden is het enigszins artificiële al dan niet gesproken karakter van zijn voorbeelden. Ze zijn niet afkomstig uit de literatuur en zijn daarom minder accuraat als weergave van het geschreven *baihua*.

Er is dus reserve geboden wanneer men de ellips van het predikaat wil rekenen tot een geïntegreerd deel van het *baihua*. De geëuropeaniseerde literatuur in haar beginfase heeft hier zeker gebruik van gemaakt, maar de voortzetting hiervan in het latere *baihua* is onzeker. Het is bijvoorbeeld ook mogelijk dat de stijlfiguur ‘paralellisme’ die vaak in het Chinees wordt aangewend, deze structuur weerhouden heeft. Deze structuur verwijst naar opeenvolgende zinnen gekenmerkt door hetzelfde aantal karakters met dezelfde grammaticale functie. Zeugma onderbreekt deze parallelle structuur.

V.2.1.3. De complexe bijvoeglijke en bijwoordelijke bepaling

V.2.1.3.1. Meninge n over europeanisering

Xie Yaoji stelt dat de bijvoeglijke bepaling met het partikel 的 de sinds vier mei enorm in omvang en complexiteit is toegenomen.²⁷ Door vertalingen van westerse werken, zijn de bepalingen langer geworden en omvatten ze soms een hele reeks aaneengeregen zinnen. Zinnen die vroeger opgesplitst naast elkaar stonden worden nu soms samengevoegd tot één grote nominale constructie. Bovendien kunnen nu ook voornaamwoorden, eigennamen en plaatsnamen fungeren als hoofd van de bepaling. Bijvoorbeeld:²⁸

- (30)那 就 是 送 書 去 給
 na jiu shi song shu qu gei
 die juist zijn vergezellen boek gaan geven
- 白莽 的 柔石。(魯迅《為了忘卻的記念》)
 Bai Mang de Rou Shi
 Bai Mang DE Rou Shi
 ...en het was juist die Rou Shi die de boeken naar Bai Mang was
 gaan brengen. (Lu Xun: ter herinnering aan dat wat vergeten is)

²⁷ Hoewel Xie Yaoji in de eerste paragraaf van dit onderdeel de bijwoordelijke bepaling (壮语 zhuangyu) wel vermeldt, gaat hij er niet verder op in bij zijn bespreking. Ook de voorbeelden die hij geeft hebben enkel betrekking op de bijvoeglijke bepaling. Mijn bespreking zal zich daarom ook beperken tot de bijvoeglijke bepaling. Voor de europeanisering van de bijwoordelijke bepaling, verwijs ik naar II.3.2. ‘Buitenlandse invloeden’ uit periode 2.

Naast beïnvloeding door westerse zinsconstructies die vaak langer en complexer zijn, is een andere reden voor de europeanisering van deze structuur volgens sommige Chinese auteurs de toegenomen complexiteit van het leven in China gedurende de laatste eeuw. Zoals de auteurs van Beijing Shifan Xueyuan immers schrijven: “Als laatste willen we er op wijzen dat de toegenomen zinslengte een behoefte van de tijd is en tegemoetkomt aan reële noden.”²⁹ Wang Li sluit hier ook bij aan:

Indien men een werk zoals *Hong Lou Meng* vergelijkt met de huidige geëuropeaniseerde literatuur, dan merkt men op dat de lange zinnen in het eerstgenoemde werk beperkt zijn, terwijl deze in de laatste juist veel voorkomen. Dit is echter niet toevallig. westerse zinnen zijn in se langer dan Chinese zinnen. Indien de Chinezen dezelfde gedachtegangen willen ontwikkelen als de Westerlingen, is het niet meer dan logisch dat ze hierbij gebruik maken van lange zinnen. Bij het vertalen van westerse literatuur, werden onbewust lange zinnen aangewend. Omwille hiervan is het verlengen van de zinnen (句子的延长) ook een eigenschap van de geëuropeaniseerde literatuur.³⁰

Op het einde van het hoofdstuk nuanceert Wang Li zijn opvatting hierover. Enkel wanneer het onderwerp het vereist, kan er eventueel gebruik worden gemaakt van een langere zinsconstructie. Wanneer men dit echter teveel toepast, krijgt men een gebrekkig en onnatuurlijk Chinees. Het is volgens hem dus niet aan te raden deze westerse lange zinnen te imiteren.³¹

Ook Kubler spreekt zich uit over dit fenomeen dat hij de naam meegeeft van ‘toename van de graad van inbedding’. Een tekst in klassiek Chinees bestond uit een aantal korte en syntactisch gesproken eenvoudige zinnen. Het Chinees als morfologie-arme taal steunde immers op de woordvolgorde om grammaticale relaties aan te duiden. Indien zinnen te lang zouden zijn, zouden de onderlinge relaties onduidelijk worden voor de lezer. Sinds vier mei echter is de graad van inbedding, aangeduid door het partikel 的 de toegenomen onder invloed van de vaak complexere westerse zinsconstructies.³² Kubler specificeert verder nog in verband met voornaamwoorden als hoofd van de bepaling dat dit soort adjectivale zinnen waarschijnlijk voortkwam uit pogingen om westerse relatiefzinnen te vertalen. Waar het Chinees deze relatiefzinnen normaal gezien zou opsplitsen, waren de vertalers van mening dat ze de oorspronkelijke versie zo getrouw mogelijk moesten

²⁸ Xie, 1989, p.85.

²⁹ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.160.

³⁰ Wang Li, 1947a, p.325.

³¹ Wang Li, 1947a, p.336.

³² Kubler, 1985, p.127-130.

weergeven. Volgens Kubler komt dit nu vrij vaak voor in het geschreven Chinees. Hij heeft dit gebruik zelfs verscheidene keren in de gesproken taal waargenomen. Bijvoorbeeld.³³

(31) 身为 中国人 的 我
shenwei zhongguoren de zo
als Chinees DE ik
Ik als Chinees

(32) 她 所 救 出来 的 你
zij suo jiu chulai de ni
zij NOS redden Crichting DE jij
Jij die gered bent door haar

Voorbeeld (31) betreft de woorden van een professor in Taiwan tijdens een lezing. Voorbeeld (32) heeft hij opgevangen op de radio gedurende een hoorspel waarin een meisje gered wordt uit een brand door haar moeder. Hoewel deze twee voorbeelden de auteur oraal ter ore zijn gekomen, is het toch belangrijk te nuanceren dat het hier hoogstwaarschijnlijk niet om een spontane mondelinge uiting gaat, maar eerder om een geschreven tekst die mondeling voorgedragen wordt.

Chen maakt ook melding van de toegenomen graad van inbedding van de bepalingen. Hij categoriseert dit zelfs naast de 被 bei-constructie en de affixvorming als één van de drie belangrijkste voorbeelden van europeanisering. Een lange bepaling wordt niet meer opgesplitst maar komt in één geheel voor het hoofdnaamwoord te staan met behulp van 的 de. Hij geeft als voorbeeld een tekst van Mao Zedong uit 1969 waarin in een artikel van 4500 karakters 123 keer 的 de voorkomt, hierbij telkens voorafgegaan door lange bepalingen. Het feit dat deze constructie relatief makkelijk aanvaard werd, is volgens hem te wijten aan de bijdrage die deze constructie levert aan de expressieve kracht van de taal.³⁴

Gunn spreekt ook over de toename van de verschillende niveaus van inbedding. In het klassieke proza waren deze beperkt tot slechts twee niveaus van inbedding. Onder invloed van de westerse talen werden er meerdere niveaus van inbedding toegevoegd in de vertalingen. Na 1918 zette deze trend zich verder, gestimuleerd door de tendens naar een letterlijke vertaling. Tegen het midden van de jaren '20 ging men ook in originele Chinese

³³ Kubler, 1985, p.126.

³⁴ Chen, 1999, p.93-94.

teksten meerdere niveaus van inbedding gebruiken. De voorbeelden in Gunn zijn legio.³⁵ Gunn haalt eveneens het voorkomen van voornaamwoorden als hoofd van de bepaling aan als een belangrijke vernieuwing. Werkwoord-object structuren voegden zich eveneens aan deze bepaling toe. Hij citeert echter al enkele voorbeelden aan het begin van de 20ste eeuw, dus voor de vier mei beweging. Na 1918 vermenigvuldigen volgens hem deze structuren zich onder invloed van de vertalingen. Xie Yaoji vermeldt dit nieuwe gebruik wel, maar geeft enkel voorbeelden van eigennamen als hoofd van de bepaling. De voorbeelden in Gunn zijn talrijk³⁶:

- (33) 有 了 四千年 吃 人 履歷
 you le siqian nian chi ren lishi
 hebben part. Vierduizend jaar eten mens geschiedenis

的 我, [...]:

de wo

DE ik

Ik die een vierduizendjarige geschiedenis heb van mensen eten (Lu Xun, 1918, "Kuangren rij" [1938]: 291.)

- (34) 可是 你 身 旁 沒 有 了
 keshi ni shen pang mei you le
 maar jij zijde naast neg. Hebben part.

陪伴 你 的 我:

peiban ni de wo

vergezellen jij DE Ik

Maar jij hebt mij niet aan je zijde om je te vergezellen. (Xu Zhimo, 1925 [1969]: 416.)

Europese invloed is echter niet de enige invloedssfeer. Beijing Shifan Xueyuan spreekt ook over Japanse beïnvloeding (日語的影响 riyu de yingxiang). In het Japans zijn adjectivale zinnen met een voornaamwoord als hoofd van de bepaling immers redelijk gebruikelijk en eigen aan de syntaxis. Als eindconclusie schrijven ze dat dit gebruik de traditionele Chinese grammatica verrijkt heeft. Alhoewel het eerst bekritiseerd werd als extreem geëuropeaniseerd, heeft het toch aan populariteit gewonnen, want: “因為這樣既然對漢語有好處, 又有甚麼理由定要排斥 ‘aangezien het enkel de Chinese taal ten goede komt, is er toch geen enkele reden om zich er tegen te verzetten?’”³⁷. Peyraube is ook eerder geneigd zich bij de hypothese over beïnvloeding vanuit het Japans aan te sluiten,

³⁵ Zie Gunn, 1991, p.223 voor voorbeelden vóór 1918 en p.225-227 voor voorbeelden na 1918.

³⁶ De twee volgende voorbeelden komen uit Gunn, 1991, p.231.

³⁷ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.147.

aangezien dit fenomeen intrinsiek is aan de Japanse taal.³⁸ Toch merkt hij ook op dat ingebedde zinnen reeds voorkwamen in het klassiek Chinees tijdens de verschillende fases van haar ontwikkeling. Wang Li spreekt zich eveneens uit vóór japanisering.³⁹

V.2.1.3.2. Grammaticale bespreking

Het Chinees stelt twee soorten bepalingen voorop: 定语 *dingyu*, vertaald als bijvoeglijke of attributieve bepaling en 状语 *zhuangyu* of de bijwoordelijke bepaling. De eerste bepaalt het naamwoord en de tweede kwalificeert het werkwoord. De bijvoeglijke bepaling in het Chinees kan als volgt schematisch worden weergegeven:

bepaling + 的 *de* + bepaalde

Deze kan nog verder gespecificeerd worden volgens de aard van de bepaling in:

(1) NC + 的 *de* + HN

Bijvoeglijke bepalingen met een nominale constituent worden door Li en Thompson getypeerd als associatieve constituenten (*associative phrase*). Er wordt een associatie, een zeker verband tot stand gebracht tussen NC en HN. De possessieve relatie is de belangrijkste associatieve betekenis die er tussen de twee nominale constituenten kan bestaan. Bijvoorbeeld⁴⁰:

Met een persoonlijk voornaamwoord:

(35) 我 的 衬衫
 wo de chenshan
 ik DE Hemd
Mijn hemd

Met een substantief:

(36) 中国 的 人口
 zhongguo de renkou
 China DE Bevolking
De bevolking van China

³⁸ Peyraube, 2000, p.19.

³⁹ Wang Li, 1947b, p.327.

⁴⁰ Li en Thompson, 1981, p.113-114.

(2) (NC)VC + 的 de + HN

Een bijvoeglijke bepaling met een verbale constituent wordt door Li en Thompson getypeerd als een bepalende constituent (*modifying phrase*). NC staat tussen haakjes omdat deze zich ook eventueel nog aan VC kan voegen. Er zijn drie soorten bepalende constituenten te onderscheiden: (1) adjectieven, (2) relatiefzinnen en (3) een nominalisatie als complement van een abstract hoofdnaamwoord. Bij alle drie betreft het een nominalisatie. De eerste verbale constituent die als bepaling kan dienen is een adjectief. Bijvoorbeeld⁴¹:

(37) 他 是 一 个 好 人
 ta shi yi ge hao ren
 hij zijn één KW goed mens
Hij is een goed mens

De tweede soort bepalende constituent is de relatiefzin. De belangrijkste functie van een relatiefzin is de verduidelijking van dat waaraan het hoofd van de bepaling refereert. Een genominaliseerde bepaling wordt dan ook een relatiefzin genoemd wanneer het hoofd van de bepaling verwijst naar een niet nader gespecificeerde deelnemer van de situatie vernoemd in de genominaliseerde bepaling. Bijvoorbeeld⁴²:

(38) 他们 种 的 水果
 tamen zhong de shuiguo
 zij kweken DE Fruit
Het fruit dat ze kweken

Hier verwijst het hoofd van de bepaling ‘fruit’ naar het niet vernoemde object in de bepaling zelf. Een laatste bepalende genominaliseerde constituent betreft de nominalisatie als complement van een abstract hoofdnaamwoord. Het belangrijkste verschil met de relatiefzin is dat het hoofd van de bepaling altijd abstract is en niet verwijst naar een entiteit in de bepaling. Bijvoorbeeld⁴³:

(39) 他们 去 美国 学 医
 tamen qu meiguo xue yi
 zij gaan Amerika studeren geneeskunde
 的 意见
 de yijian
 DE mening

⁴¹ Li en Thompson, 1981, p.117.

⁴² Li en Thompson, 1981, p.580.

⁴³ Li en Thompson, 1981, p.586.

De mening dat ze naar Amerika zouden moeten gaan om geneeskunde te studeren

Het hoofd van de bepaling verwijst hier niet naar enige entiteit in de bepaling zelf. De genominaliseerde bepaling bepaalt eerder het hoofdnaamwoord door zijn inhoud te specificeren.⁴⁴

Chinese: A Comparative Grammar bevindt zich op het vlak van de bijvoeglijke bepaling dicht bij de Chinese benadering, in die zin dat alles gerangschikt wordt onder het hoofdstuk ‘attributieven’. Zij maken een onderscheid tussen een kwantificerende bijvoeglijke bepaling en een kwalificerende bijvoeglijke bepaling in functie van de aanwezigheid/afwezigheid van het partikel 的 de. De algemene regel stelt dat 的 de moet worden ingevoegd tussen bepaling en bepaalde. Bij de eerste wordt 的 de over het algemeen weggelaten. Wanneer de bepaling echter een meer beschrijvend en kwalificerend karakter heeft, moet 的 de worden tussengevoegd. Enkel wanneer de bijvoeglijke bepaling uit één syllabe bestaat, wordt 的 de weggelaten.⁴⁵ De bijvoeglijke bepalingen met 的 de kunnen bestaan uit adjectieven, substantieven, werkwoorden, voornaamwoorden, zinnen of voorzetselzinnen.⁴⁶

Bijvoeglijke bepalingen kunnen ook samengevoegd worden tot één grote bepaling, zo vermeldt *Chinese: A Comparative Grammar*. Wanneer het om bijvoeglijke bepalingen van dezelfde categorie gaat (bv. allemaal adjectieven of werkwoorden), dan worden deze van elkaar gescheiden door een omgekeerde komma. Lange bijvoeglijke bepalingen kunnen ook ingebed worden in een andere bijvoeglijke bepaling door een tweede 的 de. Wanneer de bijvoeglijke bepaling echter te lang wordt, verkiest het Chinees toch eerder deze op te splitsen.⁴⁷ Li en Thompson zeggen niets over deze inbedding van de

⁴⁴ Bij de zopas gemaakte analyse van de bijvoeglijke bepaling, heb ik grotendeels de structuur gevolgd zoals uiteengezet in Li en Thompson, 1981, p.113-124 en p.576-586. Enkel met betrekking tot het adjectief heb ik een andere koers gevolgd. Het adjectief behoort volgens hen inderdaad tot de bepalende constituenten, maar is echter niet genominaliseerd. Aangezien ik hier de Chinese grammatici volg die het adjectief als een bijzondere klasse van het werkwoord zien, kan het aldus ook genominaliseerd worden. Uitgesponnen wordt een structuur als 漂亮的人 piaoliang de ren volgens deze analyse letterlijk vertaald als ‘een mens die mooi is’. Zie de inleiding van hoofdstuk III ‘Het linguïstische kader van de europeanisering’.

⁴⁵ De reden hiervoor is het grotere collocatieve karakter dat een monosyllabisch adjectief heeft met zijn bepaalde. Enkel wanneer dit hoofd van de bepaling langer, minder samenhangend en bijgevolg dus minder collocatief is, kan 的 de worden ingevoegd tussen bepaling en bepaalde. (Yip en Rimmington, 2004, p.63.)

⁴⁶ Ook hier geldt wederom het principe van collocatie dat toestaat dat 的 de wordt weggelaten wanneer het een vaste uitdrukking betreft.

⁴⁷ Yip en Rimmington, 2004, p.86.

bijvoeglijke bepaling op verschillende niveaus. Aan het persoonlijk voornaamwoord als hoofd van de bepaling worden daarentegen wel enkele zinnen gewijd. Volgens hen kan een persoonlijk voornaamwoord niet voorkomen als hoofd van de bepaling. Enkel wanneer men zichzelf prijst of beoordeelt, dan is het mogelijk om de eerste persoon te bepalen. Bijvoorbeeld⁴⁸:

- (40) 可怜 的 我
kelian de wo
beklagenswaardig DE Ik
Arme ik!

Chao zegt hierover dat voornaamwoorden over het algemeen niet bepaald worden. Enkel in het geschreven *baihua* komen dergelijke constructies voor. Hij spreekt hierbij niet over de eventuele europeanisering van deze constructie. Het voorbeeld dat hij geeft is eveneens met 可怜 kelian ‘beklagenswaardig’.⁴⁹

- (41) 一 个 无 家 可 归 的 可 怜
yi ge wu jia ke gui de kelian
een KW geen huis kunnen terugkeren DE arm

的 我
de wo
DE ik
Arme ik die geen huis heeft om naar terug te keren

In traditionele fictie zou deze zin volgens hem waarschijnlijk op de volgende manier geschreven worden:

- (41) 可怜 我 无 家 可 归
medelijden hebben ik geen huis kunnen terugkeren
Heb medelijden met mij die geen huis heeft om naar terug te keren

V.2.1.3.3. Besluit

De verfijnde onderverdeling van de bijvoeglijke bepaling door Li en Thompson hangt sterk vast aan het westerse begrippenkader. Het onderscheid tussen bijvoorbeeld een adjectief en een relatiefzin wordt in het Engels veel scherper gesteld door hun verschillende positie in de zin, respectievelijk voor en achter het bepaalde. In het Chinees

⁴⁸ Li en Thompson, 1981, p.134.

⁴⁹ Chao, 1968a, p.629.

daarentegen is een dergelijk onderscheid minder nuttig, noch relevant vermits ze allebei dezelfde positie in de zin innemen, namelijk voor het bepaalde. In Chinese grammatica's vallen deze functies dan ook samen onder dezelfde categorie, namelijk die van 定语 dingyu. De opmerking van Kubler dat de lange geëuropeaniseerde bijvoeglijke bepalingen het gevolg zijn van vertalingen van westerse relatiefzinnen kan in deze context beter verklaard worden. Dat wat een nominale constituent bepaalt, komt vóór deze NC te staan. Bij de vertalingen werd de positie van de relatiefzin dus niet overgenomen maar ingepast binnen de 定语 dingyu. De lengte en de grote graad van inbedding van dergelijke zinnen werd echter wel overgenomen. Indien we de principes uit de vertaaltheorie hierop toepassen, kunnen we stellen dat de letterlijke equivalentie van de relatiefzin enerzijds en de 定语 dingyu anderzijds verschilt. De relatiefzin in het Engels en het Frans komt achter de NC te staan, kan lang zijn en meerdere niveaus van inbedding bevatten. De 定语 dingyu in het Chinees staat voor de NC, is kort en kan maximaal twee niveaus van inbedding bevatten. Maar, zoals Xie Yaoji opmerkt, indien de bijvoeglijke bepaling te lang is, wordt ze opgesplitst en wordt ze met behulp van het partikel 的 de voor of achter de woordgroep geplaatst. Een goede vertaling zou aldus hiermee rekening houden en zou de lange relatiefzin opsplitsen. Doordat de verschuivingen noodzakelijk om tot een dergelijke goede vertaling te komen minder werden uitgevoerd, convergeerde de Chinese structuur in de richting van de westerse structuur. Dit had tot gevolg dat de westerse relatiefzin bij de vertaling niet gesplitst werd maar in zijn geheel werd overgenomen en voor het kernwoord geplaatst werd. Men zou zich de vraag kunnen stellen waarom de Chinese dingyu constructie niet convergeerde naar een positie achter het kernwoord, analoog met de westerse relatiefzin die ook achter het kernwoord staat. Het Chinees maakt immers ook gebruik van de positie achter het kernwoord indien de bepaling te lang is. Het antwoord hierop ligt bij de orthodoxe positie van de dingyu vóór het kernwoord. Wanneer de bepaling te lang is, kan een deel van de dingyu opgesplitst worden en achter het kenwoord geplaatst worden. Ze wordt echter nooit volledig achter de centrale woordgroep geplaatst, zoals de westerse relatiefzin. Stel dat de europeanisering zich op dit vlak zou hebben toegespitst, zou dit een veel grotere structurele aanpassing hebben gevraagd. Aanvaarding en overname van de structuur door andere sprekers van het Chinees zou in dat geval zeer onzeker geweest zijn. Een lange en intense periode van contact tussen taalgroepen die geografisch dicht bij elkaar liggen zou een dergelijke invloed meer mogelijk hebben gemaakt.

De europeanisering concentreert zich dus op een convergentie van de dingyu naar een langere, ingebedde bepaling voor de NC. We spreken hier van structurele convergentie. De lange, ingebedde relatiefzinnen breiden de functie van de dingyu als bepaling uit zodat deze in de richting van de westerse relatiefzinnen convergeert. Bij eigennamen en persoonlijke voornaamwoorden als hoofd van de bepaling speelt hetzelfde linguïstische principe een rol. De syntactische functie van eigennamen en voornaamwoorden als hoofd van de bepaling wordt geactiveerd door het westerse equivalent.

Na de jaren '20 werd de complexe bijvoeglijke bepaling ook gebruikt in literatuur van eigen bodem. Ook wetenschappelijke teksten maakten meer en meer gebruik van een dergelijke structuur omdat deze hen de mogelijkheid bood meer genuanceerd en expliciet hun theorieën te verwoorden. Zinsrelaties worden daardoor immers explicieter geformuleerd.

V.2.2. DE ZINSVORMING

V.2.2.1. De achteropstelling van de bepaling

V.2.2.1.1. Meningen over europeanisering

In een samengestelde zin bestaande uit een hoofdzin en een bijzin, bepaalt de woordvolgorde dat de bijzin (bepaling genoemd door Xie Yaoji) in eerste positie komt en de hoofdzin (bepaalde) in tweede positie. Onder invloed van de westerse talen echter die een lossere woordvolgorde voorstaan, treffen we nu ook steeds meer Chinese zinnen aan waarin de bepaling naar achter geplaatst wordt. Een andere reden die Xie Yaoji hiervoor aanhaalt is de bevordering van een vlotte communicatie. Bijvoorbeeld:⁵⁰

(42)	他	仍然	是	貧困	的,	雖然	他	每
	ta	rengan	shi	pinkun	de	suiran	ta	mei
	hij	nog	steeds	zijn	arm	DE	hoewel	hij
							elk	
	天	都	是	動苦	地	工作	著.	
	tian	dou	shi	dongku	de	gongzuozhe		
	dag	alle	zijn	hard	DE	werken	part.	

(靳以《造車的人》)⁽¹⁷⁴⁾

Alhoewel hij zich elke dag uit de naad werkt, is hij nog steeds arm.

(Jin Yi: de autofabrikant)

⁵⁰ Xie, 1989, p.87.

De normatieve woordvolgorde is hier omgekeerd. De bijzin met 虽然 *suiran* ‘hoewel’ staat hier achteraan in plaats van voraan.

Deze evolutie werd ook al opgemerkt in 1959 door Beijing Shifan Xueyuan. Zij vermelden echter enkel deze omgekeerde volgorde bij tegenstellende en voorwaardelijke bijwoordelijke bijzinnen, respectievelijk ingeleid door 虽然 *suiran* ‘hoewel’ en door 如果 *ruguo* ‘indien’/既然 *jiran* ‘aangezien’.⁵¹

Ook Kubler maakt melding van deze veranderde woordvolgorde met betrekking tot de bijwoordelijke bijzinnen. Net zoals Beijing Shifan Xueyuan, spreekt hij enkel over de bijwoordelijke bijzin ingeleid door 虽然 *suiran* ‘hoewel’, 如果 *ruguo* ‘indien’ en door 既然 *jiran* ‘aangezien’. Volgens de regels van de traditionele grammatica wordt de bijzin eerst geplaatst, gevolgd door de hoofdzin. Enkel in de spreektaal durft deze orde wel eens te veranderen. Door de invloed van de Engelse zinsconstructies is de omkering van de woordvolgorde nu echter eerder regel dan uitzondering geworden. Bovendien is de Europese invloed niet enkel verantwoordelijk voor de nieuwe positie van de bijzinnen maar ook voor het verhoogde gebruik van de voegwoorden die deze bijzinnen inleiden. Waar vroeger de relatie tussen verschillende zinnen indirect duidelijk was door hun positie naast elkaar, vereist het modern Chinees nu een meer expliciet verband door middel van het gebruik van voegwoorden.⁵²

Gunn attesteert eveneens deze achteropstelling van de bepaling als een gevolg van de europeanisering. Met als zeldzame uitzonderingen 除非 *chufei* ‘behalve’ en 盖 *gai* ‘daar, want’, kwamen bijwoordelijke bijzinnen ingeleid door voegwoorden niet voor achter de hoofdzin, tenzij in de spreektaal. De schrijftaal stond dit pas toe op het einde van de Qing dynastie toen deze constructie begon te verschijnen onder invloed van buitenlandse teksten. De voorbeelden die hij geeft zijn legio en worden zowel geplaatst vóór 1918 als na 1918. In tegenstelling tot Kubler zijn zijn voorbeelden niet beperkt tot 虽然 *suiran* ‘alhoewel’ en 如果 *ruguo* ‘indien’/既然 *jiran* ‘aangezien’ maar beslaan ze het hele gamma van voegwoorden die een bijwoordelijke bijzin inleiden.⁵³

⁵¹ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.178-179. We merken echter op dat 既然 *jiran* ‘aangezien’ geen voorwaardelijke bijzin inluit maar wel een causale.

⁵² Kubler, 1985, p.115-118.

⁵³ Zie Gunn, 1991, p.221-222 voor voorbeelden vóór 1918 en p.239-241 voor voorbeelden na 1918.

Peyraube erkent de toename van de achteropstelling van de bijwoordelijke bijzin maar wijt dit aan de interne evolutie van de taal. Voegwoorden die een bijwoordelijke bijzin van tijd inleiden, komen in *Shuihu Zhuan* bijvoorbeeld ook al voor achter de hoofdzin.⁵⁴

Chao voegt hier nog een extra analyse aan toe. In de context van het onderscheid dat hij maakt tussen geplande en ongeplande zinnen⁵⁵, bespreekt hij ook de achteropstelling van de bepaling. Deze bestond al in het Chinees als een *afterthought form* als onderdeel van een ongeplande zin in de spreektaal. In het geëuropeaniseerd Chinees echter hebben deze achteropgestelde bijzinnen niet enkel de functie van een latere toevoeging in de zin. Deze constructies zijn daarentegen geplande zinnen in de schrijftaal. Ze zijn niet het gevolg van de spontaneïteit van de spreker maar wel het resultaat van een gerichte overweging met betrekking tot de neer te schrijven zin. De grote uitzondering hierop zijn volgens hem voorwaardelijke bijzinnen eindigend op 的话 de hua die vlot gebruikt worden in mondelinge conversaties als *afterthought*. Bijvoorbeeld:⁵⁶

- (43) 钱 甬 存 了 要是 就 要 用
 qian beng cun le yaoshi jiu yao yong
 geld neg. Storten part. Indien direct moeten gebruiken
 的话
 de hua
 indien
Het geld hoeft niet gestort te worden indien het direct moet gebruikt worden

V.2.2.1.2. Grammaticale bespreking

De canonieke woordvolgorde van een samengestelde zin in het Chinees is de volgende: bijzin + hoofdzin. Deze orde wordt vaak beschouwd als een kenmerk van een topicprominente taal waartoe dus onder andere het Chinees behoort. De bijzin wordt als het topic beschouwd en de hoofdzin als het commentaar waardoor een parallellisme in woordorde tot stand gebracht wordt tussen een enkelvoudige en een samengestelde zin.⁵⁷

⁵⁴ Peyraube, 2000, p.9.

⁵⁵ Voor een definitie hiervan, zie voetnoot 67 in hoofdstuk II 'De linguïstische aspecten van het *baihua*'.

⁵⁶ Chao, 1968a, p.133.

⁵⁷ Zie Gasde en Paul die bijwoordelijke bijzinnen van oorzaak en voorwaarde de functionele categorie van het topic toeschrijven. (Gasde en Paul, 1996, p.263-294) Ook Chu, 1983, p.68 en Tang, 1990 zijn aanhangers van deze theorie.

Het feit dat de bijzin ook in een achteropgestelde positie kan voorkomen verzwakt deze theorie aanzienlijk.

De relatie tussen bijzin en hoofdzin wordt in het Chinees hoofdzakelijk op de volgende manieren verduidelijkt:⁵⁸

(1) door parataxis

(2) door het gebruik van voegwoorden.

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen voorwaarts koppelende voegwoorden (in de bijzin) en achterwaarts koppelende voegwoorden (in de hoofdzin).⁵⁹ De traditionele Chinese classificatie van bijzinnen zoals gehanteerd door Xie Yaoji in 假设 jiashe ‘hypothese’, 条件 tiaojian ‘voorwaarde’, 因果 yinguo ‘oorzaak-effect’, 推断 tuiduan ‘gevolgtrekking’, 目的 mudi ‘doel’, 让步 rangbu ‘toegeving’, 转折 zhuanzhe ‘tegenstelling’ 递进 dijin ‘opeenvolging’ baseert zich grotendeels op de voorwaarts koppelende voegwoorden. Deze zijn talrijker en meer specifiek dan de achterwaarts koppelende voegwoorden. Hun bereik bevindt zich binnen de grenzen van de zin, terwijl achterwaarts koppelende voegwoorden kunnen verwijzen naar één zin, verschillende voorafgaande zinnen of zelfs naar een voorafgaande paragraaf. Voorwaarts koppelende voegwoorden vertegenwoordigen de basis van een samengestelde zin door het paar dat ze kunnen vormen met zowel voorwaarts als achterwaarts koppelende voegwoorden.

Voorwaarts koppelende voegwoorden kunnen verder opgedeeld worden volgens hun positie in de zin. Variabele voegwoorden kunnen verschillende posities in de zin innemen: (1) aan het begin van de zin, (2) tussen het topic en het onderwerp en (3) tussen het onderwerp en het predikaat. De meest voorkomende voegwoorden zijn: 不但 budan ‘niet alleen’, 如果 ruguo ‘indien’, 即使 jishi ‘zelfs als’, 虽然 suiran ‘hoewel’, 因为 yinwei ‘omdat’, 无论 wulun ‘ongeacht’,... Een tweede soort van voorwaarts koppelende voegwoorden die onderscheiden kan worden zijn de voegwoorden op het einde van de zin, zoals 的话 de hua ‘indien’, 的关系 de guanxi ‘omdat’, 的时候 de shihou

⁵⁸ De andere manieren waarop de relatie tussen bijzin en hoofdzin wordt verduidelijkt zijn uitgewerkt in hoofdstuk III.4. ‘De syntaxis van het Chinees’ onder het deel ‘samengestelde zinnen’.

⁵⁹ Dit onderscheid vinden we terug bij Li enThompson, 1981, p.631-656; Eifring, 1995, p.79-84.

‘wanneer’, ...Deze kunnen alleen voorkomen of in combinatie met een variabel voegwoord.⁶⁰

Bij de achterwaarts koppelende voegwoorden is het eveneens mogelijk om twee subcategorieën te onderscheiden. Voegwoorden aan het begin van de zin kunnen niet voorafgegaan worden door een ander element binnen dezelfde zin. Bijvoorbeeld: 所以 *suoyi* ‘daarom’, 可是 *keshi* ‘echter, maar’,... Verder zijn er nog voegwoorden aan het begin van het predikaat. Deze nemen een variabele positie in en kunnen voorafgegaan worden door een onderwerp, een vooropgesteld object of een bijwoord. Ze kunnen deze echter ook achter zich laten. Bijvoorbeeld: 就 *jiu* ‘dan’, 才 *cai* ‘dan pas’, 都 *dou* ‘alles’,...⁶¹

Naast voorwaarts en achterwaarts koppelende voegwoorden, onderscheidt Eifring nog een derde soort die een combinatie is van beide, namelijk de tweerichtingsvoegwoorden. Bijvoorbeeld: 既...也 *ji...ye* ‘niet alleen...maar ook’, 也...也 *ye...ye* ‘niet alleen...maar ook’, 越...越 *yue...yue* ‘meer en meer’, 一...就 *yi...jiu* ‘van zodra...dan’,...⁶²

Het onderscheid tussen voorwaarts koppelende voegwoorden en achterwaarts koppelende voegwoorden is van belang voor een goed begrip van wat Xie Yaoji de achteropstelling van de bepaling ten gevolge van de europeanisering noemt. Bepaalde voorwaarts koppelende voegwoorden kunnen immers ook als een achterwaarts koppelend voegwoord worden gebruikt. Dit is volgens Eifring beperkt tot de volgende gevallen.⁶³

(1) in de geëuropeaniseerde stijl kunnen de meeste adverbiale bijzinnen naar achter geplaatst worden. Dit heeft relatief weinig invloed uitgeoefend op de gesproken taal.

(2) in de zogenaamde *afterthought* als onderdeel van een ongeplande zin, zoals ik hierboven kort reeds heb aangehaald bij Chao, kunnen bepaalde adverbiale bijzinnen

⁶⁰ Voor een volledige lijst van alle voorwaarts koppelende voegwoorden ingedeeld naar hun semantische eigenschappen, zie Eifring, 1995, p.373-376.

⁶¹ Voor een volledige lijst van alle achterwaarts koppelende voegwoorden ingedeeld naar hun semantische eigenschappen, zie Eifring, 1995, p.376-378.

⁶² Eifring, 1995, p.84-86, p.92. Li en Thompson categoriseren deze soort onder de voorwaarts koppelende voegwoorden met een vaste positie in de zin, namelijk achter het subject of het topic. (Li en Thompson, 1981, p.638.) Het lijkt mij echter logischer te opteren voor de categorisering van Eifring vermits het tweede voegwoord inderdaad een terugwerkende functie heeft.

⁶³ Eifring, 1995, p.82.

achtergesteld worden. Dit is heel gebruikelijk in de spreektaal en in de schrijftaal die sterk aanleunt bij de spreektaal. Eifring vermeldt wel dat hij geen voorbeelden hiervan kent van de periode vóór de verwestering van het Chinees.

(3) Sommige voegwoorden (met 除非 chufei ‘behalve’ en 因为 yinwei ‘omdat’ op de eerste plaats) komen vaak voor in een achteropgestelde positie zelfs buiten de context van een verwesterde stijl of van een *afterthought*.

Het is volgens de auteur dus heel gebruikelijk dat 因为 yinwei ‘omdat’ en 除非 chufei ‘behalve’ in een achteropgestelde positie voorkomen. Bijvoorbeeld:⁶⁴

- (44) 你 跟 我 也 說 過 我 們 是 朋 友,
 ni gen wo ye shuo guo women shi pengyou
 jij cv ik ook zeggen part. Wij zijn vriend
 因爲 我 們 結 婚 不 是 自 由 的。
 Yinwei women jiehun bu shi ziyou de
 Omdat wij trouwen neg. Zijn vrij DE
Jij hebt me ook ooit eens gezegd dat we vrienden zijn omdat we niet op vrije basis getrouwd zijn. (Cao Yu xuanji p.358)

Wat de andere bijzinnen betreft, is het gebruik als een achteropgestelde bepaling beperkt tot de geschreven taal vaak gekenmerkt door een licht verwesterde stijl. Bijvoorbeeld:⁶⁵

- (45) 我 有 些 慚 愧, 儘 管 也 一 點
 wo you xie cankui jinguan ye yidian
 Ik hebben enigszins beschaamd hoewel ook beetje
 不 外 露
 bu wailu
 neg. Tonen
Ik voelde me enigszins beschaamd hoewel ik het helemaal niet toonde. (Chuntian de tonghua, p.26)

In de spreektaal komt dit niet voor, tenzij wanneer ze aan de zin worden toegevoegd als een nagedachte. Eifring verwondert zich hierover: “It is much more surprising that in everyday spoken language postposed adverbial clauses are still quite rare, despite having been used extensively in the written language for at least seventy years”.⁶⁶

⁶⁴ Eifring, 1995, p.34.

⁶⁵ Eifring, 1995, p.35

⁶⁶ Eifring, 1995, p.36.

Ook Paris besteedt aandacht aan de omkering van de canonieke woordvolgorde. Deze wordt vooral geattesteerd in de spreektaal bij voorwaardelijke en causale bijzinnen. Bijzinnen van tijd komen niet in een dergelijke structuur voor. Volgens haar volstaat het etiket *afterthought* van Chao echter niet. Ook de stelling dat de achterstelling van de bijzin puur het linguïstische mechanisme van een beweging naar rechts is, gaat volgens haar niet op.⁶⁷ Wanneer de bijzin naar achter geplaatst wordt, veranderen immers de kenmerken ervan in vergelijking met de canonieke woordvolgorde en voegen zich vijf beperkingen toe aan het gebruik van deze structuur:⁶⁸

(1) De aanwezigheid van een correlatief is niet mogelijk.⁶⁹

(2) Het is niet mogelijk de hoofdzin in een 是...的 shi...de structuur te gieten.

(3) de bijzin daarentegen kan wel in een 是...的 shi...de structuur geplaatst worden.

(4) In deze omgekeerde zinsorde is de aanwezigheid van het voegwoord verplicht. In de canonieke orde daarentegen kan dezelfde zin gewoon paratactisch worden weergegeven.

(5) Indien de bijzin rechts staat, mag het voegwoord niet voorafgegaan worden door het onderwerp. Dit in tegenstelling tot de positie van de bijzin links waar het voegwoord zich zowel voor als achter het onderwerp kan plaatsen. Om het in de woorden van Eifring te zeggen: het voegwoord verschuift van een variabel voorwaarts koppelend voegwoord naar een achterwaarts koppelend voegwoord aan het begin van de zin.

V.2.2.1.3. Besluit

De achteropstelling van de bepaling ten gevolge van de europeanisering houdt in dat de bijzin als bepaling de normatieve woordvolgorde verlaat en naar rechts verschuift achter de hoofdzin als bepaalde. Hierbij staat de westerse bijzin als model. Deze kent een meer flexibel gebruik waardoor hoofdzin en bijzin zonder al te veel moeite van plaats

⁶⁷ Deze stelling wordt aangehangen door Tsao, 1990, p.368-374 en Tang, 1990, p.357.

⁶⁸ Paris, 2003, p.42-45.

⁶⁹ Dit wordt ook aangehaald door Chu, 1999, p.232. Hij geeft echter wel een uitzondering op deze regel. Indien namelijk in een voorwaardelijke zin met 要是 yaoshi de canonieke woordvolgorde wordt omgedraaid, zou volgens deze regel het correlatief 就 jiu in de eerste zin niet aanwezig mogen zijn. Volgens Chu moet 就 jiu er echter wel staan doordat het tegelijkertijd de functie van een bijwoord vervult.

kunnen verwisselen. De achteropstelling van de bepaling komt dus frequent voor. De equivalente structuur in het Chinees is een structuur waarbij de bijzin de hoofdzin voorafgaat. Door de vertalingen werden de verschuivingen, die nodig zijn om tot deze correcte structuur te komen bewust niet uitgevoerd. Dit had als resultaat dat de bijzin vaak in een achteropgestelde positie kwam te staan. De Chinese structuur van de samengestelde zin convergeerde dus naar de Engelse equivalente structuur met betrekking tot de positie van de bijzin. We hebben dus wederom te maken met een situatie van structurele convergentie. De westerse structuur van de samengestelde zin versterkt de achteropstelling van de bepaling die reeds bestond maar onderontwikkeld was. Haar sporadische aanwezigheid wordt immers reeds geattesteerd in de roman *Shuihu Zhuan*. De situatie wordt echter bemoeilijkt door de aanwezigheid van de achteropstelling van de bepaling in de spreektaal. De meningen hierover zijn enigszins verwarrend te noemen. Zowel Chao als Eifring (die Chao herneemt) doen beroep op de notie *afterthought*. Volgens hen komt de achteropgestelde bepaling veelvuldig voor in de spreektaal als ‘nagedachte’. De belangrijkste gedachte wordt geformuleerd (de hoofdzin) en nadien voegt men er nog een extra gedachte aan toe in de vorm van een bijzin. Het enige voegwoord dat buiten het kader van de *afterthought* in achtergestelde positie voorkomt is volgens Chao het voegwoord 要是 *yaoshi* ‘indien’. Eifring daarentegen verbaast zich erover dat de achteropgestelde positie van de bepaling die zo frequent voorkomt in de literatuur zich niet heeft doorgezet in de spreektaal. Beiden maken dus duidelijk het verschil tussen een *afterthought* en tussen een normale achtergestelde bepaling in de spreektaal. Het verschil tussen de twee wordt echter nergens heel expliciet gesteld. Spreektaal onderscheidt zich juist door een lossere structuur en door een lossere woordvolgorde. Het is dus logisch dat het verschil tussen een *afterthought* en een normale achteropgestelde bepaling enigszins vervaagt. Spreektaal is immers spontane communicatie. Paris maakt het verschil niet tussen een *afterthought* en een gewone achteropgestelde bepaling niet, maar stelt dat de bijzin in achteropgestelde positie meer in spreektaal voorkomt.

Hier opent zich een andere mogelijkheid die het toegenomen gebruik van de achteropstelling van de bepaling in het geschreven *baihua* zou kunnen verklaren. Het doel van de hervormers was immers om van het *baihua* een taal te maken die zo dicht mogelijk aanleunde bij de taal van het volk. Het is dus evengoed mogelijk dat de inspiratie voor de achteropstelling van de bepaling ten dele afkomstig was uit de spreektaal. Een wederzijdse

wisselwerking tussen westerse invloed en invloed uit de spreektaal is dus zeker niet uit te sluiten.

V.2.2.2. De vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord

V.2.2.2.1. Meningen over europeanisering

Indien in het Chinees een eigennaam hernomen wordt door een persoonlijk voornaamwoord, staat dit voornaamwoord normaal gezien achter de zin waarin de eigennaam voorkomt. De westerse volgorde gaat echter lossier om met coreferentie in een samengestelde zin en staat ook toe dat het voornaamwoord eerst staat en dat daarna pas de referentie gespecificeerd wordt door middel van een eigennaam. Volgens Xie Yaoji heeft dit ook zijn sporen gelaten in de Chinese zinsstructuur die nu eveneens geconfronteerd wordt met de aanwezigheid van een dergelijke omgekeerde coreferentie. Bijvoorbeeld:⁷⁰

- (46) 但 即使 宇宙 害 了 他, 人 總
 dan jishi yuzhou hai le ta ren cai
 maar zelfs als universum kwetsen part. Hij mens pas
- 比 他 的 加害者 還 要
 Bi ta de jiahai zhe hai yao
 In vgl met hij DE kwetsen diegene nog willen
- 高貴.
 Gaogui
 nobel
- Maar zelfs indien het universum hem gekwetst heeft, toch zal de mens nog altijd nobeler willen zijn dan diegene die hem kwaad aangedaan heeft.*

In de andere werken die handelen over europeanisering wordt deze verandering niet vermeld. Gunn vermeldt wel twee andere evoluties met betrekking tot de verplaatsing van het onderwerp. De eerste betreft de achterstelling van het onderwerp. Het onderwerp of een deel van het onderwerp wordt herhaald en dit achter de zinsuiting. Gunn categoriseert dit als een inheemse innovatie na 1918. Bijvoorbeeld:⁷¹

- (47) “睡 吧, 妳,” 顧 先生 說
 shui ba ni gu xiansheng shuo
 Slapen part. Jij Gu meneer spreken
 “Ga slapen, jij,” sprak meneer Gu

⁷⁰ Xie, 1989, p.88.

⁷¹ Gunn, 1991, p.198.

她 也 来 了 和 那 个 宝 康
 ta ye lai le he na ge baokang
 zij ook komen part. En die KW Baokang
Zij is ook gekomen, samen met die Bao Kang

Een tweede vernieuwing gaat over het onderwerp in de hoofdzin. Indien in het klassiek Chinees een bijzin zonder onderwerp de hoofdzin met onderwerp voorafgaat, impliceert dit dat het onderwerp van de hoofdzin verschillend is aan dat van de bijzin. In de late Qing is deze interpretatie echter geëvolueerd onder invloed van de westerse talen naar een interpretatie waarbij het onderwerp subject is van beide zinnen en niet enkel van de hoofdzin. Bijvoorbeeld:⁷²

(48) 當時 被 小 婦 人 嚷 帶 罵,
 dangshi bei xiaofuren rang dai ma
 wanneer PA Concubine roepen dragen belediging
 他 才 走 了
 ta cai zou le
 hij pas weggaan part.
Slechts toen hij uitgescholden was door de concubine ging hij weg

Volgens Li is deze omgekeerde coreferentie waarbij het persoonlijk voornaamwoord eerst staat en waarbij de specificering daarna pas volgt wel mogelijk. Bijvoorbeeld:⁷³

(49) 不 管 他 喜 不 喜 欢,
 buguan ta xi bu xihuan
 ongeacht hij graag hebben neg. Graag hebben
 张 三 都 得 来
 zhangsan dou dei lai
 Zhangsan alle moeten komen
Ongeacht of hij het graag heeft of niet, Zhangsan moet komen.

(50) 我 看 见 他 的 时 候, 张 三 在 打
 wo kanjian ta de shihou zhangsan zai da
 ik zien hij de tijd Zhangsan progr. slaan
 字
 zi
 karakter
Toen ik hem zag, was Zhangsan aan het typen.

Zowel een niet-coreferentiële als een coreferentiële interpretatie is hier in beide voorbeelden mogelijk.

⁷² Gunn, 1991, p.222.

⁷³ Li, 1986, p.215.

V.2.2.2.2. Besluit

De vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord hangt samen met het toegenomen gebruik van het persoonlijk voornaamwoord als onderwerp. Onder invloed van de europeanisering wordt cohesie door ellips meer ingenomen door cohesie door referentie. Indien een eigennaam hernomen wordt, gebeurt dit nu meer door coreferentie met een voornaamwoord dan door coreferentie met een nulanafoor. De vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord breidt deze convergentie naar het Engelse coreferentiële systeem nog verder uit. Het coreferentiële voornaamwoord kan nu vóór het naamwoord komen waarnaar het verwijst. De voorbeelden die dit staven zijn echter zeer schaars. Mogelijk is dit een stap te ver op de schaal van convergentie. De toename in het gebruik van cohesie door referentie was reeds een vernieuwing. Wanneer deze cohesie dan tot stand gebracht wordt nog voor het naamwoord zelf vermeld is, bestaat de kans dat deze structuur eerder op weerstand stuit. Onder de werken die gaan over de europeanisering, is Xie Yaoji de enige die hierover spreekt. Ook de grammaticus Li vermeldt deze mogelijke constructie. Het probleem in verband met haar voorbeelden heb ik echter eerder al aangehaald. We kunnen dus besluiten dat de vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord een marginale constructie is.

V.2.2.3. De veranderde woordvolgorde bij het weergeven van de dialoog

V.2.2.3.1. Meninge n over europeanisering

De normatieve woordvolgorde in het Chinees bepaalt dat men in een dialoog eerst de spreker zelf moet vermelden en slechts daarna zijn woorden. Sinds vier mei wordt deze volgorde volgens Xie Yaoji ook omgedraaid onder invloed van de westerse zinsconstructies. De zin tussen aanhalingstekens kan bovendien ook opgesplitst worden waarna tussen de twee zinsdelen de spreker vernoemd wordt. Bijvoorbeeld:⁷⁴

(51)	“緣故?”	那	蟲兒	說,	“那	是	兆頭,
	yuangu	na	chong'ershuo	na	shi	zhaotou	
	reden	die	Chong zeggen	die	zijn	voorteken	

⁷⁴ Xie, 1989, p.90.

也 是 不 好 的 兆 頭 哩; 我 告 訴
 ye shi bu hao de zhaotou li wo gaosu
 ook zijn neg. Goed DE voorteken part. Ik zeggen

你 說 我 的 小 哥 兒!
 ni shuo wo de xiao ge'er
 jij zeggen ik DE klein oudere broer

(徐志摩《小賭婆兒的大話》)

“De reden?”, zei Chong, “die is dat het een voorteken is en bovendien geen goed voorteken; ik had je gezegd mijn broer uit te schelden! (Xu Zhimo: De grootspraak van het oude vrouwtje Xiao Du)

De zin wordt hier opgesplitst na 緣故 yuangu, waarna de spreker vermeld wordt. Daarna wordt de zin verdergezet. 緣故 yuangu wordt hier wel hernomen door 那 na.

Beijing Shifan Xueyuan wijdt ook enkele bladzijden aan deze nieuwe evolutie. De meest voorkomende werkwoorden waarbij de volgorde van de directe rede veranderd wordt, zijn volgens hen 说 shuo ‘zeggen’, 想 xiang ‘denken’, 懂得 dongde ‘begrijpen, weten’ en 以为 yiwei ‘vinden’. De woordvolgorde waarbij de spreker op het einde of in het midden van de zinsuiting staat kwam uiterst sporadisch voor in het klassiek Chinees, maar nam daarentegen in frequentie toe door de invloed van de vertalingen van westerse werken.⁷⁵ De auteurs van Beijing Shifan Xueyuan staan positief tegenover deze evolutie. Volgens hen schendt dit de grammaticale regels van het Chinees niet, maar kan het beschouwd worden als een verrijking van de Chinese taal. Er zijn echter grenzen aan de europeanisering. Dit tonen ze aan met een voorbeeld van Lu Xun:⁷⁶

(52) 子曰:“学而时习之, 不亦悦乎?”

这太老式了, 不好!

“学而时习之”, 子曰, “不亦悦乎?”

这好!

“学而时习之, 不亦悦乎”子曰.

这更好! 为什么好? 欧化了。但子曰终没有能欧化到曰子!

De meester sprak: “Leren en het regelmatig terug inoefenen, is dat ook niet wat een mens gelukkig maakt?”

Dit is te ouderwets en slecht!

“Leren en het regelmatig terug inoefenen”, sprak de meester, “is dat ook niet wat een mens gelukkig maakt?”

⁷⁵ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.177.

⁷⁶ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.178.

Dit is heel goed!

“Leren en het regelmatig terug inoefenen, is dat ook niet wat een mens gelukkig maakt?” sprak de meester.

Dit is nog beter! Waarom is dit goed? Het is geëuropeaniseerd. ‘De meester sprak’ kan echter niet verder geëuropeaniseerd worden tot ‘sprak de meester’.

Dit voorbeeld is een parodie op *Lunyu*. Lu Xun bekritiseert hier dus niet enkel de oude klassieke stijl, maar parodieert tegelijkertijd het literaire voorbeeld bij uitstek van die klassieke stijl zelf. Inversie van het werkwoord zoals bijvoorbeeld wel gebeurt in het Engels, is voor het Chinees echter niet mogelijk. Dit is wat Beijing Shifan Xueyuan bedoelt met de grenzen aan de europeanisering.

Kubler sluit zich hierbij aan. Hij voegt hier nog de – weliswaar evidente – opmerking aan toe dat dit nieuw kenmerk net zoals in het Engels enkel voorkomt in de geschreven taal. Bovendien, indien men een zinsuiting opsplijst en men de spreker ertussen plaatst, dan zijn de opgesplitste delen meestal volledige zinnen en geen woorden. Als bewijs hiervoor haalt hij aan dat hij nog niet veel voorbeelden daarvan is tegengekomen.⁷⁷ Voorbeelden (179) en (180) van Xie Yaoji bewijzen echter reeds het tegendeel. Ook in Gunn zijn er voorbeelden waarin een adjectief, een locatiefconstructie of een onderwerp de spreker voorafgaan. Hij dateert deze evolutie na 1918.⁷⁸

Si Guo opteert eveneens voor de afwisseling van de positie van de spreker in een dialoog. Dit doorbreekt immers de monotonie van het Chinese gebruik om de spreker enkel voor de quotatie te plaatsen. Hoewel hij normaal sceptisch staat tegenover de europeanisering, is hij van mening de veranderde positie van de spreker in een dialoog een positieve bijdrage kan leveren aan het Chinees.⁷⁹

V.2.2.3.2. Besluit

De afwisseling van de woordvolgorde bij een dialoog is een westers stijlkenmerk dat overgenomen is door de Chinese hervormers. Dit bestond niet eerder in de spreektaal en is een volledig nieuw kenmerk.⁸⁰ De spreker kan hierbij zowel tussen als achter de quotatie staan. De auteurs die hierover praten staan hier unaniem positief tegenover en zien

⁷⁷ Kubler, 1985, p.106-109.

⁷⁸ Gunn, 1991, p.241-242.

⁷⁹ Si Guo, 1972, p.110.

⁸⁰ Gunn, 1991, p.67.

het als een verrijking van de Chinese schrijftaal. Zoals het voorbeeld van Lu Xun aantoont, is inversie van het werkwoord en de spreker echter een stap te ver. Dit sluit immers niet aan bij de Chinese zinsstructuur. De normale zinsstructuur is SVO. Afhankelijk van de graad van bepaaldheid van het object kan dit SOV of OSV worden. Het onderwerp staat echter altijd voor het werkwoord. Bij inversie zou het onderwerp achter het werkwoord komen te staan. Dit wijkt echter te veel af van de Chinese zinsstructuur en is daarom – rekening houdend met de graad van taalcontact – onmogelijk.

V.2.2.4. Het veelvuldig gebruik van verbindingswoorden

V.2.2.4.1. Meninge n over europeanisering

Xie Yaoji gebruikt hier de term 关联词 *guanlianci* die ik vertaald heb als ‘verbindingswoorden’. Hij gebruikt deze term als verzamelnaam voor alle woorden die een verbindende functie hebben tussen verschillende zinsuitingen. Een andere Chinese term die in dit hoofdstuk aandacht verdient, is het begrip 意合法 *yihefa* of parataxis, reeds aangehaald in het hoofdstuk over de achtergestelde bepaling en besproken in het theoretische gedeelte over de syntaxis van het Chinees. Recapitulerend, komt dit neer op nevenschikking zonder voegwoorden. Dit wil zeggen dat het Chinees normaal gesproken geen gebruik maakt van voegwoorden om het verband tussen verschillende zinnen duidelijk te maken. De nevenschikking van zinnen is voldoende om de relatie aan te duiden. Dit geldt vooral wanneer het korte zinnen betreft met vaak een zekere graad van parallelie (zie voorbeeld 182 tot 185 van Xie Yaoji). De zinsrelatie in de westerse talen vereist echter een grotere expliciteit. Voegwoorden zijn noodzakelijk wil men zinnen met elkaar verbinden. Dit heeft volgens Xie Yaoji sterk het Chinees beïnvloed waardoor het gebruik van voegwoorden is toegenomen. Bijvoorbeeld:⁸¹

- (53) 凡是 有 海 灘 的 地 方, 就 有 貝 殼,
fanshi you haitan de difang jiu you beike
overal waar hebben strand DE plaats daar hebben schelp
- 但是 有 些 著 名 的 海 灘, 那 種
danshi you xie zhumingde haitan na zhong
maar hebben enkele bekend DE strand die soort

⁸¹ Xie, 1989, p.92.

貝殼	豐富	的	情形,	卻	不	是	一般
beike	fengfu	de	qingxingque	bu	shi	yiban	
schelp	overvloedig	DE	situatie	toch	neg.	Zijn	gewoon

的	小	海灘	可以	比擬	的.
De	xiao	haitan	keyi	bini	de
DE	klein	strand	kunnen	vergelijken	DE

(秦牧《海灘拾貝》)

Overall waar er plaatsen zijn met een strand, zijn er schelpen. Maar er zijn enkele stranden waar de schelpen in overvloed zijn en die men aldus niet kan vergelijken met de kleine gewone stranden. (Qin Mu: Het oprapen van schelpen op het strand)

Zoals reeds vermeld in het hoofdstuk over de achteropstelling van de bepaling, spreekt Kubler over de toename van voegwoorden als 虽然 *suiran* ‘hoewel’, 如果 *ruguo* ‘indien’ en 既然 *jiran* ‘aangezien’ onder invloed van de explicietere westerse zinsrelaties.⁸² Ook Wang Li merkt deze evolutie al op. Hij spreekt over 聯結成分 *lianjie chengfen* of ‘verbindende onderdelen’. Deze term is ruimer dan de term die Xie Yaoji gebruikt en wordt door Wang Li ingedeeld in twee categorieën: (1) voegwoorden die sporadisch voorkwamen in het Chinees en wiens gebruik geactiveerd is geworden door de europeanisering en (2) woorden die niet eerder voorkwamen in het modern Chinees en geïntroduceerd zijn door de europeanisering. Van belang voor dit hoofdstuk is de eerste categorie. Naast voegwoorden die een bijwoordelijke bijzin inluiden, vermeldt hij hier ook de nevenschikkende voegwoorden als 和 *he* ‘en’ 而且 *erqie* ‘en verder’ en 或 *huo* ‘of’, wiens gebruik aldus ook toegenomen is.⁸³

De toename van verbindingswoorden ten gevolge van de europeanisering hebben we noch in Gunn noch in Beijing Shifan Xueyuan teruggevonden.

Naast het toegenomen gebruik van voegwoorden, zijn er echter ook enkele voegwoorden wiens functie zich uitgebreid heeft door de europeanisering. Eifring vermeldt twee voegwoorden, met name 除非 *chufei* ‘behalve’ en 如果 *ruguo* ‘indien’ die een ander en bijgevolg toegenomen gebruik hebben gekregen eventueel door westerse beïnvloeding.

⁸² Kubler, 1985, p.117.

⁸³ Zie Wang Li, 1947a, p.353-358 voor voorbeelden van het toegenomen gebruik van voegwoorden van de eerste categorie. Zie p.362 voor een algemeen besluit met betrekking tot europeanisering van de 聯結成分.

De oorspronkelijke functie van 除非 chufei is gedurende verscheidene eeuwen het uitdrukken van noodzaak geweest.⁸⁴ Bijvoorbeeld:⁸⁵

- (54) 除非 你 親 筆 寫 封 信
 chufei ni qin bi xie feng xin
 CHUFEI jij eigen pen schrijven KW brief
 給 我, 那 我 就 有 法 辦 了.
 Gei wo na ik jiu youfa ban le
 Cv ik dan ik pas in staat zijn doen part.
Je moet in je eigen handschrift een brief voor me schrijven. Dan pas zal ik in staat zijn om het te doen. (Lao Can youji [written by Liu E (1857-1909)] p.211)

De interpretatie van 除非 chufei als ‘tenzij, behalve’ is volgens Chao een gevolg van de invloed van de westerse talen. Eifring sluit zich hier ook bij aan, zij het met iets meer reserve jegens de absoluteïteit van de westerse beïnvloeding. Hij houdt immers ook de mogelijkheid open van een herinterpretatie van 除非 chufei, waarbij de vroegste betekenis als ‘tenzij, behalve’ zich terug aan de oppervlakte manifesteert.

Sinds de verwestering van de Chinese grammatica heeft zich volgens Eifring een nieuwe soort voorwaardelijke zin aan het Chinees toegevoegd. Het betreft hier de voorwaardelijke bijzin van vergelijking met de structuur 如果 ruguo ‘indien, waar’...那么 name ‘dan, daar’. In een dergelijke zin wordt de voorwaardelijke relatie niet uitgedrukt tussen de feiten beschreven in de zin, maar wel tussen de aanvaardbaarheid van de woorden gebruikt om die feiten te beschrijven. Bijvoorbeeld:⁸⁶

- (55) 對於 一 個 知識分子 來 說,
 duiyu yi ge zhishifenzi lai shuo
 over een KW intellectueel komen spreken
 如果 字 如 其 人, 那麼, 書房 也
 ruguo zi ru qi ren name shufang ye
 indien karakter lijken eigen mens dan bureau ook
 如 其 人
 ru qi ren
 lijken eigen mens

⁸⁴ Chao, 1976, p.257. Volgens Eifring, 1995, p.263 is de betekenis van ‘noodzaak’ een latere ontwikkeling en zou de vroegste betekenis ‘behalve, tenzij’ geweest zijn. Dit leidt hij af door analogie met 非 fei dat evolueerde van een voegwoord dat een negatieve voorwaarde inleidde naar een aanduider van ‘noodzaak’. Hij is het echter eens met Chao dat de belangrijkste betekenis van 除非 chufei het uitdrukken van noodzaak is geweest.

⁸⁵ Eifring, 1995, p.264.

⁸⁶ Eifring, 1995, p.322.

Wat een intellectueel betreft, indien zijn handschrift zijn persoonlijkheid weerspiegelt, dan weerspiegelt zijn bureau eveneens zijn persoonlijkheid.

Wanneer 如果 *ruguo* deze vergelijkende functie heeft, dan kan hieraan 说 *shuo* ‘zeggen’ worden toegevoegd of zelfs 可以说 *keyi shuo* ‘men kan zeggen’. Deze toevoeging verduidelijkt de vergelijkende relatie tussen de hoofdzin en de bijzin en wijst op het feit dat het niet om de feiten zelf gaat maar wel over de aanvaardbaarheid van wat men zegt (说 *shuo*) over die feiten.

Dit soort bijzin bestond niet in de periode voor de verwestering van het Chinees en moet dus volgens Eifring aan de europeanisering toegeschreven worden. Aangezien het Engels een voorwaardelijke bijzin van vergelijking meer gaat uitdrukken met het voegwoord *while*, moet men eerder denken aan invloed uit het Duits en het Frans.⁸⁷ Beijing Shifan Xueyuan suggereert ook ontlening uit het Russisch aangezien het Russisch, meer dan het Engels, veelvuldig gebruik maakt van deze constructie.⁸⁸ Ook Gunn vermeldt dit uitgebreide gebruik van 如果 *ruguo*, maar benadrukt meer dan Eifring het contrastieve aspect van de vergelijking. Zijn vertaling gaat dan ook meer in de richting van ‘hoewel’.⁸⁹

Eifring vermeldt nog een andere soort bijwoordelijke zinnen die in gebruik zijn toegenomen als gevolg van de europeanisering, namelijk de indirecte bijwoordelijke zinnen. Dit zijn zinnen waarbij de bijzin niet de waarheid van de hoofdzin bepaalt. Een voorbeeld in het Nederlands:

(56) Indien je honger hebt, dan geef ik je iets te eten.

(57) Indien je honger hebt, er staat eten in de koelkast.

Voorbeeld (56) is een simpele voorwaardelijke bijzin. Indien de voorwaarde vervat in de bijzin niet vervuld is, dan zullen de feiten in de hoofdzin ook niet doorgaan. Voorbeeld (57) is een indirecte bijwoordelijke zin. De informatie in de hoofdzin zal altijd waar zijn, onafhankelijk van de waarheid al dan niet onwaarheid in de bijzin. Voorwaardelijke indirecte bijzinnen komen ook voor in het modern Chinees. Dit is volgens Eifring echter geen direct gevolg van de europeanisering aangezien hij ook al voorbeelden geattesteerd heeft uit *Hong Lou Meng*. Bijvoorbeeld:⁹⁰

⁸⁷ Eifring, 1995, p.339

⁸⁸ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.153-154.

⁸⁹ Gunn, 1991, p.268-269.

⁹⁰ Eifring, 1995, p.301.

- (58) 我 涼 我 有 我 的 衣裳
 wo liang wo you wo de yishang
 ik koud ik hebben ik de kleren
Indien ik het koud krijg, heb ik mijn kleren. (Hong Lou Meng p.1505)

De indirecte voorwaardelijke bijzinnen zijn echter wel in gebruik toegenomen door de talrijke voorbeelden hiervan in het Engels.

Indirecte bijzinnen van reden zijn een nieuwe evolutie in het Chinees als gevolg van de europeanisering. Deze ontwikkeling hangt samen met de ontwikkeling van de achteropstelling van de bijzin. Engelse indirecte bijzinnen van reden komen immers niet voor met de bijzin en het inleidend voegwoord in eerste positie. De Chinese indirecte bijzin van reden kon zich dus slechts ontwikkelen nadat de achteropstelling van de bepaling door de europeanisering mogelijk was geworden. Bijvoorbeeld:⁹¹

- (59) 他 不 會 過來, 因為 他 剛剛 打
 ta bu hui guolai yinwei ta ganggang da
 hij neg. Zullen komen omdat hij zopas slaan
 電話 來 了
 dianhua lai le
 telefoon komen le
Hij zal niet komen, want hij heeft juist gebeld.

Ook hier net zoals bij de indirecte voorwaardelijke bijzinnen, bepaalt de bijzin niet de waarheid van de hoofdzin en is het feit dat hij niet komt niet afhankelijk van het feit dat hij juist gebeld heeft.

V.2.2.4.2. Besluit

Onder invloed van de westerse talen zouden de verbindingswoorden zijn toegenomen in gebruik. Samengestelde zinnen waarvan vroeger het verband duidelijk was, zonder of met een minimale toevoeging van voegwoorden, worden nu aan elkaar verbonden door verbindingswoorden. Bij de vertaling van westerse werken naar het Chinees, werden deze structuren letterlijk vertaald en werden de verschuivingen naar een meer paratactische structuur niet gemaakt. We kunnen stellen dat de invariant of formele overeenkomst de woordsoort ‘voegwoord’ is. Deze worden in het Engels meer uitgedrukt dan in het Chinees. De letterlijke equivalent is dus niet hetzelfde aangezien dezelfde

⁹¹ Eifring, 1995, p.309.

structuur met een voegwoord vaak zonder voegwoord wordt weergegeven in het Chinees, zeker wanneer het kortere zinnen betreft. westerse zinnen zijn vaak ook langer doordat ze meer ingebedde structuren toestaan en meer onderschikking in een zin kunnen brengen door voegwoorden. Het gebrek aan voegwoorden werd bijgevolg gezien als een gebrek van het Chinees, een obstakel dat het Chinees belette om met dezelfde precisie en expliciete formulering informatie weer te geven. Convergentie van het Chinees naar het Engels werd dus bewust aangemoedigd waardoor het Chinees meer gebruik is beginnen maken van voegwoorden. Er is met andere woorden een verschuiving waarneembaar van een paratactische structuur naar een hypotactische structuur. We spreken hier van structurele convergentie. Voegwoorden werden reeds gebruikt maar het westerse gebruik van het voegwoord versterkte het Chinese gebruik. Het toegenomen gebruik van verbindingswoorden wordt echter enkel vermeld door Wang Li, Kubler en Xie Yaoji. Noch Peyraube, noch Gunn en noch Beijing Shifan Xueyuan spreken hierover. Enige reserve tegenover deze evolutie is dus gepast.

Voegwoorden namen niet alleen toe in gebruik, de functie van sommige kende ook uitbreiding onder invloed van de westerse talen. Het gaat hier om drie gevallen: (1) de vertaling van 除非 chufei als ‘tenzij, behalve’, (2) de voorwaardelijke bijzin van vergelijking en (3) de indirect bijwoordelijke bijzin.

(1) Het gebruik van 除非 chufei evolueerde van een betekenis van ‘noodzaak’ naar een betekenis van ‘tenzij, behalve’. Deze betekenis was volgens Eifring echter heel vroeger ook al aanwezig in 除非. De westerse beïnvloeding was dus niet absoluut maar heeft wel de inherente betekenis van 除非 chufei terug geactiveerd. Er is dus sprake van structurele convergentie.

(2) In de voorwaardelijke bijwoordelijke bijzin van vergelijking met 如果 ruguo heeft de voorwaardelijke relatie geen betrekking op de feiten zelf maar wel op de aanvaarding van die feiten. Een dergelijke zin bestond volgens Eifring niet in het Chinees vóór de periode van de europeanisering. We spreken hier van een ontlening. De functie van voorwaardelijke bijzin van vergelijking wordt direct overgedragen naar haar meest equivalente vorm in de doeltaal (de structuur met 如果 ruguo) die daarvoor die functie niet kende.

(3) In de indirect bijwoordelijke bijzin hangt de waarheid van de hoofdzin niet af van de voorwaarde gesteld in de bijzin. Deze zinnen treffen we wel reeds aan in vroegere fases van het Chinees. De introductie van de westerse literatuur, waarin dergelijke zinnen veel voorkwamen, activeerde deze structuur in het Chinees. We spreken dus van structurele convergentie. De indirect bijwoordelijke bijzin van reden daarentegen zag slechts het daglicht na de komst van de westerse literatuur. Het was immers slechts de achteropstelling van de bepaling die een dergelijke structuur mogelijk kon maken.

V.2.2.5. De nieuwe invoeggrammatica

V.2.2.5.1. Meninge n over europeanisering

In dit hoofdstuk spreekt Xie Yaoji over de invoeggrammatica of 插语法 cha yufa. Hierbij wordt de structuur van een zin onderbroken om een andere zin tussen te voegen. Vaak gebeurt dit door middel van tussenwerpsels als 我想 wo xiang ‘ik denk’, 我以为 wo yiwei ‘ik geloof’, 他晓得 ta xiaode ‘hij weet’, 某某说 mouxu shuo ‘enkelen zeggen’ ed...Bijvoorbeeld.⁹²

- (60)因為 是 主持, 只 管 著 寺
 yinwei shi zhuchi zhi guan zhe si
 omdat zijn abt slechts bezighouden part. tempel
- 裡 的 瑣屑 事, 其實——自然 是 由
 li de suoxie shi qishi ziran shi you
 in DE triviaal zaak in realiteit natuurlijk zijn cv
- 我 看 起來——他 不過 是 剃光 了 頭髮
 wo kan qilai ta buguo shi tiguang le toufa
 ik kijken Crichting hij maar zijn scheren part. haar
- 的 俗人。(魯迅《我的第一個師父》)
 de suren
 DE leek
Omdat hij de abt was die zich slechts bezig hield met
 kleinigheden in de tempel. Maar eigenlijk – en dit is natuurlijk mijn
 eigen standpunt – was hij gewoon een leek met een kaalgeschoren
 hoofd. (Lu Xun: Mijn eerste leraar)

In die zin overlapt dit hoofdstuk enigszins hoofdstuk drie ‘de veranderde woordvolgorde bij het vertellen van een dialoog’. Dit blijkt ook uit Beijing Shifan Xueyuan waarin deze veranderde woordvolgorde bij de directe rede beschouwd wordt als

⁹² Xie, 1989, p.93.

een onderdeel van de invoeggrammatica.⁹³ Ook andere aanvullende informatie kan volgens Xie Yaoji door middel van komma's, gedachtestreepjes of ronde haken worden toegevoegd. Soms worden zelfs heler zinnen als 'tussengedachte' toegevoegd.

Kubler maakt eveneens melding van deze invoegingen. Hij spreekt echter enkel over dergelijke invoegingen tussen haakjes (*parenthetical insertions*) en laat na andere stilistische tussenvoegingen te vernoemen.⁹⁴

Volgens Gunn nam het gebruik van tussenwerpsels in grote mate toe na 1918, hierbij gestimuleerd door de overname van interpunctietekens uit het Westen. Hoewel tussenwerpsels al bestonden in het traditionele proza, werd er een hele reeks nieuwe tussenwerpsels in gebruik genomen onder invloed van het Westen. Het betreft voornamelijk de volgende invoegingen: 至少是 zhishao shi 'ten minste', 尤其是 youqi shi 'vooral', 况且是 kuangqie shi 'vooral', 特别是 tebie shi 'vooral' en 首先是 shouxian shi 'eerst en vooral'. Sommigen van deze bijwoorden werden reeds gebruikt om werkwoorden en SV te bepalen, maar na 1918 met de toevoeging van 是 shi, dienden ze vaak om substantieven, zinsdelen of volledige zinnen te introduceren. Een andere innovatie die Gunn hierbij laat aansluiten is de toename van de bijstelling. Nieuw is ook het plaatsen van metaforische uitdrukkingen in bijstellingen. Volgens Gunn heeft dit soort bijstellingen haar intrede gemaakt in het Chinees door vertalingen zoals *Het Communistisch Manifest* van Marx. Bijvoorbeeld:⁹⁵

(61)	战争——	这	个	人类	互相
	zhanzheng	zhe	ge	renlei	huxiang
	oorlog	dit	KW	mensheid	onderling
	残杀的	怪物...			
	cansha	de	guaiwu		
	slachten	de	gruwelwezen		
	<i>Oorlog – dat gruwelwezen van een onderlinge menselijke afslachting (Mao Zedong, 1936 [1972]:88)</i>				

V.2.2.5.2. Besluit

De invoeggrammatica 插语法 cha yufa verwijst naar de zinsstructuur van het Chinees die onderbroken wordt om andere zinsdelen in te voegen. Deze zinsdelen kunnen

⁹³ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.177.

⁹⁴ Kubler, 1985, p.134.

⁹⁵ Gunn, 1991, p.238.

enkele woorden zijn die wijzen op de mening van de verteller maar kunnen zich ook uitbreiden tot grote bijstellingen. De introductie van leestekens door het Westen vergemakkelijkte het toevoegen van zinsdelen. We zouden dus kunnen zeggen dat de Chinese zinsstructuur meer vrijheid kreeg door haar contact – via de vertalers – met de vrijere westerse zinsstructuur. Deze vrijheid leidde niet tot onverstaanbaarheid maar werd in goede banen geleid door de in gebruik genomen interpunctie.

Invloed uit de gesproken taal is echter ook niet uit te sluiten. Chao vermeldt kort deze ingevoegde structuur wederom als een voorbeeld van een ongeplande zin. Indien een spreker iets wil toevoegen aan de zin omdat hem plots een gedachte binnenschiet of om kennis te geven van een nieuwe situatie, dan kan de zin onderbroken worden om een andere zinsuiting in te voegen. Chao spreekt hier echter enkel over de gesproken taal.⁹⁶ Een toename van een dergelijke zinsstructuur in de geschreven taal zou dus evengoed aan invloed uit de spreektaal te wijten kunnen zijn. Het nieuwe *baihua* had zich immers als doel gesteld om de spreektaal zo dicht mogelijk te benaderen en om de stijfheid van het *wenyan* achter zich te laten. Reeds aanwezig in de spreektaal is het wel heel goed mogelijk dat de westerse structuur als katalysator werkte bij de integratie van de invoeggrammatica.

V.2.2.6. Het onderverstaan van de dialoog

V.2.2.6.1. Meninge n over europeanisering

Onder invloed van de dialogen in westerse teksten, verdwijnen de spreker en vaak ook het werkwoord dat het spreken zelf aanduidt in Chinese dialogen. Dit weglaten van de spreker was volgens XieYaoji vóór de Qin dynastie zeer gebruikelijk. Later werd de aanduiding van de spreker in een dialoog steeds meer vereist om onduidelijkheden te vermijden om vervolgens terug te verdwijnen op het einde van de Qing dynastie. Bijvoorbeeld:⁹⁷

(62)	男子	覷	著	不	說話.	有	說	不
	nanzi	qu	zhe	bu	shuohua	you	shuo	bu
	jongen	staren	part.	Neg;	spreken	hebben	spreken	neg.
	出 的	甚麼	東西,	在	血	裡	竄	著
	chu de	shenme	dongxi	zai	xue	li	cuan	zhe
	uitgaan DE	wat	ding	cv	bloed	in	razen	part.

⁹⁶ Chao, 1968a, p.131.

⁹⁷ Xie, 1989, p.95.

湧 著.	在	後梢,	聽	到	大娘	同	五多
yongzhe	zai	houshao	ting	dao	daniang	tong	wuduo
kolken part.	Cv	achterruim	horen	Cres	tante	cv	wuduo
談	著	柴	米	.			
tan	zhe	chai	mi	.			
praten	part.	Brandhout	rijst				
“怎麼,	我們	的	柴		都	被	誰
zenme	women	de	chai		dou	bei	shei
hoe	wij	DE	brandhout		alle	PA	wie
偷	去		了?”				
tou	qu		le				
stelen	Crichting		part.				
“米是	誰	淘	好	的?”			
mi shi	shei	tao	hao	de			
rijst zijn	wie	wassen	Cres	DE			
“一定	是	火燒	不	燃.....姨			
yiding	shi	huoshuo	bu	ran yi			
beslist	zijn	aansteken	neg.	Branden	oudere	zus	
夫是	鄉下人,	只	會	燒	松香.”		
Fu shi	xiangxiaren	zhi	hui	shao	songxiang		
Man zijn	boer	enkel	kunnen	branden	hars		
“我們	不	是	昨天	才	解散	一	捆
women	bu	shi	zuotian	cai	jiesan	yi	kun
wij	neg.	zijn	gisteren	pas	losmaken	één	bundel
柴	麼?”						
chai	me						
brandhout	part.						
“都完		了.”					
Dou wan		le					
Alle beëindigen		part.					
“去前面	搬	一	捆,	不	要	說	了.”
qu qianmian	ban	yi	kun	bu	yao	shuo	le
gaan voor	halen	één	bundel	neg.	Hoeven	zeggen	part.

(沈從文《丈夫》)

De jongen staarde zonder te spreken. Onuitsprekbare gevoelens raasden en kolkten door zijn bloed. In het achterruim hoorde hij tante en Wu Duo praten over het brandhout en de rijst.

“Hoe kan dat nu? Wie heeft al ons brandhout gestolen?”

“En wie heeft de rijst gewassen?”

“Hij kon beslist het vuur niet aansteken... De man van oudere zus is een boer, hij kan enkel hars doen ontvlammen.”

“Hebben we gisteren juist niet pas een nieuwe bundel losgemaakt?”

“Het is allemaal op.”

“Ga naar boven en haal een andere bundel. Je hoeft er niets over te zeggen.” (Shen Congwen: De echtgenoot)

In deze dialoog worden de sprekers ‘tante’ en ‘Wu Duo’ aan het begin van elke quotatie weggelaten. Normaal gezien wordt de spreker elke keer herhaald voor elk citaat tussen aanhalingstekens. Onder invloed van de westerse literatuur kon de spreker reeds naar een middenpositie of een achterpositie verschoven worden. Een verdere evolutie bestaat er dus in dat de spreker helemaal wordt weggelaten, net zoals in westerse dialogen de spreker vaak niet wordt vermeld en men rekent op begrip uit de context.

Beijing Shifan Xueyuan attesteerde deze evolutie ook reeds. Zonder te specificeren in tijd, vermeldde ze dat het weglaten van de spreker vroeger veelvuldig voorkwam. Daarna verminderde dit. Onder invloed van de westerse vertalingen, geraakte deze dialoogvorm terug in gebruik. De eerste voorbeelden die ze geven, zijn Chinese vertalingen van Russische werken. De bron was dus niet enkel Engels. Door deze vertalingen, gingen meer en meer auteurs dit ook zelf toepassen in hun werken, vaak zonder enige beperking. Hoewel de auteurs van Beijing Shifan Xueyuan zich niet afkeren van deze evolutie, brengen ze toch twee punten naar voren waar aandacht aan besteed moet worden: (1) de schrijver moet ervoor zorgen dat de lezer kan begrijpen wie er aan het spreken is en (2) de schrijver moet ervoor zorgen dat de lezer de dialoog of delen hiervan niet verkeerdelijk opvat als een monoloog waarbij dus één en dezelfde persoon aan het woord is. Om dit te staven geven ze een tekstfragment van Xu Zhimo dat in hun ogen op sommige punten onbegrijpelijk is geworden door een te groot gebruik van de ellips van de spreker.⁹⁸

Kubler besteedt ook kort aandacht aan deze evolutie die hij staft met een voorbeeld uit *Jia*. Hij vermeldt de vroegere weglating van de spreker evenals de periode daarna waarin de aanwezigheid van de spreker in een geschreven dialoog vereist was. Vervolgens gaat hij over op de derde fase na vier mei waarin de spreker opnieuw meer werd weggelaten onder invloed van de westerse vertalingen.⁹⁹

V.2.2.6.2. Besluit

Het weglaten van de spreker was voor de Qin dynastie zeer gebruikelijk. Nadien werd zijn aanwezigheid steeds meer vereist. Onder invloed van de westerse literatuur, ging

⁹⁸ Beijing Shifan Xueyuan, 1959, p.165-168.

⁹⁹ Kubler, 1985, p.110-111.

men de spreker terug meer weglaten. De europeanisering heeft dus het weglaten van de spreker terug geactiveerd zodat de Chinese dialoogstructuur meer convergeerde naar de westerse dialoogstructuur. Een dergelijke dialoogstructuur draagt de goedkeuring weg van de meeste geraadpleegde auteurs. Zoals Beijing Shifan Xueyuan het stelt: het moet begrijpelijk blijven.

V.2.3. ZINSSOORTEN

V.2.3.1. Passiefzinnen

V.2.3.1.1. Meningen over europeanisering

Volgens Xie Yaoji is het toegenomen gebruik van de passiefzin in het Chinees het voorbeeld bij uitstek van de europeanisering van de Chinese grammatica. Deze invloed uitte zich op twee gebieden: op betekenisvlak en op structureel vlak. Het passief werd in het *wenyan* enkel gebruikt wanneer er een negatieve connotatie aan de zin hing. Dit gebruik stamde af van de oorspronkelijke functie van 被 *bei* als ‘ondergaan’. Bovendien werd er vaak geen passiefaanwijzer gebruikt wanneer de passieve betekenis al bleek uit de zin zelf. Door vertalingen van westerse teksten waarin het passief veelvuldig voorkwam, werden de vroegere beperkingen op het vlak van de betekenisassociatie en de structuur van het passief enigszins opgeheven. Het passief werd nu ook geassocieerd met positieve zaken, zoals verlangens, geluk, hoop, enz... Bijvoorbeeld:¹⁰⁰

(63)	這	幾	個	有	著	十	足	的
	zhe	ji	ge	you	zhe	shi	zu	de
	dit	enkele	kw	hebben	part.	Tien	voet	DE
	天真	的	青年	湊		在	一起	，有
	tianzhen	de	qingniancou			zai	yiqi	you
	onschuldig	DE	jongere	verzamelen		in	samen	hebben
	說	有	笑	，有	叫	有	唱	，
	shuo	you	xiao	you	jiao	you	chang	
	spreken	hebben	lachen	hebben	roepen	hebben	zingen	
	常常	到	後湖	去	，於是	後湖	便	被
	changchang	dao	houhu	qu	yushi	houhu	bian	bei
	vaak	cv	Houhu	gaan	daarna	Houhu	dan	PA

¹⁰⁰ Xie, 1989, p.97.

我 喜歡 了。
 wo xihuan le
 ik houden van part.

(魯彥《我們的太平洋》)

Deze onschuldige jongeren met tien voeten verzamelden zich samen. Sommigen praatten of lachten, anderen riepen en zongen. Vaak gingen ze naar Houhu. Daarna hield ik ook van Houhu. (Lu Yan: Onze 'Grote Oceaan')

In dit voorbeeld wordt de passiefconstructie gecombineerd met het werkwoord 喜歡 xihuan 'houden van'. Dit is dus een duidelijk voorbeeld van de associatie van het passief met positieve zaken.

Op structureel vlak nam het gebruik van de passiefaanduiders 被 bei toe (en in mindere mate de andere passiefaanduiders), analoog met zijn equivalent in het Engels *by* wiens aanwezigheid – in tegenstelling tot het Chinees – vereist is wil men het handelend voorwerp uitdrukken. Xie Yaoji gaat nog verder in zijn redenering. Indien men in het *wenyan* een passiefaanduiders gebruikte dan, zo zegt hij, was de aanwezigheid van een handelend voorwerp eveneens noodzakelijk. Onder invloed van het Engels dat verkiest geen handelend voorwerp uit te drukken wanneer dit onduidelijk is, kwam in het Chinees ook 被 bei steeds meer voor zonder handelend voorwerp. Het wees enkel op de passieve modus van de zin, dewelke in het Engels uitgedrukt wordt door de vorm van het werkwoord.

Wang Li geeft ook aandacht aan de semantische verschuiving van de 被 bei constructie. Waar deze zich vroeger beperkte tot werkwoorden die een droevige of ongelukkige zaak uitdrukken en niet met alle narratieve zinnen gecombineerd kon worden, heeft dit gebruik zich nu uitgebreid omwille van de westerse passiefconstructie die kan samengaan met positieve werkwoorden. Hij merkt wel op dat dit fenomeen zich nog voornamelijk in de vertalingen voordoet. Bijvoorbeeld:¹⁰¹

(64) 他 被 选 为 会长
 ta bei xuan wei huizhang
 hij PA verkiezen Cres voorzitter
 Hij is verkozen tot voorzitter

¹⁰¹ Wang Li, 1947a, p.340.

Aan ‘verkiezen’ hangt geen negatieve connotatie. Volgens de grammaticale regels van het Chinees zou deze zin normaal gezien dus op de volgende manier geformuleerd moeten worden:

(65) 大家 与 他 做 会长
 dajia yu ta zuo huizhang
 iedereen cv hij maken voorzitter
 iedereen verkoos hem tot voorzitter

Hetzelfde standpunt vinden we terug bij Kubler.¹⁰² Hij vermeldt nog een punt, namelijk het toegenomen gebruik van 被 bei ten nadele van de andere passiefaanduiders sinds vier mei. De reden hiervoor bevindt zich volgens hem bij het feit dat 被 bei geen andere verbale functie heeft. 叫 Jiao, 让 rang en 给 gei daarentegen bezitten allemaal nog een andere betekenis als werkwoord. Een verder argument dat hij aanhaalt is de fonologische gelijkens tussen het Chinese 被 bei en het Engels *by*, wat als stimulerende factor gezien kan worden ten voordele van bei. Dit laatste is echter mijns inziens wat ver gezocht door de auteur zelf. Hij geeft hiervoor geen enkel bewijs en bovendien zoals hij zelf aangeeft is dit in geen enkele bron terug te vinden.

Een ander element dat we terugvinden bij Kubler is het voorkomen van passiefzinnen in een tegenwoordige of toekomstige tijd. Vroeger was het gebruik immers enkel beperkt tot de verleden tijd. Dit vinden we ook terug bij Liu Mao-tsai.¹⁰³ Wanneer Kubler de twee versies van *Jia* met elkaar vergelijkt, komt hij tot de vaststelling dat Ba Jin in de tweede versie 116 passiefvormen van de 272 vormen in de originele versie veranderd heeft (dit wil zeggen: omgezet naar het actief of vervangen door een andere passiefaanduiders). Dit wijst volgens de auteur op het grote aantal geëuropeaniseerde vormen die gebruikt zijn en is aldus voor hem een bewijs van de europeanisering van de Chinese passiefstructuur. Een voorzichtige opmerking van mijnentwege wil echter reeds wijzen op een andere conclusie die de auteur nalaat te maken: het is namelijk de grote afkeer voor de geëuropeaniseerde structuren opgeroepen door de eerste versie van *Jia* die Ba Jin ertoe aanzette die veranderingen aan te brengen in zijn tweede versie. Het is immers niet omdat een auteur experimenteert in zijn werk, dat deze experimenten ook een correcte

¹⁰² Kubler, 1985, p.88-98.

¹⁰³ Bijvoorbeeld: 他不被重视 ta bu bei zhongshi ‘Hij wordt niet gewaardeerd’ en 他也许能被派到外国去 ta yexu neng bei paidao waiguo qu ‘Hij zal misschien naar het buitenland gestuurd worden. (Liu, 1964, p.184.)

weergave zijn van de taalsituatie. De eventuele evolutie uit deze experimenten zal dus onderzocht worden.

Peyraube staat hier lijnrecht tegenover. Hij wijt het toegenomen gebruik van 被 bei enkel toe aan interne taalevolutie en traceert het gebruik van 被 bei met een positieve connotatie in de Tang dynastie tussen de achtste en de tiende eeuw. Het is ook tijdens de Tang dynastie dat de structuur 被 bei + HV + ww opdook. Hiervoor werd 被 bei direct voor het werkwoord gebruikt zonder handelend voorwerp. Volgens hem is het huidige (terug) toegenomen gebruik van 被 bei zonder handelend voorwerp geen gevolg van een eventuele invloed van de westerse talen.¹⁰⁴

Gunn neemt een meer gematigde positie in. Alhoewel hij de passiefconstructie categoriseert onder ‘Inheemse innovaties voor 1918’, erkent hij net zoals Peyraube het feit dat het gebruik van 被 bei met een positieve connotatie reeds vroeger voorkwam. Hij noemt deze voorbeelden echter uitzonderingen. Tegen het begin van de 20ste eeuw waren deze uitzonderingen echter zo talrijk geworden, dat de late Qing terecht beschouwd mag worden als de beslissende periode waarin 被 bei zich had losgewerkt van zijn vroegere beperkingen. Deze evolutie werd versneld door de europeanisering. Tegen 1940 tenslotte was de passiefconstructie met een positieve connotatie aanvaard geraakt.¹⁰⁵

V.2.3.1.2. Grammaticale bespreking

Indien ik de standpunten uit het vorige hoofdstuk resumeer, zijn er vijf veranderingen die mogelijkwzijze hebben opgetreden ten gevolge van de europeanisering: (1) toename van de passiefaanduiders 被 bei, (2) het voorkomen van 被 bei zonder HV, (3) toename van 被 bei ten nadele van de andere passiefaanduiders, (4) een verruiming van het semantische veld van de 被 bei-constructie met een positieve connotatie en (5) de combinatie van 被 bei met een tegenwoordige of toekomstige tijd. In dit hoofdstuk zal ik eerst een algemeen grammaticaal overzicht geven en hierbij inzoomen op bepaalde aspecten in functie van de juist opgesomde mogelijke veranderingen.

¹⁰⁴ Peyraube, 2000, p.6-7.

¹⁰⁵ Gunn, 1991, p.219-220.

Een eerste belangrijke opmerking die gemaakt moet worden betreft de foutieve gelijkstelling van de passiefconstructie met de 被 bei-constructie. Een passiefconstructie in het Chinees wordt immers niet altijd expliciet uitgedrukt met behulp van een passiefaanduiders. Aangezien het Chinees een morfologiearme taal is, zijn de meeste passiefconstructies in het Chinees zelfs niet gemarkeerd en komen ze dus niet noodzakelijkerwijze overeen met een westerse passiefconstructie. De vraag die hierbij gesteld kan worden is of deze ongemarkeerde constructies dan nog wel passiefconstructies te noemen zijn, vermits er geen concrete aanduiders is. Een mogelijk antwoord hierop is geboden door Chao Yuan Ren. Deze introduceerde als eerste het begrip *topic-comment* voor het Chinees, om de relatie tussen het onderwerp en het predikaat verder uit te diepen.¹⁰⁶ Hoewel de betekenis van bepaalde zinsuitingen in een topicprominente taal passief van aard kan zijn, is de de primaire analyse er één die de zin onderverdeelt in een thema en een rhema. Deze analyse zal ik later nog uitgebreid hernemen bij de bespreking van de europeanisering van de passiefconstructie.

Aangezien de europeanisering voornamelijk draait om de passiefaanduiders 被 bei, zal mijn grammaticale analyse hiervan zich in de eerste plaats hoofdzakelijk op de 被 bei-constructie richten. De toename van 被 bei kan echter niet los gezien worden van de *topic-comment* structuur, vermits deze het vertrekpunt vormt van een passiefstructuur met 被 bei in het Chinees. Het tweede deel van mijn grammaticale analyse zal zich dan ook toespitsen op andere constructies in het Chinees die een passief kunnen uitdrukken.

Er zijn twee mogelijke 被 bei-constructies in het Chinees:

(1) NC1 + 被 bei + NC2 + ww.

(2) NC + 被 bei + ww.

In het eerste geval is er een HV in de zin geïntroduceerd door 被 bei. De tweede constructie bevat geen HV maar enkel 被 bei als aanduiders van het passief.

¹⁰⁶ Dit is reeds uitgebreid besproken onder III.4.3. 'Het Chinees als een topicprominente taal.'

V.2.3.1.2.1. *Semantische kenmerken van het passief*

Het gebruik van de passiefconstructie met 被 bei is onderworpen aan enkele semantische beperkingen. Ten eerste is het gebruik van 被 bei afhankelijk van het soort onderwerp. Een onderwerp kan de actie uitvoeren (agens) of kan de actie ondergaan (patiens). Een verder onderscheid dat gemaakt kan worden is het verschil tussen een bezielde onderwerp of een onbezielde onderwerp. Aangezien het Chinees een morfologiearme taal is, zijn deze categoriën en meer bepaald de semantische hiërarchie tussen deze categorieën van groot belang om in dit geval de passieve modus van een zin te bepalen. De semantische hiërarchie betreft hier de geprivilegieerde plaats van een bezielde agens ten nadele van een bezielde patiens. Dit wil zeggen dat in het Chinees een bezielde onderwerp in de eerste plaats geïnterpreteerd zal worden als een agens en niet als een patiens. Indien men wil dat het onderwerp beschouwd zal worden als een patiens, moet men dit expliciet aanduiden in de zin door middel van een passiefaanduider. De semantische hiërarchie bepaalt immers dat de passiefsituatie verschillend is in verhouding tot de normale context (met een agens). Bijvoorbeeld:¹⁰⁷

(64) 老 王 骂 了 几 句
 lao Wang ma le ji ju
 oud Wang uitschelden part. Enkele KW
De oude Wang heeft enkele scheldwoorden gebruikt

(65) 老 王 被 骂 了 几 句
 lao wang bei ma le ji ju
 oud Wang bei Uitschelden part. Enkele KW
De oude Wang is uitgescholden geweest

Aangezien het onderwerp bezielde is, zal voorbeeld (64) automatisch actief geïnterpreteerd worden met 老王 lao Wang als agens. Wil men een passieve modus uitdrukken, moet de passiefaanduider 被 bei toegevoegd worden om eventuele ambiguïteit met een actieve zinsbetekenis te vermijden. Deze staat immers eerst geplaatst in de semantische hiërarchie. Bij een onbezielde onderwerp is de semantische orde omgedraaid. Het onderwerp zal hier eerder geïnterpreteerd worden als een patiens. De zin krijgt dus

¹⁰⁷ Ren, 1993, p.194.

bijgevolg automatisch een passieve betekenis. De aanduider 被 bei wordt hier enkel gebruikt wanneer men het HV wil specificeren. Bijvoorbeeld:¹⁰⁸

- (66) 信 写 好 了
 xin xie hao le
 brief schrijven Cres part.
De brief is geschreven
- (67) * 信 被 写 好 了
 xin bei xie hao le
 brief PA Schrijven Cres part.
- (68) 信 被 我 写 好 了
 xin bei wo xie hao le
 brief bei ik schrijven Cres part.
De brief is door mij geschreven

信 xin is hier een onbezield onderwerp. Er is dus geen ambiguïteit mogelijk in voorbeeld (66) en de aanwezigheid van een passiefaanduider is niet vereist. Voorbeeld (67) is bijgevolg ongrammaticaal. Enkel wanneer men het HV wil uitdrukken, gebruikt men de passiefaanduider 被 bei. (zie voorbeeld (68))¹⁰⁹

Bij cognitieve werkwoorden met een onbezield onderwerp is 被 bei eveneens verplicht. Deze werkwoorden vereisen immers ook de aanwezigheid van een HV. Bijvoorbeeld:¹¹⁰

- (69) 这 事 被 他 知道 了
 zhe shi bei ta zhidao le
 dit zaak PA hij weten part.
Hij heeft deze zaak vernomen

¹⁰⁸ Ren, 1993, p.194. Voorbeeld (68) komt niet uit Ren aangezien hij dit niet vermeldt, maar is naar analogie gevormd met een voorbeeld uit Xu, 1996, p.178: 饭吃了 fan chi le 'de rijst is opgegeten' en 苹果被 我吃了 pingguo bei wo chi le 'De appel is door mij opgegeten'.

¹⁰⁹ In het Frans speelt het onderscheid bezield/onbezield ook een rol, maar niet in dezelfde omstandigheden. Waar dit onderscheid in het Chinees bepaalt welk soort passief er gebruikt moet worden, heeft dit onderscheid in het Frans zijn weerslag op het gebruik van een passieve versus een actieve modus. De normatieve zinsorde in het Frans is immers de volgende: bezield NC + ww. + onbezield NC. In functie van deze volgorde zal een zin in het passief al dan niet in het actief worden gezet. Bijvoorbeeld: 'Un passant a été renversé par une voiture' is meer gebruikelijk dan 'Une voiture a renversé un passant'. Een passieve zinsmodus wordt hier verkozen boven een actieve zinsmodus omdat het passief in dit geval aansluit bij de canonieke woordvolgorde. Omgekeerd, indien het agens bezield is maar het patiens onbezield wordt de voorkeur gegeven aan de actieve zinsstructuur. Bijvoorbeeld: 'Le passant a traversé la ville' in plaats van 'La ville a été traversée par le passant'. (Ren, 1993, p.192-193)

¹¹⁰ Xu, 1996, p.178.

Een tweede semantische voorwaarde voor het gebruik van 被 bei is de negatieve connotatie die aan het werkwoord verbonden moet zijn. 被 Bei betekent immers oorspronkelijk ondergaan, lijden. Bij zijn grammaticalisatie naar *coverb* heeft het zijn capaciteit als werkwoord wel verloren, maar niet de inhoudelijke betekenis. Wanneer 被 bei in combinatie voorkomt met een neutraal werkwoord, geeft het hieraan een negatieve betekenis. Bijvoorbeeld:¹¹¹

(70) 这 事 被 他 看见 了
 zhe shi bei ta kanjian le
 dit zaak PA hij ontdekken part.
Deze zaak is (jammer genoeg) door hem ontdekt

De neutrale betekenis van 看见 kanjian krijgt hier een pejoratieve betekenis door de passiefaanduiders 被 bei.¹¹²

Deze analyse wordt verder uitgediept en genuanceerd door Ren.¹¹³ Uit het schema dat hij geeft blijkt de semantische evolutie van 被 bei van substantief naar werkwoord naar CV. Aanvankelijk (in de vroege Han) had 被 bei de betekenis van ‘deken’. Daarna heeft dit substantief zich geverbaliseerd tot een werkwoord met de betekenis van ‘(zich) bedekken, terug aankleden, bereiken en geven (deze laatste twee in de figuurlijke betekenis)’. Vervolgens heeft dit werkwoord een betekenisverandering ondergaan, enerzijds naar ‘krijgen’ (van een superieur naar een inferieur) en anderzijds de betekenis van ‘lijden, ondergaan’. Tenslotte heeft dit werkwoord zich gegrammaticaliseerd tot een CV dat het passief aanduidt.¹¹⁴ Uit deze evolutie blijkt dus dat de betekenis van 被 bei ook een positieve inhoud had, namelijk die van krijgen.¹¹⁵ De negatieve betekenis van 被 bei heeft zich echter zowel in het klassiek Chinees als in het modern Chinees altijd op grotere schaal gemanifesteerd dan de positieve betekenis. Dit heeft dus ook zijn weerslag gehad op de betekenis verbonden met het CV bei. Om Ren te citeren:

¹¹¹ Xu, 1996, p.182.

¹¹² In dit verband moet nog een opmerking gemaakt worden met betrekking tot de onbezielde patiens die ik iets hoger reeds besproken heb. Aangezien de passieve betekenis al duidelijk is door dit onbezielde onderwerp, is de toevoeging van 被 bei overbodig. Indien men echter de nadruk wil leggen op de negatieve connotatie van de zin, kan 被 bei toegevoegd worden. Bijvoorbeeld: 信被写坏了 xin bei xiehuai le ‘de brief is zeer slecht geschreven’. (Ren, 1993, p.194)

¹¹³ Ren, 1993, p.173-174.

¹¹⁴ Voor een geschiedenis van de passiefconstructies in het Chinees tot de 10de eeuw, zie ook Peyraube, 1989, p.335-372.

Si le sens heureux ou neutre de la forme en bei se développe graduellement depuis 1919, ce n'est pas uniquement dû à l'influence des langues étrangères. Cela est dû également à l'évolution de son propre sens originel heureux et neutre, qui répond exactement à certaines nécessités pour la rédaction de textes scientifiques, économiques ou autres.¹¹⁶

Ren erkent dus het feit dat 被 bei meer en meer voorkomt met een positieve betekenis. Volgens hem is dit niet enkel te wijten aan de invloed van de Europese talen, maar ligt de oorzaak hiervan evengoed bij een interne semantische evolutie.

Deze toename van 被 bei-constructies met een positieve betekenis wordt ook vernoemd door Li en Thompson.¹¹⁷ Dit komt vooral voor in de geschreven taal en is volgens hen duidelijk het gevolg van de invloed van de Indo-Europese talen, voornamelijk het Engels. Hierbij beroepen ze zich hoofdzakelijk op Chao. Deze laatste spreekt zelfs over *translatese*, een samenvoeging van *translation* en *Chinese*:

A Chinese translator uses a preposition *bei* 'by' whenever he sees a passive voice in the original verb, forgetting that Chinese verbs have no voice. Once this sort of thing is done often enough, it gets to be written in originals, even where no translation is involved... Such "translatese" is still unpalatable to most people and no one talks in that way yet, but it is already common in scientific writing, in newspapers and in schools.¹¹⁸

Met betrekking tot 被 bei als passiefaanwijzer met een positieve connotatie, zegt hij verder ook nog: "recently, from translating foreign passive verbs, 'by', or some equivalent in the Western language, is mechanically equated to *bei* and applied to verbs of favorable meanings".¹¹⁹ Volgens hem heeft het gebruik van 被 bei in een positieve context zich van de geschreven taal en het *translatese* uitgebreid tot de gesproken taal. Deze uitbreiding vinden we volgens Li en Thompson voornamelijk terug bij werkwoorden wier betekenis geleend of geïntroduceerd is in het Chinees tijdens de 20ste eeuw, zoals 选 *xuan* 'verkiezen' 解放 *jiefang* 'bevrijden' en 翻译 *fanyi* 'vertalen'. De geschreven taal, zo gaan Li en Thompson verder, diende hierbij als een middel voor het lenen van een bepaald

¹¹⁵ Deze betekenis van 被 bei wordt overigens ook vermeld door Xie Yaoji. Hij spreekt over passiefzinnen die te maken hebben met een gunst die een hogere aan zijn ondergeschikten verleent, wat ook neerkomt op een vorm van krijgen. (Xie Yaoji, 1991, p.96)

¹¹⁶ Ren, 1993, p.174.

¹¹⁷ Li en Thompson, 1981, p.496-497. Dit wordt ook vermeld in Chu, 1973, p.445.

¹¹⁸ Chao, 1970, p.155.

¹¹⁹ Chao, 1968a, p.703.

patroon uit de Indo-Europese talen in het Chinees. Wederzijdse beïnvloeding tussen het geschreven en het gesproken Chinees is hierbij evident te noemen.¹²⁰

Een derde semantische beperking verbonden aan de 被 bei-constructie betreft overdracht of *disposal*. Dit wil zeggen dat er een overdracht of verandering plaats tussen agens en patiens. Het patiens transformeert of verandert ten gevolge van de actie uitgevoerd door het agens. Deze overdracht heeft aldus gevolgen voor de aard van de werkwoorden combineerbaar met de 被 bei-constructie. Een eerste algemene vaststelling is de incompatibiliteit van intransitieve werkwoorden met de 被 bei-constructie. Intransitieve werkwoorden dulden immers geen object en brengen aldus ook geen transformatie teweeg waarbij het object naar de onderwerp-patiens positie wordt verplaatst. In wat volgt geef ik een kort overzicht met enkele voorbeelden van werkwoorden die onverenigbaar zijn met de 被 bei-constructie¹²¹. De redenen hiervoor bevinden zich allemaal bij ditzelfde principe van overdracht.

(1) hulpwerkwoorden: 应该 yinggai ‘(zou) moeten’, 能 neng ‘kunnen’, 要 yao ‘willen’, 得 dei ‘moeten’, ...

Werkwoorden die volgen op de hulpwerkwoorden (hoofdwkwoorden dus) kunnen echter wel in het passief gezet worden. 被 bei voegt zich dan ook in tussen het hww en het Hww en niet vóór het hww.

(2) werkwoorden van richting: 来 ‘komen’, 去 ‘gaan’, 上 ‘stijgen’, 出 ‘weggaan’, ...

(3) werkwoorden van bezit, oordeel of commentaar: 有 you ‘hebben’, 好像 haoxiang ‘lijken’, 值得 zhide ‘waard zijn’, 配 pei ‘overeenkomen’, ...

Alhoewel deze werkwoorden wel een object hebben, kan dit geen patiens zijn aangezien het geen werkwoorden zijn die een actie uitdrukken.

¹²⁰ Li en Thompson, 1981, p.497.

¹²¹ Dit overzicht is gebaseerd op een exhaustieve lijst van werkwoordscategorieën terug te vinden in Ren. Voor een volledig overzicht verwijzen we dan ook graag naar hem. (Ren, 1993, p.181-191)

(4) werkwoorden van verschijning en verdwijning:¹²² 出现 chuxian ‘verschijnen’, 消失 xiaoshi ‘verdwijnen’,...

(5) psychologische werkwoorden: Deze werkwoorden zijn onder te verdelen in twee categorieën afhankelijk van de woordsoort die er normaal op volgt. Psychologische werkwoorden die gevolgd worden door een substantief kunnen de passieve wijs aannemen. Zij hebben immers een object. Ook al is hier niet echt sprake van een pure overdracht, het object wordt op zijn minst gespecificeerd en bepaald door het werkwoord. Bijvoorbeeld: 迷惑 mihuo ‘bedriegen’, 理解 lijie ‘begrijpen’, 估计 guji ‘achten’, 原谅 yuanliang ‘vergeven’,... Psychologische werkwoorden die gevolgd worden door een werkwoord of door een werkwoordzin nemen geen passief. Bijvoorbeeld: 打算 dasuan ‘overwegen’, 希望 xiwang ‘hopen’, 觉得 juede ‘vinden’, 后悔 houhui ‘spijt hebben’,... Sommige psychologische werkwoorden zijn ook gewoon intransitief.

(6) werkwoorden afgeleid van een adjectief: 符合 fuhe ‘overeenkomen met’, 习惯 xiguan ‘wennen aan’, 适合 shihe ‘passen’, 满意 manyi ‘tevreden zijn over’,...

(7) transitieve werkwoorden met een figuurlijke betekenis: 吃批评 chi piping ‘bekritiseerd worden’, 吃苦 chiku ‘veel te verduren krijgen’, 吃拳头 chi quantou ‘vuistslagen krijgen’,...

Deze werkwoorden hebben op zich al een passieve betekenis. Het onderwerp van 吃 chi is met andere woorden al een patiens zelf.

(8) causatieve werkwoorden: 让 rang, 使 shi, 给 gei, 叫 jiao.

Uit deze lijst blijkt dat niet enkel transitiviteit een kenmerk is van overdracht. Het werkwoord moet ook een werkwoord zijn dat een actie uitdrukt. Bij een statisch werkwoord verandert het object immers niet en kan het dus ook geen patiens zijn dat een

¹²² De auteur zegt hier dat dit soort werkwoorden wel een object kunnen hebben maar dat in dit geval het onderwerp een plaatsnaam moet zijn. Ik zou deze analyse toch lichtjes willen aanpassen in die zin dat het zinsdeel dat de auteur typeert als object, het eigenlijke onderwerp van de zin is. Bij werkwoorden van verschijning en verdwijning bevindt dit zich immers achter het werkwoord. Het zogenaamde onderwerp van de auteur is een vooropgestelde bijwoordelijke bepaling van plaats. In het licht van de eerder geziene theorie van Chu, 1998, kunnen we zeggen dat deze bijwoordelijke bepaling van plaats de topic-positie inneemt. Zie III.4..3. Het Chinees als een topicprominente taal.

actie ondergaat. Enkel wanneer het werkwoord een actie uitdrukt, wordt het object in meer of mindere mate getransformeerd, bepaald of gespecificeerd.

V.2.3.1.2.2. Syntactische kenmerken van het passief

Een belangrijke syntactische beperking op de 被 bei-constructie houdt verband met het semantische kenmerk van overdracht dat het werkwoord moet bezitten en bepaalt dat het werkwoord gevolgd moet worden door een postverbaal complement. Dit complement specificeert het werkwoord en bepaalt bijgevolg ook het object. Een vaak voorkomend complement is het partikel 了 le. Dit wijst op de voltooidheid van de actie. Het object heeft de actie ondergaan en bevindt zich in een andere toestand dan daarvoor. De voltooidheid van de actie zorgt met andere woorden voor de transformatie van het object. Het postverbaal complement kan ook een complement van resultaat zijn. Dit benadrukt nog meer de transitiviteit en de overdracht. Het eerste werkwoord geeft de actie aan en het tweede werkwoord (Cres) geeft het resultaat van die actie aan. Er vindt dus een volledige overdracht plaats. Bijvoorbeeld:¹²³

(70) 树 被 他 砍 断 了
 shu bei ta kan duan le
 boom PA hij hakken breken part.
De boom is door hem omgehakt

Deze zin is in feite terug te brengen tot twee basisproposities:

(71) 树 断 了
 shu duan le
 boom breken part.
De boom is gebroken

(72) 树 被 他 砍
 shu bei ta kan
 boom bei hij hakken
De boom wordt door hem gehakt

Basispropositie (71) hier is het resultaat terwijl de propositie (72) de actie weergeeft. Aangezien de 被 bei-constructie geen permanente staat weergeeft (namelijk het hakken van een boom) maar wel een precieze en gerealiseerde actie, is de aanwezigheid van een Cres vereist. Indien men een toestand of een onvoltooide actie in het passief wil

¹²³ Ren, 1993, p.159,160.

uitdrukken, moet men – zo stelt Xu – beroep doen op andere structuren, zoals 由 you...ww of 受 shou...ww. Het onderscheid blijkt duidelijk uit de vergelijking van de twee onderstaande voorbeelden:¹²⁴

- (73) 这 次 活 动 被 他 安 排 得
 zhe ci huodong bei ta anpai de
 dit KW manifestatie PA hij organiseren Cgr
 很 好
 hen hao
 heel goed
Deze manifestatie is goed door hem georganiseerd geworden

- (74) 我 们 的 活 动 由 他 安 排
 women de huodong you ta anpai
 wij DE manifestatie CV hij organiseren
Onze manifestaties worden door hem georganiseerd

Het eerste voorbeeld is een gerealiseerde actie. Het tweede voorbeeld daarentegen is een algemene stelling. Hier moet dus 由 you gebruikt worden en niet 被 bei.

Een tweede syntactische eigenschap van de 被 bei constructie betreft de positie van de negatie (不 bu, 没有 meiyou) in de zin. Deze bevindt zich altijd vóór 被 bei en nooit voor het hoofdwerkwoord. 被 bei als CV is semantisch immers zeer verbonden met het werkwoord. Aangezien de negatie in het Chinees voor het werkwoord staat, staat ze dus ook voor het CV 被 bei als deel van de werkwoordelijke constructie (VC). Bijvoorbeeld:

- (75) 他 没有 被 邻居 看见
 ta meiyou bei linju kanjian
 hij neg. PA buurman zien
Hij is niet door de buurman gezien

- (76) *他 被 邻居 没有 看见
 ta bei linju meiyou kanjian
 hij bei buurman neg. Zien

Een derde syntactische bijzonderheid betreft het meewerkend voorwerp (indirect object) als patiens. Bijvoorbeeld:¹²⁵

¹²⁴ Xu, 1996, p.180.

(77) 他们 问 了 我 许多 问题
 tamen wen le wo xuduo wenti
 zij vragen part. Ik veel vraag
Zij stelden me veel vragen

(78) 我 被 他们 问 了 许多 问题
 wo bei tamen wen le xuduo wenti
 ik bei zij vragen part. Veel vraag
Er werden mij (te) veel vragen gesteld door hen

Voorbeeld (77) staat in de actieve wijs met 我 wo als meewerkend voorwerp. In voorbeeld (78) is 我 wo patiens geworden en ondergaat het de actie. De betekenis van de zin heeft hierdoor een negatieve toets gekregen. Er zijn slechts weinig werkwoorden met twee objecten die in een 被 bei constructie kunnen voorkomen en waarbij het indirect object een negatieve connotatie krijgt. De reden hiervoor is dat vele werkwoorden met twee objecten geen negatieve betekenis kunnen dragen. Andere voorbeelden naast 问 wen zijn: 偷 tou ‘stelen’, 抢 qiang ‘beroven’, 夺 duo ‘grijpen’, 赢 ying ‘winnen’.

V.2.3.1.2.3. De andere passiefaanduiders

Naast bei bestaan er nog drie andere passiefaanduiders: 叫 jiao, 让 rang en 给 gei. Deze hebben alle drie naast hun functie als passiefaanduiders ook nog andere betekenissen en grammaticale functies. Dit werd door Kubler aangehaald als bewijs voor de toename van 被 bei als passiefaanduiders ten nadele van 叫 jiao, 让 rang en 给 gei. Ook Li en Thompson vermelden dit, zij het iets uitgebreider. 给 gei als vol werkwoord betekent ‘geven’. Tevens kan het ook dienen als CV ter aanduiding van het meewerkend voorwerp. 叫 Jiao is een werkwoord met de betekenis van ‘heten, noemen’ en 让 rang tenslotte is een

¹²⁵ Li en Thompson, 1981, p.504. Chu nuanceert hier en maakt een onderscheid tussen het meewerkend voorwerp (*dativ*) en het belanghebbend voorwerp (*benefactive*). Het belanghebbend voorwerp dat in het Nederlands de begunstigde aanduidt en meestal vertaald wordt met ‘voor’ kan volgens hem niet worden omgezet naar een passiefconstructie. Dit is volgens Chu ook één van de redenen waarom de passiefconstructie vaak een negatieve betekenis uitdrukt. (Chu, 1973, p.242) Het voorbeeld halen we uit Paris, die hetzelfde onderscheid maakt tussen de *destinataire* en de *bénéficiaire*. Bijvoorbeeld: 我给他解释清楚了那个问题 wo gei ta jieshi qingchule neige wenti ‘ik heb hem duidelijk dit probleem uitgelegd’ kan niet worden omgezet naar *他被我解释清楚了那个问题: ta bei wo jieshi qingchule neige wenti. (Paris, 1992, p.54)

werkwoord dat ‘toestaan’ betekent. Hiernaast vervullen ze elk ook een causale functie.¹²⁶ Om ambiguïteit te vermijden, is er dus volgens hen een voorkeur voor 被 bei. Bijvoorbeeld:¹²⁷

(79) 我 被 他 偷 了 两 块 钱
 wo bei ta tou le liang kuai qian
 ik PA hij stelen part. Twee kuai geld
Ik ben door hem beroofd van twee kuai

被 Bei kan in dit geval vervangen worden door de drie passiefaanvinders terwijl de vertaling dezelfde blijft. Indien echter in deze zin 给 gei, 叫 jiao of 让 rang zouden staan, zou er ambiguïteit mogelijk zijn en zou een alternatieve vertaling respectievelijk kunnen zijn: ‘Ik stal twee kuai van hem’, ‘ik deed hem twee kuai stelen’ en ‘ik liet hem twee kuai stelen’.

Hun gebruik als passiefaanvinder verschilt echter ook in structureel opzicht van dat van 被 bei. 叫 jiao en 让 rang als passiefaanvinder plaatsen zich vóór het werkwoord. Een handelend voorwerp of een handelende persoon is in dit geval verplicht. Ze kunnen dus niet zoals 被 bei zelfstandig voorkomen. Een ander verschil betreft hun sociaal-geografische verspreiding. Volgens Hashimoto komen de causatiefaanvinders 被 bei en 叫 jiao in de hoedanigheid van passiefaanvinder uit de noordelijke dialecten, terwijl 给 gei met ‘geven’ als volle betekenis afkomstig is uit de zuidelijke dialecten om het passief aan te duiden.¹²⁸ Dit onderscheid handhaaft zich nu ook nog in het oraal gebruik. 被 bei daarentegen is de passiefaanvinder aangewend bij schriftelijk gebruik of in een formele context.

Deze formele overeenkomst tussen passief en causatief wordt verder uitgediept door Paris. Zij schematiseert de relatie tussen de twee structuren als volgt:¹²⁹

¹²⁶ Eén van de redenen waarom 叫 jiao en 让 rang de overschakeling konden maken van een causatief naar een passief, ligt volgens Xu gedeeltelijk bij het volgende: “Il est à noter que, comme dans le cas de rang, le sens éventuel de ‘se laisser faire’ de jiao lui procure la possibilité de passer au sens passif.” De patiënt betekenis van deze causale werkwoorden kan dus mede voor een omschakeling naar het passief gezorgd hebben. (Xu, 1996, p.192)

¹²⁷ Li en Thompson, 1981, p.506,507.

¹²⁸ Voor een lijst met zuidelijke dialecten waarin de passiefaanvinder dezelfde is als het werkwoord ‘geven’, zie Hashimoto, 1988, p.347.

¹²⁹ Paris, 2003, p.167.

Position 1	Position 2		
Agent indirect [+ controle]	<i>jiao / rang</i> Agent immédiat	Verbe	Causatif
Récipiendaire [-contrôle] Topique	<i>bei</i> Agent immédiat	Verbe	Passif

De eerste rij is een weergave van de causatief en de tweede rij van het passief. Uit deze tabel blijkt dat zowel de aanduiders van de causatief als de aanduider van het passief een agens introduceren. Wanneer echter het zinsdeel in eerste positie ook een agens is, is er sprake van een causatief. In dat geval is de eerste agens indirect en het tweede agens onmiddellijk. Het is immers deze tweede agens die daadwerkelijk de actie uitvoert. Deze oefent controle uit op de actie. Indien deze eerste nominale constituent een patiens is, dan hebben we te maken met een passief. Hij is *récipiendaire* en ondergaat de actie. Hij oefent dan ook logischerwijze minder controle uit op het verloop van de zin. Dit zinsdeel vervult de rol van een topic. Het is dat waarover iets gezegd wordt.

Een andere semantische voorwaarde die het passief onderscheidt van een causatief is de verplichte coreferentie tussen de eerste nominale constituent en het object indien aanwezig. Bijvoorbeeld:¹³⁰

- (80) 我 被 张三 偷 看 了
 wo bei zhangsan tou kan le
 ik bei zhangsan in het geheim lezen part.

日记

rij

dagboek

Mijn dagboek is in het geheim door Zhangsan gelezen

We merken op dat de eerste nominale constituent hier de functie van een topic vervult. De aanwezigheid van de passiefaanduiders 被 bei vereist een coreferentie tussen dit topic en het object. Het dagboek kan dus niet anders dan toebehoren aan 我 wo 'ik'. Indien

¹³⁰ Paris, 2003, p.168-169.

we 被 bei vervangen door een causatiefaanwijzer (让 rang, 叫 jiao of 给 gei), valt deze vereiste van coreferentie weg en is er geen noodzakelijk verband tussen 我 wo ‘ik’ en 日记 riji ‘dagboek’. Deze semantische voorwaarde geldt zowel voor een object dat de normale positie achter het werkwoord bekleedt als voor een object dat zich in een vooropgestelde positie ingeleid door 把 ba bevindt.

给 Gei staat enigszins apart van de andere passiefaanwijzers. Naast zijn functie als vol werkwoord ‘geven’ en als CV dat het meewerkend voorwerp inleidt, vervult gei ook nog een functie als aanwijzer van het passief. Het zou echter een onderschatting zijn van het syntactische veld van 给 gei en van haar interactie met andere structuren, indien de definitie van 给 gei zich zou beperken tot ‘aanwijzer van het passief’. We treffen 给 gei aan in de volgende structuren:

(1) NC1 + 给 gei + NC2 + ww.

(2) NC + 给 gei + ww.

(3) NC1 + 被 bei/叫 jiao/让 rang + NC2 + 给 gei + ww.

(4) NC1 + 把 ba + NC2 + 给 gei + ww.

(5) NC2 + NC1 + 给 gei + ww.

Structuren (1) en (2) verlopen analoog met het gebruik van de 被 bei-structuur. 给 gei kan dus respectievelijk een HV introduceren of de passieve wijs van de zin aanduiden. In structuur (3) treffen we 给 gei aan voor het werkwoord en achter een passiefaanwijzer met HV. In structuren (4) en (5) staat 给 gei eveneens voor het werkwoord maar deze keer in combinatie met een vooropgesteld lijdend voorwerp, respectievelijk in een 把 ba-constructie of in topic-positie. Voor structuren (1) en (2) gaat het nog op om 给 gei als een aanwijzer van het passief te benoemen. In structuur (3) is dit al moeilijker omwille van de aanwezigheid van reeds een andere passiefaanwijzer. In structuren (4) en (5) zien we het omgekeerde, namelijk 给 gei in combinatie met een actieve wijs. Deze analyse brengt ons tot een contradictie: 给 gei zou in dit geval namelijk zowel aanwijzer van het passief zijn als aanwijzer van het actief. Het lijkt ons dus juister om te stellen dat 给 gei combineerbaar

is met de twee modi, zonder er de term passiefaanduiders of actiefaanduiders aan toe te kennen. Wat is nu de juiste functie van 给 *gei*? Paris bestempelt 给 *gei* als een versterker van de diathese. Dit is de richting waarin de actie, uitgedrukt door het werkwoord zich manifesteert van de ene agens naar de andere. 给 *gei* is met andere woorden geen aanduiders van die richting zelf, maar benadrukt wel het feit dat er een richting is waarin de actie zich manifesteert. Aangezien het Chinees een taal is waarin de diathese niet blijkt uit de vorm van het werkwoord, doet ze beroep op andere middelen om de diathese aan te duiden: (1) de positie van de nominale constituenten en (2) de eventuele aanwezigheid van een voorzetsel. De oriëntatie van het werkwoord in een passieve zinsconstructie of in een actieve zinsconstructie met een vooropgesteld object of met een object ingeleid door 把 *ba*, leidt tot de transformatie van de patiens door de agens. In zowel de actieve uitingen als de passieve versterkt 给 *gei* met andere woorden de transitiviteit.¹³¹ Dit verklaart waarom 给 *gei* zowel de plaats kan innemen van 被 *bei* en andere passiefaanduiders als samen kan voorkomen met 被 *bei* en andere passiefaanduiders als ook in combinatie kan staan met 把 *ba* als aanduiders van het object of met een vooropgesteld object.¹³² Indien het object echter achter het werkwoord staat (en we dus te maken hebben met een normale SVO-constructie), kan 给 *gei* niet in de zin voorkomen als aanduiders van het passief. Dit is immers de normatieve zinsorde met een neutrale betekenis. Indien men de transitiviteit wil benadrukken, gebeurt dit door vooropstelling van het object. In een laatste etappe kan de toevoeging van 给 *gei* aan een dergelijke constructie zorgen voor een extra benadrukking van de transitiviteit.

¹³¹ Paris, 1992, p.170-174.

¹³² Er zijn dus verscheidene gelijkenissen vast te stellen tussen de 把 *ba*-structuur en de 被 *bei*-structuur. Ze zijn beiden een variant op de normale SVO-constructie waarbij één NC verplaatst wordt vanuit haar normale positie naar een positie voor het werkwoord ingeleid door een voorzetsel. Ze vereisen allebei dat het werkwoord een betekenis van overdracht bezit. Dit heeft als gevolg dat het werkwoord transitief en samengesteld moet zijn zodat de transformatie van het object kan plaatsvinden. 把 *Ba* en 被 *bei* kunnen zelfs in dezelfde zin voorkomen indien het onderwerp van de zin een meewerkend voorwerp is of indien het onderwerp en het object van 把 *ba* een geheel-deel relatie hebben. Bijvoorbeeld: (Yip en Rimmington, 2004, p.220.)

新	书	被	小妹妹	把	封面	撕	掉	了
xin	shu	bei	xiaomeimei	ba	fengmian	si	diao	le
nieuw	boek	PA	kleine zus	cv	kaft	scheuren	los	part.

De kaft van het nieuwe boek was losgescheurd door mijn jongere zus

De relatie tussen transitiviteit en de 把 *ba*-constructie wordt ook uitgebreid onder de loep genomen door Thompson, 1973, waarin ze tot gelijkaardige vaststellingen komt als Paris, 1992.

V.2.3.1.3. Besluit

In het vorige hoofdstuk zijn de semantische en syntactische eigenschappen van de 被 bei-constructie uitvoerig behandeld. Vermits de vernieuwingen te wijten aan de europeanisering voornamelijk betrekking hebben op de passiefaanduiders 被 bei, heb ik de de andere manieren waarop het Chinees een ‘passief’ kan uitdrukken even buiten beschouwing gelaten. Om echter de precieze inwerking van de europeanisering op de 被 bei-constructie in een juist licht te kunnen plaatsen, is het nodig om in te focussen op deze andere methodes. Hun structuur benadert immers in sterke mate de structuur van de 被 bei-constructie. De noties ‘transitiviteit’ en ‘topic’ spelen hierbij een belangrijke rol.

Yip en Rimmington onderscheiden drie mogelijke passievormen: *the notional passive*, *the formal passive* en *the lexical passive*, vertaald als het zelfstandig passief, het formeel passief en het lexicaal passief. Met elk associëren ze eveneens een bepaalde toon. Het formeel passief is de passiefconstructie met 被 bei. Hier is de toon narratief van aard. Het lexicaal passief is een constructie die eerder in een formele context gebruikt wordt. Dit passief giet zich in een SVO-structuur, waarbij het onderwerp de ontvanger van de actie is, het werkwoord een ‘krijgen’ uitdrukt (bijvoorbeeld: 受到 shoudao ‘krijgen’, 遭到 zaodao ‘ondergaan’, 得到 dedao ‘krijgen’,...) en waarbij het object een genominaliseerd werkwoord is. Bijvoorbeeld:¹³³

- (81) 他 受到 大家 的 惩罚
 ta shoudao dajia de chengfa
 hij krijgen iedereen de straffen
Hij werd door iedereen gestraft

Dit passief is echter van minder belang voor onze analyse. Het derde passief dat Yip en Rimmington onderscheiden is wat zij noemen het zelfstandig passief. Deze term is afgeleid van het feit dat er een passief wordt uitgedrukt zonder gebruik te maken van een passiefaanduiders. Hier wordt het object van een normale SVO-structuur in topic-positie geplaatst en valt het onderwerp van de zin weg zodat het aan de oppervlakte lijkt alsof het vooropgestelde object het onderwerp van de zin is. Aan het werkwoord zijn dezelfde eisen verbonden als aan een passiefconstructie met passiefaanduiders. Hoe meer het object immers naar voor geplaatst wordt, hoe groter de graad van transitiviteit en hoe groter de betekenis van overdracht verbonden aan het werkwoord. Dit impliceert dat het werkwoord

disyllabisch, samengesteld of op een andere manier bepaald moet zijn. Aan dit zelfstandig passief is een verklarende functie verbonden.

Yip en Rimmington beschouwen deze laatste structuur dus als een passiefvorm. De equivalente vertaling in het Engels gebeurt immers door middel van een passief. De onderliggende structuur is echter een actieve constructie met een vooropgesteld object waarbij het onderwerp is weggelaten. Deze lijkt sterk op de eigenlijke passiefconstructie met een passiefaanduiders. Deze gelijkenis blijkt duidelijk wanneer we de verschillende etappes gaande van minder transitief naar meer transitief onder elkaar zetten. Bijvoorbeeld:¹³⁴

- (82) (1) 母亲 吵 好 了 菜
 muqin chao hao le cai
 moeder wokken Cres part. groenten
Moeder heeft groenten gewokt
- (2) 母亲 菜 吵 好 了
 muqin cai chao hao le
 moeder groentenwokken Cres part.
Moeder heeft de groenten gewokt
- (3) 母亲 把 菜 吵 好 了
 muqin ba cai chao hao le
 moeder cv groentenwokken Cres part.
Moeder heeft de groenten gewokt.
- (4) 菜 母亲 吵 好 了
 cai muqin chao hao le
 groenten moeder wokken Cres part.
De groenten, moeder heeft ze gewokt
- (5) 菜 被 母亲 吵 好 了
 cai bei muqin chao hao le
 groenten PA moeder wokken Cres part.
De groenten zijn door moeder gewokt
- (6) 菜 被 母亲 给 吵 好 了
 cai bei muqin gei chao hao le
 groenten PA moeder gei wokken Cres part.
De groenten zijn door moeder gewokt

Het Chinees beschikt niet over lidwoorden om de bepaaldheid of onbepaaldheid van een substantief uit te drukken. Het doet daarentegen beroep op de woordvolgorde om dit weer te geven. Hoe meer het object naar links staat, hoe groter de bepaaldheid van het

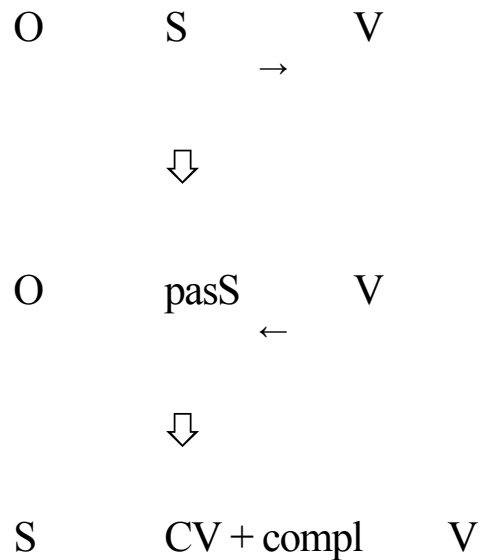
¹³³ Yip en Rimmington, 2004, p.222.

¹³⁴ Dit zijn eigen voorbeelden.

object en hoe groter de graad van transitiviteit uitgedrukt door het werkwoord.¹³⁵ Bepaalde transitieve werkwoorden verdragen heel goed de aanwezigheid van een object in een normale SVO-structuur. Zodra echter bij dit soort werkwoorden het object voor het werkwoord geplaatst wordt, krijgen we een agrammaticale zin. De voorwaarde verbonden aan een vooropgestelde positie van het object is immers de betekenis van overdracht. Deze is niet aanwezig bij werkwoorden zoals 有 *you* ‘hebben’, 好像 *haoxiang* ‘lijken’, 配 *pei* ‘overeenkomen’,...

Dit wordt duidelijk wanneer we de zes voorbeelden (82) met elkaar vergelijken. Hoewel de Nederlandse vertaling de nuance niet altijd goed kan weergeven, is er toch een stijgende graad in transitiviteit te bemerken. Voorbeeld (1) is de normale structuur van een Chinese zin. Het is een neutrale zinsuiting in SVO. Het object staat achter het werkwoord en is onbepaald aangezien het niet morfologisch gemarkeerd is. In voorbeeld (2) en (3) wordt het object verschoven naar eenzelfde positie, namelijk voor het werkwoord. In (3) wordt die positie nog eens extra benadrukt door het CV 把 *ba* dat het vooropgestelde object inleidt. Het object is dus bepaald en wordt vertaald door een bepaald lidwoord. In (4) staat het object in topic-positie voor het onderwerp. De bepaaldheid vergroot, evenals de overdracht. In dit voorbeeld ondergaan de groenten de actie van het wokken. Dit ondergaan, deze transformatie wordt aldus benadrukt door de positie van het object helemaal links vooraan. Indien we het onderwerp 母亲 *muqin* weglaten, krijgen we wat door Yip en Rimmington het zelfstandig passief genoemd wordt. Voorbeeld (5) verschilt van (4) door toevoeging van de passiefaanduiders 被 *bei*. Het vooropgestelde object in (4) wordt nu grammaticaal gesproken beschouwd als het onderwerp. Het ondergaat de actie uitgedrukt door het werkwoord volledig. De overdracht is compleet. De toevoeging van 给 *gei* voor het werkwoord in (6) versterkt zoals reeds eerder gezien de transitiviteit. De formele overgang van een passief naar een actief gebeurt dus tussen voorbeeld (4) en (5). De gelijkens tussen een actief constructie met vooropgesteld object en een passieve constructie is dus enorm groot. Met de zes voorbeelden in het achterhoofd, merken we op dat dit slechts een logische stap is op de ladder van de transitiviteit. Indien we met de symbolen S, V en O werken van de SVO-constructie, gebeurt er schematisch gezien hetvolgende tussen (4) en (5):

¹³⁵ Dit wordt besproken in het hoofdstuk III.4. over de syntaxis van het Chinees. Het feit dat de bepaaldheid in het Chinees uitgedrukt wordt door de woordvolgorde is een kenmerk van een topicprominente taal.

Het enige verschil tussen de actieve constructie met het vooropgestelde object (topic) en de passieve constructie is de toevoeging van de passiefaanduider. De pijl verduidelijkt de diathese. De pijl naar rechts wijst op de actieve modus en de pijl naar links op de passieve modus. Dit brengt ons tot een heranalyse van de syntactische functies waarbij het vooropgestelde object in het onderwerp verandert en het onderwerp aangezien ingeleid door een CV het complement wordt daarvan.

De keuze tussen het gebruik van een actieve constructie met topic of een passieve constructie met passiefaanduider ziet zich dus niet geconfronteerd met de overbrugging van een groot verschil tussen beiden. De structurele stap is daarentegen eerder klein. Hier recapituleer ik de eerste drie opgesomde veranderingen als gevolg van de europeanisering: (1) toename van de passiefaanduider 被 bei, (2) het voorkomen van 被 bei zonder HV en (3) toename van 被 bei ten nadele van de andere passiefaanduiders.

(1) toename van de passiefaanduider 被 bei: in het licht van de juist gemaakte analyse kunnen we het toegenomen gebruik van de passiefaanduider 被 bei tengevolge van de europeanisering beter verduidelijken. Puur syntactisch gezien betreft deze europeanisering een overgang van een actieve constructie met een vooropgesteld object naar een passieve constructie met een onderwerp en passiefaanduider of om het met de termen van Yip en Rimmington te zeggen: een overgang van een zelfstandig passief naar een formeel passief. Dit is het taalkundige procédé dat plaatsvond bij de vertalingen. We

kunnen hier aldus de principes van de vertaaltheorie op toepassen. Indien we stellen dat het passief de invariant is, dan merken we op dat de concretisering van deze formele overeenkomst verschilt tussen het Engels en het Chinees. De letterlijke equivalentie van een Engelse passiefconstructie met *by* is immers in het Chinees vaak een actiefconstructie met vooropgesteld object. Hier herneem ik Li en Thompson die de passiefconstructie aanhalen als een kenmerk van een onderwerpprominente taal. In een taal zoals het Engels is het onderwerp immers in die mate belangrijk dat, indien een naamwoord anders dan het naamwoord dat een werkwoord als zijn onderwerp aanduidt vooraan in de zin komt, dit werkwoord gemarkeerd moet worden om deze ‘abnormale’ volgorde aan te duiden. In een topicprominente taal zoals het Chinees daarentegen is een structuur waarbij een naamwoord anders dan het naamwoord dat een werkwoord als zijn onderwerp aanduidt vooraan in de zin komt, veel voorkomend. Er is aldus geen verdere markering in de vorm van een passiefaanduiders nodig. De letterlijke equivalentie van het passief verschilt dus voor beide talen in belangrijke mate. Bij vertalingen moeten bijgevolg grote verschuivingen gebeuren wil men tot een goede vertaling komen. Deze *translation shifts* werden echter bewust niet toegepast, zodat de passiefconstructie convergeerde naar de Engelse passiefconstructie en 被 bei als passiefaanduiders meer werd gebruikt. We spreken hier van structurele convergentie. De Engelse passiefconstructie met passiefaanduiders versterkt het gebruik van de Chinese passiefaanduiders. Er is dus een lichte verschuiving merkbaar van een topicprominente taal naar een onderwerpprominente taal.

(2) Het voorkomen van 被 bei zonder HV: volgens de geraadpleegde auteurs komt 被 bei meer en meer voor zonder HV. Dit is ook de reden waarom we 被 bei de term passiefaanduiders meegeven en niet *coverb*. Een *coverb* wordt immers gevolgd door een complement. Het voorkomen van 被 bei zonder HV sluit hier dus niet bij aan. We nemen hier als invariant passief zonder passiefaanduiders. In het Engels wordt deze invariant geconcretiseerd aan de hand van morfologische markering van het werkwoord. Het Chinees kent echter geen verbale flexie en drukt een passief zonder passiefaanduiders uit in de vorm van een zelfstandig passief: een actiefconstructie met een vooropgesteld object. De europeanisering bestond erin dat de Chinese hervormers in 被 bei het equivalent zagen van de morfologische marking van het werkwoord in het Engels. Er is dus wederom sprake van structurele convergentie. Dit wordt nog versterkt door het feit dat 被 bei voor de Tang

dynastie ook rechtstreeks voor het werkwoord kwam te staan zonder HV. Dit werd door de introductie van de westerse literatuur terug geactiveerd en versterkt.

(3) Toename van 被 bei ten nadele van andere passiefaanduiders: In punt (1) zagen we dat de passiefconstructie met passiefaanduiders in gebruik toeneemt als gevolg van de europeanisering. De passiefaanduiders die hiervoor aangewend worden, is 被 bei. De redenen hiervoor zijn meervoudig. Ten eerste is de europeanisering een fenomeen dat zich afspeelt in de schrijftaal. 被 bei was de geijkte passiefaanduiders hiervoor, gezien zijn gebruik in schriftelijke en/of formele context. Dit speelde dus reeds in het voordeel van het gebruik van 被 bei ten nadele van de andere passiefaanduiders 叫 jiao, 让 rang en 给 gei. Deze werden vooral mondeling gebruikt en waren bovendien enigszins gebonden door hun verschillende geografische afkomst. 叫 Jiao en 让 rang werden immers aangewend in de noordelijke dialecten en 给 gei in de zuidelijke dialecten. Een ander mankement was dat 叫 jiao en 让 rang niet zonder HV kunnen voorkomen. De belangrijkste reden waarom 被 bei het won van de andere passiefaanduiders ligt echter bij het feit dat 叫 jiao, 让 rang en 给 gei nog andere functies bezitten naast passiefaanduiders. Alle drie hebben ze een betekenis als vol werkwoord en introduceren ze een causatief. 给 gei vervult daarenboven ook nog de rol van *coverb* en van versterker van de transitiviteit. Ambigüiteit is dus mogelijk wanneer ze als passiefaanduiders aangewend worden. Het feit dat 被 bei gebruikt werd als passiefaanduiders ten nadele van de andere is dus eerder te wijten aan de intrinsieke eigenschappen van de andere passiefaanduiders, dan aan de europeanisering zelf.

Twee andere vernieuwingen worden ook toegewezen aan de europeanisering. Het gaat om de volgende veranderingen: (4) een verruiming van het semantische veld van de 被 bei-constructie met een positieve connotatie en (5) de combinatie van 被 bei met een tegenwoordige of toekomstige tijd.

(4) een verruiming van het semantische veld van de 被 bei-constructie met een positieve connotatie: De normale semantische voorwaarde verbonden met de 被 bei-constructie betreft de negatieve connotatie die hiermee geassocieerd moet zijn. Onder invloed van de westerse vertaalde teksten heeft de 被 bei-constructie echter ook een positieve betekenis aan zich gehecht. Dit gebruik heeft zich uitgebreid naar literatuur in het *baihua* en volgens Li en Thompson eveneens naar de gesproken taal. Dit is ook het

standpunt van Chen. De 被 bei-constructie met een positieve betekenis heeft zich volgens hem nu volledig ingeburgerd, hoewel minder frequent dan met een negatieve betekenis.¹³⁶ Hierbij is niet enkel europeanisering als mogelijke bron te noemen. De vroegere betekenis van 被 bei als werkwoord was naast ‘lijden, ondergaan’ immers ook ‘krijgen’ (van een superieur naar een inferieur). Het is dus heel goed mogelijk dat de europeanisering via het mechanisme van structurele convergentie de positieve betekenis van 被 bei terug geactiveerd heeft. In plaats van een positief getinte Engelse passiefconstructie om te zetten naar een actieve constructie, werd geopteerd voor een letterlijke vertaling, hierbij gebruik makende van het structurele equivalent 被 bei.

(5) de combinatie van 被 bei met een tegenwoordige of toekomstige tijd: Waar deze vroeger slechts voorkwam met een verleden tijd, zou hij nu voorkomen met een tegenwoordige of toekomstige tijd. Deze verandering wordt enkel vernoemd door Kubler en Liu Mao-tsai. Aangezien het Chinees echter geen tijden maar aspecten heeft, is het moeilijk om over een verleden, heden of toekomstige tijd te spreken. Zoals ik juist heb aangetoond is de actie bij een 被 bei-constructie vaak voltooid door de overdrachtelijke betekenis verbonden aan deze passiefaanduiders. Voltooidheid is echter een aspect en komt niet altijd overeen met een ‘verleden tijd’. Een voltooide handeling kan zich immers ook afspelen in het heden of in de toekomst. Wanneer Kubler dus spreekt over passieve zinnen in het verleden, duidt hij hiermee waarschijnlijk op de voltooidheid van de handeling die zich lijkt af te spelen in het verleden (door eventueel een bijwoordelijke bepaling van tijd of door de context). Aangezien het aspect voltooidheid evenwel vaak samengaat met een verleden tijd, is het aannemelijk om te stellen dat 被 bei-constructies zich hoofdzakelijk in de verleden tijd afspelen. De opmerking van Xu dat een onvoltooide handeling nooit de passiefconstructie gebruikt, neigt naar bevestiging van deze hypothese. Een onvoltooide handeling vinden we immers vaak in een tegenwoordige tijd terug. Dit is echter niet absoluut. Het samengaan van de 被 bei-constructie en de verleden tijd wordt bovendien in geen enkele grammatica expliciet gesteld, net zo min als de eventuele uitbreiding van de 被 bei constructie naar een tegenwoordige of toekomstige tijd. Een sceptische houding jegens deze verandering is dus geboden.

¹³⁶ Chen, 1999, p.93-94.

V.2.3.2. 是 shi ‘zijn’-zinnen: koppelzinnen, descriptieve zinnen en narratieve zinnen

V.2.3.2.1. Meningen over europeanisering

Xie Yaoji onderscheidt drie soorten zinnen in het Chinees: descriptieve of adjectivale zinnen, narratieve of verbale zinnen en koppelzinnen. Descriptieve zinnen hebben een adjectief als predikaat en narratieve zinnen een werkwoord. Koppelzinnen differentiëren zich van de twee eerste zinssoorten doordat ze de aanwezigheid van een koppelwerkwoord vereisen tussen het onderwerp en het predikaat. Het meest voorkomende koppelwerkwoord is 是 shi. Indien het predikaat bestaat uit een substantief of een voornaamwoord, wordt 是 shi ingevoegd om de determinatieve relatie uit te drukken. Ook descriptieve of narratieve zinnen kunnen echter omgevormd worden tot een koppelzin. In dit geval vindt men eveneens 是 shi terug tussen het onderwerp en het predikaat. Na het predikaat moet bovendien 的 de geplaatst worden. Dit is een verkorte versie van de eerste soort koppelzin waarbij het predikaat een substantief is maar waarbij het hoofd van de bepaling is weggelaten ten gevolge van de sterke coreferentie met het onderwerp. De 是...的 shi...de structuur dient bij de tweede soort koppelzin dan ook om een extra nadruk te geven aan de normale descriptieve of narratieve structuur. Bij de eerste soort koppelzin is er slechts één optie om deze zin weer te geven. 是 shi wijst hier dan ook gewoon op het verband tussen onderwerp en predikaat zonder daarom het predikaat te benadrukken.

Waar het gebruik van de 是...的 shi...de structuur bij narratieve en descriptieve zinnen vroeger slechts marginaal voorkwam (het eerste gebruik dateert volgens Xie Yaoji uit de Song dynastie en de Yuan dynastie), heeft de europeanisering tot gevolg gehad dat deze structuur zich massaal is beginnen verspreiden. Het equivalent in het Engels voor het koppelwerkwoord 是 shi is immers het koppelwerkwoord ‘to be’. Sommigen gingen volgens Xie Yaoji zelfs zo ver in hun imitatie van de Engelse zinsstructuur dat ze ook 的 de weglieten. Ook kwam 是 shi nu voor in een zin waarvan het predikaat al benadrukt werd door een bijwoord. Bijvoorbeeld:

- (83) 唉, 我 现在 想想, 那时 真是
 ai wo xianzai xiang xiang na shi zhen shi
 wel ik nu denken denken die tijd echt zijn
 太 聪明 了!(朱自清《背影》)
 tai congming le
 te slim part.

*Wel, nu ik er aan denk, dat was toen werkelijk zeer slim! (Zhu Ziqing:
Het silhouet van zijn rug)*

Hoewel uit raadpleging van *Zhongguo Xiandai Yufa* duidelijk blijkt dat Xie Yaoji zich baseert op de grammaticale theorieën van Wang Li omtrent de verschillende zinssoorten, heeft hij de gereserveerde houding van deze laatste met betrekking tot de europeanisering van dit fenomeen niet overgenomen (hoewel we natuurlijk rekening moeten houden met een tijdsverschil van meer dan veertig jaar). Wang Li categoriseert dit fenomeen onder hetzelfde hoofdstuk als de toename van het onderwerp en titelt het: 繫詞的增加 xici de zengjia ‘de toename van het koppelwoord’. Hij erkent het feit dat beschrijvende zinnen ten gevolge van europeanisering omgevormd worden tot koppelzinnen met een 是...的 shi...de structuur en dat in sommige gevallen 的 de zelfs wordt weggelaten om een volledig equivalent te bekomen van de westerse zinsconstructie. Ook geeft hij enkele voorbeelden waarbij 是 shi zelfs vóór een werkwoord geplaatst wordt (dus bij narratieve zinnen) of vóór een bijwoord dat het predikaat al benadrukt. Volgens hem komt dit echter niet overeen met de Chinese gewoonte en moet er voor een adjectief geen 是 shi geplaatst worden, laat staan voor een bijwoord zoals 太 tai ‘te’, 很 hen ‘heel’ of 非常 feichang ‘heel’. Hij geeft echter wel toe dat er twijfel bestaat onder literati en dat sommigen van mening zijn dat dit wel een onderdeel is geworden van de Chinese grammatica.¹³⁷

Ook Kubler vermeldt deze evolutie. Adjectieven hebben normaal gesproken geen koppelwerkwoord nodig wanneer ze in predikaatspositie staan (*stative verbs*). Hoewel deze structuur wel voorkomt bij SV om nadruk te leggen, lijkt dit gebruik exact overeen te komen met de westerse structuur waarin een koppelwerkwoord plus een adjectief gebruikt wordt. Bijvoorbeeld:¹³⁸

Structuur met nadruk:

(84) 你 不 累 嗎? 我 是 很 累.
Ni bu lei ma wo shi hen lei
Jij neg. Moe part. Ik zijn heel moe
Ben jij niet moe? Ik ben heel moe.

Geëuropeaniseerde structuur:

¹³⁷ Wang Li, 1947a, p.319-333.

¹³⁸ Kubler, 1985, p.133.

- (85) 這些 生命 對於 他 是 太 親愛 了...
 zhe xie shengmingduiyu ta shi tai qinai le
 deze enkele leven cv hij zijn heel dierbaar part.
Deze levens waren hem zeer dierbaar

Waar in voorbeeld (84) de nadruk heel duidelijk is en het antwoord het contrast met de vraag helder naar voren brengt, is de nadruk in voorbeeld (85) minder prominent en kan het evengoed een neutrale zinsuiting zijn.¹³⁹ Ook wijst hij op een toegenomen gebruik van de 是...的 shi...de structuur bij SV. Hoewel dit incidenteel voorkwam in het klassiek Chinees, is het gebruik hiervan sterk toegenomen sinds vier mei.¹⁴⁰

Peyraube is een andere mening toegedaan. Volgens hem was de 是...的 shi...de structuur heel gebruikelijk in *Jin Ping mei cihua*. Ze was wijdverspreid in de gesproken taal van de Yuan dynastie en van het begin van de Ming dynastie. Ze verdween echter in het midden van de Ming dynastie maar dook echter weer op in de Qing dynastie.¹⁴¹

V.2.3.2.2. Grammaticale Bespreking

In zijn *Zhongguo Xiandai Yufa* geeft Wang Li de algemene kenmerken van een koppelzin (判断句 panduanju). Deze bestaat uit een onderwerp (主语 zhuyu) een koppelwoord (系词 xici) en een predikaat (谓语 weiyu).¹⁴² 系词 xici heb ik hier bewust niet vertaald als de geijkte westerse term koppelwerkwoord, maar wel letterlijk als het koppelwoord (het woord dat verbindt). Op geen enkel moment neem Wang Li immers het woord ‘werkwoord’ in de mond wanneer hij spreekt over koppelzinnen.¹⁴³ Een koppelzin kan twee functies vervullen: gelijkstelling en categorisering. Daarnaast kan elke beschrijvende zin omgevormd worden tot een koppelzin door toevoeging van 是 shi tussen onderwerp en predikaat en door eventueel een 的 de achteraan. Dit brengt ook een betekenisverandering met zich mee van een neutrale zinsuiting naar een benadrukte

¹³⁹ Kubler, 1985, p.132-133. De context is hier echter belangrijk. Aangezien Kubler deze niet geeft, is het moeilijk om vaste uitspraken te doen over de eventuele nadruk die op de zin ligt.

¹⁴⁰ Kubler, 1985, p.134.

¹⁴¹ Een andere functie van 是...的 shi...de die zich ontwikkelde in de Qing dynastie, was die van het emfatisch partikel 是的 shide, 是的 shide! ‘inderdaad, inderdaad!’. (Peyraube, 2000, p.9)

¹⁴² Het predikaat wordt door Wang Li ook 表位 biaowei genoemd, letterlijk vertaald als ‘de plaats van uitdrukking.’ (Wang Li, 1947a, p.98)

zinsuiting. Het grote verschil nu tussen dit gebruik en het geëuropeaniseerde gebruik van de 是...的 shi...de structuur is de toename van deze structuur als zijnde een neutrale zinsuiting, dus zonder specifieke benadrukte betekenis. In deze zin vormt het dus een perfect equivalent van de westerse gezegdestructuur met een koppelwerkwoord.

Li en Thompson categoriseren de 是...的 shi...de structuur onder het hoofdstuk ‘genominaliseerde zinsuitingen’. Schematisch wordt deze structuur dan ook als volgt voorgesteld:

Onderwerp + 是 shi + nominalisatie

Ze stellen vier belangrijke kenmerken voorop die hen onderscheiden van andere aan de oppervlakte gelijkaardige constructies. Ten eerste moet het onderwerp van de 是...的 shi...de constructie hetzelfde zijn als het ontbrekende onderwerp in de nominalisatie. Ten tweede bevat de constructie een bijwoordelijke bepaling of een hulpwerkwoord dat de omstandigheden van de gebeurtenis in de nominalisatie aanduidt. Ten derde kan 是 shi in een dergelijke constructie altijd worden weggelaten. Bijvoorbeeld¹⁴⁴:

(86) 他 (是) 昨天 来 的
 ta shi zuotian lai de
 hij zijn gisteren komen part.
Het is zo dat hij gisteren gekomen is

Dit voorbeeld illustreert duidelijk de drie eerste punten. Het onderwerp komt overeen met het ontbrekende hoofd van de bepaling. Er is een bijwoordelijke bepaling van tijd die de omstandigheden van de nominalisatie in tijd begrenst. Ten derde kan 是 shi worden weggelaten. Het is dus evengoed mogelijk om te zeggen: 他昨天来的 ta zuotian lai de. Het laatste punt gaat over het object aanwezig in de nominalisering. Indien er een object is, dan kan 的 de zowel achter dit object komen te staan (87) als ervoor (88). Bijvoorbeeld¹⁴⁵:

¹⁴³ Wang Li, 1947a, p.98 voor de definitie van het koppelwoord: 這‘是’字是主語和謂語之間的連繫物, 它是把謂語介紹于主語的, 我們把它叫做繫詞. ‘Dit karakter ‘shi’ is datgene wat de verbinding vormt tussen het onderwerp en het predikaat. Het introduceert het predikaat bij het onderwerp. We noemen het ‘het koppelwoord’.

¹⁴⁴ Li en Thompson, 1981, p.588

¹⁴⁵ Li en Thompson, 1981, p.589.

(87) 他们 (是) 八 点钟 开 门 的
 tamen (shi) ba dianzhong kai men DE
 zij (zijn) acht uur openen deur part.
Zij hebben om acht uur de deuren geopend

(88) 他们 (是) 八 点钟 开 的 门
 tamen (shi) ba dianzhong kai de men
 zij zijn acht uur openen DE Deur
Zij hebben om acht uur de deuren geopend

Algemeen gesproken stellen ze dat de 是...的 shi...de constructie een situatie karakteriseert of uitlegt door een veronderstelling tegen te spreken of te bevestigen. Alhoewel ze wel spreken over de mogelijkheid om 是 shi weg te laten in een dergelijke constructie, spreken ze niet over de eventuele ellips van 的 de, iets wat door Wang Li als geëuropeaniseerd gekarakteriseerd werd. Deze laatste vernoemt dan weer niet het weglaten van 是 shi als een mogelijkheid voor een alternatieve constructie.

De voorbeelden die Li en Thompson in dit hoofdstuk geven zijn beperkt tot een 是...的 shi...de constructie in combinatie met een werkwoord. Er is geen enkel voorbeeld terug te vinden van deze constructie in combinatie met een adjectief (een beschrijvende zin volgens de terminologie van Wang Li). Dit hangt samen met hun categorisering van de 是...的 shi...de constructie onder nominalisaties. Zoals gezegd in het hoofdstuk over de bijvoeglijke bepaling, worden adjectieven in Li en Thompson niet bij werkwoorden gerekend. Ze kunnen aldus ook niet genominaliseerd worden en behoren bijgevolg ook niet tot deze 是...的 shi...de constructie. We kunnen dus veronderstellen dat een zin als 桌子是红的 zhuozi shi hong de ‘de tafel is rood’ door hen beschouwd wordt als een adjectivale bepalende constituent, waarbij het hoofd van de bepaling is weggelaten wegens herhaling van het onderwerp. Over deze ellips is echter niets terug te vinden in hun grammatica. Zoals echter reeds opgemerkt aan het begin van het hoofdstuk over deze constructie, dienen de vier kenmerken toegekend door Li en Thompson aan de 是...的 shi...de constructie om hen te onderscheiden van andere aan de oppervlakte gelijkaardige 是...的 shi...de constructies. Er wordt één voorbeeld gegeven van een dergelijke constructie:¹⁴⁶

(89) 巴拉 是 吃 的
 bala shi chi de
 guave zijn eten DE

¹⁴⁶ Li en Thompson, 1981, p.588.

Guaves zijn om op te eten

In dit geval is er geen bijwoordelijke bepaling aanwezig die een specifieke inhoud kan geven aan de nominalisatie en die aldus benadrukt zou kunnen worden. Ook zou men kunnen stellen dat het onderwerp niet gelijkgesteld is aan het ontbrekende hoofd van de bepaling maar dat het eerder onder de categorie valt van dat wat verstaan kan worden onder ‘het ontbrekende hoofdnaamwoord’. We zouden kunnen veronderstellen dat ze ook de associatieve possessieve constituenten hiertoe rekenen. Zij drukken immers geen bepalende relatie uit, bevatten geen VC en kunnen dus ook niet genominaliseerd worden.

Wanneer ik nu het begin van deze paragraaf herneem, valt er een tweede contrast op tussen Li en Thompson enerzijds en Wang Li anderzijds. Volgens Wang Li immers, is een 是...的 shi...de constructie toegevoegd aan een narratieve zin geen goed Chinees. Een beschrijvende zin daarentegen kan wel voorkomen in combinatie met een dergelijke constructie. Li en Thompson zeggen het omgekeerde. Zij geven zelfs enkel voorbeelden van narratieve zinnen waar een 是...的 shi...de structuur aan is toegevoegd. Waar de narratieve 是...的 shi...de zinnen eind jaren '40 nog niet op een aanvaardbare wijze geïntegreerd waren in het Chinees, bezien Li en Thompson deze structuur begin jaren '80 reeds als een volwaardig deel van het Chinees.

Chinese: A Comprehensive Grammar geeft veel voorbeelden van het huidige gebruik van 是 shi, al dan niet in combinatie met 的 de. De categorisering verschilt volledig van die van Li en Thompson. Waar bij deze laatsten 是 shi besproken wordt volgens de grammaticale functie die ze vervult, bespreken de auteurs hier de eigenschappen in functie van 是 shi zelf. De punten relevant voor mijn bespreking betreffen 是 shi als een partikel dat een predikaat introduceert en 是 shi als een partikel dat nadruk legt. Het eerste punt, namelijk 是 shi als een partikel dat een predikaat inleidt, komt overeen met de initiële functie die Wang Li hieraan geeft, namelijk als 系词 xici tussen het onderwerp en het predikaat. Het predikaat kan volgens Yip en Rimmington ook de vorm aannemen van een 的 de constructie toegevoegd aan een voornaamwoord, een adjectief, een werkwoord of een zin. Nieuw is echter het gebruik van 是 shi als een partikel dat een

adjectivaal predikaat inleidt bestaande uit een bijwoord van graad plus een adjectief. Soms verschijnen ook uitroepende partikels achteraan de zin zoals 啊 a of 呀 ya. Bijvoorbeeld¹⁴⁷:

- (90) 他的诗是多么奔放啊!
 Ta de shi shi duome benfang a
 hij part. Gedicht zijn zo ongetemd part.
Zijn gedichten zijn zo ongetemd!

- (91) 女主人是那么热情
 nüzhuren shi name reqing
 gastvrouw zijn zo hartelijk
De gastvrouw is zo hartelijk.

Dit komt overeen met wat Xie Yaoji en Wang Li als een geëuropeaniseerd kenmerk beschouwen. Ook dit kenmerk lijkt zich dus geïntegreerd te hebben in het Chinees.

Het tweede punt in het hoofdstuk over 是 shi van hun grammatica beschouwt 是 shi als een partikel dat nadruk legt. Deze nadruk kan zich op verschillende zinsdelen bevinden afhankelijk van het zinsdeel dat men wil benadrukken, zoals blijkt uit het volgende voorbeeld:

- (92) 我去年从美国坐飞机
 wo qunian cong meiguo zuo feiji
 ik vorig jaar cv Amerika cv vliegtuig
 到英国去探望王先生
 dao yingguo qu tanwang wang xiansheng
 cv Engeland gaan bezoeken Wang meneer
*Ik ben vorig jaar met het vliegtuig van Amerika naar Engeland
 meneer Wang gaan bezoeken*

Dit voorbeeld is neutraal. De 是...的 shi...de structuur kan worden toegevoegd aan het zinsdeel dat men wil benadrukken. 是 shi komt in dit geval voor het te benadrukken zinsdeel te staan, terwijl 的 de zich achteraan de zin zet. In dit voorbeeld kan 是 shi zich plaatsen voor het onderwerp 我 wo, de bijwoordelijke bepaling van tijd 去年 qunian en voor elk zinsdeel ingeleid door een *coverb* 从美国 cong meiguo, 坐飞机 zuo feiji en 到英国 dao yingguo. Indien men echter het verbaal predikaat zelf wil benadrukken, plaatst 是 shi zich nog altijd voor het te benadrukken deel (dus het predikaat), maar verplaatst 的 de zich naar een positie voor het object. Dit is nieuw in vergelijking met Li en Thompson. Zij

¹⁴⁷ Yip en Rimmington, 2004, p.246.

vermelden wel de twee mogelijke posities van 的 de in een zinssituatie met een object, maar verbinden hier geen regel aan. Toegepast op dit voorbeeld geeft dit het volgende:

- (93) 我 去年 从 美国 坐 飞机
 wo qunian cong meiguo zuo feiji
 ik vorig jaar cv Amerika cv vliegtuig
 到 英国 是 去 探望 的
 dao yingguo shi qu tanwang de
 cv Engeland zijn gaan bezoeken de
 王 先生
 wang xiansheng
 Wang meneer
*Ik ben vorig jaar met het vliegtuig van Amerika naar Engeland
 meneer Wang gaan bezoeken*

是 shi kan zich eventueel ook achter 去 qu en voor het hoofdwerkwoord 探望 tanwang plaatsen. Wanneer het predikaat benadrukt wordt, laten sommige sprekers in dit geval 的 de weg.

In dit hoofdstuk wordt nog een kenmerk van de 是...的 shi...de structuur uitgelicht dat niet vernoemd is bij Li en Thompson. Wanneer een 是...的 shide structuur voorkomt in combinatie met een narratieve zin, kan 的 de worden weggelaten wanneer het een actie betreft in het heden of in de toekomst. Enkel bij een actie in het verleden wordt 的 de geplaatst. Bijvoorbeeld:¹⁴⁸

- (94) 我 是 明年 从 美国 坐
 ik zijn volgend jaar cv Amerika cv
 飞机 到 英国 去 探望 王
 vliegtuig cv Engeland gaan bezoeken Wang
 先生
 meneer
*Het is volgend jaar dat ik met het vliegtuig vanuit Amerika naar
 Engeland meneer Wang ga bezoeken*

De hierboven besproken voorbeelden betreffen allemaal zinssituaties waarbij een specifiek zinsdeel benadrukt wordt. Deze nadruk wordt door Yip en Rimmington *confirmatory emphasis* genoemd. Indien echter de nadruk niet valt op een zinsdeel maar op 是 shi zelf, spreken ze van *concessionary emphasis*. Aangezien 是 shi hier terugslaat op de

¹⁴⁸ Yip en Rimmington, 2004, p.252.

hele zin, bevindt het zich vóór het predikaat. Het kan in de vertaling weergegeven worden als ‘het klopt dat...’, ‘het is waar dat...’. Bijvoorbeeld:¹⁴⁹

- (95) 我 是 喝 了 三 杯 啤 酒
 wo shi he le san bei pijiu
 ik zijn drinken part. Drie beker bier
Het is inderdaad zo dat ik drie glazen bier gedronken heb

Een derde gebruik van 是 shi betreft het bepalen van een algehele situatie. 是 shi legt hier geen nadruk (en wordt ook zelf niet benadrukt bij het spreken) maar dient eerder ter introductie van het predikaat. Bijvoorbeeld:¹⁵⁰

- (96) 那 是 说 起来 容易, 做
 na shi shuo qilai rongyi zuo
 dat is spreken Crichting makkelijk doen
 起来 难
 qilai nan
 Crichting moeilijk
Dat is makkelijker gezegd dan gedaan

- (97) 都 是 你 不 好
 dou shi ni bu hao
 alles zijn jij neg. Goed
Het is allemaal jouw fout

- (98) 他 简直 是 疯 了
 ta jianzhi shi feng le
 hij simpelweg zijn gek part.
Hij is simpelweg gek

Uit deze voorbeelden blijkt de overeenkomst tussen het gebruik van 是 shi in het Chinees en het koppelwerkwoord als equivalent in de vertaling.

V.2.3.2.3. Besluit

Zoals Peyraube het aangeeft, kan het gebruik van de 是...的 shi...de structuur bij descriptieve zinnen reeds geattesteerd worden in de Yuan en Ming dynastie en zijn er enkele voorbeelden die dateren uit de Song dynastie. Deze structuur benadrukte het gebruikte adjectief maar was evenwel niet zo frequent. Sinds vier mei zou hier verandering in zijn gekomen onder invloed van de westerse vertaalde literatuur. De europeanisering

¹⁴⁹ Yip en Rimmington, 2004, p.254.

van de 是...的 shi...de structuur kan samengevat worden onder vijf punten: (1) uitbreiding van de 是...的 shi...de structuur bij descriptieve zinnen, (2) het voorkomen van de 是...的 shide structuur bij descriptieve zinnen zonder benadrukte betekenis, (3) het weglaten van 的 de, (4) 是 shi voor een bijwoord dat de betekenis van ‘uiterst’ heeft en (5) introductie van de 是...的 shi...de structuur bij narratieve zinnen. Deze vijf punten zouden zonder uitzondering gevormd zijn naar analogie met het westerse koppelwerkwoord 是 shi. We zullen nagaan in welke mate de vijf punten beantwoorden aan het reële gebruik en in hoeverre deze westerse invloed verantwoordelijk geacht kan worden voor een nieuw gebruik van de 是...的 shi...de structuur.

Wanneer we naar het huidige gebruik van de 是...的 shi...de constructie kijken, zien we dat punt (1), (3), (4) en (5) aansluiten bij de huidige functies van de 是...的 shi...de structuur. Deze talrijke functies van de 是的 shide structuur blijken vooral uit de voorbeelden van Yip en Rimmington. 是 shi kan nu voor elk zinsdeel geplaatst worden dat benadrukt moet worden, niet enkel voor adjectivale of verbale predikaten, maar ook voor *coverbs* en bijwoordelijke bepalingen van tijd en van plaats. Dit blijkt vooral uit voorbeeld (92). Voorbeelden (91) en (92) tonen aan dat 是 shi ook kan voorkomen voor een bijwoord van graad plus een adjectief. Uit de voorbeelden blijkt ook dat 的 de vaak wordt weggelaten. Hier wordt ook een regel aan verbonden. Indien de zin zich afspeelt in een tegenwoordige of toekomstige tijd wordt er geen 的 de toegevoegd. Wanneer hij zich afspeelt in een verleden tijd, wordt 的 de wel aan de zin gehecht. Enkel punt (2) lijkt zich niet te hebben kunnen doorzetten. Het gebruik van 是 shi, al dan niet in combinatie met 的 de dient altijd om de zin of een deel van de zin op één of andere manier te benadrukken.

De centrale vraag is nu of dit huidige gebruik het resultaat kan zijn van de europeanisering. We concentreren ons eerst op punt (1) tot (4). Deze betreffen de 是...的 shi...de structuur bij descriptieve zinnen. Aangezien dit gebruik reeds bestond in het Chinees, is een eventuele beïnvloeding in de vorm van een versterking van deze structuur aannemelijk. We stellen als invariant het adjectivaal predikaat. Deze wordt in beide talen anders geconcretiseerd. westerse adjectieven in predikaatspositie vereisen de aanwezigheid van een koppelwerkwoord. Chinese *xingrongci* hebben geen werkwoord nodig willen ze in

¹⁵⁰ Yip en Rimmington, 2004, p.255,256.

predikaatspositie staan. Ze worden immers al beschouwd als een werkwoord, vandaar de Engelse naamgeving *stative verb*.¹⁵¹ Er wordt enkel een koppelwerkwoord toegevoegd wanneer men een nadruk wil leggen. In dat geval wordt dit koppelwerkwoord eveneens gevolgd door 的 *de*, wat wijst op de onderliggende structuur waarbij het hoofdnaamwoord wordt weggelaten. Wegens het bestaan van een structureel equivalente vorm in het Chinees, werden verschuivingen van een Engelse structuur met koppelwerkwoord en adjectief vaak niet uitgevoerd en werd gebruik gemaakt van de 是...的 *shi...de* structuur. Deze heeft echter een benadrukte betekenis in het Chinees. Hoewel Kubler beweert dat de europeanisering de niet-benadrukte structuur in het Chinees geïntroduceerd heeft, is dit moeilijk hard te maken door de inherent benadrukte betekenis die de 是...的 *shi...de* structuur al in zich heeft. Bij aanwending van een dergelijke structuur gaat de interpretatie bijgevolg automatisch neigen naar een benadrukking van het adjectivale predikaat eerder dan naar een neutrale betekenis. Het feit dat het huidige gebruik ook een benadrukking inhoudt staft deze redenering. De 是...的 *shi...de* structuur is dus wel in gebruik toegenomen maar heeft altijd – op enkele uitzonderlijke overgeëuropeaniseerde voorbeelden na – zijn benadrukte betekenis behouden. We spreken hier van structurele convergentie. Het Chinese gebruik van 是...的 *shi...de* convergeerde naar het Engelse gebruik van het koppelwerkwoord bij adjectieven. De Engelse structuur heeft met andere woorden de Chinese structuur versterkt. Analoog hiermee is de structuur waarbij 是 *shi* wordt geplaatst voor een bijwoord van graad en een adjectief. Normalerweise was dit niet nodig doordat het bijwoord al een benadrukking van het adjectief inhield. De syntactische structuur van het Engels heeft echter het gebruik van 是 *shi* in een dergelijke constructie aangemoedigd. Het feit dat 的 *de* vaak werd weggelaten heeft hier eveneens mee te maken. Een eventueel equivalent van 的 *de* komt in het Engels immers niet voor. Occasioneel werd 的 *de* bovendien reeds weggelaten in een determinatieve descriptieve zin. Factoren die een weglating favoriseerden waren dus aanwezig. Het huidige gebruik toont ons dat 的 *de* inderdaad vaak achterwege wordt gelaten, soms zelfs in die mate dat de onderliggende 是...的 *shide* structuur waarbij het hoofdnaamwoord wordt weggelaten wegens coreferentie met het onderwerp niet meer duidelijk is.

¹⁵¹ Voor meer uitleg omtrent deze naamgeving, zie III.1, de inleiding op het hoofdstuk over de syntaxis van het Chinees.

Zowel in punt (1), (3) als (4) is dus sprake van structurele convergentie van een reeds bestaande structuur. Er moet echter ook rekening worden gehouden met een ontwikkeling vanuit het Chinees zelf. De structuur was immers reeds aanwezig in het Chinees en heeft vanaf de Song dynastie blijk gegeven van een gestage ontwikkeling, mogelijkwijze versneld door de europeanisering. Het vijfde punt moet naar onze mening eveneens in het licht worden gezien van deze gestage ontwikkeling. Het betreft de introductie van de 是...的 shi...de structuur bij narratieve zinnen. Volgens Xie Yaoji is dit eveneens te wijten aan de europeanisering naar analogie met het westerse equivalent dat gebruik maakt van een koppelwerkwoord hiervoor. Wanneer we echter zijn voorbeelden van dichterbij bekijken, merken we dat het Engelse equivalent vaak niet geconstrueerd wordt met het koppelwerkwoord 'to be'. Narratieve zinnen in het Engels worden immers niet weergegeven met een koppelwerkwoord. Wat ons wel opvalt, is dat in de voorbeelden van de narratieve zinnen het Engelse equivalent vaak wel een vorm van het werkwoord to be draagt, maar dan als deel van een werkwoordsvorm zoals een progressief of een voltooid deelwoord en niet in de hoedanigheid van koppelwerkwoord. Voorbeeld 213 en 218 van de tekst van Xie Yaoji worden in het Engels vertaald met behulp van een progressief. Voorbeeld 212 en 219 vinden hun equivalent in het voltooid deelwoord, en 211 in een voltooide progressief. Voorbeeld 215 wordt vertaald aan de hand van een conditionalis. Enkel bij voorbeeld 210 en 214 treffen we een min of meer gelijkwaardig equivalent in het Engels aan. We kunnen dus veronderstellen dat er een verkeerdelijk verband gelegd wordt tussen het morfologische fenomeen van werkwoordsvorming en de Chinese syntactische constructie met het werkwoord 是. Dit kan te wijten zijn aan een verkeerd inzicht van de vertalers zelf en/of aan een verkeerde generalisering van de auteur zelf met betrekking tot het werkwoord 'to be' als immer zijnde een koppelwerkwoord. Het is dus mogelijk dat Chinese auteurs of uit onkunde of uit groot idealisme absoluut elke Engelse werkwoordsvorm van het werkwoord 'to be' letterlijk wilden overbrengen naar het Chinees. Aangezien er echter ook voorbeelden zijn waarbij het Engelse equivalent niet geconstrueerd wordt met een 'zijn'-vorm en er dus geen 'directe' reden was om de werkwoordsstructuur te 'europeaniseren' met behulp van de 是的 shide structuur, moet hierbij ook gedacht worden aan inherente ontwikkeling uit het Chinees zelf. De shide structuur met de betekenis van benadrukking breidde zich hierbij uit van de categorie *xingrongci* naar de categorie *dongci*. Het feit dat de 是...的 shi...de structuur meer

voorkwam bij descriptieve zinnen heeft deze ontwikkeling mogelijkwijze mee in de hand gewerkt.

V.3. BESLUIT

In dit hoofdstuk werden de mechanismes verbonden aan vertalen en taalcontact toegepast op de syntactische vernieuwingen, zoals ze door Xie Yaoji aan bod werden gebracht. Enerzijds betreft het bewuste convergentie van het ene taalsysteem naar het andere waarbij de graad van convergentie afhankelijk is van de afwijking tussen formele overeenkomst en letterlijke equivalentie. Anderzijds gaat taalcontact ook gepaard met taalverandering, bij toepassing op de Chinese syntaxis vorm tot uiting gekomen als ontlening of structurele convergentie. Ontlening betreft een directe overdracht van elementen vreemd aan de doeltaal. Structurele convergentie is een mechanisme waarbij syntactische functies uit de brontaal worden overgedragen naar de meest equivalente vormen in de doeltaal, hierbij enkel gebruik makend van materiaal uit de doeltaal.

Uit onderzoek van de grammaticale eigenschappen van de desbetreffende syntactische structuren blijkt dat de europeanisering van de Chinese syntaxis voornamelijk gebaseerd is op structurele convergentie en niet op ontlening. De reden hiervoor ligt bij het medium waarlangs het contact voornamelijk is verlopen, namelijk de schrijftaal. Ontlening van syntactische structuren vergt immers een intenser en langer taalcontact, vaak via het gesproken medium. De enige vorm van ontlening die we hebben kunnen onderscheiden heeft betrekking op het overnemen van het onpersoonlijk voornaamwoord dat naar abstracte zaken verwijst en op het voorkomen hiervan in onderwerpspositie. Ook de voorwaardelijke bijzin van vergelijking is het product van ontlening. Deze bestond niet in het Chinees en is aldus het resultaat van een directe overdracht van materiaal naar de meest equivalente vorm in de doeltaal.

Vijf besproken veranderingen plaatsen we enigszins apart van de europeanisering: (1) De combinatie van 被 bei met een tegenwoordige of toekomstige tijd: Hier hebben we besloten dat dit niet bewezen lijkt, aangezien we dit nergens teruggevonden hebben, behalve bij Kubler. (2) De 是...的 shi...de structuur bij descriptieve zinnen zonder benadrukte betekenis: hoewel dit de bedoeling was van verscheidene hervormers, heeft

deze structuur zich niet kunnen doorzetten wegens de inherent verbonden betekenis van benadrukking. (3) De introductie van de 是...的 shi...de structuur bij narratieve zinnen: deze structuur vinden we wel terug in het modern Chinees maar is eerder het resultaat van een inherente ontwikkeling dan van de europeanisering. (4) De ellips van het predikaat en (5) de vooropstelling van het persoonlijk voornaamwoord: we zijn tot de conclusie gekomen dat dit marginale constructies zijn die zeker voorkwamen in het begin van de europeanisering, maar waarvan hun gebruik in het geschreven *baihua* niet bewezen is.

De overige vernieuwingen zijn te wijten aan structurele convergentie. Het resultaat is een grotere structurele gelijkvormigheid tussen de talen in kwestie, in dit geval tussen het Chinees en voornamelijk het Engels. Deze structurele gelijkvormigheid uit zich tweevoudigwijze: (1) van een topicprominente taal naar een subjectprominente taal en (2) van een paratactische structuur naar een hypotactische structuur. Punt (1) vinden we terug bij het toegenomen gebruik van het onderwerp, het toegenomen gebruik van de passiefaanduiders 被 *bei*, en bij de complexere bijvoeglijke bepaling. Punt (2) zien we vooral bij het toegenomen gebruik van verbindingswoorden. Beide evoluties weerspiegelen een algemene tendens die zich kan definiëren als het explicieter worden van de zinsrelaties. Dit ziet zich respectievelijk geconcretiseerd in de toegenomen cohesie door referentie, de duidelijke markering van de passieve zinsmodus, de toegenomen graad van inbedding en de meer hypotactische structuur. Er is dus een lichte convergentie vast te stellen naar de westerse zinsstructuur waarbij er een voorkeur uitgaat naar expliciteit. Dit was immers één van de doelstellingen die het *baihua* zich gesteld had. Wou China de concurrentie aangaan met het Westen, dan moest de taal de ideeën en begrippen afkomstig uit het Westen net zo nauwkeurig en expliciet kunnen verwoorden.

Deze explicietere constructies hebben als gevolg dat Chinese zinsstructuren ook iets flexibeler worden. Deze worden immers meer aangevuld met concrete grammaticale functiemarkeringen zoals voornaamwoorden, voegwoorden, passiefaanduiders, ed. waardoor de woordvolgorde zich een grotere soepelheid kan veroorloven. Dit merken we bij de achteropstelling van de bepaling, de veranderde woordvolgorde bij het weergeven van een dialoog en de nieuwe invoeggrammatica.

Een laatste opmerking die gemaakt moet worden betreft de invloed van de spreektaal op het geschreven *baihua*. Dit hebben we reeds aangehaald bij de achteropstelling van de bepaling en bij de nieuwe invoeggrammatica. Hier is invloed uit de

spreektaal geenszins uit te sluiten. De reden waarom vele geëuropeaniseerde structuren uiteindelijk aansluiting vonden bij het gros van de Chinezen heeft ook te maken met de reeds lossere en vaak ook explicietere zinsstructuren in het gesproken *baihua*. Hier kunnen we refereren aan de zogenaamde *unplanned sentences* van Chao Yuan Ren. Of zoals Gunn het uitdrukt: “Many of the innovations adopted have propably been consistent with speech habits, even if by written conventions of the past they had not been presented before.”¹⁵²

¹⁵² Gunn, 1991, p.67.

CONCLUSIE

In deze thesis is een poging gedaan om op een systematische manier het sociolinguïstische proces ten gronde aan de europeanisering uit te leggen. Hierbij werd gebruik gemaakt van gevestigde wetenschappelijke theorieën. Deze werden vervolgens toegepast op het syntactische domein, zoals geëxpliciteerd in hoofdstuk drie ‘de zin’ uit *Een introductie tot de Geëuropeaniseerde Grammatica van het Modern Chinees* van Xie Yaoji.

Om tot een correct begrip van de europeanisering te komen, werd deze gekaderd (1) in de socioculturele context van een China in volle verandering (hoofdstuk I), (2) binnen het geheel van zowel inherente als niet-europese veranderingen (hoofdstuk II) en (3) binnen de principes van de sociolinguïstiek en de contactlinguïstiek (hoofdstuk III). Gewapend met deze kennis, werden de veranderingen zoals opgesomd in de vertaling van hoofdstuk 3 ‘de zin’ (hoofdstuk IV) grammaticaal geanalyseerd (hoofdstuk V).

We hebben gezien dat ideologie een belangrijke rol heeft gespeeld bij de europeanisering. De vier mei beweging was hierbij door haar politieke geaardheid de cruciale factor die de omzetting van ideologie naar concrete acties definitief in gang zette. Deze overgang was mogelijk door het vacuüm waarin China zich op dat moment bevond. De Qing dynastie bestond niet meer en er ontstond een lege ruimte die terug opgevuld moest worden. Deze opvulling was een ideale voedingsbodem voor nieuwe ideologieën. Deze waren gefocust op de creatie van een nieuwe taal. Dit zou tot een nieuwe literatuur leiden en vervolgens de totstandbrenging van een nieuw China tot gevolg hebben. Deze nieuwe taal betrof vooral de creatie van een nieuwe schrijftaal als vervanging voor het klassieke *wenyan*. Er kwam dus een bewust proces van *linguistic engineering* op gang. De belangrijkste eis waaraan de nieuwe taal moest voldoen was duidelijkheid. De taalkundige structuren moesten explicieter en specifiekter worden waardoor de ambiguïteit die het *wenyan* typeerde zou verdwijnen. Deze kenmerken vond men terug in de westerse talen waarvan de structuren China bereikten door de vertalingen. De theorie van Lefevere is hierop van toepassing. Volgens hem is elke vertaling een herschrijvingsproces dat bepaald wordt door ideologieën, macht, instellingen en manipulatie. De ideologie had hier geen betrekking op het veranderen van de inhoud van de te vertalen werken, maar wel op het veranderen van de taal waarin de werken verschenen. Het Chinees werd aldus

gemanipuleerd tot een verwesterd Chinees met het oog op *linguistic engineering* van het nieuwe geschreven *baihua*.

Hoewel de socioculturele factor bij het manipuleren van het Chinees aan de hand van de vertalingen, kunnen we deze manipulatie verbinden met bepaalde principes uit de vertaalkunde. Volgens deze principes komt een vertaling neer op een reeks van transformaties van elementen uit de brontaal naar de doeltaal afhankelijk van de graad van verschil tussen formele overeenkomst (de invariant) en letterlijke equivalentie. Er moeten dus verschuivingen plaatsvinden wil men tot een correcte vertaling komen. De verschuivingen werden in het geval van het Chinees bewust niet uitgevoerd met het oog op de creatie van een Chinees met een meer expliciet en duidelijk karakter.

Deze gemanipuleerde structuren werden later op zelfstandige basis gebruikt in Chinese literatuur. Ook in wetenschappelijke artikels, kranten en tijdschriften vinden we deze nieuwe taal terug, nog altijd op experimentele basis welteverstaan. Wanneer in 1949 de Volksrepubliek China wordt opgericht, wordt er geen ruimte meer opengelaten voor experimenten. Een nieuwe staat heeft immers nood aan een vaste taal en de grammaticale regels worden vastgelegd. Hiervoor deed men hoofdzakelijk beroep op literatuur uit de eerst helft van de 20ste eeuw. Verscheidene ‘experimentele’ structuren werden aldus geregulariseerd. Hoewel er nog controverses bestond over sommige structuren, zorgde de opname in grammatica’s wel voor de toename van de autoriteit van dergelijke structuren.

Deze latere overname van de geëuropeaniseerde structuren uit de vertalingen is verbonden aan de principes van taalcontact. Het Chinees is een situatie van taalhandhaving. In een dergelijke situatie kunnen drie mechanismen van taalverandering optreden: ontlening, structurele convergentie en codeverandering. Onderzoek heeft uitgewezen dat de europeanisering hoofdzakelijk betrekking had op het mechanisme van structurele convergentie, enkele kleine uitzonderingen niet te na gesproken. Structurele convergentie is de activering of versterking van structuren uit de doeltaal door structuren uit de brontaal. Bij ontlening worden structuren uit de brontaal rechtstreeks geïmporteerd in de doeltaal. Dit vereist een intenser taalcontact. Wanneer we het schriftelijke medium waarlangs het taalcontact gebeurde en de relatief korte periode van beïnvloeding in beschouwing nemen, begrijpen we dat ontlening niet veel kans maakte als mechanisme dat europeanisering zou sturen.

Dit is de basis waarop ‘tegenstanders van de europeanisering’ besluiten dat er geen europeanisering van structuren heeft plaatsgevonden. Grammaticale beïnvloeding wordt immers vaak uitsluitend in termen van ‘ontlening’ gezien. Ontlening vergt in de meeste gevallen echter een situatie van langdurig en direct contact tussen de betrokken talen en van tweetaligheid bij de sprekers. Aangezien dit echter niet opgaat voor de Chinese taalsituatie, wordt besloten dat er geen sprake is van grammaticale beïnvloeding. Deze gedachtegang sluit aan bij de reeds kort in de inleiding aangekaarte dichotomie idealisme/realisme en is een voorbeeld van een te éézijdige linguïstische benadering van het fenomeen die geen rekening houdt met dominante sociale en politieke factoren.

Onze categorisering van de europeanisering als zijnde het gevolg van structurele convergentie vinden we bevestigd bij drie auteurs. Hoewel ze geen van drieën de geijkte term ‘structurele convergentie’ in de mond nemen, komt hun beschrijving overeen met de definitie van dit mechanisme. Kratochvil is de eerste die dit zo expliciet vernoemt. Hij spreekt over *redundant marking*. Grammaticale partikels en bepaalde structuren worden meer gebruikt en/of krijgen een uitgebreid gebruik, daar waar het Chinees ook zonder deze ‘redundante’ markeringen dezelfde zinsbetekenis kan uitdrukken. Deze redundante markeringen vergezellen de verschuivingen onder Westerse invloed naar oorspronkelijk niet begunstigde structuren.¹ Volgens Chen hebben bijna alle grammaticale vernieuwingen te wijten aan de europeanisering zich gemanifesteerd binnen de beperkingen opgelegd door de structuur van de Chinese grammatica. Dit omvatte een uitbreiding van het gebruik van woorden en uitdrukking die reeds bestonden in het Chinees door hen dezelfde functies toe te wijzen als de equivalente elementen in de Europese talen. De 被 bei-constructie is hier volgens hem een voorbeeld van. Een andere mogelijkheid is dat de vernieuwingen gebruik maakten van het volle potentieel van een bepaalde voor het grootste deel ongebruikte structuur en dit binnen de maximale grenzen van de Chinese grammatica. Het voorbeeld dat hij geeft is de inbedding op meerdere niveaus aan de hand van het partikel 的 de. Hij besluit dat de europeanisering van de Chinese grammatica zich uitte in het innovatieve gebruik van inheemse structuren naar het patroon van de Europese talen.² Hij verwijst hierbij ook naar Gunn. Indien we Gunn raadplegen, zien we dat hij inderdaad dezelfde mening is toegedaan. Volgens hem waren vele nieuwe constructies niets anders dan een uitbreiding of een aanwending van materiaal reeds beschikbaar in het Chinees zelf, maar

¹ Kratochvil, 1968, p.143-144.

² Chen, 1999, p.96-97.

niet eerder gebruikt. Europeanisering heeft volgens hem geen betrekking op dat wat historische grammatici reanalyse noemen. Onderliggende principes van grammaticale structuren werden immers niet veranderd of geheranalyseerd. Er verschenen eerder nieuwe alternatieven. Ze vervingen bovendien geen bestaande grammaticale structuren, maar voegden zich enkel aan bestaande constructies toe.³ De europeanisering is dus het resultaat van structurele convergentie en niet van ontlening. In deze context halen we het onderscheid aan dat Xie Yaoji maakt tussen 善性的歐化 shanxing de ouhua en 惡性的歐化 exing de ouhua, een soort van ‘goedaardige europeanisering’ en ‘kwaadaardige europeanisering’.⁴ We zouden kunnen stellen dat dit onderscheid – weliswaar zonder de subjectieve connotatieve eigenschappen die de auteur eraan toekent – ruwweg overeenkomt met het onderscheid tussen ontlening en structurele convergentie. Goedaardige europeanisering wordt immers gedefinieerd als geëuropeaniseerde structuren die harmoniseren met bestaande structuren in het Chinees en die aldus makkelijk aanvaard worden. De linguïstische term die we daarop kunnen plakken is structurele convergentie. Ontlening is een mechanisme van taalverandering dat niet of bijna niet toepasbaar is op de europeanisering. Indien dergelijke structuren poogden binnen te dringen in het Chinees, werden ze als ‘kwaadaardig’ beschouwd omdat ze niet strookten met het Chinees.

Gunn vermeldt ook nog een ander belangrijk aspect, dat we zelf bij onze analyse ook reeds hebben opgemerkt, namelijk de invloed uit de spreektaal. Volgens de auteur hangt de aanvaarding van structuren geïntroduceerd door de europeanisering samen met het reeds voorkomen van de desbetreffende structuren of in de spreektaal of in de schrijftaal. Indien dit niet het geval is, zal de structuur grote moeilijkheden ondervinden om zich te integreren, tenzij de relevantie ervan voor de Chinese taal doorslaggevend is. Gunn geeft als voorbeeld de veranderde woordvolgorde bij het weergeven van de dialoog. Dit bestond niet in het Chinees maar is aanvaard geraakt door zijn relevantie.⁵ Zelf kunnen we het voorbeeld aanhalen van de introductie van het karakter voor het onpersoonlijk voornaamwoord.

We menen geslaagd te zijn in het opzet van deze thesis, namelijk een theoretische bespreking van het fenomeen ‘europeanisering’. We besluiten dat europeanisering op het vlak van de syntaxis gebonden is aan het mechanisme van structurele convergentie en

³ Gunn, 1991, p.40-41.

⁴ Xie, 1989, p.104-111.

⁵ Gunn, 1991, p.67.

hopen hiermee een sociolinguïstische basis te hebben gevormd voor reeds bestaande beschrijvingen zoals gevonden bij Gunn, Chen en Kratochvil. We nemen echter ook de nodige reserve in acht jegens het blind toeschrijven van vernieuwingen aan het europeaniseringsproces. De spreektaal en inherente ontwikkeling spelen immers ook een rol. Indien men een meer uitgebreid onderzoek van de europeanisering zou willen maken, is het gebruik van een corpus aangewezen. Suggesties hieromtrent zijn opgenomen in appendix I.

BIBLIOGRAFIE

- ASHER, R.E. en SIMPSON, J.M.Y., 1994, *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, Oxford en New York: Pergamon Press.
- BAKER, Mona (red), 1992, *In Other Words: A Coursebook on Translation*, London en New York: Routledge.
- BAKER, Mona (red), 1998, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London en New York: Routledge.
- BAKKER, Matthijs, KOSTER, Cees, VAN LEUVEN-ZWART, Kitty, 1998, "Shifts of Translation" in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Baker M. (red) London en New York: Routledge, p.226-231.
- BAUER, Wolfgang, 1964, *Western Literature and Translation Work in Communist China*, Frankfurt: Alfred Metzner Verlag.
- BEIJING SHIFAN XUEYUAN ZHONGWEN XI HANYU JIAOYAN ZU 北京師範學院中文系漢語教研組, 1959, *Wusi yilai Hanyu shumian yuyan de bianqian he fazhan* 五四以來漢語書面語言的變遷和發展 (Veranderingen en Ontwikkelingen in de Chinese geschreven taal sinds de vier mei beweging), Beijing: Shangwu yinshu guan.
- BIRNBAUM, Henrik, 1968, "On Deep Structure and Loan Syntax in Slavic" in *Studies in Slavic Linguistics and Poetics in Honor of Boris O. Unbegaun*, Magidoff Robert, New York: New York University Press.
- BIRNBAUM, Henrik, 1984, "Notes on Syntactic Change: Cooccurrence vs. Substitution, Stability vs. Permeability" in *Historical Syntax*, Jacek Fisiak (red), Berlijn: Mouton, 25-46.
- BLANCHON, Flora, 1992, *Asies 1: Donner et Recevoir*, Paris : Presses de l'Université de Paris-Sorbonne.
- BOLINGER, Dwight, 1966, "Transmutation: Structural Translation", *Acta Linguistica Hafniensia: International Journal of Structural Linguistics*, Vol.IX, nr.2, p.130-145.
- BRADLEY, David, 1992, "Chinese as a Pluricentric Language" in *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations*, Clyne Michael (red), New York: Mouton de Gruyter, p.305-324.
- CARTIER, Alice et Michel, KALOUSKOVÁ, Jarmila, 1968, "Les Aspects Linguistiques du Mouvement du 4 Mai", *Major Papers Prepared for the XX International Congress of Chinese Studies*, p.165-187.
- CATFORD, J.C., 1965, *A Linguistic Theory of Translation*, London: Oxford University Press.
- CHAN, Ning-Peng, 1985, "The Use of the Third-Person Pronoun in Mandarin Chinese", *Cahiers de Linguistique Asie Orientale*, Vol.XIV, nr.1, p.47-82.

- CHANG, Hao, 1980, "Intellectual Change and the Reform Movement" in *The Cambridge History of China*, Denis Twitchett en John K. Fairbank (red), *Volume 11: Late Ch'ing 1800-1911, part 2*, , Cambridge: Cambridge University Press.
- CHAO, Yuen Ren 趙元任, 1968a, *A Grammar of Spoken Chinese*, Berkely: University of California Press.
- CHAO, Yuen Ren 趙元任, 1968b, *Yuyan Wenti 語言問題* (Taalkundige Problemen), Taipei: Taiwan shangwu yinshu guan.
- CHAO, Yuen Ren 趙元任, 1970, *Language and Symbolic Systems*, Cambridge: Cambridge University Press.
- CHAO, Yuen Ren 趙元任, 1976, *Aspects of Chinese Sociolinguistics*, Stanford: Stanford University Press.
- CHEN, Ping, 1999, *Modern Chinese: History and Sociolinguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- CHEN, Wangdao 陳望道, *Chen Wangdao yuwen lunji 陈望道语文论集* (Verzamelde artikels van Chen Wangdao over taal en schrift), Shanghai: Shanghai jiaoyu chuban she.
- CHESTERMAN, Andrew (red), 1989, *Readings in Translation Theory*, Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- CHOW, Tse-tsung, 1960, *The May Fourth Movement*, Massachusetts: Harvard University Press.
- CHOW, Tse-tsung, 1963, *Research Guide to the May Fourth Movement: Intellectual Revolution in Modern China 1915-1924*, Massachusetts: Harvard University Press.
- CHRISTENSEN, Matthew B., 2000, "Anaphoric Reference in Spoken and Written Chinese Narrative Discourse", *Journal of Chinese Linguistics*, Vol.28, nr.2, p.303-336.
- CHU, Chauncey, 1973, "The passive Construction: Chinese and English", *Journal of Chinese Linguistics*, Vol.1, nr.3.
- CHU, Chauncey, 1983, *A Reference Grammar of Mandarin Chinese for English Speakers*, New York: Peter Lang Publishing House.
- CHU, Chauncey, 1998, *A Discourse grammar of Mandarin Chinese*, New York: Peter Lang Publishing House, p.437-471.
- DANCHEV, Andrei, 1984, "Translation and Syntactic Change" in *Historical Syntax*, Fisiak Jacek (red), Berlijn: Mouton, p.47-60.
- DAVIS, A.R., 1967, "China's Entry into World Literature", *Journal of the Oriental Society of Australia*, vol.V, nos 1&2, december, p.43-50.
- DE BIJBEL, Nederlandse vertaling volgens Willibrord, 1975.

- DEFRANCIS, John, 1950, *Nationalism and Language Reform in China*, Princeton: Princeton University Press.
- DEFRANCIS, John, 1984, *The Chinese Language: Fact and Fantasy*, Honolulu: University of Hawai.
- DOLEZELOVA-VELINGEROVA, Milena, 1977, "The Origins of Modern Chinese Literature", in *Modern Chinese Literature in the May Fourth Era*, Goldman Merle (red) Massachusetts: Harvard University Press, p.17-35.
- EIFRING, Halvor, 1995, *Clause Combination in Chinese*, Leiden: E.J. Brill.
- FAWCETT, Peter, 1997, *Translation and Language: Linguistic Theories Explained*, Manchester: St. Jerome Publishing.
- FERGUSON, C.A., 1959, "Diglossia", *Word*, Vol.15, p.325-340.
- FISIAK, Jacek, 1984, *Historical Syntax*, Berlijn: Mouton.
- FONG, Gilbert C.F., 1995, "Translated Literature in Pre-modern China" in *An Encyclopedia of Translation: Chinese-English, English-Chinese*, Chan, Pollard (red), Hong Kong: The Chinese University Press, p.550-590.
- FUJII, Noriko, 1991, *Historical Discourse Analysis – Grammatical Subject in Japanese*, Berlijn, New York: Mouton de Gruyter.
- FURTH, Charlotte, 1983, "Intellectual Change: from the Reform Movement to the May Fourth Movement, 1885-1920" in *Cambridge History of China*, John K.Fairbank (red), Volume 12, *Republican China 1912-1949, part 1*, Cambridge: Cambridge University Press, p.322-405.
- GALIK, Marian, 2004, *Influence, Translation, and Parallels: Selected Studies on the Bible in China*, Sankt Augustin: Collectanea Serica.
- GASDE, Horst-Dieter en PAUL, Waltraud, 1996, "Functional Categories, Topic Prominence and Complex Sentences in Mandarin", *Linguistics*, Vol.34, nr.2, p.263-294.
- GERNET, Jacques, 1972, *Le Monde Chinois*, Paris : Armand Colin Editeur.
- GOLDMANN, Merle, 1977, *Modern Chinese Literature in the May Fourth Era*, Massachusetts: Harvard University Press.
- GUNN, Edward M., 1991, *Rewriting Chinese: Style and Innovation in Twentieth-century Chinese prose*, Stanford: Stanford University Press.
- HARBSMEIER, Christoph, 2001, "May Fourth Linguistic Orthodoxy and Rhetoric: Some Informal Comparative Notes" in *New Terms for New Ideas. Western Knowledge and Lexical Change in Late Imperial China*, Lackner M., Amelung I. en Kurtz J. (red), Leiden: Koninklijke Brill, p.373-410.

- HASHIMOTO, Mantaro J., 1988, "The Structure and Typology of the Chinese Passive Construction" in *Passive and Voice*, Shibatani Masayoshi (red), Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, p.329-354.
- HAUGEN, Einar, 1950, "The Analysis of Linguistic Borrowing", *Language*, 26, p.210-231.
- HEATH, J.G., 1984, "Language contact and language change", *Annual Review of Anthropology*, nr.13, p.367-384.
- HSIA, C.T., 1961, *A History of Modern Chinese Fiction*, London: Yale University Press.
- HU SHI 胡适, 1918, "Jianshe de Wenxue Geming Lun" 建設的文學革命論 (Over Constructieve Literaire Revolutie), *Xin Qingnian* Vol.4 nr.4, p.284-306.
- HUANG, J., 1984, "On the Typology of Zero Anaphora", *Language Research*, Vol.20(2), p.85-105.
- JAKOBSON, R., 2000, "On Linguistic Aspects of Translation", in *The Translation Studies Reader*, Venuti L. (red), London: Routledge, p.113-118.
- JIN, Hong Gang, 1994, "Topic-Prominence and Subject-Prominence in L2 Acquisition: Evidence of English-to-Chinese Typological Transfer", *Language Learning*, Vol.44, nr.1, p.101-122.
- KENNY, Dorothy, 1998, "Equivalence" in *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Baker M. (red), London: Routledge, p.77-80.
- KOLLER, Werner, 1979, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Heidelberg en Wiesbaden: Quelle und Meyer.
- KOLLER, Werner, 1989, "Equivalence in Translation Theory" in *Readings in Translation Theory*, Chesterman A. (red), Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, p.99-104.
- KRATOCHVIL, Paul, 1968, *The Chinese Language Today*, London: Hutchinson & Co LTD.
- KUBLER, Cornelius C., 1985, *A Study of Europeanized Grammar in Modern Written Chinese*, Taipei: Student Book Co, Ltd.
- LACKNER, Michael (reds), 2001, *New Terms for New Ideas: Western Knowledge and Lexical Change in Late Imperial China*, Leiden: Koninklijke Brill.
- LEE, Ou-fan, 1973, *The Romantic Generation of Modern Chinese Writers*, Massachusetts: Harvard University Press.
- LEFEVERE, A., 1992, *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*, London en New York: Routledge.
- Li, Charles N., THOMPSON, Sandra A., 1975, *Word Order and Word Order Change*, Austin, TX: University of Texas Press.

- LI, Charles N., THOMPSON, Sandra A, 1976, « Subject and Topic : A New Typology », in *Subject and Topic*, Li Charles N. (red), New York: Academic Press, p.163-196.
- LI, Charles N., THOMPSON, Sandra A., 1981, *Mandarin Chinese : A Functional Reference Grammar*, Los Angeles : University of California Press.
- LI, Mei Du, 1986, *Anaphoric Structure of Chinese*, Student Book CO., Taipei, Taiwan.
- LIN, Julia C., 1972, *Modern Chinese Poetry: An Introduction*, London: George Allen & Unwin Ltd.
- LIU, Mau-tsai, 1964, *Deutsch-Chinesischen Syntax*, Berlijn: Walter de Gruyther & Co.
- LÜ, Shuxiang 呂叔湘, ZHU, Dexi 朱德熙, 1953, *Yufa Xiuci Jianghua 語法修辭講話* (Verhandelingen over grammatica en retoriek), Beijing: Zhonguo Qingnian.
- MA, Zhuyi, 1995, “History of Translation in China” in Chan, Pollard (uitg), *An Encyclopedia of Translation: Chinese-English, English-Chinese*, Hong Kong: The Chinese University Press, p.373-387.
- MACKERRAS, Colin, 1975, *The Chinese Theatre in Modern Times: From 1840 to the Present Day*, Massachusett: Thames and Hudson.
- MAGIDOFF, Robert, 1968, *Studies in Slavic Linguistics and Poetics in Honor of Boris O.Unbegaun*, New York: New York University Press.
- MAIR, Victor H., 1994, “Buddhism and the Rise of the Written Vernacular in East-Asia: The Making of National Languages”, *The Journal of Asian Studies*, Vol.53, nr.3, p.707-751.
- MATEER, A.H., 1917, *New Terms for New Ideas: A Study of the Chinese Newspaper*, Shanghai: Methodist Publishing House.
- McALEAVY, Henry, 1960, *Su Man-shu, 1884-1918: A Sino-Japanese Genius*, London: Chinese Society.
- McDOUGALL, Bonnie S., 1971, *The Introduction of Western Literary Theories into Modern China 1919-1925*, Tokyo: The Centre for East Asian Cultural Studies.
- MEI, Tsu-lin, 1979, “The Etymology of the Aspect Marker Tsi in the Wu Dialect”, *Journal of Chinese Linguistics*, Vol.7, nr.1, p.1-15.
- NEWMAN, Aryeh, 1994, “Translation Equivalence: Nature” in *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, Asher en Simpson (red), Oxford en New york: Pergamon Press.
- NIDA, E.A., 1964, *Toward a Science of Translating*, Leiden: E.J.Brill.
- NIDA, E.A., 1969, “Science of Translation”, *Language*, Vol.45, p.483-498.
- NORMAN, Jerry, 1988, *Chinese*, Cambridge: Cambridge University Press.

- PARIS, Marie-Claude, 1992, "Sens et Don en Mandarin" in *Asies 1 : Donner et Recevoir*, Blanchon Flora (red), Paris : Presses de l'Université de Paris-Sorbonne.
- PARIS, Marie-Claude, 2003, *Linguistique Chinoise et Linguistique Général*, Paris : l'Harmattan.
- PEYRAUBE, Alain, 1989, « History of the Passive Constructions in Chinese until the 10th Century », *Journal of Chinese Linguistics*, nr.17(2), p.335-372.
- PEYRAUBE, Alain, 2000, "Westernization of Chinese Grammar in the 20th Century: Myth or Reality", *Journal of Chinese Linguistics*, Vol.28, nr.1., p.1-25.
- PEYRAUBE, Alain, 2001, "Some Reflections on the Sources of the *Mashi Wentong*" in Lackner (reds), *New Terms for New Ideas: Western Knowledge and Lexical Change in late Imperial China*, Leiden: Koninklijke Brill, pp.341-356.
- PYM, Anthony, 1992, *Translation and Text Transfer*, Frankfurt: Peter Lang.
- PYM, Anthony, 1995, "European Translation Studies, une science qui dérange, and Why Equivalence Needn't be a Dirty Word", *Traduction, Terminologie, Rédaction*, Vol.8, nr.1, p.153-176.
- RAMSEY, S.Robert, 1987, *The Languages of China*, Princeton: Princeton University Press.
- REN, Xiaobo, 1993, *Syntaxe des Constructions Passives en Chinois*, Paris : Editions Langages Croisés.
- SHEN, Xiaolong, 1988, *Zhongguo Juxing Wenhua 中国句型文化 (De Cultuur van de Chinese zinsstructuur)*, Changchun : Northeastern Normal University Press.
- SCHWARTZ, Benjamin I., 1964, *In Search of Wealth and Power: Yen Fu and the West*, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- SCHWARTZ, Benjamin I., 1983, "Themes in Intellectual History: May Fourth and after" in *Cambridge History of China*, John K.Fairbank (red), *Volume 12, Republican China 1912-1949, part 1*, Cambridge: Cambridge University Press, p.97-141.
- SI, Guo, 1972, *Fanyi Yanjiu 翻译研究 (Een Studie over Vertaling)*, Taipei: Dadi Chubanshe.
- STRANDENAES, Thor, 1987, *Principles of Chinese Bible Translation : as expressed in five selected versions of the New Testament and exemplified by Mt 5:1-12 and Col 1*, Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- TANG, Chi-chen Jane, 1990, *Chinese Phrase Structure and the Extended X'theory*, Cornell: Ph.D.Dissertation.
- TANG, Tao (red.), 1993, *History of Modern Chinese Literature*, Beijing: Foreign Language Press.

- TSAO, Feng-fu, 1979, *A Functional Study of Topic in Chinese: The First Step toward Discourse Analysis*, Taipei: Student Book Co.
- TSAO, Feng-fu, 1990, *Sentence and Clause Structure in Chinese: A Functional Perspective*, Taipei: Student Bookstore.
- THOMPSON, Sandra A., 1973, "Transitivity and Some Problems with the Ba construction in Mandarin Chinese, *Journal of Chinese Linguistics*, nr.1(2), p.208-222.
- TOURY, Gideon, 1980, *In Search of a Theory of Translation*, Tel Aviv: Porter Institute.
- TSIEN, Tsuen-hsuein, 1954, "Western Impact on China Through Translation" *The Far Eastern Quarterly*, Vol.XIII, nr.3, p.305-327.
- TSUNG, Hyui-puh, 1928, "Chinese Translations of Western Literature" in *The Chinese Social and Political Science Review*, vol.12, nr3.
- VAN GORP, H., 1998, *Lexicon van Literaire Termen*, Deurne: Wolters Plantyn.
- VENUTI, L. (red), 2000, *The Translation Studies Reader*, London: Routledge.
- WANG, Li 王力, 1947a, *Zhongguo Xiandai Yufa 中國現代語法 (Moderne Chinese Grammatica)*, Shanghai: Shangwu Yinshuguan.
- WANG, Li 王力, 1947b, *Zhongguo Yufa Lilun 中国语法理论 (De Grondbeginselen van de Chinese Grammatica)*, Shanghai: Shangwu Yinshuguan.
- WARDHAUGH, Ronald, 2002⁴ [1986], *An Introduction to Sociolinguistics*, Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- WEI, Jian, 1953, *Yuwen Zatan: Ouhua Wenti Shi Jiang 语文杂谈 欧化问题十讲 (Gesprekken over taal: tien lezingen over de problemen van europeanisering)*, Hongkong: Shanghai Shuju.
- WEINREICH, Uriel, 1953, *Languages in Contact: Findings and Problems*, New York: Linguistic Circle of New York.
- WINFORD, Donald, 2003, *An Introduction to Contact Linguistics*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- WRENN, James J., 1975, "Popularization of Putonghua", *Journal of Chinese Linguistics*, Vol.3, nr.2/3, p.221-228.
- XIE, Yaoji, 謝耀基, 1989, *Xiandai Hanyu Ouhua Yufa Gailun 現代漢語歐化語法概論 (Een Introductie tot de Geëuropeaniseerde Grammatica van het Modern Chinees)*, Hongkong: Guangmin tushu gongsi.
- XU, Dan, 1996, *Initiation à la Syntaxe Chinoise*, Paris : Langues & Mondes – l'Asiathèque.
- YANG, Li (uitg.), 1994, *A Biographical Dictionary of Modern Chinese Writers*, Beijing: New World Press.

YIP, Po-ching, RIMMINGTON, Don, 2004, *Chinese: A Comprehensive Grammar*, London: Routledge.

YUAN, Jie 袁杰 en XIA, Yunyi, 夏允贻 1984, “Xuyi Dongci Zongsheng Tan” 虚意动词纵横谈 (Diachronische en Synchronische Discussie over lege werkwoorden), *Yuyan Yanjiu*, nr.7, p.31-40.

YUE, Junfa, 岳浚发 1984, “‘De’ Ziju de Chansheng he Yanbian” 得字句的产生和演变 (De Oorsprong en Ontwikkeling van zinnen met ‘de’), *Yuyan Yanjiu*, nr.7, p.10-30.

ZHANG, Zhidong 張之洞, 1898, *Quan xue pian* 勸學篇.

ZHOU, Zuoren 周作人, 1918, “Gai ge” 改革 (Hervorming) *Xin Qingnian* 新青年 (Nieuwe Jeugd), 5.2. (Aug.).

APPENDIX I

I. CORPUS

Deze thesis heeft zich beperkt tot het theoretische onderzoek van het sociolinguïstische proces ten gronde aan de europeanisering. Een uitgebreider onderzoek van dit fenomeen zou zich echter moeten bedienen van een corpus om meer vaststaande onderzoeksresultaten te verkrijgen. In deze appendix zal ik een korte beschrijving geven van twee representatieve corpussen beschikbaar op het internet. Het betreft hier het corpus van 北京大学汉语语言学研究中心 (Centrum voor Chinese Linguïstiek van de Universiteit van Peking) en het corpus van Academia Sinica in Taiwan: 現代漢語平衡語料庫 (Evenwicht Corpus van het Modern Chinees). Het gaat hier in beide gevallen om een zogenaamde concordantie. Dit zijn registers met een lijst van woorden en hun onmiddellijke context gebruikt in een boek, een collectie of in een verzameld corpus en kan een belangrijke bijdrage leveren tot het bestuderen van de manier waarop woorden in relatie staan tot elkaar.

I.1. Het corpus van 北京大学汉语语言学研究中心

Dit corpus is opgesteld in het jaar 2003. Het bevat 107 791 180 karakters waarvan 85 398 433 zich bevinden in het corpus van modern Chinees en 22 392 433 in het corpus van klassiek Chinees. Een simpele zoekopdracht laat toe een woord op te zoeken waarbij de keuze gemaakt kan worden tussen het corpus van het modern Chinees of het corpus van het klassiek Chinees. Een vergelijking tussen het modern Chinees en klassiek Chinees met betrekking tot een bepaalde structuur kan op die manier tot stand worden gebracht.

Een verfijnde zoekopdracht kan het op te zoeken woord specificeren aan de hand van vier domeinen: (1) 作者 *zuozhe* ‘auteur’ die een lijst geeft van al de auteurs van de teksten uit het corpus, (2) 篇名 *pianming* ‘tekst’ die al de teksten uit het corpus opsomt, (3) 类型 *leixing* ‘categorie’: hier kan men een specificering maken naar tekstgenre, (4) 模式 *moshi* ‘patroon’: hier kan men een keuze maken tussen verschillende reduplicatiepatronen en (5) 路径 *lujing* ‘pad’: hier vindt men de code terug van elke tekst. Resultaten van een

zoekopdracht kunnen steeds terug verfijnd worden waardoor een grote nauwkeurigheid en precisie mogelijk worden gemaakt.

I.2. Sinica Corpus : 現代漢語平衡語料庫

Het evenwichtig corpus van het modern Chinees van de Academia Sinica, gekend onder de afgekorte naam *Sinica Corpus* dateert van 1997 en is gewijd aan de analyse van het modern Chinees. Elke tekst van het corpus is gesegmenteerd en elk gesegmenteerd woord is verbonden met zijn syntactische categorie. Dit is een groot verschil met het corpus van *Beijing Daxue*. Dit corpus is niet gesegmenteerd en woorden kunnen niet opgezocht worden volgens hun syntactische categorieën. Bovendien is *Sinica Corpus* voorzien van een Engelse handleiding en van een Engelse versie van de zoekmachine zelf.

Anderzijds bevat *Sinica Corpus* slechts vijf miljoen karakters, wat dus heel wat minder is dan de meer dan 107 miljoen van *Beijing Daxue*. De teksten van het Sinica Corpus zijn geselecteerd uit verscheidene domeinen en worden geklasseerd volgens genre (语式 yushi), stijl (文体 wenti), medium (媒体 meiti) en onderwerp (主题 zhuti). Het corpus vertegenwoordigt dus een representatief deel van de moderne Chinese taal.

Er is mogelijkheid tot een simpele zoekopdracht door eenvoudigweg een sleutelwoord (關鍵詞 guanjianci) in te geven. Het resultaat van deze zoekopdracht bestaat uit een lijst met alle zinnen waarin dit woord voorkomt. De zinnen zijn gesegmenteerd en elk segment wordt gekoppeld aan zijn syntactische functie. Een andere zoekfunctie betreft het ingeven van verschillende soorten reduplicaties (重疊詞 chongdieci). Onderaan de kader wordt de zoekmethode verduidelijkt. Er kan verder nog gebruik worden gemaakt van twee zoekfuncties die de syntactische categorisering van het op te zoeken woord verfijnen. Dit heeft betrekking op woordsoorten (詞類 cilei) en op speciale kenmerken (特徵 telei). Aan deze appendix zijn de Engelse lijsten toegevoegd, respectievelijk als *symbols of parts of speech* en als *symbols of features*. De lijst met de *cilei* is zeer uitgebreid en bevat 46 categorieën elk voorzien van een afkorting in Latijnse letters.

Sinica Corpus laat met andere woorden een zeer verfijnde zoekopdracht toe, uitermate geschikt voor linguïstische doeleinden omwille van de segmentering en de mogelijkheid tot zoeken volgens syntactische functies.